Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Рік XXIV. Львів, за Жовтень 1929. Ч. 10.

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 18 зл. річно — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняктів Ч. 1

Чекове конто: 151.092

ЗМІСТ:

Новий львівський епископ-помічник . . . . 370—371

о Др. Г. Костельник: На закінчення . . . . 372—377

— У відгомін церкві . . 378—385

— Замітки до рецензії . . 386—392

о. Х.: Відкриття Гр.-кат. Богосл. Академії . . . 392—393

о. Др. Л. В.: Десятьліття Інституту св. Йосафата . . 394—296

о. Петро Дзедзик: Стигматизація Тереси з Коннерсрайт . 396—298

Некрольоґи . . . . 398—399

— До відома отців перемиської епархії 400

— Нові книжки . . . —401

— Всячина . . . . 401—408

— Проповіди . . . . 129—144

Вже вийшов з друку

СЛУЖЕБНИК

видання Ставропигійського Інституту

з апробатою Його Ексцеленції Митрополита Кир Андрея з дня 22. мая 1927 ч: 3035.К зіставлений окремою Комісією по грецьким і найдавнійшим словянським книгам під редакцією оо. дрів Діонисія Дорожинського і Спиридіона Кархута.

Ціна оправленого примірника 12 дол. амер.

Стоматольог-дентист

Др. Стефан Дмоховський

з Перемишля перенісся до Львова

де урядує на вул. **Сикстуській 35**

Телєфон 79-72.

Прецизійна дентистична техніка. Порцелянові корони. Апарат Рентґена.

ПЕРЕПЛЕТНЯ

Павла Бабяка

У ЛЬВОВІ, вул. БЛЯХАРСЬКА 12

приймає всякі церковні роботи, як Євангелія, Служебники старі книги, наклади, брошурования, канцелярійні книги, які входять в круг переплетничої штуки і т. п. по найприступнійших цінах.

РОБОТИ ВИКОНУЄ СОЛІДНО й СКОРО

Рік XXIV. Львів, за Жовтень 1929. Ч. 10.

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 18 зл. річно — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняктів Ч. 1
Чекове конто: 151.092

Преосвящ. **Др. Іван Бучко**, львівський суфраган, висвячений на епископа в Римі 20. X. 1929.

ЛБ АН УРСР

НОВИЙ ЛЬВІВСЬКИЙ ЕПИСКОП-ПОМІЧНИК о. Др. І. БУЧКО

По смерти бл. п. еп. Йосифа Боцяна († 21. XI. 1926)духовенство львівської архіепархії внесло просьбу до Апост. Престола, щоби зволив призначити на львів. еп. помічника о. Климентія, ігумена студитського монастиря в Уневі, брата митрополита Андрея. Підписів під просьбою було майже стільки, скільки священиків в нашій архіепархії. Сю просьбу завезли до нунція в Варшаві о. Др. І. Бучко й о. Др. В. Лаба. Тепер уже можна винести на світло долю сеї просьби. Нунцій (властиво тоді вже пронунцій), кард. Лаврі, радив, щоби сеї просьби не висилати до Ап. Престола, подаючи як рацію, що годі стісняти Апост. Престол одним кандидатом та що суфрагана повинен просити той, хто його потребує, а не духовенство. Зате обіцяв, що поінформує Апост. Престол, що така просьба до нього надійшла.

Хоч наш комітет ще раз просив (уже зі Львова письмом), щоби нунцій ту просьбу відослав до Риму, то нунцій мабуть так з нею зробив, як радив комітетови. І так уже при сьому першому старанню показалося, що кандидат, за яким просило ціле духовенство, ледви чи вдержиться.

Власне о. Др. І. Бучко був той, котрий найбільше докладав дальших старань, щоби о. ігум. Климентій став львівським суфраганом.

А майже по трьох роках вийшло так, що Ап. Престол саме о. Др. І. Бучка назначив на те визначне місце. Номінат студіював теольогію в Римі, і — як такий — мав там богато знакомих між впливовими особами, котрі цінили його й любили, та кандидували його на епископа й проти його волі. По зреченню Преосвященого Никити, епископа канадійських гр. кат. Українців, Ап. Престол іменував на його місце о. Др. Бучка і то так, що він про се нічого й не знав. Приїхавши до Риму в осени м. р., довідався про те, й ледви випросив, щоб його звільнено від тієї номінації.

І знов Ап. Престол — несповна по році — іменував його епископом (в липні с. р.) — на місце львівського суфрагана. І знов Номінат випрошувався (післав до Ап. Престола відповідну просьбу), одначе тепер без успіху. Ап. Престол не узглядниv його представлення,*) і так справа дійшла до свойого кінця.

*) Коли та телєграма з Риму прийшла, в Номіната були о. Др М. Горникевич з Відня, о. Др. В. Лаба і о. Костельник. Номінат посумнів, на питання товаришів: „що в тел.?“ відповів: „неприємні річи“, і не хотів „признатися“. Одначе десь по годині таки мусів признатися, бо гості не давали йому спокою. А коли річ виявилася, приятелі підбадьорювали його: що ціле духовенство так радісно прийме його номінацію, як і вони самі.

Певно, що духовенство — зі спеціяльних причин — радо бачило би о. ігум. Климентія на місці львівського суфрагана. Одначе, коли се не могло здійснитись, ми певні, що воно вдячне Ап. Престолови й за сю номінацію, і з радістю прийме о. Др. Бучка за помічника свойого Архипастиря.

Номінат, людина загально люблена тими, що його знають. Відзначається саме тими вальорами, котрі для епископа потрібні: заснованням і веденням свойого інституту дав доказ, що „добре управляє своїм домом", добрий господар, гостинний, доброго серця, охочий помогти кождому, щирий син українського народу.

„Нива" має спеціяльні зобовязання для Нього, бо Він був в останніх літах її цензором і оборонцем.

Номінат родився 1. X. 1891. р. в Германові, повіт Львів, як син тамошнього дяка, що й досі там живе. Гімназію скінчив у Львові, був відзначаючий фільольог. Теольоґію скінчив у Римі, де й докторизувався. На єрея висвятив його в Римі 21. II. 1915 болгарський епископ Младенов. Вернувши до Львова, спершу був сотрудником у св. Юра й конципієнтом консисторської канцелярії. Потім був префектом дух. семинарії через три і пів року. В 1919 р. підчас польсько-української війни став організувати малу семинарію (в давній „Дяківській бурсі" при вул. П. Скарги у Львові), зачинаючи з 7 хлопцями. Нині сей його інститут має вже своє імя, звичайно називають його „бурса о. Бучка", а виховується в ньому около 90 учеників.

В 1923 р. Номінат був секретарем Апост. візитатора Дженокія. Від 1920 р. викладав фундаментальну теольогію на нашім Богосл. Виділі. Два рази організував паломництво до Риму, за що був відзначений хрестом заслуги і золотою медалею. Від кількох літ є радником митроп. консисторії і просинодальним екзамінатором. В неділю 29. IX. відбулась його інсталяція на архидіякона Митроп. Капітули, а як епископ-помічник має стати генеральним вікарієм. Еписк. свячення прийме в Римі, куди поїхав 9. X., де буде присутний на конференції всіх наших епископів, яка відбудеться в днях 21—26 X.

Ювілят відомий як щирий почитатель митрополита Андрея, отже його номінацію слід уважати за скріплення становища митрополита.

Новому Владиці, що вийшов зпоміж нас, желаємо з щирого серця Божої помочі й благословення, витаючи Його нашим традиційним:

Многая літа!

Редакція

На закінчення

З усіх редакторів нашої священичої „Ниви“ я був найдовше, бо майже через 10 років, і в найтяжших часах. Нові державно-політичні обставини, целібатська реформа, унія нового типу за сокальським „кордоном“, придумана польськими чинниками, агітація протестантських сект, розвязання священичого Т-ва св. Ап. Павла, частинна дисунія на Лемківщині, автокефалія й роздори в Америці та в Канаді... Вести редакцію церковного часопису в таких обставинах — річ незвичайно трудна й ризиковна. А ще такого часопису, яким є „Нива“, що вдержується тільки з передплат і не має ніяких спеціяльних зобовязань і директив, тільки хоче заступати ті погляди й стремління, які латинська приповідка „vox populi — vox Dei“ просто Богови приписує. Я так і старався писати про все, що доводилось, по найліпшій моїй совісти й розумінню — свідомий, що задля того можу наразитися сій чи тій власти на негодування.

Але... хто положив руки на чепіги, не повинен оглядатися. Важне життєве освідомлення приходить на світ, як і дитина — в болях матери, в страху і поденервованню домашніх старших.

А відколи зачала виходити „Нова Зоря“, моє положення ставало щораз тяжше. Власне сей часопис став речником того поденервования, й про спірні квестії з правила пише в провокаційнім, ображаючім тоні, на який „Нива“ не дозволила собі навіть у самому розгарі боротьби проти целібатської реформи, хоч і писала гостро. Алеж ми були спровоковані брошурами, що грубо ображали жонате духовенство. Тай сама та реформа для нас дуже болюча, чого найвимовнійшим виразом є, що треба було аж 300-літних спокус (від митроп. Рутського) на її здійснення. І хоч ми ані на йоту не змінили своїх переконань, то всетаки зуміли „здусити себе“ — для спокою в Церкві. „Нива“ перестала писати про целібатську реформу, хоч до останніх днів ще приходили до редакції статті проти тої реформи від дуже поважних наших священиків.

Зате „Нова Зоря“ не тільки що не вміла „придусити себе“, але з бігом часу виступала щораз більше визиваючо, обвинюючи „Ниву“ вже не тільки в „хаотизмі“ та нападанню на наших епископів, але вже й у творенню „автокефалії“, в „схизмі“... Аргументи брала просто з мішка істерії. І щораз більше ставало ясним, що вістря закидів „Нової Зорі“ проти „Ниви“ властиво звернене проти митрополита, який „толєрує“, а може й „апробує“ „таке“ писання „Ниви“.

„Нива“ нароком не підчеркувала й не розвалковувала тих висловів „Н. Зорі“, щоби прикрого положення не робити

просто неможливим. Одначе тепер, коли хочу здати оконечний звіт з мойого редагування, мушу дозволити собі на більшу свободу слова, щоби моє уступлення з редакції представити у властивому світлі.

Наслідком писань „Н. Зорі" витворилася така нездорова атмосфера, що несотворені байки, дуже шкідливі для нашої Церкви, курсували між деякими кругами духовенства. Так н. пр. десь перед місяцем приходить до мене один старший священик (не з львівської епархії), і в страху, що я на те скажу, оповідає мені, що його впевняв священик імярек, що митрополит і я в найблизшому часі маємо проголосити автокефалію... До Риму ішли інформації про митрополита, що він стратив усяку власть, і тільки сліпо виконує, що йому Костельник каже... Могло би здаватися, що се тільки несовісні сплетні про тих, що ворожо ставляться до „Ниви". Алеж у „Новій Зорі" нераз було те саме написане, хоч і не тими самими словами. Щож иншого означає алюзія про „гофтеольога", або такий висказ: що св. Дух поставив єпископа, а не о. Костельника, щоби управляв Церквою, або слова з останніх місяців:

„Тіж, що малиби силу виступити проти такої методи („Ниви"), не хотять наразитися на атаки і з людської боязни чи самолюбства мовчать там, де повинніби говорити"...? Притім усім „Н. Зоря" разураз хвалилася, що вона виступає в обороні „Епископату".

Знов у розмовах (говорю про те, що я сам чув) відсіжувано стару байку про „валєнродизм" митрополита, і нінащо не здалися мої довгі доказування, що се дурна безличність ще й нині з тим виступати.

Отже раз так: що Костельник „поневолив" митрополита, і він уже не має своєї волі; то знов: що митрополит — „Валєнрод", і всіх „за ніс веде"... Для істерії всякі абсурди добрі, як „доказ"!

Грубо я обидив би достойну особу митрополита і свою власну совість, якщоб я прилюдно став опрокидувати вже згрибуватілу байку про його валєнродизм. Одначе про ту нову байку, що ніби то я „поневолив" митрополита скажу слово.

Митрополит, хоч дуже лагідний і високо культурний, під тим оглядом „пан з панів": не тільки я, але ніхто не всилі його „поневолити"; не зносить він навіть позорів чогось такого, що з досвіду знає кождий радник львівської консисторії.

А щодо мене, то я старався й таких позорів не давати. Бувало, я й по пів року не ходив на авдієнцію до Них, в своїх справах ніколи не просив їх ні за що, а в чужих лиш дуже й дуже рідко, правильно я уживав до того третіх осіб. Щодо алюзії про „гофтеольога", то заявляю прилюдно

що Ексцелєнція митрополит ніколи не давав мені ніяких лєкцій про візантинізм, ані не казав мені про се писати. До тих своїх поглядів я дійшов самостійно.

Ось така правда.

Ясно, що в таких нездорових відносинах митрополит мав немалі клопоти і в Римі і тут в краю задля „Ниви“ під моєю редакцією. Знав я про се, і дуже мені се прикро приходило, але щож було робити? Ідея завсіди домагається жертви. Одначе тепер, коли кінчаю редагування, совість каже мені перепросити Їх Ексцелєнцію митрополита за ті клопоти і подякувати Їм за оборону.

Були й инші, котрі мене в Римі оборонювали, і їм дякую. А тут в краю, скільки разів духовенство зійшлося у Львові на якісь наради, завсіди його загал одобрював напрям „Ниви“, що для мене було заохотою до дальшого видержання на становищі. Вправді „Н. Зоря“, глуха на дійсність, нераз писала, що напрям „Ниви“ заступають тільки „дві-три невідповідальні одиниці“. Така вже її тактика. Одначе вперта уява стає половиною дійсности, бо людина свобідне єство, й те, що недійсне, з часом може створити дійсністю. Ріжниці, які від віків перебували побіч себе в унії, гелєністичний і романістичний напрями, „Н. Зоря“ в своїй істерії роздмухала до засадничих релігійних ріжниць. Витворювалися два церковні табори, наче дві окремі віри, дві Церкви, котрі щораз більше тратять взаїмне зрозуміння. Для второпних ставало ясно, що й оконечна фаза: взаїмне „викляття“, якщо так дальше піде, не дасть довго на себе чекати.

Треба було думати про залагоду крізи, хоч як се тяжко приходило.

На щастя Ап. Престол зробив перший рішаючий крок — назначенням о. Дра І. Бучка на львівського епископа суфрагана. Всі ліпше зорієнтовані в ситуації отсю номінацію так зрозуміли, що Ап. Престол вибрав саме такого кандидата, котрий був би радо бачений нашими церковними кругами „по обох боках Рубікону“. Випадало покористуватись тою доброю нагодою, піти на зустріч інтенції Ап. Престола, влекшити становище нашій львівській церковній власти, дати доказ доброї волі до загального поєднання — тим більше, що саме в тому часі митрополит розпочав уводити в життя „Катол. Акцію“. Я порадився довірених мені осіб, котрих я звичайно радився в тяжших справах, і рішився відступити „Ниву“ на власність „Катол. Акції“ (властиво: львівській нашій Архіепархії) тай зректися редагування „Ниви“. Отсе число зредаґував я востаннє.

Отверто заявляю, що ніхто з осіб мене не силував до такої дециізії; силували мене тільки річеві обставини:

більше добра для Церкви буде з того мойого поступку, аніж колиб я задержав „Ниву“ в своїх руках.

Сподіюся, що духовенство, котре одобрило анальогічну тактику „Ниви“ в боротьбі проти целібатської реформи, й тепер одобрить сей мій поступок.

Виразно підчеркую, що се зовсім не означає капітуляції ідей, які „Нива“ пропагувала. Життєздатні ідеї не капітулюють! Тай ми, котрі одушевлені тими ідеями, не вмираємо.

Для „святого спокою“ можемо не писати про ті ідеї, одначе — раз засаджені — вони будуть життєво диференціонуватися, й те, що слабше, невідповідне, мусить гинути, а те, що сильнійше і відповіднійше, домагатисьме для себе щораз більших прав у життю.

Слово в сторону тих, що „по другому боці Рубікону“: Вони не можуть дарувати „Ниві“, що вона вела „революцію“... Здається їм, що все пішло би гладко, якщоб не „Нива“. Та се тільки така злуда. „Нива“ всетаки придержувалася лєгальних меж, а до неї мали довіря й скрайно невдоволені ліві елєменти, тай здержувала їх, як найбільше могла. Якби не „Нива“, то підпольна, розперезана, опозиційна література була би розрослася наче повінь. Не ставлю тут ніякої гіпотези, але здаю (що правда, тільки загальний) звіт з дійсности. З таким життєвим проявом повинна числитися кожда мудра влада. І на будуче, коли „Нива“ буде більше залежною від церковної власти, а всетаки має остати органом духовенста, не буде вказаним надто стісняти її, щоб не давати причини до підпольної опозиційної літератури, доки триватимуть часи, подібні до нинішних. Така моя рада, основана на широкім досвіді. „Нива“, як орган духовенства, й в будучности повинна удержуватися „з долу“, що буде тільки тоді, коли загал духовенства находитиме в ній щирий вислів своєї душі. Велика місія такого щирого часопису. По закриттю Т-ва св. Ап. Павла світськими властями „Нива“ стала тим органом, котрий — у найтяжших часах— обєднював наше духовенство.

Деякі священики висловили мені побоювання, що „Нива“ впаде, коли я перестану редагувати її. У відповідь на се запевняю, що доложиться всіх старань, щоби „Нива“ була завсіди на часі й цікавою. Я й надальше дописуватиму до неї, оскільки се допустять нові умовини.

Яка була моя головна ціль в редагованню? Наше національне відродження, щодо свідомости, закінчене. А коли по світовій війні ми найшлися в Польщі, в нових відносинах, я з переляком пізнав, що наше церковне (кажу: церковне, а не релігійне) відродження, щодо самосвідомости, щойно

під знаком проблєми. Через цілі віки ми залишились на роздоріжжю, не знаючи: чи нам прямувати до тої фази унії, до якої — без критичного зясовання справи — прямували наші предки в 17. і 18. ст. в давній Польщі, а до якої дійшли галицькі Вірмени, чи завернути назад? І чим більше я розважав отсю проблєму, тим яснійше для мене ставало: що ми Схід і Сходом мусимо залишитися, бо в тому наша історія, наше імя, наша місія — наша будучність.

Жалую, що не довелось мені зясувати того твердження в цілости, як я його розумію. Дійшов я від зерна до листя, а щоби дійти й до квіття тай плоду, на се був би я потребував ще яких два-три роки редагувати „Ниву".

Уніятська Церква, як neutrum — ні Схід, ні Захід, — не може мати будучности. Ген з усіх рацій довкола. Станиславівські брошури дуже підчеркували, що ми заєдно остаємо в пливкому стані, заєдно родимося, а не можемо народитися... Се сумна дійсність. Але станиславівське пояснення тої дійсности, що ніби се тому, бо ми ще не є повними католиками, бо ще покутує в нас візантинізм, ані не є щире, ані не є стійне. Правдива причина в тому, що ніяка половична форма, ніяке neutrum, не може твердо стояти на місці: мусить гравітувати до свойого закінчення або в право, або в ліво, або мусить вічно тільки „родитися".

Тут властива й постійна причина, чому між нашим українським гр. катол. епископатом нема однодушного порозуміння. Наслідком сеї невикінчености нашої церковної фізіогномії також льокальні церковні обставини всюди инакші (н. пр. у нас, на Закарпаттю, в Америці), і що для одних тимчасово добре, се для инших зле. От хочби н. пр. уживання виразу „православний" у літургічних книгах.

Нагромадилось богато історичних пересудів, і слід би їх заналізувати, тай відкинути — „перерости" їх. От н. пр. засада „чим дальше від православних, тим ліпше для унії" належить до таких пересудів. Ся засада властиво обчислена на розбиття унії, щоби якась часть уніятів при такій катастрофі перейшла на латин. обряд, як се в історії й бувало. Але чиж се ціль унії? Авжеж наша церква, що по розборі Польщі опинилася в Росії, була не тільки сильно златинізована, але й спольонізована, а се зовсім не забезпечило її перед упадком. Власне се підюджувало ті сили, котрі працювали над її упадком. Росія ненавиділа унію головно тому, що бачила в ній оруддя латинізації й польонізації „руського" народу. Якби наша Церква тоді не була златинізованою й спольонізованою, то Росія не мала би 9/10-тих причин, щоби переслідувати унію.

Бачимо на гр.-католицьких Румунах, які дісталися під православну Румунію, що вони не відпадають від унії, хоч у обряді нічим не ріжняться від своїх православних братів. Тай православні не переслідують їх, — бодай не так принципіяльно й невмолимо, як переслідували би їх, колиб в уніятській румунській Церкві бачили оруддя для знищення румунської народности й історичної фізіогномії своєї Церкви.

В Югославії ті Українці, що походять з давної північної Угорщини, вже від сотки літ мешкають у сербських селах, а нема випадків, щоби переходили на православіє.

Одна їх група (в Митровиці), що поселилась у Славонії щойно около 1860 р., вже й сербську мову приняла, а всетаки не переходить на православіє. Але в них чистий грецький обряд.

Зате до тих наших переселенців, що походять з Галичини, православіє має куди лекший доступ — саме з того приводу, що агітатори завсіди можуть представляти латинізацію обряду як підступ латинників, щоби знищити історичну українську Церкву.

Ось такі досвіди.

Доки страшна большевицька система пануватиме на Україні, доти всіми силами мусимо протиділати (політично-соціяльній) гравітації наших народних мас до Київа й Харкова, до сходу. Але якщоб ми заразом також у Церкві, (в Церкві, не в релігії) акцентували нашу західність, приписуючи життєву вартість саме західним елєментам, а залишаючи східні в поневірці, то тим дали би ми почин до повторення того основного блуду, який поповнили наші предки в давній Польщі.

Ніяка окремішність, окружена подавлюючою гетерогенною більшістю, не сміє акцентувати своєї спільноти з тою гетерогенною більшістю, але якраз мусить акцентувати свої питомі елєменти, якщо хоче удержатися в життю.

Се засада.

Наша Церква може собі запевнити будучність і правильний розвій тільки тоді, коли в собі матиме мир і вдоволення, а православним не даватиме причини до розпаленої ненависти.

Одиноку правильну розвязку тих тяжких проблємів подає засада, що ми Схід і Сходом маємо залишитися, бо в тому наша історія, наше імя і наша місія.

Тим кінчаю, тим прощаюсь.

Усім прихильникам „Ниви“ поздоровлення.

о. Др. Г. Костельник

о. Гавриїл Костельник

У відгомін церкві

(Оповідання на підставі дійсних фактів)

— І так і так і так і так...

Бачи Габоре, памятаю вас і се ваше слово! З вашим образом у душі зійду з сього світа, як уже й ви зійшли—з цілим вашим поколінням. Наче Соломон, що в радощах землі досвідчав своє серце, й пізнав їх недостачу, і наче Авесалом, над котрого не було красшого мущини в Ізраїлі,—такий стоїте мені перед очима. Повний чоловік, правдивий чоловік, що то в ньому переплітаються земля й небо, як тіло й душа. Бачванський газда, певний себе й своїх виступів, не жадний нічого, тільки — ах, як се скажу? — тільки божеського концерту буття, що то його треба ловити душею наче радіо-апаратом...

— І так і так і так і так...

Що ви хотіли тією своєю улюбленою фразою сказати? Чи не те, що йдемо по лісі життя, й можемо повернути сюди й туди, туди й сюди, одначе не з однаковим вислідом? що в льотерії життя можемо ставити на сей чи той нумер, одначе не кождий буде для нас щасливим? Воно дійсно:

— І так і так і так і так...

— — — — — — — — — — — — — — —

В неділю по полудні в другій половині літа, коли земля вже придала хліборобам свої плоди, крім кукурудзи й винограду, бачванські газди сиділи при вині — в полі, подалеко від села, на салаші. Чотирох їх: Габор бачи, господар дому, бачи Петро, бачи Микола й бачи Митро. Приятелі. Перші люди в селі.

Щож їх так звело? Приятелям мало чого треба, щоб зійтися в добрий чи в лихий час.

Не вчора се було, а ще тоді, коли в моїх рідних сторонах щойно стали виростати салаші по полі, показуватись новітні, удосконалені плуги, сівачки, парові молотільні. И певно зїхалися приятелі до бачика Габора оглянути нову сівачку — нового типу. Инакше булоб незрозуміло, як там найшовся й Шваб з сусідного села, добрий знакомий бачика Габора. Требаж знати, що наші Бачванці поступили в господарстві, взоруючися на Швабах. І саме ті були першими поступовцями, котрі близше зносилися з Швабами.

Сиділи під ганком з видом на відкрите поле. Поважно розмовляли. Сеж були мущини саме в силі віку. Пили вино

й не ласо й не ощадно, а як достатні газди, що призвичаєні мати пивницю, заповнену бочками з вином (а ще в тих часах, доки фільоксера не знищила винниць). Переговорили новини сільські й господарські, порушили родинні пригоди, а господар разураз переплітав розмову принукою:

— Пийте!... Пиймо!... Дай Боже!... На здоровля!

І на хвилинку замовкли. Сіра нитка буденної гутірки відмоталась до кінця.

Біблійна правда, що „вино звеселить серце чоловіка", домагалась теми для розмови — висшої, незвичайної. Розколихана душа перенеслась до тих надземських висот, де засвітні злі й добрі духи зводять боротьбу, щоб її здобути... де родиться пісня, де царить її серце й розум.

Бачи Митро, наймолодший, щоби перервати тишину тай заразом висловити господареви своє вдовілля з приняття, обізвався:

— Дякувати Богу, добре нам тут!

— Добре! — погоджувалися й инші гості весело.

І знов напилися.

Бачи Габор дмухнув, обтер свої чорні вуси, потряс довгим до шиї волоссям, устромив пальці в чуприну, й повів ними аж на потилицю:

— І так і так і так і так...

— Скажіть мені, коли чоловік найщасливійший? Я про се нераз думав.

Гості не мали готової відповіди, й тільки видивились на нього.

Товстий, виголений, добродушний Шваб усміхнувся, тай ломаною сербщиною поскладав:

— Коли чоловік добре газда, коли все богато! — хотів сказати: Коли чоловік добре газдує, й всього має богато.

Але бачи Габор отримі рухами рук і заперечуючим хитанням голови давав знати, що йому не те на думці:

— І так і так і так... Не те! Я про хвилю питаю, про таку хвилю, коли душа найщасливійша.

— Ну, ну — добродушно сміявся Шваб дальше, не думаючи відступати від свойого:

— Хто щаслива богато, то щаслива й мало — в така хвиля. Гай, гай! Коли душа щаслива?... Коли пшениця так, а коні так, а я їде й бачить моя пшениця... О, тоді моя серце рости, рости!... В така хвиля!

Притім, щоби помогти своїй калікуватій сербщині, показував руками, що пшениця має бути по шию, а коні

грубезні й гладкі, тай головою наслідував бутні рухи їх голов.

— Бачи Ґаборе! Я вже знаю, що ви думаєте! — відозвався бачи Митро.

— Душа найщасливійша, коли на Великдень перший раз заспіваємо „*Христосъ воскресе*“ — перед головними дверми церкви. Все земське душа тоді забуває, лине десь під небеса, тай наче з ангелами дружиться. Вся громада співає пісню воскресення, тай сама преображується. Се невисказане!

Бачи Микола й бачи Петро киванням голови й виразом в очах погоджувалися з такою відповіддю. І бачи Ґабор погоджувався:

— І так і так і, так і так... Правда! Се велика хвиля! Для загалу певно найбільша! Але — і так і так і так — для мене вона надходить дещо скорше. Коли в Велику Суботу на Службі Божій священик переодягається з багряних риз до світлих, а дяки — то один крилос, то другий — співають прокимен:

Воскресни, Боже, суди землѣ,

тоді я найщасливійший.

— І так і так і так... Тоді! Ух, се велика хвиля!

І відразу став бачи Ґабор співати:

Воскресни, Боже, суди землѣ...

Збірна душа сього невеликого товариства, що шукала пісні, тим найшла вихід для себе — як коли зелені пелюстки розвернуться й випускають із своїх обнять на ясне сонце запашний, розмальований квіт... У веселому товаристві, при вині воцарилася церковна пісня. Таку неожидану побіду може віднести тільки наша церква, твір грецького генія.

Виголений, добродушний Шваб не розумів цілої тої розмови. Розумів слова, не розумів їх внутрішнього повязання й оправдання. Не понимав тих Руснаків, що понад усе в житті ставлять якусь там церковну пісню — одну, чи дві, все одно. Але як поважні ґазди, а ще при вині, в веселому товаристві, загалом можуть чимсь таким займатися? Якби так баби, то ще-ще... Але ґазди, перші ґазди в селі! Атже від того є священики, щоби собі в костелі співали, про се говорили тай сперечались.

І глядів Шваб на Руснаків з утаєною висшістю та спожалінням, як глядить школяр з висшої кляси (а ще, коли тупоумний) на школяря з низших кляс.

— І так і так і так... От який з мене співака, як з хромого бігун! Співайте ви, бачи Митре, ви славний співак! — просив господар дому.

Бачи Митро спершу випрошувався (такий уже звичай у добрих сільських співаків), але зараз пристав і виводив великосуботний прокимен з літургії по майстерськи — протяжно й трелюючи, бо так Бачванці люблять. Його голос плакав, благав, молився, вмирав і воскресав — а чистий, чистий такий як сонішне світло. Повторяв прокимен три рази. Бачи Петро й бачи Микола зараз за першим разом стали йому помагати — вторувати.

А бачи Габор тільки слухав. Закинув голову взад, впялив очи в одну точку, і... переживав свою найщасливійшу хвилю в житті. Працювали в ньому найріжнійші почуття й думки— наче пчоли в улиї. Воскресали старі й нові являлись. Як з найвисшого верха в горах одним поглядом обіймає турист усю пройдену дорогу і весь довколишній світ — гори й звори, плаї, потоки, далекі ріки й села, так бачи Габор блискавично переходив ціле своє життя й свій світ: від першої молодости аж до того часу... тай дальше— аж до смерти... й ще дальше — аж у вічність... І на тому найвисшому становищі його душа кликала:

Воскресни, Боже!..

Бачи Митро саме скінчив прокимен — перший раз. Наче з просоння бачи Габор вирецитував стих, належний до сього прокимена:

Богъ ста въ сонмѣ боговъ, посредѣ же боги разсудитъ.

Бог... боги... Правда й позори... Одна правда й позорів без числа... Позори перемагають — фалшиві боги... Де правда — ясна й сильна, щоби всіх перемогти? Віра, тільки віра — се наше... Яка дивна гра, яка дивна боротьба!.. В позорах жиємо, а правду тільки вичікуємо... Нема правди на землі, є тільки її насіння, що має розростися в майбутньому... Наче письмо з другого світа. Наше життя-буття щойно росте... Чи розростеся?.. Мусить, правда мусить перемогти! На позорах світ не може істнувати в своїй цілости, во віки... Бога-Христа вбили люди... Лежить мертвий, безпомічний... Ні, се не конець, він мусить воскреснути, він воскрес!

Такі думки перебігали через свідомість бачика Габора. А серце говорило ще куди сильнійше:

— Переодягнись, земле! Переодягнися, життя! З позорів у правду, з темряви в світло!

Дзвонило дзвоном, пятьома дзвонами нараз, повівало вітрами, гуділо хмарами, проблискувало сонцем... І ціла душа кликала:

Воскресни, Боже, суди землѣ!

Бачи Митро скінчив співати прокимен другий раз. Бачи Габор пригадав собі ще один стих, і вирецитував його:

Доколѣ судите неправду и лица грѣшниковъ пріемлете?

Пригадав собі, як завівся на своїх молодечих мріях... Наче Ева в раї, наче „блудний син“... І всі люди так заводяться... Як з бігом часу, з призбиранням досвіду, мусів вертати з пройденої дороги назад... І що обминав наче тюрму, се стало визволенням...

Як то, коли був війтом, і хотів велику річ зробити для громади — скомасувати громадське поле, громадяни не зрозуміли його, ба ще й зневажили... І зневажений мусів усунутися... А потім таки скомасували поле, й настав новий вік для громади... Як часто чоловік бореться проти власного добра, проти спасення!.. Нема щастя на землі, є тільки насіння щастя — наче письмо з другого світа... Тільки чекаємо щастя — відкладаємо його в майбутнє... А покищо, доки ріст життя-буття не закінчений, найбільшим щастям є бажати оконечної перемоги божої святої правди... Випереджувати її! Се наче світло для душі...

І всім усе дарував у серці бачи Габор — у тій найщасливійшій хвилі. Всіх хотів обняти й цілувати.

Не видержав. Коли бачи Митро скінчив прокимен за третім наворотом, він зачав його наново співати:

Воскресни, Боже, суди землѣ...

— І так і так і так — розкладав руками, тай устромив пальці в чуприну, повів ними аж на потилицю, й знов повернув до своєї фрази:

— І так і так і так і так...

Відки виробився в нього звичай такої фрази? Мабуть відти, що він був вражливий на розбіжности й противенства в житті. И мабуть тому находив вершок свойого щастя в великосуботнім прокимені. Сей прокимен запевняв його, шо прийде час, коли всі розбіжности й противенства зіллються в божій єдности.

— Та то нема що співати прокимен, от заспіваймо собі *„Иже Херувимы“* — піддавав бачи Митро, чим заразом звинявся, що ще не розтягнув цілої своєї співацької й дяківської гармоніки.

Заспівали *„Иже Херувимы“*, та не те звичайне, але святочне, маєстатичне. Нема другої церковної пісні, котра так всесильно захоплювала би душі, що шукають божих висот, як власне *„Иже Херувимы“*. Мабуть усі церковні співаки вважають її за вершок церковних пісень, отже й своїх продукцій. Що-

денна пісня, а ніколи не буденніє! І бачи Митро належав до таких співаків. Тай віддавав пісні ціле серце, цілу душу.

Співали всі — крім Шваба.

Иже, иже Херувимы, Херувимы тайно... тайно, тайно образующе...

Бачи Митро трелював незрівнано. Верховодив над голосами, що йому вторували, і летів-линув то під небеса, то нагло спускався в діл, і знов підносився — наче той голуб, що летить на переді, а за ним товариші голуби.

Бачикови Габорови так і здавалося, що з уст бачика Митра разураз вилітають білі голуби — ніби Херувимы, тріпочуть крильми й летять ген-ген понад поля до села, сідають на церкву, і знов злітають та понад поля, попід небо вертають назад на його салаш... Ожило, рухається, співає ціле піднебесся від церкви до салаша...

Часом, коли бачи Габор примкнув очи, здавалось йому, що церква поширилась від села до його салаша, що церква стала наче тою небесною півкулею, котра весь світ обіймає, й кожда билина в полі, кожда пташина, все освячене, й все співає святу церковну пісню...

Таку перемогу може віднести тільки наша церква, твір грецького генія.

Тайно, тайно образующе... И животворящей Тройцѣ... Тройцѣ... Тройцѣ трисвятую пѣснь припѣвающе...

Співали банванські газди, як їх церква навчила,—у відгомін церкві.

Баба Бобичиха, бідна вдова, якої син був „бireш“[1]) на сусідному швабському салаші, прийшла була на салаш бачика Габора, щоби бодай у неділю поговорити з своїми людьми, сиділа в кухні при відчинених дверях, побожно слухала співу газдів, крадьком хрестилася й ронила сльози. Проживаючи на салаші, вона рідко коли мала змогу піти до церкви.

Тай практичний Шваб вибився з свойого життєвого змислу. Доки співали *„Иже Херувимы“*, він киванням голови давав знати, що йому подобається, що гарна пісня.

А коли скінчили, він був просто захоплений:

— Файн, файн!.. Дуже файн!.. Церква-пісня файн!.. Руснак файн співай!... і Сербин файн співай!.. Шваб ніяк співай!.. Шваб... тут показував руками, що Шваби в церкві на органах грають.

Отсе був тільки початок церковних пісень у бачика Габора на салаші, в веселому товаристві, при вині. Бачи Митро був наче старий дяк: знав напіви всіх церковних пісень, а слова дуже многих антифонів, тропарів, кондаків,

[1]) Наймит—економ.

стихир, степенних, ірмосів, доґматів, сідальних, і як вони там не називаються, знав таки на память. Якже й не знав би, коли від малої дитини що неділі й свята слухав їх, а мав понятливість до співу, і як школяр був „крилощаном"?[1]) Так воно в нашій церкві водиться, що, де ще старохристіянський культ „словесної служби" не підупав і де дяки, як годиться, співають, там ціла церква з ними співає, й церковні пісні жиють у народі.

З „Ізборником" у руках ще й неодна невіста могла би станути за дяка. Така наша церква, що менше властю й авторитетом, а більше безпосередною службою привязує вірних до себе.

Звичайних церковних пісень бачи Митро не хотів співати.

— Се кожда дитина знає! — відповідав. Вишукував тяжші й такі, що рідше приходять у колесі церковного року.

Через повні дві години бачванські газди співали церковні пісні на салаші, при вині. І не знудилось їм, але радувались і росло їх серце. Знудилось би читачеви, колиб йому вичисляти ті всі пісні, що вони їх відспівали. Але спів закрашує й упріємнює слова. А ще, коли се слова, повні божого духа, які бувають у наших церковних піснях.

Отъ юности моея многія борютъ мя страсти; но самъ мя заступи и спаси, Спасе мой!

Очистимъ чувствія, и узримъ неприступнымъ свѣтомъ воскресенія Христа блистающася и „радуйтеся" рекуща, ясно да услышимъ, побѣдную поюще.

Співаєш — і душа просвічується. Тисячліття співає з тобою, а те, що співаєш, своїм змістом вічне. Співав се Володимир Великий, співав Ярослав Мудрий... Співали, й так само находили тут властивий, найглибший вираз своєї душі, як і ти нині. Велика, свята історія життя — життя твойого народу!

— Бачи Митре, чи вмієте „*Крестъ начертавъ Моисей*"?

І Бачи Митро відспівав ту пісню.

— Бачи Митре, я дуже люблю, коли на Утрені співаємо полиєлей.

І бачи Митро став співати: „*Хвалите имя Господне*"... „*Аллилуя, аллилуя*"... гомоніло на салаші наче в церкві.

Так відспівали вони „*Отъ юности моя*", „*Ангелский соборъ удивися*", „*Ангель вопіяше*", „*Исаіе ликуй*", „*Плотію*

[1]) Хлопців, що стають до крилоса, щоби підучитися церковного співу, називають Бачванці: „крилощань — крилощане" (число мн.). Те слово в Галичині означає каноніка („крилошанин"), тому ужив я його тут у бачван. формі.

успувъ", „*Да исправится*" з Преждесвященної, „*На рѣкахъ вавилонскихъ*"... А повернули й до похоронних: „*Кая житейская сладость*", „*Вѣчная память*"...

Хвалили славних дяків:

— Ей, Губаш — то був дяк! Губаш — батько. Тай оба його сини — славні дяки! Кожде слово розумієш, коли співають, а співають — наче дзвони дзвонять. Хвалили й священиків, котрі виразно й по божому відправляли.

Точно, коли на церковній вежі годинник вибив 4-ту годину, задзвонили у всі дзвони, даючи знак, що зачинається Вечірня. Голос пятьох могучих дзвонів долетів і до салаша бачика Габора. Наші газди ще більше споважніли, й стали співати пісні з Вечірні.

„*Свѣте тихый*" співали в церкві.

„*Свѣте тихый*" співали й на салаші—у відгомін церкві.

А баба Бобичиха, коли відходила, прийшла до газдів, щоби подякувати їм:

— О, мала я тут і Утреню і Вечірню і Службу Божу і Преждеосвященну і похорон і Воскресеніє... Дякую вам! Здорові були!

Така наша церква! Кождий вірний — церковний служитель.

— — — — — — — — — — — — — — —

— І так і так і так і так...

Бачи Габоре! Ви вже в гробі й славні дяки Губаші в гробі.

А ми, нове покоління, глядимо на се, як „культ святої річи", що йде з заходу, витискає „культ святого слова". І котрі бачуть отсю зміну, а розуміють, що „німе німе родить", ті глядять на ваше покоління як на певний дорогосказ у лісі життя, де можна повернути сюди й туди, туди й сюди, та не з однаковим вислідом.

У Корчині 24-25. VIII. 1929.

Пояснення. Габор се Гаврило; Митро — Дмитро.

Бачи або бачик (мадяр. слово від словян. пня бать-ко)—дядько. Сал'аш (мадяр. слово від словян. пня сел-о) етимольогічно значить „осідок", технічно: осідок у полі, фільварок.

Замітки

до рецензії проф. о. Т. Спачіля на мою розвідку **„Спір про епіклєзу між Сходом і Заходом“**

(Докінчення)

IV

Докази

О. Рецензент ділить мої докази (в книжці „Спір про епіклєзу“) на позитивні, котрими узасаднюю своє становище, й на негативні, котрими оспорюю противне ставище. А в структурі доказів розріжняє „praesupposita“, „supposita“ й саме доказування („argumentatio“). На його думку все те в моїх доказах мало би бути фалшиве, нестійне.

1. В попередному розділі („Упередження“) я вичислив ті „praesupposita falsa“, що їх. о. Рецензент найшов у моїй книжці. Та думаю, що я достаточно виказав, що в них нема ніякої фалшивости. Отже коли о. Рецензент пише: „Cum igitur praesuppositum argumentationis auctoris ex textu liturgico petitae falsum est, tota illa argumentatio quam omnino praecipuam habet, ruit“ (105), „Sicuti duo argumenta positiva auctoris (ex liturgiis, ex Patribus“) ob erronea praesupposita omni vi destituuntur“ (106), то я ніяк не можу признати сього. Стою при своїй дефініції епіклєзи, бо таку, а не инакшу, дефініцію піддає наша літургія.

Стою при своїм погляді, що зі св. Отців не можна доказати, начеб то Христові слова становили „повну й виключну форму“ літургічного освячення. Так само не можна доказати, що св. Отці виключали епіклєзу від участи в літург. освяченню. А власне се, а не щось менше, мали би доказати ті теольоги, котрі вважають Христові слова за „повну й виключну форму“ евхаристії. Авжеж не є се ніяким доказом, тільки штучним закриванням властивого лиця проблєми, коли о. Рецензент пише: „Si autem sufficienter non constat Patres de epiclesi loquentes vocabulum hoc pro epiclesi propria, liturgica adhibuisse, iam totum argumentum ex Patribus fundamento caret“ (105). Як то „sufficienter non constat“? Ось н.пр. св. Кирило Єрусал. пише: „потім призиваємо чоловіколюбивого Бога, щоби зіслав св. Духа на предложені дари, щоби він зробив хліб тілом Христовим, а вино кровю Христовою; бо все, чого св. Дух діткнеться, освячує й перемінює“; „евхаристійний хліб по епіклєзі св. Духа не є звичайним хлібом, але Христовим тілом“ (цит. в моїй книжці на стр. 17). Маєте тут усе: абсолютно певне, що тут мова про літургічну епіклєзу, що епіклєза належить до акту літургічного освячення, що св. Отці під „епіклєзою“ розуміли ту саму лі-

тургічну молитву, котру й ми нині розуміємо під тим словом...

Так, але кому епіклєза заваджає, хто не хоче її видіти, той буде до епіклєзи в усіх її історичних проявах так відноситися, як польські шовіністи відносяться до нашого народу, й ділять його на Українців, Русинів, Гуцулів, Бойків, Тухолян...тай голосять: „non constat", що український нарід істнує...

Ось се дійсне „falsum praesuppositum"!

2. Переходжу до поодиноких доказів. О. Рецензент пише: „Sed talis explicatio huius praxis liturgicae omnino arbitraria est. Nullibi enim Ecclesia inter Christum „conceptum" et „natum" in altari distinguit, sed ss. Eucharistiam post prolata illa verba adorat" (107). Авжеж Церква розріжняє „зачаття" й „народження" Христа Господа, на що є навіть два окремі празники: Благовіщення й Різдво. Отже внести се розріжнення також до літургії ніяк не буде ані непобожне, ані немудре.

3. Єдиний „кусаючий" дотеп у рецензії: „Sed aut opinio sua (моя), iuxta quam mortuo sacerdote epiclesi nondum prolata Deus ipse consecrationem perficit, vera est, et tunc etiam sententiae nostrae applicari potest, aut falsa (sicuti de facto est), et tunc iidem „casus perplexi" etiam in opinione a K. defensa occurrere possunt (111). Але — nego paritatem. Якщо приймати моментальність літургічного освячення, то перед вимовленням Христових слів аж до самого їх кінця божа переєствлююча сила ще взагалі не зачала ділати. Отже нема ніякої рації, щоби Бог сам собою довершив акт освячення, коли Христові слова не були би висказані до самого кінця.

Зовсім инакше стоїть справа, коли приймається постепенність освячення. Божа переєствлююча сила тут зачинає ділати вже перед закінченням освячуючого літургічного тексту. Отже коли вже раз зачала ділати, то є рація, щоби й довершила освячення.

4. Дальше закидує мені о. Рецензент: „Falso ulterius supponit K. doctrinam de verbis dominicis ut forma sacramenti fundari in conceptis metaphysicis philosophiae aristotelicae, praesertim in opinione de materia et forma corporum" (107). Те саме повинен був о. Рецензент закинути також о. Лісовському, бо він пише: „Gdy pojęcia scholastyczne materji i formy zastosowano do Eucharystji, zadawano sobie pytania, jakie słowa stanowią formę, gdzie jest moment przeistoczenia" (цит. в моїй книжці на стр. 10).

Правда, я пішов дальше, ніж о. Лісовський, бо я старався аналізою виказати подрібні рації й консеквенції того застосування. О. Рецензент повинен був виказати, що отся моя аналіза фалшива, і щойно тоді його твердження було би зрозуміле. А так — „gratis asserit".

До слів о. Рецензента: „Unusquisque theologus, qui dogma aliquo modo scientifice explanare vult, ad aliquos conceptus philosophicos recurrere debet“ (107) маю додати: а) що я ніде в своїй книжці не твердив, начеб то теольогам слід було відкинути всяку фільософію, б) ані навіть що при проблємі евхаристії треба зовсім відкинути аристотелівські поняття про матерію й форму, в) тільки се я твердив і тверджу, що схолястична теорія про літургічне освячення занадто полягає на апріористичних метафізичних раціях, а замало числиться з конкретними літургічними даними, з текстами та історією літургій. Про се ще при кінці скажу слово.

5. Про мої докази, котрими оспорюю моментальність літург. основання, о. Рецензент каже, що вони нічого не варта: „sed rationes quibus K. oppugnat hanc consecrationis „instantaneitatem“, nil valent“ (110). О. Рецензент закидує мені, що забогато тверджу, а замало доказую. А так по правді се власне до нього відноситься. Я вже навів, як він у своїм творі „De forma Eucharistiae“ легко збувся проблєми присутности Христових слів установлення в історичних літургіях. А такого в тім його творі немало. Так н.пр. він твердить: „Ita explicari potest adhuc in Concilio Florentio Graecos absque ulla difficultate doctrinae catholicae adhaerere potuisse“.[1]) Без усяких доказів, а з історичними фактами зовсім незгідне твердження! Подібно: „Nihilominus verum manet sententiam catholicam in Russia saeculo XVII per aliquot decennia fere communem fuisse, theologos eam defendentes doctrinam hanc non a Latinis recepisse, et ab ea non ob argumenta, sed potius vi externa adductos recessisse“.[2]) А тут на місці, як се я сказав у своїй книжці, кождий наш інтелігент знає, що той погляд українські православні теольоги, а від них деякі московські, перейняли були від латинян. Так само легко збувся о. Рецензент і моїх доказів, котрими оспорюю моментальність літург. освячення. „Nil valent“ — і вже! Перепрошую, бо він таки наводить один доказ: „Sic auctor contra s. Thomam, ipse miro modo ordinem realem cum ordine physico confundens, indeque quod momentum praecisum alicuius actionis determinari non potest, concludens, quod nullum tale „absolutum momentum“ datur“. (111). Алеж сей доказ дійсно „nil valet“, бо в ньому приписується мені твердження, котрого я ніде не ставлю, а саме, що „nullum tale absolutum momentum datur“. Отже я й не змішую фізичного порядку з річевим (таке змішання мало би місце тільки тоді, колиб я дійсно ставив підсуване мені твердження про абсолютний момент).

[1]) О. с. Стр. 22.
[2]) Ibid. Стр. 26.

Річ мається так, що тільки тоді були би ми змушені признавати моментальність літург. освячення, колиб можна поставити абсолютно зобовязуючі докази, що Бог не може доконати літург. освячення в часі (succesive). Але такі докази годі вишукати, бо годі божу всемогучість обмежувати в річах, які не вносять у божу природу ніякий „defectus".

А щодо мойого твердження, що схолястична засада „substantia non recipit magis et minus" має вартість тільки в льогічнім порядку, то я й дальше остаю при ньому. Те змішання льогічного порядку з річевим при поняттю субстанції не схолястики перші доконали, але тягнеться воно від Плятона через Аристотеля. Між католиками я не сам один, котрий нині се твердить. Ось у катол. виданню „Hans Meyer: Geschichte der alten Philosophie (München 1915, Verlag Joseph u. Friedrich Pustet)" находяться такі вискази: „Aristoteles hat an die Stelle der transzendenter Hypostasierung eine immanente gesetzt" (269); „Aristoteles hat die platonische Ideenlehre abgelehnt und auf dem Gebiete der Natur dennoch in verändenter Gestalt übernommen. An die Stelle der transzendenten Idee tritt die den Dingen immanente Form, an die Stelle der Materie und des Abbildes der Idee tritt das aus Materie und Form bestehende Einzelding" (280); „Der Substanzbegriff in Sinne der Wesensform enthält ein gutes Stück Platonismus" (283). І саме тому доказ св. Томи, що основується на засаді „substantia non accipit magis et minus", а має бути доказом для моментальности літургічного освячення, не може удержатися — так само, як і инші його докази, що мають ту саму ціль.

6. О. Рецензент вичисляє деякі мої твердження й здогади, що відносяться до змін у римській літургії, до її нинішнього тексту і т. ин., і кінчає: „Nemo in historia dogmatum et liturgiae paulisper versatus non videt, quo modo hic vera vel probabilia cum dubiis, immo erroneis misceantur" (109). Правда, я не люблю такого способу писання (а в полємічній розвідці він був би навіть неможливий), як пише о. Спаїль: „explicantur... illae (orationes), quibus in sensu litterali verborum mutatio postulari videtur, probabiliter ut verae supplicationes consecrationis iuxta „theoriam dramaticam", probabilius tamen etiam ut petiones fructus communionis" (в творі „De forma Eucharistiae", стр. 76), де не знати, як властиво (та сама) справа стоїть: чи probabiliter, чи probabilius? Всетаки читач легко може розріжнити: що в моїй книжці про епіклєзу є моїм певним твердженням, а що тільки здогадом. За зле бере мені о. Рецензент, що я з абсолютною певністю твердж у, що в первісній римській літургії находилася формальна епіклєза. Та я тут не сам. Так (у своїм творі „De forma Eucharistiae", стр. 35) сам о. Рецензент пише: „ita e.gr.

A. Baumstark, qui immo affirmat nullum de hac re dubium esse posse".

Переповідаючи те, що я підніс проти евхаристійної формули, зложеної з вісьмох незмінних слів, о. Рецензент кінчає: „Ad haec et similia quaedam alia argumenta nihil est quod adnotandum sit; quia in scholis theologiae catholicae abunddanter respondetur" (112). Та я сумніваюся власне в те „abunddanter".

7. О. Рецензент не може мені дарувати й таких поглядів, за котрі власне в нинішніх часах повинен би обсуджувати чимало католицьких учених. Пише: „Omittimus nunc, quod K. post ea omnia, quae a Hergenröther, Pargoire et alliis de origine schismatis orientalis conscripta sunt, adhuc affirmat causam schismatis non fuisse in personis, sed schisma ortum esse quia Orientales ob mutationes ab Occidentalibus in liturgia factas irritati sunt et alia similia" (113). Дивний закид! Яж у своїй книжці (92—93) навів катол. автора, Lübbeck-а, котрий те саме каже, що і я. В східній схизмі треба розріжнити подвійного роду причини: а) ті, котрі здійснили сам факт схизми, б) і ті, котрі з віками нагромаджувалися й перли до роздору. Першого роду причини становили особи (Фотій, Керулярій); а другого роду причини становило все те, що відчужувало схід від заходу, викликувало підозріння, ненависть. Хто в нинішніх часах, по перебутій світовій війні, по революціях, відважиться твердити, що таких — другого роду — причин у східній схизмі не було та що не вони були важнійші? Атже якщоб тих причин не було, то й особи нічого не вдіяли би. Правда, між людьми всякі погляди мають „попит". Є собі й такі люди, котрі твердять, що „Українців Австрія видумала"... Алеж се хиба не „правдиво-науково".

О. Рецензент під конець своєї рецензії каже: „Haec sufficiunt, ut theologicum iudicium de opere K. supra prolatum iustificetur" (113). Та я зовсім не поділяю сеї думки з о. Рецентом. Як видно, він один з тих, про котрих я в книжці заздалегідь писав, що „не знесуть легко такого перевороту" (132), тому він і написав, що моя праця про епіклєзу означає „non progressum in scientia theologica, sed regressum". Думаю, що супроти моєї книжки повинно заняти голос більше кат. теольогів, щоби властиве „iudicium theologicum" могло дозріти.

V

Проблєми

1. Наука про „форму евхаристії", яку нині загально приймають катол. теольоги, вповні розвинулася вже в XIII. віці. В пізнійших віках нічого важнійшого до неї вже не

додали. Тому я й назвав її „схолястичною теорією". Думаю, що вона розвинулася передчасно, бо ще в тих віках, коли на заході не знали достаточно східних літургій, не знали історії тих літургій, римської літургії і т. ин. І власне в тім її слаба сторона. Саме о. Рецензент підмітив прояву, що на заході отся наука стала хитатися, коли західні богослови красше пізнали східні літургії: „Solum saeculo XVI, cum liturgiae orientales, vix non omnes epiclesi propria instructae, melius in Occidentae cognoscérentur, aliqui in doctrina hucusque constanti vacillare coeperunt" („De forma Euch.", 11). Одначе по тих хитаннях питома традиція таки перемогла.

Спершу дух сеї науки був, що так скажу, дуже „нетолєрантний" для епіклєзи в східних літургіях. Очевидно, походило се з незнання історії тих літургій. О. Рецензент у своїм творі про епіклєзу наводить письмо „Super quibusdam" папи Клементія VI (1342—1352) до вірменського „католикоса", де читаємо: „Si post illa verba: Hoc est corpus meum, sacerdotes in Ecclesia Armenorum utuntur orationibus, per quae videantur orare, quod panis convertatur et transeat in corpus Christi... si huiusmodi orationes es... paratus omnino et ex toto dimittere vel saltem corrigere, quantum ad hoc, quod optando oratur, ut corpus Christi fiat in altari". Але розвій історичних наук прояснив богато неясного, й папи в пізнійших віках стали зборонювати всяку зміну в східних обрядах, не тільки в самій літургії.

Чи дійде сей поступ аж до властивого свойого кінця?

2. Нині ми, католики, докладаємо всяких старань, щоби позискати православних. Свята робота! Але треба собі усвідомити, що для православних треба приготовити в катол. церкві їм відповідне, природне, правильне місце, щоби в їх церкві через і задля зєднинення не ломилося ніщо з того, що випливає не зі схизми, але зі східної святої традиції.

Се надто вигідне для нас, зате й невистарчаюче, коли ми домагаємося від православних, щоби відкинули свої хибні упередження до катол. церкви. Треба й нам призадуматися: чи й ми, католики, не маємо хибних упереджень до православних, їх історії, віри, богословської науки?

І ось насувається нелегка для нас проблєма: Ми повинні в богословській православній науці відріжнити те, що має своє жерело в самій схизмі та в ненависти до латинян, й те, що має своє жерело в східній літургії, в святій безперервній традиції. Тільки елємепти першого роду будуть схизматичні; а елємепти другого роду повинні найти для себе місце в катол. церкві, яка є церквою не тільки заходу, але цілого світа.

До котрих же з тих елємептів належить відвічне й постійне акцентовання епіклєзи в літург. освяченню на сході?

Власно се хотів я зясувати в своїй книжці. Нинішня хвиля се великий іспит для всіх нас. Будучність покаже, як властиво треба розуміти те „dolendum", котрим почастував мою книжку про епіклєзу перший її рецензент. *о. Др. Г. Костельник*

ВІДКРИТТЯ ГР. КАТ. БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ У ЛЬВОВІ

В неділю дня 6. жовтня с. р. відбулося святочне відкриття нової української наукової установи — Гр. кат. Богословської Академії у Львові. Істнує вона вже цілий рік. На протязі того року вона перейшла основний підготовчий і організаційний процес і поборовши усі початкові труднощі і перепони, згуртувала наші найкрасші богословські сили та вспіла за такий короткий час витворити поважну наукову атмосферу серед професорської колєгії і студентів. Повстання Богословської Академії у Львові се річ під сю пору для уніятської Церкви конечна, не тільки з огляду на самий престіж тієї Церкви, що досі за увесь час істнования не мала свойого висшого наукового середовища, а мусіла скитатися по чужих заведеннях, але також з огляду на змагання цілого нашого народу під Польщею створити свої високі школи. Академія піднесе українську гр. катол. Церкву в очах заходу і сходу і стане тим світочем, що присвічуватиме не тільки зєдиненим, але й незєдиненим Українцям. Академія має дати новим науковим силам захист і змогу посвятитися виключно науковій богословській праці. В сей спосіб збільшиться наукова продукція і виповниться бодай в части велика прогалина в католицькій теольогії на сході.

Правне її істнование забезпечене грамотою Високопреосв. Митрополита з дня 22. лютого 1928 р., а Апостольський Престол, що в засаді прихильно поставився до її основання, певно також не буде довго зволікати з її затвердженням, що вже й почасти вчинив, прославши на відкриття свій привіт і благословення. Організація Академії поставлена на взір модерних заграничних богословських факультетів і дістане з хвилею затвердження з боку Ап. Престола право надавати своїм абсольвентам докторські дипльоми і також з того огляду стане науковою централею для всіх наших гр. кат. епархій.

Свято відкриття розпочалося торжественною архієрейською св. Літургією, котру відправив в сослуженню оо. професорів і численної асисти еп. Н. Будка. Після того відбу-

лася академія в святочно прибраній авлі Духовн. Семинарії. На академії явився Високопреосв. Митрополит, Преосв. еп. Будка і еп. номінат Бучко, що творили почесну президію Академії, члени Митроп. Капітули, колєгія оо. професорів з ректором на чолі, львівське духовенство, студенти Академії і світські гості, представники наукових і культурних установ.

Академію розпочав хор студентів Академії, відспівавши Лаврівського „Услиши, Господи, глас мой", після чого ректор Академії, о. Др. Сліпий, виголосив реферат п. з. „Значіння і устрій Богословської Академії", подавши і обяснивши найважнійші точки статуту Академії, начеркнув ті великі завдання, які її ждуть на полі наукового досліду усіх богословських дисциплін, головно тих, що звязані зі східною Церквою.*)

По тім, дуже річевім і бадьорім докладі, слідувала дальша вокальна точка — Бортнянського „Господи, кто обитает", а після того секретар Академії відчитав цілу низку привітів, які — хоч запрошення на свято були вислані всього два дні наперед — наспіли в доволі показнім числі. Привіт прислали: Преосв. Няради з Крижівців, Преосвящ. еп. Лакота, Епископська Капітула в Станиславові, професори Богосл. Ліцею в Перемишлі, гетьман Павло Скоропадський з Берліна, Ректорат університету в Бреслау, Кураторія Укр. Наук. Інституту в Берліні, Наук. Товариство ім. Шевченка, Рідна Школа у Львові, Укр. Нац. Демокр. Обєднання, Т-во Катехитів, свящ. Т-во „Єдність" у Львові, Тов. „Просвіта" в Ужгороді, богато привітів від поодиноких осіб, духовних і світських, між ин. від Вячеслава Липинського, Дра Бращайка з Ужгороду і богато ин.

При кінці промовив Високопреосв. Митрополит, ставлячи перед очи присутних ту велику і відповідальну задачу Академії, котра має нам допомогти передовсім стати апольогетами 300-літього діла нашого церковного зєдинення. Займаючи центральне місце між сходом і заходом, стоїмо немов на арені, на котру звернені очи так сходу, як і заходу. Православний схід глядить, які ми, ті „латинники, що їх зрадили", а католицький захід рад би знати, чи ми правдиві католики та чи перенаті духом вселеньської Церкви. Відповідь одним і другим має дати Академія, котра своїми науковими працями має засвідчити перед світом, що ми справжні католики, хоч і східного обряду, має влекшити заходови пізнати схід, а нас приготовити до місійної праці на сході.

*) Реферат сей буде поміщений в однім із чергових чисел „Ниви", тому не подаємо точнійшого його змісту.

На закінчення своєї промови відчитав Митрополит найважнійший привіт, бо привіт і благословення для Академії, яке надійшло від Апост. Престола.

Закінчено свято відспіванням гимну „Боже Великий, Єдиний". *о. Х.*

ДЕСЯТЬЛІТТЯ ІНСТИТУТУ СВ. ЙОСАФАТА У ЛЬВОВІ

Про Інститут св. Йосафата годиться в його десятьліття згадати прилюдно вже хочби тому, що він станув нині попри бурсу У. П. Т. найбільшим захистом для львівської гімназійної молоді. Одначе ще більшу рацію дає до сього та обставина, що саме в десяту річницю істнування Інституту розстається з ним його основник, організатор і ректор Преосв. Др. Бучко, новоіменований львівський епископ-помічник.

Генеза Інституту мало знана навіть тим, які стоять близше нього. Він повстав в тяжкому для нас 1919 році — тоді, коли видавалося, що ціле наше громадянське життя зірване до основ та що треба буде його наново відбудовувати — серед дуже тяжких умовин — від самих початків. По епископській конференції в Перемишлі вертав Ексцелєнція Митрополит до Львова. Йому на зустріч вийшов на дворець о. Бучко, тоді архикатедральний сотрудник. Коли у двійку йшли пішком до св. Юра і говорили на тему народнього і церковного лихоліття (молодь розбрита і поспізнювана, школи під знаком питання, Духовні Семинарії не чинні), піддав о. Бучко Ммтрополитови думку, чи не подбатиб завчасу про Інститут, де виховувалися би гімназійні ученики, а можливо будучі кандидати на священиків і то такі, яких будучність може запотребувати. Точно годі ще було тоді виспецифікувати ціль такого Інституту, але ясною річю було, що він безумовно конечний. О. Др. Бучко, що сам за час своїх гімназійних студій був питомцем бурси У.П.Т., найкрасше відчував вагу інституції, що дає можність кінчити студії богатьом ученикам, котрі поза нею не здобулися би на потрібні середники. Митрополит згодився на пропозицію з тим, що о. Бучко підійметься сам перевести її в діло. На приміщення інституту, який сейчас поставлено під покров св. Йосафата, Митрополит відступив опорожнену тоді дяківську бурсу при вул. Петра Скарги. Льокаль і надія на поміч з боку Митрополита та запомогової акції Амемериканців (American Relief) се було все, з чим о. Бучко приступив до отворення Інституту.

З початком шк. року 1919/20 зголосилося девятьох питомців. В слідуючому році було вже в Інституті всіх 38 питомців, в сьому 28 безплатних, а всього 10 платних. Число безплатних місць вийшло таке непропорціонально велике, бо до Інституту перенесено сиріт з монастиря СС. Василіянок при вул. Потоцького і цілий приватний курс хлопців зі студитського монастиря в Уневі. Нині всіх питомців є вже девятьдесятка. Як удержується така велика інституція з великим відсотком дарових і півплатних місць, се вже тайна, яку можна пояснювати собі або незвичайним економічним хистом о. Бучка або незвичайною жертвенністю Митрополита. Хто дещо втаємничений, той знає, що Інститут завдячує свій розвій і істнування і одному і другому. Рівночасно з внішнім розростом Інституту йшла також і його внутрішня розбудова наперед. Зразу о. Бучко був в одній особі ректором, духовником і економом. Лиш в ряди-годи виручували його потрохи священики, що поневолі мусіли сидіти тоді у Львові і користали зі знаної гостинности о. Бучка, та богослови, що не маючи доступу до семинарії, занятого військом, стали після війни збиратися в Інституті о. Бучка, свого давнійшого віцеректора. Нині має Інстутут наряджену управу (заряджує ним покищо префект, о. Яків Перідон, Голяндець, що приняв наш обряд), виготовлені статути, урядження. Недостає йому ще одного, власного приміщення.

В 1925 р. перебрався Інститут до будинку Духовної Семинарії і там находиться до нинішнього дня. Крило від Сикстуської вулиці адоптовано значними коштами Митрополита для цілий Інституту, і він поміщується там досить вигідно, одначе тільки часово. З введенням в життя Духовної Академії сама Духовна Семинарія потребуватиме більше простору на приміщення питомців пятьох річників, на наукові салі і бібліотеки.

Відхід Преосв. Бучка на становище епископа-помічника є рівночасно і втратою і користю для Інституту. Втратою, се річ ясна, бо ледви чи вдасться підшукати йому наслідника, який так всеціло віддав би себе сій інституції і так умів її вести. Одначе се розстання обіцює Інститутови заразом і великі користи. Преосвященний розстається з Інститутом дуже нерадо і тільки формально. Супроти Інституту у нього богато ще незреалізованих плянів, бо тим, що вже нині є, він ще далеко не вдоволяється. Передовсім плян: перевести Інститут з комірного під власний дах і покликати при ньому до життя приватну гімназію. Сей плян навіть не такий дуже далекий. Ексцелєнція Митрополит готов відступити для Інституту площу в околиці святоюрської катедри, і як тільки Преосвящений Бучко до своєї відваги та розмаху призбирає дещо фондів, приступить до

будови власного дому для Інституту. Якщо Преосвященому вдасться перевести сі пляни, то довершить великого діла, про яке у нас часто говорилося, за яким зітхав неодин з батьків, що віддаючи дитину з дому, хотів її бачити у певній і релігійно запорученій опіці.

В такій інституції можна булоб злучити і воскресити загибаючі традиції і Василіянської бучацької гімназії і Ставропигійського Інституту. Вона моглаб нам давати і доброго священика і світського інтелігента-християнина.

Се все надії Преосвященого. А ми на десятьлітній успішній праці Преосвященного над інститутом св. Йосафата основуємо і свою добру надію, що в особі Преосвященого дістаємо владику, який попри инші свої гарні прикмети має також ту, котру вимагає від владики св. Письмо: „Треба епископови... своїм домом, щоб добре правив. Коли бо хто своїм домом не вміє правити, то як йому про церкву божу дбати?"

о. Др. Л. В.

о. Петро Дзедзик

СТИГМАТИЗАЦІЯ ТЕРЕСИ З КОННЕРСРАЙТ У СВІТЛІ КРИТИКИ

(Продовження)

Якаж на це рада, щоб Dr. Ewald і тов. могли як слід дослідити цю річ? На це, кажуть вони, є один-одинокий спосіб, який конечно треба застосувати: перевезти Тересу до клініки і віддати її в руки лікарів. Не спротивляється цьому ні Тереса, ні її парох, ні епископ; а рішучо противляться цьому тільки батьки Тереси (головно сам батько), під безпосередною опікою яких Тереса тепер остає.[1])

Батько Тереси переконаний, що несумлінні лікарі задалиб там Тересі смерть, щоб таким способом в короткій

[1]) В останньому часі зайшла у щоденному життю Тереси деякі зміни: Тереса перейшла знова, вже на стало, до батьківської хати, яку в межичасі, як вона перебувала на приходстві, розбудовано так, що Тереса має окрему кімнату з окремим входом. Уряджено й капличку, де правдоподібно Тереса причащається. Зайшла зміна й щодо відвідування Тереси: епископ, щоби не робити з релігії сензації й щоби увільнити Тересу від натовпу прочан, які надзвичайно її мучили, заборонив відвідувати її без окремого, ординаріятськозо дозволу, а дозвіл такий не дуже то легко дістати. Через це число прочан зовсім зменшило: коли в 1927 р. були дні, у яких число прочан з Коннерсрайт виносило 3 і 4 тисячі людий, то в останньому році відвідало Тересу заледви кількасот людий. За те має Тереса тепер новий клопіт: дістає денно пересічно до 100 листів, які старанно перечитує і на них відповідає.

дорозі зліквідувати неприємну для них проблєму Коннерсрайту. Побоювання ці старається розвіяти Dr. J. Böhm:[1]) „До якоїсь міри", каже він, „можна оправдати батьківський спротив, коли зважиться, що деякі лікарі при оглядинах Тереси досить нелагідно і не у відний спосіб обійшлись з нею. Однак спротив тратить своє оправдання тепер, коли дається запоруку і береться відповідальність за те, що Тереса буде вільна від всякого рода прикростий. А таку запоруку, оскільки знаю з найпевнійших жерел, їй дано". А далі Dr. Böhm вдаряє в релігійну струну: Коннерсрайт то — на його думку — палець Божий, даний людству не без причини; Бот хоче, щоби воно справило свої хибні погляди щодо своїх тілесних потреб. І тут задачю науки прослідити цю Богом післану проблєму якнайдокладнійше. А колиб справді вдалося науці устійнити нові правди про поживу людий, то яка велика користь вийшла би тоді для терплячого людства! „Муситься днесь", — кінчить Dr. Böhm, „п. Найманови конечно промовити до розуму і серця, що він поповнить гріх, коли він своєю впертістю спинятиме Божі пляни.

Одної днини може бути вже запізно, а тоді на всі часи історія культури обвинувачуватиме учених, що прогавили важну квестію Коннерсрайту".

Без сумніву гарні й слушні то слова, та коби тільки щирі!

Отожто у цю щирість і загал католицьких учених не вірить... Це саме будить головно підозріння, що Ewald і тов. так дуже побиваються за перевезенням Тереси у клініку, хоч у хаті Тереси дана лікарям повна свобода досліджів. З рештою „колиб ми" — каже о. Franz Muckermann[2]), „так конечно обставали за перевезенням Тереси у клініку, то тим самим ми призналиб, що ми ніколи не можемо повірити в чудо, аж доки воно не буде досліджене на клініці. А миж віримо у воскресення Христа та прославлення Його ран й без такої клінічної запоруки... І кепсько булоб з нами, колиб ми аж такої запоруки потребували ..". Тому то католицькі вчені, так світські, як і духовні, противляться перевезенню Тереси у клініку, побоючись справді за життя Тереси. Вони кажуть: Dr. Ewald і тов. обстають за перевезенням Тереси, щоб виключити „pia fraus", а ми противимось цьому, щоб виключити „mala fraus". А що побоювання ці батька Тереси і католицького загалу є зовсім оправдані, про це свідчать зізнання лікаря Dr. O. Seidl-a,

[1]) Гл. „Ein ernstes Wort nach Konnersreut" (Zeitschrift für Parapsychologie 1929, стор. 418—19).

[2]) Цит. з „Konnersreuth im Lichte des Schrifttums und der Wahrheit" ст. 69.

зложені ним під присягою у квітні ц. р. у суді в Мінхен [1]), з яких саме недвозначно виходить, що лікарі мають охоту переправити Терезу на другий світ. Ось їх слова: „mit der werden wir schon fertig", „da machen wir Einspritzungen", „die machen wir in einer Klinik schon katholisch".[2]) Хиба аж надто ясно сказано!

Отже спротив батьків Тереси є зовсім оправданий; надто дорожать вони благословеною своєю дитиною, щоб мали дозволити на приспішення її смерти. А для катол. світа передчасна смерть Тереси булаб справді болючою втратою. Бо події в Конненрсрайт не стоять на місці; вони заєдно розвиваються. Завважено н. пр. тепер, що Тереса крім арамейських слів, вимовляє вже і єврейські, грецькі, латинські і французькі; крім візій смерти Христової, має вона також з нагоди відповідних свят і візії инших подій з життя Спасителя і Святих, як н. пр. Різдва Хр., Хрещення І. Хр. в Йордані, Вознесення І. Хр., мученицької смерти св. Лаврентія, Франца з Салєзу і т. п., — а крім дотеперішніх ран, появилась на плечах Тереси ще й „рана від бичування". Нехайже це все оглядають і досліджують Dr. Ewald і тов., а чей дошукаються у людині безсмертої душі і переконаються, що людина жиє не тільки хлібом, але і словом божим...[3])

(Продовження буде)

Некрольоги

о. Евстахій Клосевич, свящ. ювілят, ем. декан Зборівський, а від довших років парох в Пійлі (коло Калуша), умер дня 1. VI. с. р. в 79. році життя, а 55. священства. Покійний був мужем інтелігентним, і умів як декан своїм тактом неодні непорозуміння, що заходили в деканаті, мирно поладнувати. Бувало, що Консисторія висилала його туди ще і пізнійше для вирівнування ріжних справ. В році 1891 брав участь в Львівськім Синоді і постоював там солідарно

[1]) Про цю цікаву судову розправу, яка повстала на тлі подій в Коннерсрайт — буде мова опісля.

[2]) Гл. „Das Neue Licht" 1929. ст. 213.

[3]) В останньому числі „Zeitschrift für Parapsychologie" (за вересень 1929 стор. 544) подає Dr. Böhm коротку звістку, що родина Тереси після довгих заходів погодились отсе на переведення поновних наукових дослідів над голодівкою Тереси. Учені мають, мовляв, остаточно рішити, чи це дивовижне явище фізіольогічного, чи психічного походження. Не сказано одначе, чи ці досліди будуть переведені на клініці, чи в хаті Тереси, як цього бажають собі родичі Тереси.

за правами нашого духовенства і Церкви. Ще в році 1925 піддержував нашу справу в петиції, висланій осталими синодальними отцями до Апостольського Престола. І в Калущині лишив по собі в духовенстві і народі вдячну память.

* * *

о. Андрій Сумик, священик ювилят і парох в Волосові (коло Надвірної) умер 28 серпня с. р. в 84. році життя і 53. р. священства.

Се був священик рідких чеснот. Крім совісної праці в церкві трудився щиро на народній ниві. В 70 рр. мин. віка належав до перших піонірів. що ширили на селах просвіту. А що тоді ще не було читалень, збирав своїх парохіян в літній порі в неділі і свята під церквою, читав книжочки „Просвіти" і давав ріжні поучення. За сю працю був через староство нераз потяганий по відвічальности: за мнимі збори, кольпортажу книжочок і подібне. В 80. рр. мин. віка, в добі ославлених галицьких виборів, увязнено його і приставлено скованого до Станиславова. Сей факт викликав тоді серед станиславівських гімназистів (як оповідають — нині вже поважні люди — тодішні ученики) незвичайне враження, визвав подив для духовного мученика і бодрив їх до подібної праці для народа. — Патріярхальне було його відношення до села. Нічого не сталося там без Його відома і дружної поради. Коли почалася еміґрація наших селян до Німеччини і Америки, він був тим лучником, через котрого руки йшла вся переписка місцевих родин до еміґрантів і навідворот.

Лиш раз, як оповідав Покійний, заколотився там спокій. А саме в часі загального голосования до віденського парляменту зїхало туди кількох радикальних молодиків, скликали громадян, і обіцюючи несоторені річи, взивали їх, щоби не вірили „попам", а ішли за радикальними покликами. Після того збентежились деякі молодші громадяни і гляділи через якийсь час з недовірям на свого пароха, начеб питали: чи се він, чи не він, — чи се той, котрого від років знали, чи инший, як Його радикали представляли. Але небавом, коли ті фалшиві пророки не являлись вже вдруге і обіцянки їх показались марними, очуняла та горстка, і в село вернув давний мир.

З Покійним зійшов в могилу тихий і для ширшого світа мало відомий працівник, але на ділі незрівнаний душпастир. Честь його памяти.

ДО ВІДОМА ОТЦІВ ПЕРЕМИСЬКОЇ ЕПАРХІЇ

Подається до ласкавого відома Впр. Духовенства Перемиської Епархії, що акція життєвих обезпечень Впр. Духовенства і свящ. родин дала дуже гарні результати та стрінулася з повним признанням і зичливістю. Співробітники організатора цеї, так потрібної і хосенної акції, пана Ярослава Гуглевича, ем. проф. гімн. в Перемишлі, будуть відвідувати Впр. Отців, доки дозволить погода. Кого з Отців не встигнуть відвідати, вистарчить тоді повідомити п. Гуглевича (Генер. Репрезентація Життєвих Обезпечень Духовенства Перемиської Епархії, Перемишль, площа Конституції 5.II., давно: Грунвальдська 1. II.) карткою, а він пришле сейчас на місце одного зі своїх сталих співробітників, синів священичих і сиріт по священиках, в ціли уділення близших інформацій і заключення обезпечення.

Від тих співробітників треба жадати виразного „Уповажнення" від Генер. Репрезентації в Перемишлі з підписом п. Гуглевича, щоби небажані елєменти, часто ворожі, котрі може й ненавидять священиків, але не погорджують їх грошем, не вкручувалися в наші приходства, а тяжко запрацьований гріш не йшов у непокликані руки, бо ріжні агенти крутяться по краю і вже неодного з Отців ввели в блуд. Тому агентів, котрі такого „Уповажнення" від п. Гуглевича не мають, належить не принимати, бо не мають права обезпечувати священиків.

Справа обезпечення Впр. Духовенства цілої Перемиської Епархії сконцентрована спеціяльно в тій ціли в руках Генер. Репрезентанта п. Ярослава Гуглевича, і у всіх асекураційних справах проситься виключно до нього звертатися.

Впр. Отці, котрі бажалиби, щоби їх сини, свояки або знакомі, сироти по священиках, академики, брали участь в акції обезпечень як сезонові або сталі співробітники, заробляючи тим на дальші студії, зволять їх зголосити у п. Ярослава Гуглевича, Генер. Репр. на Перемиську Епархію, котрий цілу акцію так зорганізував, щоби йшла в користь свящ. родин і сиріт по священиках. Кождий, хто рішиться брати участь в дальшій акції, дістає в Перемишлі поучення, харч і нічліг. Зі собою мусить привезти поручаючий лист свойого Отця Пароха.

Нові книжки

Іван Чепига: „Просвіта і піянство". Львів, 1929. Стр. 16. Відбитка з „Господарського календаря" на 1930 р. Тут хибно пишеться „піянство", має бути: „пиянство".

Др. Адріян Копистянський: Стара княжа Русь в народних піснях —билинах. В-во „Народна Бібліотека" ч. 485, г. 1929. Стр. 120, мал. формат.

Уважаємо, що се не тільки вираз недостачі критичного змислу, але й совісти, щоби такою плутаниною, яка приходить у сій брошурці, годувати нашого меншого брата — простолюддя. Правопис і мова доцільно безправильні: на одній і тій самій сторінці „Сарницкій", „Чернобильский" і „Оршинький"; а від всяких „ушок" аж роїться (силушка, матушка, дружинушка...) — тай не дивно, бо майже всі ті „билини" московські. Вмовляють в нашого дядька, наче в жида хоробу, що нібито душа далекої Москови й Новгороду то його душа. І так наш Іван ніколи не буде „собою", а хто не є „собою", той тільки нездарне neutrum.

Дж. О. Кервуд: З тавром убийника. Роман. Львів 1929. Стр. 166. „Добра Книжка", Бібліотека „Слово", ч. 1. Бібліотека „Слово" се періодичне видавництво (квартальник), котрого ціллю видавати цікаві повісти для інтелігенції. Ціна одного тому 4. зл.

Ярослав Боженський: Срібні тіни (про фільмове мистецтво). Львів 1929. Стр. 110. Вид. „Добра Книжка".

О. Глум: Безбожник — жарт на 1 дію. Львів 1929. Стр. 16. В-во „Русалка". Тема нині дуже на часі, одначе її розведення тут ледви чи вдатне. Теольог „Василько" не зовсім „довчений", коли як „добрих християн" вичисляє „вчених і фільософів": Паскаля (так), Толстоя (!), Кіркебарда, Фіхте (!), Канта (!)... Таким писанням дається оружжя в руки противникам.

Володимир Яцейків: Нове джерело багатства — шовківництво. Львів 1929. Стр., 56 мал. форм. Вид. „Добра Книжка".

Всячина

„Нива" зі слідуючим (11) числом переходить на власність нашої львівської Архієпархії. Редакція і Адміністрація будуть міститися в нашій Духовній Семинарії, Львів, вул. Коперника 36. Всю кореспонденцію й грошеві перекази — також ті, котрими пересилається залеглости за „Ниву" за попередні роки —треба відтепер сюди

адресувати. Тих залеглостий дуже богато, проситься негайно вирівнати їх (вони остають власністю о. Костельника).

„Нива“ й надальше має бути органом духовенства з проповідничим додатком. Слідуюче число вийде присвячене св. Отцю в ювилейному році, як се ще о. Костельник був уплянував.

Конференція наших епископів. Саме тепер (21—26. X) відбувається в Римі конференція наших епископів. По нашим відомостям зібрані там усі наші владики — в числі 11: з Галичини 5, з Закарпаття 2, з Америки, 2 з Канади 1, з Югославії 1. Предметом нарад, оскільки знаємо, має бути „Катол. Акція“ тай деякі обрядові (літургічні) теми.

Польська Катол. Пресова Агенція донесла про ту конференцію наших епископів:

„Се вже друга конференція українського епископату. Перша відбулася тому два роки (спільно з епископом гр.-кат. Болгарів). Тоді рішено, що такі конференції будуть відбуватися що два роки по черзі у всіх місцевостях, де резидують греко-кат. епископи. А що пять літ, окрім того, малаби відбуватися конференція в Римі. В сьому році конференція відбувається в Римі з тою думкою, аби зложити поклін папі з нагоди його ювилею. Предметом сеї конференції має бути єдність обряду, карність, літургія, целібат і фінансові справи.

В справі целібату тенденцією Апостольської Столиці є, щоб його вводити постепенно до обрядів, які його не мають, але тут слід поступати дуже поволі і з великою обережністю, щоби православне духовенство, використовуючи отсю новість у церковній карности, не зробило з того зброї для поборювання католицької церкви. Тепер українські священики, що зберігають целібат, творять ледви 5 відсотків цілого українського духовенства. Зі справою целібату вяжеться тісно економічне становище духовенства. Нинішнє українське духовенство є на загал убоге, а якби було й дальше обтяжене родиною, то сей тягар зріс би ще більше.

Щодо справи обрядів і карности, то конференція сеціяльно займається обрядами, які відносяться в першу чергу до тайни хрещення і подружжя. Бажанням Апостольської Столиці є, аби обряди кождої народности були строго зберігані. Справа ся не нова, а щоб уникнути непорозумінь, Св. Конгрегація для поширювання віри видала в 1863 році відомий декрет, т. зв. „Конкордія“, на основі якого унормовано подружжя між католиками латинськими й українськими“.

Як видно, отся Агенція добре поінформована про характер і предмети нарад наших епископів. Те місце в її зреферованню справи, де мова про згляд на православних, „неполітично“ сформуловане. При нинішнім психічнім по-

дразненню (власне задля целібатової реформи) неодин уніят може собі на підставі тих слів подумати (що ми вже дійсно чули від деяких): то Рим числиться з православними, а з нами, уніятами, ні?

Правда, й инші автори-латинники деколи так незручно висловлюються. У „Kath. Kirchenzeitung" з 3. X. с. р. якийсь „Missionsfreund" при нагоді подібних тем пише: „Erstens muss man auf die Schismatiker Rücksicht nehmen, man darf sie nicht kopfscheu machen". Без сумніву Рим повинен числитися і числиться з православними, але годі се ставити на перше місце й не всюди можна се акцентувати, коли ходить про уніятські церкви.

Російська еміграція на принятті в папи. З генералами, полковниками та професорами взяв участь також козацький хор, який відспівав кілька пісень.

Osservatore Romano заперечило в часописах підношену вістку, начеб то берлінський нунцій мав якісь переговори з большевицьким амбасадором Крестинським.

Напад на церкву. В селі Севороги, парохія Перемишляни, наші вірні поставили собі церковцю. Село невеличке (400 душ), а в нім більшість латинників. Вже в тиждень по вибудованню церковці незнані справці хотіли її в ночі знищити, але перешкодив їм наш чоловік, Микола Гетьман, який притім мало що не пострадав життя, бо справники стріляли до нього. А 1. X. с. р. в ночі ті невідомі справці напали на церкву й здемолювали її.

Куди то заведе, атже ми під боком большевії!!

Продаж церкви на ліцитації. Російські емігранти вибудували собі в Берліні гарну церкву. Довгів, що їх на неї затягнули, 150.000 золотих марок, не могли сплатити, й женевський банк, як віритель, продав церкву на ліцитації за 180.000 марок.

Німецькі офіцери в монастирі. Двіста визначних молодих офіцерів цісарської німецької армії вступило до монастиря твердої обсерванції в Горгайм. З людських юнаків — юнаки божі.

„Cela Konrada". В бувшім уніятськім монастирі у Вильні (такім славнім в історії унії), який тепер держ. уряд взяв на свою власність, а саме в „Келії Конрада" (де Міцкевич мав бути інтернований) Союз вильнянських літератів уладив собі домівку. Велика зміна...

„Gazeta Kościelna" (виходить у Львові) в сім році вже вдруге вийшла з білою плямою по конфіскаті. Перший раз підпав цензурі допис в справі парох. конкуренції під заг.: „Co to ma znaczyć" (в ч. 34.); другий раз в (в ч. 42.) допис під заг.: „Ojciec św. wie". Такі часи!

Грецький парлямент ухвалив закон, що відтепер ніодин нежонатий (православний) священик не може бути

парохом. Нежонаті мусять піти до монастирів. Се взагалі замітна тенденція в нинішніх світських людий.

В Японії всіх католиків є 89,390. Місіонарів 179, японських священиків 49, питомців дух. семинарій 156.

В Америці приступив до катол. церкви Др. Кнасман, англіканський епископ.

„Люципер" — такий титул має франц. часопис, що від вересня с. р. став виходити в Бордо, і осмішує віру як дитинячу недугу, папу як великого шарлятана, священиків як сільських чарівників. — От нехай би пішли до большевії, там зазнали би цілої правди своєї „люциперської віри".

Під клеймом упереджень. Доводиться нам, уніятам, проживати під клеймом упереджень — і то з двох боків: з боку православних і латинників. Сі упередження — себто фалшиві поняття про нас — для нас упокорюючі. І якщо не хочемо піддатись приборкуючим нас хвилям — „спускайтесь, куме, на дно...", то мусимо на два боки боротися, — нелегка позиція!

Ось такий позажний автор, як відомий французький апольогет, еп. Bougaud (Буго), в своїм обємистім, на ріжні мови переложенім, творі „Христіянство й теперішні часи" пише про нас слово в слово:

...„Люди інстиктовно відчули, що сповідь не може істнувати побіч подружої любови. Сповідь вимагає захована тайни, любов тайни не терпить, жадає, щоби все говорити. Чиж священик, обтяжений стільки тайнами, не поділиться ними з улюбленою подругою? Чи зможе не виявити їх, чи буде всилі протиставитися жаданням тої природи горячої, неспокійної, цікавої, а може й заздрісної? А вона чи повірить, що є любленою мужем, супроти неї таким скритим? А вірні, чи прийдуть зложити свої тайни в те серце, так комусь віддане? Досвід учить тут того самого, що й розум: скрізь, де священики заключили подружжя, сповідь зникла.

Греко-католицька церква, що дозволяє на подруже життя своїм священикам, не зберегла би була сповіди, якщо не зберегла би була сповідників в особах епископів і монахів, змушуючи їх до здержности".

(Цит. після польського передкладу: Chrystjanizm a czasy obecne, tom V, wyd. drugie, Poznań 1925, стр. 143).

Якщоб се було правдою, що тут еп. Буґо пише, то вже від сотворення чоловіка і то в усіх народів без огляду на віру мусів би був витворитися погляд, виражуваний також у народних приповідках: „Не повір своєї тайни жонатому, бо зрадить її своїй жінці".

Але таких народних приповідок ні за гроші не купити... Зате є народні приповідки з противним змислом: „Jak się

ożeni, to się odmieni". Тай не тому в православних, а особливо в протестантів сповідь не така розвинена, як у католиків, що ніби то вірні бояться визнати свої гріхи перед жонатим душпастирем, тільки тому, що ті конфесії не підчеркують так сильно потреби й спасенности особистої сповіди. А що ми, уніяти, є католиками, отже в однаковій мірі культивуємо особисту сповідь, як і латинники, тому — власне тому — наші вірні так горнуться до сповіди, як і в латинників, і ніколи не питаються: чи сповідник жонатий, чи не жонатий. „Прийди і виждь!"

Якщо ходить про дійсний досвід, то ми власне противно мусіли би сказати — а саме: що до жонатих сповідників старші віком каянники радше йдуть, бо — цілком правильно — надіються, що такий сповідник лекше їх зрозуміє.

А ось найновійше „кадило" для нас. В „Kathol. Kirchenzeitung" з 3. X. 1929 в статті „Neue Entwicklungen der Orientmission" пише якийсь „Missionsfreund" (скінчений латинізатор): „Hat sich auch der unierte Orientale an einem der unierten Wallfahrtsorte oder in einem „unierten" Jesuiten — oder Redemptoristenkloster Karpatorusslands oder der östlichen Polens die Seele durch Teilnahme an der Volksmission oder an der Exerzizien erwärmt, das ist und bleibt ein Festtagserlebnis. In sein Dorf zurückgekehrt, wird er wieder seinem verheirateten Landfarrer gegenübersteben, den er weniger schätzt als den ledigen lateinischen Geistlichen (!!). Übrigens werden diese aus dem lateinischen Ritus in den unierten übertragenen Verantstaltungen eine Propaganda für den lateinischen Ritus sein. Der Wunsch nach der häufigeren hl. Kommunion wird naturgemäss den Entschluss zur Reife bringen, dorthin zu gehen, wo man leichter kommunizieren kann. Also wird man in die lateinische Kirche gehen: weil dort täglich hl. Messe ist, zum Unterschied von der unierten Dorfkirche, wo dies nicht der Fall ist. Des weiteren wird man die hl. Kommunion unter einer Gestalt bevorzugen, somit wieder die lateinische Kirche". Всякі доповідження злишні.

Скільки мов на світі? Після найновійших дослідів на цілій земській кулі є 1000 ріжних мов, зачисляючи тут і нерозвинені мови. Євангеліє переложене на 570 мов.

Назви церковних достойників. Назви „епископ" і „презвітер" походять з апостольських часів. У св. письмі вживаються також як синоніми (відносяться до тих самих осіб). В перших IV. віках для висших церковних достойників не було иншої назви, як тільки „епископ". Епископи визначнійших катедр виріжнювали себе містом, де були епископами, й підписувалися: н. пр. „епископ КП (то зн. Константинополя) нового Риму", „епископ святого міста Єрусалиму", „епископ великого міста Александрійців (так

в актах халкедонського собору). Митрополити підписувалися: „епископ митрополитального міста імярек". Церковні митрополії брали свій почин від світських митрополій (осідків висших державних властий), одначе з бігом часу, коли світські митрополії перемінювано, сей паралєлізм значно позаломлювався. Цар Діоклєціян в 292. р. поділив римське царство на 100 „провінцій" (епархій) і 12 „дієцезій". „Епархія" й „дієцезія" нині вживаються як синоніми. В давнині „дієцезія" була висшою державною, а так само й церковною адміністраційною областю. Нині епископ має свою епархію (дієцезію), в давнині на чолі „епархії" стояв митрополит, а на чолі „дієцезії" стояв „ексарх" або „патріярх", який спершу не мав спеціяльної назви, але називався „епископ над дієцезією" (так в актах царгородського собору з 381. р.: οἱ ὑπὲρ διοίκησιν ἐπίσκοποι). Константин Вел. ще помножив число провінцій (епархій), а дієцезії підчинив чотиром „префектурам". Префектура „Схід" обіймала ось які „дієцезії": Єгипет (головне місто: Александрія), Схід (головне місто Антіохія), Понт (гол. м. Кесарія Кападок), Тракія (гол. м. Гераклія).

Назва „архієпископ" старшого походження, як „патріярх". Римські папи спершу підписувалися „архієпископ Риму", а опісля „архієпископ і патріярх". Назву „патріярх" придумано з чемности, на взір патріярхів зі св. письма (ще й нині є звичай старшого церковного достойника в святочних промовах або адресах титулувати „патріярх"). Мабуть перший раз ужив сеї назви цар Теодозій II. в листі до Валєнтініяна III, відносячи її до папи Льва I. Правильною й офіціяльною стає отся назва щойно десь від VIII. стол. Спершу всяка назва хиталася. Так н. пр. митрополити називалися також архієпископами тай ексархами, хоч отсі назви властиво належались партіярхам. На сході, де богато митрополитів, „архієпископ" і нині означає висший ступінь достойности від „митрополита".

Назва „папа" (батько) є вульгарного грецького походження. Відношено її до кождого єрея (як се є й нині в Москалів — „батюшка", а в нас — „отець"). Від Греків переймили отсю назву Болгари, Серби, Українці („поп" — „піп"), Німці („Pfaffe"), Мадяри („пап")... Офіціяльною, на весь світ славною стала отся назва для римських епископів.

В Німців і Українців назва „Pfaffe" — „піп" з часом прибрала згірдну відтінь — мабудь під впливом ворожих тенденцій: там протестантів, тут латинників.

„Не годиться мовчки поминати". Під тим заголовком Впреп. о. Філяс у „Нов. Зорі" з 20. X. 1929 р. ще раз повернув до моєї статті про стояння й клячання в церкві тай кінчає: „Не годиться однак мовчки поминати його (зн. моїх) мильних суппозицій і аргументацій, якими вво-

диться баламуцтво в науку самої віри. De divinis aut silendum aut recte loquendum, каже св. Василій. Ні, не Камінські нам учителями в вірі й обряді, та, на жаль, як показує досвід послідних літ — також не „Нива". — Не бачу ні найменшої потреби подрібнійше відповідати на сю статтю. Тільки наведу цитати з книжки о. проф. Мишковського: „Изложеніе цареградской литургіи" (Львовъ, 1926). А Впр. о. Філяс нехай розважить їх значіння, чи вони кажуть те саме, що він з найбільшим акцентом оспорює в моїй статті (західна й східна редакція практичного поняття евхаристії). А проф. Мишковський — се не Костельник („революціонер").

„Какъ мы вѣруемъ, такъ и они вѣрували въ присутствіе Іисуса въ освященныхъ св. Дарахъ, да они и покланялись Ему въ св. Евхаристіи, однако это бывало только случайно, на св. Литургіи, особенно при св. причастіи, а кромѣ этого на то таинственное присуствіе Іисуса въ св. Тайнахъ почти не обращали особеннаго вниманія; ссв. Дары сохранялись не для того, чтобы имъ покланятися, но только для причащенія, особенно на исходъ души" (стр. 6). „Только позже стали на Западѣ на первое мѣсто выдвигать таинственное присутствіе Іисуса въ ссв. Тайнахъ, и отъ того взялъ начало и развился особенный культъ ссв. Евхаристіи" (7).

О. Др. Мишковський іде в своїх твердженнях ще дальше, як я. „Было бы ошибочно думать, что древніе, не одушевлявшіеся почитаніемъ ссв. Тайнъ, почитали Іисуса менѣе, чѣмъ мы: именно оттого, что они всегда совершенно почитали Христа, думать о немъ особо въ ссв. Евхаристіи было для нихъ излишне" (7, нотка). „Только было бы ошибочно, если бы кто думалъ... какъ будто-бы Іисусъ присутствовалъ въ ссв. Тайнахъ лучше и полнѣе, чѣмъ присутствуетъ внѣ ссв. Тайнъ по своему ипостасному соединенію съ Богомъ-Словомъ" (7). Про що властиво йде? Чому — для якої ціли — о. Мишк. се підносить? Хто в тих його словах шукав би якоїсь догматичної тенденції, той міг би найти в них рації для підозріння. Алеж се було би велике непорозуміння. О. Мишковський, як і я в своїй статті „Стояння і клячання в церкві", має обрядову ціль. Хто глибше проникнув психольогію латинського й грецького обрядів, для того ясно, як на долоні, що пересаджування західного, сильно розгалуженого, культу св. евхаристії в наш обряд підміновує наш обряд. В латинськім обряді домінує „культ св. річи" (при мертвій, незрозумілій богослужебній мові воно инакше й не може бути), чого найвизначнійшим виразом є власне розгалужений культ св. евхаристії. А наша літургія сама себе дефініює як „словесну службу". Отже якщо і в нашім об-

ряді має взяти верх „культ св. річи“, то послідовно треба буде (що почасти вже є) наш обряд переробляти на латинський зразок. Може се дехто назвати „фантазією і то смішною“, але тим тільки виставить собі свідоцтво, як глибоко заглянув в „клітиновий“ улад грецького й латинського обрядів. *о. Др. Г. К.*

Посторонний свідок. Один латин. обр. священик, Поляк, одначе великий і вповні щирий симпатик унії (під псевдонімом дописував до „Ниви“, проживає поза Галичиною), людина світлого характеру, постійний читач „Ниви“, написав до редакції „Ниви“: „Z prawdziwym żalem przeczytałem w dziś otrzymanej „Ниві“ wzmiankę o Jego ustąpieniu ze stanowiska redaktora... Walkę w obronie małżeństwa księży Ojciec prowadził w wielkim stylu, wspaniale, dostojnie, mądrze“. Для будучих істориків придасться й сей посторонний голос, тому й випечатали ми його.

Справлення. В попередньому (9) числі „Ниви“ на стр. 343 в схемі „Сім прошень Господньої молитви“ закралась друкарська похибка: а) царство боже, б) святе імя боже. Має бути, як се самозрозуміле і в тексті пояснено: а) святе імя боже (слава божа), б) царство боже.

СУСІДСЬКА ЗЛОБА. З приводу уступлення о. Костельника зі становища редактора „Ниви“ „Gazeta Kościelna“ з 27. X. с р. подала ось яку його характеристику:

„Kim jest X. Kostelnyk i jaką rolę odegrał wśród małopolskich (!) unitów?... Poezje X. Kostelnyka stoją na niskim poziomie, rozprawki literacko-estetyczne (np. niedawna o „Panu Tadeuszu“) świadczą o wielkiej naiwności i płytkości autora.. W jednej tylko dziedzinie trzeba przyznać X. K. talent, i to duży, w dziedzinie publicystycznej. W drobnych artykułach umie pisać o wszystkiem, z życiem, siłą i dużą śmiałością. Ten to talent publicystyczny zjednywał mu wśród swoich gorących wielbicieli i namiętnych wrogów. ...X. Kostelnyk był czynnikiem fermentu, duchem niespokojnym, przytem człowiekiem zarozumiale pewnym siebie. Taki duch bojowy może w innych warunkach byłby i użytecznym, ale w obecnym chaosie religijno-cerkiewnym mógł raczej zaszkodzić, niż pomóc. Dobrze się zatem stało, że wycofał się z naczelnego redaktorstwa organu księżowskiego...“

Які там вальори мають писання о. Кост., певне не „Gazet-i Kość.“ про се міродайно судити. Але так „виставляти язик“ за ним, і то на вулиці, прилюдно, як се „Gazeta Kość.“ робить, може тільки сусідська злоба, дрібна, марна, заглуплююча, що зводить свідомість до телячого психічного рівня. І тим „Gazeta Kośc.“ годує своїх читачів-священиків!

Ні, „Нива“ ніколи не стояла на такім, дійсно наївнім і плиткім, становищі.

Nulla paritas!

Печатається з дозволенням Митрополичого Ординаріяту у Львові.

Редактор-видавець о. **Д-р Гавриїл Костельник**

З друкарні Щ. Беднарського, в аренді „Кооперативи Промислу Графічного“ у Львові Ринок 9. — — — — Телефон 76—14.

Найліпші дзвони і всі церковні предмети

в найбільшім виборі і найдешевше продає

одинока українська кооператива

ДОСТАВА

у своїх складах ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20., ПЕРЕМИШЛЬ Ринок ч. 23., ТЕРНОПІЛЬ, вулиця Перля ч. 16.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе мальовання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду.

Письменно за цінами звертатися до Дирекції: ЛЬВІВ, ДОМІНІКАНСЬКА 11, I п.

Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі прочі фірми з церковними річами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА" є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священики і церкви.

З СИХ ПРИЧИН ЗАСЛУГУЄ НА ПОВНЕ ДОВІРЯ і ПОПЕРТЯ.

Оплата pocztowa uiszczona ryczałtem.

Рік XXIV. Листопад Ч. 11.

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 18 зл. річно — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36

Чекове конто: 151.092

ЗМІСТ:

Св. Отець, Папа Пій XI (світлина)

о. П. Дзедзик: Золотий Ювилей св. Отця, папи Пія XI . . . 409—423

Католицька Акція і „Нива“ . . 424—425

о. Др. Й. Сліпий: Значіння і устрій Гр. кат. Богословської Академії 426—433

о. П. Хомин: Конференція українського гр.-кат. Епископату в Римі 434—439

Нові книжки . . . . . 439—441

Відозва „Просвіти“ . . . . . 441—442

Всячина . . . . . 442—446

Гр. кат. Богосл. Академія . . 447—448

Проповіди . . . . . 145—160

ЛЬВІВ 1929.

З отсим числом розсилаємо ілюстрований стінний календар **„Рідної Школи“** за 1930. рік враз з почтовими складанками. Календар сей крім практичної користи надається також на прикрасу кождої української хати. Як попередніми літами, так і сего року наше патріотичне духовенство прийме прихильно сей календар, бо так він, як і загалом „Рідна Школа“ заслугує на нашу найприхильнішу підтримку. Наш національний інтерес вимагає, щоб ні одна з долучених почтових складанок „Рідної Школи“ не змарнувалася, а навпаки — як найшвидше вернула виповненна на місце призначення. Означеної ціни нема. Її має подиктувати кождому його національна совість.

Рівнож наша Адміністрація долучує до сього числа упімнення до всіх наших П. Т. Довжників, **зазначуючи кождому його довжну суму по конець 1929. року.**

Довги за минулі роки є власністю попереднього редактора, о. Д-ра Костельника і нова редакція мусить їх для него стягнути, до чого, перебираючи „Ниву“, і зобовязалася. Тому просимо дуже усіх Шановних Передплатників, **присилати ласкаво свої довги.** У кого вони великі, то просимо присилати їх ратами.

Св. Отець, Папа Пій XI.

Оплата pocztowa uiszczona ryczałtem.

Рік XXIV. Львів, за Листопад 1929. Ч. 11.

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 18 зл. річно — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36

Чекове конто: 151.092

о. Петро Дзедзик

ЗОЛОТИЙ ЮВИЛЕЙ СВЯЩЕНСТВА ПАПИ ПІЯ XI

(1879—1929)

1. Весь католицький світ спрямовує отсе свої очі й серця в сторону Вічного Міста, щоби зложити сердечні побажання свойому духовому Батькови, Папі-Ювилятови Пієви XI, який саме 21. грудня с. р. святкує 50-літню річницю свойого священства. І коли з приводу цего торжества радіє цілий 300-міліоновий католицький світ, то і ми радо спішимо, щоби і від себе зложити у стіп найвисшого Вітця Церкви найщиріші побажання.

А памяткою цего ювилейного торжества нехай для нас буде отсей коротенький начерк Його життя, праці та стремлінь.

2. Теперішній папа: Амброзій, Дамян, Ахіль Ратті прийшов на світ 31. травня 1857. р. під усміхненим небом розкішної Льомбардії, в місточку Desio, близько (18 кільом.) Медіоляну, як четверта дитина управителя прядільні братів Conti de Pusiano.[1]) Побожні батьки Франц Ратті († 1881) і Тереса Галлі подбали про дуже старанне виховання Ахіля, і решти своїх дітий.[2]) В домі Ахіля царило заєдно щиро-

[1]) Рід Ратті, який сягає самого початку XVII стол., це рід ткачів і прядільників; їх властиве родове місце Rogeno, оселя положена у горішній, підальпейській Бріянці.

[2]) Всіх дітий у Франца Ратті було пятеро: Карло, Фермо, Едвард, Ахіль і Каміля. Карло († 1906) був начальником залізничої стації, Фермо працює при шовківництві, що й було теж фаховим заняттям Едварда († 1906), а Каміля полишилась дома, щоби після смерти батька заопікуватися матірю.

ЛБ АН УРСР
Ж. №

сердечне родинне тепло, хоч серед скромної матеріяльної обстанови. Серед таких обставин, на лоні чудової підгірської природи соняшної Льомбардії зростав у безжурній свободі дитячих літ, здоровий тілом і душею Ахіль; а цікаві очі та вразлива душа цеї незвичайної дитини жадібно хватала те все, що подавало окруження: чудова краса природи та улюблені квіти (плекані ним за понукою першого його учителя, великого любителя ботаніки, о Volontieri), напоювало душу Ахіля любовю до всего, що гарне і благородне, ритм ткацьких варстатів наповнював її почуттям залізної обовязковости і муравлиної праці, а тужливі пісні прях, які найкрасше уміють передавати невисказану тугу та степенувати любов до вітчини, сповнювали дитячу душу найніжнішими почуваннями та одушевленням до всього, що рідне. І саме ці чинники стали опісля основними чертами характеру та змістом життя Ахіля: велика любов природи, невсипуща муравлина праця та справді великий патріотизм. До духового розвитку молоденького Ахіля причинився немало його дядько о. Дамян Ратті, у якого перебував; хто зна, чи і йому не завдячує нинішній папа перші проблески покликання до духовного життя.

В 10-тім році життя переходить Ахіль, за старанням дядька о. Дамяна, у духовну гімназію до Медіоляну, а відтак у духовний ліцей в Монца, а докінчує свою середньошкільну освіту у медіолянській архієпископській колегії. Після укінчення її вступає Ахіль на богословію. А що відзначався незвичайними спосібностями, то, будучи ще на 4. році богословії, дістає вже місію навчання аритметики і латини у духовній гімназії, у якій передше сам учився.

3. Але Боже Провидіння не призначило о. Ахіля на професора аритметики і латини. Одержавши в жовтни 1879. року чин діякона, переходить він за старанням свойого архієпископа, в ціли поглиблення своїх богословських студій, до Риму і приміщується у „Льомбардській колегії". Рим. що найкрасше дає відчути могучість й непобідимість катол. Церкви, мав все великий вплив на кандидатів духовного звання; не диво, що й на молодого Ахіля зробив він незвичайне враження. Численні памятки мистецтва, славні університети, найбільші на світі бібліотеки, все свіже жерело катол. думки — те все наповнило Ахіля тим більшим жаром до праці та студій. І тут 20. грудня 1897. р. одержує Ахіль чин священства, а слідучого дня, 21. грудня, відправляє свою першу Службу Божу в церкві св. Карла Льомбардів (San Carlo al Corso).

Після двохлітних дальших студій над канонічним правом на Григоріянськім університеті складає о. Ахіль протягом 1882. р. 3 докторати: в березні із богословії, 9. червня із канонічного права, а 23. червня із фільософії. Відтак

вертає до Медіоляну, одержавши номінацію на професора духовної вимови і догматики, а пізніше і єврейської мови в Духовній Семинарії.

4. Як священик справує о. Ахіль спочатку, і то тільки через 3 місяці, душпастирський уряд на селі, а дальші літа його священства звязані із релігійним інститутом конгрегації Сестер de Cinaculo в Медіоляні, де він на протязі кількканайцяти літ займає місце капеляна (будучи рівночасно професором богословії в Духовній Семинарії). На тому становищі проповідує він рік-річно у місяці маю в честь Пр. Д. Марії, а в червні в честь Найсол. Серця Христового, катехизує і помагає сусідним парохам приготовляти дітий до святих Тайн. В 1894. р. поручає кардинал-архієпископ Ferrari о. Ахілеви справу організації катехитур у муніціпіяльних школах, що їх ліберальне італійське прзвительство попередніми літами було зліквідувало. Цю місію сповнив о. Ахіль якнайкрасше; протягом двох літ удалось йому завдяки своїй зручности та второпности, помимо шалених перешкод зі сторони цивільної влади, ввести до школи більше як 100 катехитів. За це саме зєднює він собі любов кардинала; відтепер стає о. Ахіль його дорадником у неодній справі, вкоротці бачимо його вже „синодальним судією", а далі й каноніком капітули.

5. Та далеко більшу ролю в Медіоляні судилось відіграти о. Ахілеви як ученому. Заіменований ще в 1888. р. „доктором", а внедовзі опісля й „префектом" „Ambrosianum" [1]), кидається о. Ахіль у вир наукової праці, вибравши собі дуже невдячну ділянку знання: палєографію, археольогію і бібліографію, а також критику творів мистецтва й літератури.

Як учений о. Ахіль ніколи не любив іти утертою дорогою, але сам її прорубував крізь гущавину науки: його манило заєдно тільки нове, не друковане ще та незнане нікому. Отже його праці то не компіляції, а оперті на перших джерелах і на відкриттях, що їх найчастіше він сам поробив; через те є вони справжнім продовженням і поступом знання.

Така праця не може повеличатися обильним числом творів. Бо тільки зважити: скільки то часу й енергії треба зужити, щоби відчитати надщерблений зубом часу старинний напис на камени, скільки муравлиної терпеливости й праці муситься пожертвувати на відчитання письма понаддираних папірусів чи полинялих пергаменів із перед тисячі літ!

[1]) Ambrosianum се збір найцікавіших творів культури і мистецтва, рідких і цінних колєкцій та унікатів — предмет студій вчених цілого світу. Се інституція світової слави і є вона для Медіоляну тим, чим Ватиканська Бібліотека для Риму, Британський Музей для Льондону і Національна Бібліотека для Парижа.

Скільки то треба нераз перекинути книг, скільки джерел перетравити, заки усталиться один детайль, одну непевну подію чи дату, або заки видобудеться якийсь історичний факт із маси лєгенд і переказів! А те все було саме змістом наукової праці о. Ахіля.

Та мимо того всего наукова спадщина о. Ахіля завдяки невсипущій його праці під оглядом скількости досить богата; а вже справді дуже визначною та цінною є вона під оглядом якости. Бо перш усього носить вона на собі знамя чогось оригінального і новодослідженого, а далі обробітка її незвичайно талановита й совісна, а до того подана вона в дуже принадній, мистецькій формі.

І так його „Історія Медіоляну і амброзіянської базиліки" (написана на основі старинних написів на відкритому 1903. року камени і 2 іконографічних плянів із XV стол., які відкрив сам о. Ахіль у ватиканському архіві), виявляє великі палєографічні здібности молодого доктора і незвичайну субтельність його критичного ума, а його монографія про мозаїку каплиці San Satiro амброзіянської базиліки є зокрема дуже цінним вкладом у мистецьку літературу. За свою незвичайно талановито написану 3-томову працю: „Acta Ecclesiae Mediolanensis" удостоївся о. Ахіль спеціяльного признання папи Льва XIII. У своїй черговій публікації „Missale Ambrosianum duplex" себто виданню двох текстів Амброзіянського служебника, використовує о. Ахіль цінні й рідкі матеріяли щодо студій над старинними медіолянськими обрядами. Ціла дальша серія його студій над творами мистецтва і літератури закінчена „Провідником по Амброзіянській бібліотеці", це історія Ambrosianum-а й ілюстрований опис його скарбів і в цьому творі виявив о. Ахіль стільки небуденного артистичного смаку, що італійське правительство відзначило його за нього ордером св. Маврикія і Лазаря. З нагоди 300-літного ювилею канонізації св. Карла Боромея стає о. Ахіль головною пружиною періодичного журналу „Св. Карло Боромей і тристаліття його канонізації" та поміщує в ньому ряд статтий про Святого, висвітлюючи богато незнаного про відношення св. Карла до ріжних осіб і квестій церковного життя; таким чином створює о. Ахіль першорядний історичний і гаґіографічний твір, із якого, як з обильного жерела, черпає опісля Пастор, пишучи свою монументальну „Історію папів".

Се бувби перегляд щонайважніших творів о. Ахіля за час його уряду та праці в „Амброзіянум".

Як бачимо, кождий твір о. доктора „Амброзіянум" носить на собі виразне знамя його великої індивідуальности; ціхує її глубоке знання, невсипуща витревалість і муравлина праця, винахідчивий та повний ініціятиви ум і вмілість ком-

понувати відірвані сухі факти у мистецьку гармонійну цілість. Для повної характеристики о. Ахіля, як ученого, слід іще згадати про одну дуже важну прикмету його, а саме про його скромність. І саме ця черта великої, справжньої вченості характеризує всі твори о. Ахіля; він, як палєограф, стояв не тільки на рівні із найліпшими палєографами Европи, але їх перевисшав, бо як свідчить визначний італійський палєограф Енріка Ростаньо (Rostagno),[1]) не було майже ні одного сучасного о. Ахілеви дослідника старинних кодексів, так в Італії, як і поза границями її, якийби не звертався до него за поученнями та вказівками, — а о. Ахіль ставляючи в своїх творах, чи у відповідях ученим „із подиву гідною докладністю" — каже Ростаньо, — свої можливо найпевніші конклюзії, майже все зазначував, що дана річ ще не зовсім докладно ним досліджена, й намічував дальшу дорогу дослідів.

Іще одна характеристична ціха творів о. Ахіля: на початку або кінці дає він залюбки ширший погляд на фільософію історії. Ось для ілюстрації маленький виїмок:[2]) „Історія се жива тканина фактів, тканина, у якій думки й чинности людий та Бога раз-у-раз лучаться, взаїмно перехрещуються, мішаються і вдаряють об себе, щоб у кінцевому висліді зложити дивні пляни Провидіння, де всевладно володіє суверенний Бог і де в цілій повноті обявляється любов Його до людий".

Вкінці слід іще згадати, що в пошукуванню за рідкими манускриптами відбував о. Ахіль наукові подорожі за границю; і так відвідує бібліотеки, музеї й архіви у Відні й Будапешті (1891), Парижі (1893), Римі і Фльоренції (1899) і Льондоні (1914).[3]) Вислідом тих поїздок було найдення многих рідких рукописів, на які звернув о. Ахіль увагу вчених.

6. Довголітна й важка праця палєографа та архіваря булаб певно дуже лихо відбилася на здоровлю о. Ахіля, колиб велике замилування до краси природи не заставляло його кожду вільну хвилю провести на її лоні, щоби тим способом дати змогу організмови відпочати та скріпитися до дальшої праці. А що о. Ахіль ніколи не вдоволявся пересічністю, то і під сим оглядом не вдоволявся тільки звичайними проходами та прогульками; він вправляє найтяжший спорт: альпінїстику. Вступає

---

[1]) Гл. „Pie XI (Achille Ratti)" par A. Novelli. Ouvrage traduit de l'italien par l'abbé R. Jacquin ст. 21.

[2]) о. с. ст. 19.

[3]) Льондон відвідав о. Ахіль принагідно, а саме з нагоди торжества столітних роковин уродження Roger-a Bacon-a, яке святковано в Oxford-і 1914. р. і де він явився як відпоручник Ватиканської Бібліотеки.

до клюбу альпіністів, основно студіює цю ділянку спорту теоретично, дуже старанно готовиться до кождої мандрівки та, спакувавши опісля потрібні причандали (між ними все на першому місці була священича ряса), відбуває звичайно в товаристві 3—4 альпіністів повні трудів, пригод[1]) і небезпек виправи в Альпи, днюючи й ночуючи, нераз і по 3 й 4 доби на верхах гір, у полосі вічних снігів і ледівців. В році 1889 виходить на Monte Rosa (4638 m), а 1890. р. на Mont Blanc (4810 m).

7. В р. 1914 наступає в житті Монсіньора Ахіля важна зміна; саме тоді уступає префект Ватиканської Бібліотеки кард. Ehrle, а він стає його наслідником.[1]) Ватиканська Бібліотека — найбільша бібліотека та найславніша галєрія творів мистецтва на цілий світ, центр студій ученого світа, — не була для нового префекта „незнаною землею"; він її нераз відвідував, чито шукаючи тут рідких рукописів, чито реформуючи на її зразок Амброзіянську бібліотеку. Тому, будучи гаразд обзнакомленим із тереном праці, а маючи до того як найліпше фахове знання та довголітний досвід і практику, скоро двигає Ватиканську Бібліотеку вперед, повстають нові катальоги, напливають нові прибутки, а найбільше тодішнє зусилля нового префекта, щоби придбати бібліотеці славну бібліотеку Chigi, небавом й здійснюється, хоч не за його вже префектури (1922. р.).

8. В розгарі тої праці, дня 25. квітня 1918. р. відриває папа Бенедикт XV монс. Ахіля від книжок, поручивши йому дипльоматично-релігійну місію в характері Апостольського Візитатора Польщі, а опісля й Литви, Лотви, Росії й Фінляндії. Це призначення мало вправді тревати тільки кілька місяців, але події 1918. р., які в звязи із закінченням всесвітньої війни послідували за собою із блискавичною скорістю, порішили зовсім інакше. В листопаді 1918. р. уступають із

[1]) Із гумором оповідає тепер Святіший Отець про одну зі своїх пригод альпініста, яка завела його до вязниці. В одній зі своїх менших виправ у гори, натрапив він на густу мряку, стратив скоро орієнтацію і збився з дороги. Стрінувши на щастя по дорозі якогось верховинця, прилучується до нього. Та сходячи після кількагодинного маршу із гори, чує о. Ахіль різкий голос: „Стій! Хто йде"?! Це 2 карабінієрі берегли того гірського переходу, бо по той бік гори йшли військові маневри і нікому із цивільних людий не вільно було йти туди. А що було вже пізним вечером, підозрілих альпіністів відставлено до найблизшого операційного відділу, сконструовано на борзі вязницю і замкнено їх на ніч, заки висша влада щось зарядить в їх справі. Та слідство скоро висвітило справу і „підозрілий о шпіонажу" доктор і префект „Амброзіянум" Monsignore Ахіль Ратті, виходить ранком другої днини з вязниці, перепрошений військовою владою за прикру помилку.

[1]) Майже рівночасно був Монсіньоре Ратті іменований гремільним каноніком базиліки св. Петра (14/9 1914), а вкоротці (28/10 1914) й апостольським протонотарем.

Польщі Німці і твориться польська держава. Апостольський Візитатор Ратті, виконуючи свою місію, обїзджає саме Польщу, відбуває конференції із епископами і провінціональні синоди, коли зі сторони Апостольської Столиці наступає вже 30. марта 1919. р. визнання Польщі de jure; вкоротці утворюється у Варшаві нунціятуру, а нунцієм, на бажання й просьбу польського уряду, стає саме дотеперішній візитатор Монсіньоре Ратті (19/7 1919. р.). А що уряд нунція виконує звичайно епископ, тож скоро опісля одержує він номінацію на епископа (із титулом архіепископа Лєпанту) і вже 28/10 1919. р. принимає у Варшаві з рук кард. Каковського епископську консекрацію.

Під енергійною рукою нунція Ратті поступають скоро на церковно-суспільному полі в Польщі далекосяглі події: на протязі 1918 і 1919. рр. створюється 5 нових епископств обсаджується 3 вакуючі епископські престоли, а 10 епископів одержує помічників-суфраганів. В р. 1920 відбуває нунцій Ратті візитаційну поїздку до Вильна, а опісля виїзджає за границю до Ковна (Литва) і Риги (Лотва), де обсаджує епископський престол, урухомлює духовну семинарію і навязує дипльоматичні розмови в цілі заключення конкордату.

Нунцій Ратті одержав був також повновласти візитатора на цілу Росію і Фінляндію, але не удалось йому туди поїхати, так що окрім освободження еп. Роппа з большевицької неволі, нічого більше не міг зробити.

9. Не менше визначну ролю відіграв нунцій Ратті як дипльомат. Вже як молодий професор богословії в Медіоляні, коли одержав був від кард. Ferrari поручення зорганізувати катехитури в муніціпальних школах, виявив він у зносинах із неприхильною світською владою стільки дипльоматичної зручности й второпности, що його успіхи перейшли всякі сподівання і вони рішили про скорий аванс його на становище гремияльного каноніка медіолянської капітули. Ще красше виявився дипльоматичний хист нунція Ратті, коли він був на становищі префекта „Амброзіянум"; тоді то умове життя Медіоляну роздирали горячі спори, а то й пристрасна боротьба на тлі фільософії Розмінія, римського питання і модернізму. В тих спорах зумів о. префект проявити стільки такту, зручности й ніжности, що не лише не поставив проти себе ні одного противника, а ще й причинявся заєдно до успокоювання умів. Таким чином Монсіньоре Ратті стає відомим у міродатних кругах Ватикану не тільки як великий вчений, але й теж як визначний дипльомат і нічого дивного, що коли 1918. р. треба було вислати до новозродженої польської республики візитатора і дипльомата в одній особі, — який наладнавби релігійне життя і зумівби як найприхильніше настроїти правлячі

круги та населення нової держави для Апостольської Столиці, вибір паде на Монсіньора Ратті, дарма, що й у Ватиканській Бібліотеці був він тоді у розгарі своєї праці.

На становищі Апост. візитатора й нунція Польщі мав нераз Монс. Ахіль нагоду покористуватися своїм дипльоматичним урядом. Згадати тут хочби про 3 важніші, знані нам випадки.

а) Перший, це інтервенція Апостольського Візитатора з приводу українсько-польської війни. Тоді то, каже Novelli[1]), „надармо продумував Апостольський Візитатор над тим, якимби то способом спинити розлив братньої крови та промостити прірву ворожнечі, яка почала розгортатися поміж двома могутніми народами, жиючими на порозі незєдиненої Росії. В тій ціли писав він у січні 1919. р. зворушливе письмо до двох львівських архієпископів, архієп. Більчевського, як репрезентанта польського народу і митропол. Шептицького, як представника Українців, прохаючи, щоб вони, кождий зі своєї сторони, причинились до пацифікації краю,або принайменше до злагіднення кровавої борні. Оба владики подякували йому у відповіди за повні любови його старання та заразом заявили, що, на жаль, у даних обставинах їхня інтервенція, до якої вони зрештою все готові, осталаб майже без успіху".

„А коли покінчилась оружна розправа, тоді на кількакратні прошення побідженої сторони нераз робив він так у польському правительстві, як і в військовому начальстві дуже ревні заходи, щоб супроти українського народу злагіднено строгість репресій та запевнено йому заспокоєння релігійних потреб".

б) Другу нагоду дипльоматичного ділання мав візитатор Ратті у звязку з ухваленою соймом (1919—20) аграрною реформою, якою постановлено парцеляцію церковних дібр (дібр „мертвої руки"). Тоді то під його проводом утворилася церковна комісія, зложена із епископів і представників монаших чинів, а завданням її було випрацювати в порозумінню з анальогічною державною комісією проєкт управи церковними добрами і дотації для духовенства, проєкт, що мав бути опісля ратифікований папою і соймом і становити основу пізнішого конкордату. Одначе сего завдання не вспів Апостольський Візитатор довести до кінця, будучи вкоротці (1921) відкликаним з Варшави на нове становище.

в) Та безперечно найтяжше дипльоматичне завдання припало Преосвященому Нунцієви Ахілеви в рр. 1920—21, коли то папа Бенедикт XV призначив був його на представника Апостольської Столиці й духовного Комісаря при переведенню німецько-польського плєбісциту на Горішнім

[1]) Novelli-Jaquin o. c. стор. 70.

Шлеську. Його завданням було дати змогу свобідного голосування, а рівночасно не допустити до евентуальних зловживань зі сторони духовенства. Становище духовного комісаря стало незвичайно важке, коли довкруги него розшалілася з обох сторін пристрасна, заїла боротьба. Отже нічого дивного, що представник Апостольської Столиці, занявши у німецько-польських спорах строго невтральне і безстороннє становище, не задоволив ні Німців, ні Поляків. Як одній, так і другій стороні здавалося, що не вони, а Духовний Комісар сторонничий, а коли до того мусів він нераз відкинути того рода неоправдані жадання, як напр. домагання суспензи, чи усунення даних священиків з посади, або посвячування військових прапорів, — жадання, які виходили поза компетенцію Духовного Комісаря — тоді нарікання стали голосними й уділилися широким верствам населення, а жалоби долетіли аж до Риму. Та Апостольська Столиця вповні одобрила становище свойого представника і це признання, як і свідомість совісного сповнення свойого обовязку та молитви перед Розпятим були одинокою розрадою Апостольського представника тоді, коли терпкі, несправедливі обвинувачування сипались на його голову. Аж опісля, коли час, найліпший лікар, успокоїв розгорячені уми, переконалися всі, що нунцій Ратті, в уряді Духовного Комісаря не міг бути ні Поляком, ні Німцем, тільки безстороннім представником Апост. Престола.

10. Опінія польського загалу звернулася проти нунція і папа Бенедикт XV іменував його кардиналом Медіоляну.

Медіолянці, з якими кард. Ратті зжився так дуже сердечно від найранших літ свойого життя, принимають нового архієпископа з отвертими раменами, з неописаною радістю. Ще перед урядовою інтронізацією на архієпископський престол, бере кард. Ратті прозіц паломництва до Люрд[1]) (29.VIII 1921. р.), а відтак (8.IX 1921.р.) інтронізується торжественно на медіолянському архієпископ. престолі.

Хоч дуже коротко, бо тільки 5 місяців, судилось кард. Ахілеви кермувати медіолянською архієпархією, то все таки. як все і всюди, так і на тому становищі полишає поважні сліди своєї діяльности. І саме серед розгару його архієпископської праці, серед візитацій, епископських конференцій, посланій, далекосяглих реформ, умирає (22.I. 1922)ненадійно папа Бенедикт XV. Вскорі опісля, бо 2.II.1922 р. замикаються за кардиналом Ахілем двері конкляве, а звідси, в 4 дні опісля (6.II) виходить він вже як **папа Пій XI** на зовнішній балькон базиліки св. Петра і уділяє urbi et orbi, під

[1]) Це була вже друга його поїздка до того чудотворного місця. Перший раз був він в Люрд 1893. р. з нагоди своєї наукової подорожі до Парижа.

оклики розентузіязмованої, непроглядної маси народу, своє перше, папське благословення.[1])

11) Вибір кард. Ахіля папою не був зовсім несподіванкою для тих, яким докладніше знані були великі його прикмети, як також і ті ціли, які хотіли осягнути виборці в ньому, як керманичеви Христової Церкви.

Вибираючи папу, звернули кардинали бачну увагу саме на кард. Ахіля, як на того, що мав науковий і політичний досвід, та як знаменитий дипльомат знав найкрасше міжнародні відносини. Окрім цего своїми високими прикметами: незвичайною тактовністю, вічливістю, добротою й ніжністю зумів він усе зєднати собі беззастережно ціле окруження, тому й поміж кардиналами не мав він ні одного противника, а мав зате між ними чимало приятелів, що при виборі папи все грає велику ролю. А до того всего бажанням кардиналів-виборців було знайти гідного наслідника й поклонника ідей папи Бенедикта XV, діяльність якого принесла стільки благодати зболілій у всесвітній війні душі людства, а кард. Ахіль, будучи любимцем і повірником думок Бенедикта XV, оправдував саме надії своїх виборців, що продовжатиме політику великого свойого попередника.

І надій, покладених на нього, папа Пій XI не завів.

а) Перш усього кидає людству, спрагненому мира, після страшних воєнних катаклізмів, солодкі слова:

Мир вам!

Се було перше гасло його понтифікату, що неслось по всьому християнському світі із енцикліки „Ubi arcano Dei" (23. XII 1922). Мир державам й народам, мир всім суспільним верствам, мир родинам, мир людським душам! А той мир дасться осягнути тільки в Христовому Царстві, бо царство світа, то царство боротьби народів, кляс і партій, то царство розєднання, яке війшло вже так глибоко у людські серця, що розєднало навіть й родину, ставлячи батька проти дітий, брата проти брата! Тому папа, злучуючи ідею мира з ідеєю Христового Царства в одно та благословлячи світ, підносить величній клич: Мир Христа у Христовому Царстві! Pax Christi in Regno Christi! А „джерело Христового мира" — каже Святіший Отець — „не у дочасних добрах, а в духових, вічних,[2]) досконаліть і висшість яких сам Христос світови обявив і заєдно їх голосив". Через свою науку жиє Спаситель в умах одиниць, через свою

[1]) Медіолянці, ведені сердечною любовю і вдячністю супроти свойого улюбленого вченого і архіепископа, поспішились скоро із дарунками для нововибраного папи, жертвуючи йому дорогоцінну, самоцьвітами вкрашену тіяру, опісля самохід, а гепер, після розвязки „римського питання", прекрасний яхт, яким проїзджуватись буде висвободжений „вязень Ватикану" по Тибрі.

[2]) Римл. 14, 17

любов володіє Він в серцях їх; через наслідування Його життя та зберігання Божих законів ціле життя людий підпадає під Його володіння. Тому Христовий мир може бути здійснимим тільки тоді, коли „всі люди в своїому публичному й приватному життю вірно перестерігатимуть науку, закони та приклад Христа". А підставою й невичерпаним джерелом чину являється в тім згляді тільки Христова катол. Церква! Вона одинока „вивінувана в правду й силу Христа, має місію виховування душ у чесноті. Вона одинока днесь в силі привернути справжній Христовий мир і може запевнити його і на майбутність, усуваючи небезпеки нових воєн. Вона одинока через місію і розказ від Бога навчає, що вічний Божий закон повинен служити правилом і мірою всякого людського ділання, публичного чи приватного, особистого, чи суспільного". Ось у чому полягає те Христове Царство.

А щоби тим лекше здійснити клич „Pax Christi in Regno Christi", установляє папа Пій XI 1925. р. енциклікою „Quas primas" торжественне свято „Христа-Царя". По словам Спасителя: „Дана мені всяка власть на небі і на землі"[1]) являється Христос володарем не тільки духового, надприродного царства, але і всіх дочасних справ, хоч безпосередно ними не кермує, полишаючи це людям. І „булоби промахом відмовляти Христови-чоловікови суверенности над дочасними справами, які би вони не були. Одержав Він від Вітця абсолютне право до всіх сотворінь і воно позволяє Йому заряджувати кождим з них по своїй волі". А про це нинішній світ не хоче знати, коли ограничує застосування Христової етики тільки до особистих справ, а виганяє її з публичного життя. Ось у цьому саме джерело загально розповсюдненого ляіцизму, що є „язвою наших часів". Мусимо його поборювати,[2]) щоб натомісць увести Христа й етику Його в життя народів. А коли вірність науці і засадам Христа стануть законами і справою чести народів, так у внутрішньому як і зовнішньому їх життю, тоді вони

[1]) Мат. 28,18

[2]) На тлі цього поборювання ляїцизму прийшло до голосного осудження т.зв. Французької Акції. „Французька Акція" (L'Action Française це організація, основана 1899. р. фр. письменником Карлом Maurras-ом із гаслом боротьби з масонерією, жидівством і протестантизмом, для оборони фр. культури і цивілізації безпосередньо, а оборони катол. Церкви посередньо. Але скоро ця „оборона катол. Церкви" вродилась в інтелєктуальний і моральний лібералізм, доктрину, яка під зглядом віри, моралі й суспільної фільософії війшла в різку суперечність з наукою катол. Церкви. Осудив її насамперед (1926) кард. з Бордо Andrieu, а опісля (в осени 1926) і папа, добачуючи у „Французькій Акції" суперечний науці Церкви новий релігійний моральний і суспільний устрій, що веде до відродження поганства.

втішатись будуть добродійством мира, тоді дійсно настане „Pax Christi in Regno Christi".

б) Другою ідеєю, яку поклав нинішній папа між головні завдання свойого апостольського уряду се місійна ідея, стремління позискати всіх поган і незєдинених визнавців Христа під покров катол. Церкви, щоб було „одно стадо і один пастир."[1]) І під тим оглядом папа Пій XI так багато старання поклав і так багато уже зробив, що вповні заслугує, щоби історія назвала його папою-місіонарем. Найважнішою енунціяцією його щодо місій над поганами є його енцикліка (з 28/2 1926. р.) „Rerum Ecclesiae gestarum", в якій поставив перед очі цілого катол світа важність місійної праці, а якою й виявив теж, як велику вагу він до неї прикладає. „Доки Провидіння позволить нам жити, доти не перестанемо запопадливо дбати про цю ділянку нашого уряду. Бо коли часто розважаємо, що на світі є ще міліярд сто тисяч поган, то дух наш не має ніякого спокою[2]) і здається, що і нами повинні потрясти слова: „Клич грімко, не переставай, підніми голос твій, мов труба."[3])

І досить взяти до рук якенебудь місійне письмо, щоб переконатися, що на цьому полі вже багато-багато зділано. Зацікавлення місіями росте в катол. світі з дня на день, особливо від часу уладженої нинішнім папою місійної виставки, у ювілейному, (1924) році, а рівночасно зростає й жертвенність на сю ціль. Для осягнення більших успіхів місійної праці висвячує папа Пій XI для Китаю і Японії[4]) епископів-тубильців, а рівночасно заряджує будову нових будівель Propagand-и для виховування місіонарів-тубильців. З тою метою закладає також і для муринів духовну семинарію (1923), висказуючи при тім своє переконання про важну ролю муринських народів у майбутности.

Незвичайно богато старань присвячує папа Пій XI справі привернення на лоно катол. Церкви незєдиненого Сходу. Не занедбує ні одної нагоди, щоби не зазначити, як дуже залежить йому на повороті блудних дітий до церк. єдности. Вже в свойому листі з 10/7 1922. р. до епископів цілого світа в справі голодуючих в Радянськім Союзі, виразив св. Отець побажання, щоби вони повернули на лоно кат. Церкви, і слідуючого року, з нагоди 300-літньої річниці мучеництва св. Йосафата, ззертається св. Отець в своїй енцикліці „Ecclesiam Dei" до незєдиненого Сходу, щоб завер-

[1]) Йо. 10. 16.
[2]) II Кор. 7.5
[3]) Іс 58.1.
[4]) На ці 2 поганські держави звернув папа особлившу увагу, тому що вони виріжнюються більшою цивілізацією. Місійній праці у Китаю присвячує 3 енцикліки: „Ab pilsis pontificatibus primordiis (1925) і „Mortalium" (1928) як також Messagio до Китаю (1928).

нув з манівців, а до католиків, щоб їм цей поворот улекшили.

Друга енцикліка папи Пія XI присвячена незєдиненому Сходови, се „Rerum orientalium", де він, заохочуючи до студій над східними справами, звертається до епископів цілого світа, щоби вони познакомлювали клир зі справами незєдиненого Сходу, а при кінці енцикліки взиває їх, щоби вони злучились з ним не тільки „умом і серцем, але й доложили старання та праці, шоби скорійше зайснів той вичікуваний день, у якому поздоровимо не лишень кількох Греків, Словян, Румунів і представників инших східних народів, але позискаємо всіх синів, що дотепер відлучені, для єдности з Римською Церквою."

Окрім цего ще нераз підносить папа Пій XI, голос в справі навертання незєдинених як на пр. в своїому листі до луцько-житомирського еп. Дубовського з нагоди торжеств в честь св. Йосафата у Володимирі (1923. р.), в своїх промовах з нагоди. Велеградських унійних зїздів (1924, 1927. р.), в листі до епп. Чехословаччини і Югославії про св. Кирила й Методія (1927) а також і в листі до польського епископату (1928).

Не забуває папа Пій XI і про протестантів. В своїому листі до о. Сімона, голови товариства св. Вінфріда для навертання єретиків, подає він як методи навертання протестантів: лагідність, добрий приклад, молитва, добродійність. І нинішній живий унійний рух у лоні англіканської церкви, це теж заслуга теперішнього Христового Намісника; він при помочі льорда Halifax-a, невтомного піоніра унії англіканської Церкви з Апостольським Престолом і недавно померлого кард. Mercier-a влаштував був голосні диспути, т. зв. „мехлінські розмови", що зробили величезне враження та у великій мірі зближили уми дня справи єдности.

А сю ідею з тим більшим натиском підчеркує, що останніми часами розвинулася акція т. зв. „панхристіян", які, признаючи рівні права всім християнським віроісповіданням, бажають получити їх на основі одної спільної формули засадничих правд в одну звязь взаїмного пошанування і любови. Цю акцію осуджує сам св. Отець в енцикліці „Mortalium animos" (з 6/1 1928. р.), вказуючи на це, що Обявлення, яке приніс на світ Христос, повірив Він одній видимій Церкві, заснованій на скалі-Петрови, наслідниками якого є римські папи. Отже концепція Церкви, як федерації ріжних віроісповідань, є недопустима. А коли панхристіяни виступають в імя загальної християнської любови, то Христовий Намісник пригадує, що справжня любов мусить опиратися на цілковитій згідности і єдности віри та підчиненості тому, якого Христос зробив найвисшим пастирем й учителем своєї Церкви. Тому „праці

над єдністю християн не вільно попирати інакше, як тільки діланням в тім дусі, щоби відлучені повернули на лоно одної, правдивої Христової Церкви." І як колись праведний Симеон, молиться Христовий Намісник: „...щоби нам дано було діждати того вижиданого дня, коли люди підуть за голосом Божого Сина і заховають єдність духа вузлом мира", і „...щоби нам дане було щастя, якого не діждалось так богато наших попередників, щоб ми могли з батьківською любовю пригорнути синів, над відлученням яких через нещасний розбрат так болімо"!

в) А до здійснення тих усіх своїх великих ідей йде папа Пій XI шляхом „Католицької Акції".

Католицька Акція, засади якої виложив св. Отець в листі „Quae nobis" (з д. 13/11 1928) до кард. Бертрама, полагає на участи світських католиків в апостольстві Христової віри, веденому церковною єрархією.

Колись Апостоли були окружені ревними помічниками, які спільно з ними працювали над ширенням Божого Царства на землі і практика ся з часом затерлась. А нині папа Пій XI вертає назад до тої традиції, в тому переконанню, що тільки за помічю вірних зможе церковна єрархія відродити сучасний світ під релігійно-моральним оглядом. Католицька Акція має ввести християнські засади, — релігійні та моральні, — до всіх ділянок публичного життя і тим способом виховати справжню „християнську суспільність", переняту духом справедливости, та щирою Христовою любовю й до найменшого брата.

А духовні гімназії, особливо катол. університети, які за понукою Ап. Престола вже отворено (Медіолян, Вашінгтон, Люблин), або будуть в найблизшій майбутности утворені, дадуть працівників до здійснення цеї величньої ідеї.

г) Не менше багату діяльність проявив папа Пій XI на дипльоматичному полі, у заключуванні конкордатів, і тут бистра далекозорість папи-дипльомата являється цінним доповненням невтомимої ревности папи-місіонаря. І в цьому згляді може папа Пій XI повеличатись небуденніми здобутками, коли зважиться, що за нецілих 8 літ свойого понтифікату вдалось йому перевести аж 11 дипльоматичних умов, і то звичайно на корисніших услівях, ніж се удавалось його попередникам. В хронольогічному порядку слідують вони по черзі: конкордати: з Лотвою (1922), Баварією (1924), Польщею (1925), Литвою (1926), угода з Францією, т. зв. „modus vivendi" з Чехословаччиною (1927), конкордат з Португалією (1928), лятеранський політичний трактат і конкордат з Італією (11.2. 1929), конкордат з Румунією (1929) і конкордат з Прусами (1929).

Найважнішим дипльоматичним успіхом нинішнього Христового Намісника, подією, яка творить окрему епоху

в історії Церкви, се політичний конкордат враз із фінансовою конвенцією з Італією, бо ними зліквідовано остаточно т. зв. римське питання, яке на протязі сімох десяток літ ятрилося отвореною раною на живому тілі Христової Церкви та створено окремий церковний державний організм: Citta Vaticana, де папа є повним сувереном і від нікого незалежним керманичем так внутрішнього як і зовнішнього життя вселенської Церкви.

г) Для повного образу діяльности папи Пія XI в напрямі відродження реліг. життя Церкви, належить ще згадати про т. зв. Літургічну Акцію, себто про плекання церковної музики і співу. В сім згляді поспішився він „зараз на початку свойого понтіфікату, щоб зазначити цілковиту свою згідність в тих справах із стремліннями своїх попередників Пія X і Бенедикта XV та заявити, як дуже лежить йому на серці справа піднесення літургійного співу". У виданій 25.12. 1928. р. Конституції висказує св. Отець своє одушевлення з приводу відправленої ним 1922. р. понтифікальної Сл. Божої в супроводі могутнього хору, зложеного з духовників усіх націй і виказує своє бажання, що вірні мусять перестати бути „чужими й німими видцями" церковних богослужень; вони мають бути „наскрізь переняті красою літургії" і „повинні брати чинну участь у св. обрядах, походах і процесіях". Мусять повернути ті часи, коли то всі вірні даної місцевости творили в церкві один великий хор, співаючи на переміну із духовенством і епископом і то „повним голосом", призначені для себе частини богослуження. Переведення своїх бажань домагається св. Отець з цілою рішучістю.

12. Вже цей дуже загальний начерк життя, стремлінь та діяльности папи Пія XI свідчить, що Петровим кораблем кермує великий і мудрий Його наслідник. Папа Пій XI, то справді велика поява на овиді катол. світу і недаром то радіють його Ювилеєм усі його духові діти. Торжеством сим радіємо неменше і ми, Українці-католики. Бо немає сумніву, що огортає він нас такоюж самою ніжною любовю свойого батьківського серця, якою дарить і другі народи. Сьогорічне щире приняття нашого паломництва, щойно жертвований ним княжий дар: нова укр. колєгія, на фундацію якої призначив 10 міліонів лірів, то далеко ще не всі докази особливших зглядів нинішнього св. Отця для укр. вітки катол. Церкви; бо їх буде ще більше. І імя папи Пія XI запише золотими буквами не тільки історія всесвітньої, але й української Церкви.

Нехайже Всевишній подасть св. Отцеви, папі Пієві XI, много сил і ласки ще довгі роки кермувати Петровим судном по збурених хвилях нинішнього життя.

Католицька Акція і „Нива“

З отсим числом стає „Нива“ під прапор „Католицької Акції“, заініційованої теперішнім св. Отцем, Пієм XI, акції, котра вже успішно розвивається в західних католицьких краях. Наш місячник як вислів ідей, змагань і праці духовенства підносить стяг тієї акції, що і в нас народжується з метою скріпити і поглибити релігійне життя цілого народу на здорових основах, та стає перш усього вістуном її ідей серед нашого духовенства. Воно передусім покликане до сього, щоби ідеї тої акції перевести в діло та вщепити їх в серця народу. З тої причини „Нива“ мусить станути на ширшім католицькім становищи, обсяг її інтересів і зацікавлення мусить тимсамим розтягнутися, вона буде інформувати про всі події на церковно-релігійному полі не тільки у нас, але й у цілому католицькому світі. Поза сим присвячуватиме вона дуже пильну увагу відносинам незєдиненої Церкви загалом, а української по сей і той бік кордонів зокрема.

Незєдинений словянський Схід майже цілий мучиться нині під лютим атеїстичним режімом комунізму, справжнього „царства діявола“, котрий постановив при допомозі усіх вишуканих середників знищити не тільки релігію, але загалом усі моральні і духові цінности людини, намагаючися звести її на шлях матеріялістичного животіння. Страшний той дух, використовуючи нужду селянства і важкі політичні обставини, втискається при помочі шумних кличів і нікчемної демагогії до нашої церковної провінції, втягаючи у круг своїх прихильників простолюддя, ба навіть частину нашої інтелігенції і несе зі собою моральну загибіль і духове спустошення цілої суспільности. Тому „Нива“ звертатиме все сторожку увагу на ті комуністичні затії та взиватиме духовенство докладати усіх зусиль, щоби параліжувати ті кличі, що йдуть до нас руйнувати віру, релігійну свідомість народу і Церкву та загалом всі добра, якими до сього часу жило людство.

„Нива“ як орган духовенства буде — як і досі — заступати і обороняти духові і матеріяльні інтереси духовенства, звертати бачне око на матеріяльну нужду, в яку воно впадає і шукати середників, щоби сьому запобігти. Буде підносити також кожду творчу працю духовенства на усіх ділянках національного життя в минулому і майбутньому, буде занимати становище та давати напрямні у всіх складних, нераз навіть дуже гострих проблємах церковно-релігійного життя нинішніх часів з тою метою, щоби ідеольогічні розбіжности духовенства, що в останніх часах зачали були прибирати форми хаосу і замішання, зводити до спіль-

ного знаменника, та спрямовувати духовенство на шлях творчої праці, щоби воно, в спільних зусиллях із своєю церковною єрархією на чолі, для котрої все буде виявляти відданість — могло вивести Церкву і нарід на шлях ясної майбутности. З другого боку „Нива“ не буде мовчки переходити попри відємні прояви нашого життя і всі факти, шкідливі нашій Церкві, буде осуджувати. „Нива“ буде і на далі тим рефлєктором, що кидатиме світло на наше минуле і сучасне життя, щоби, освічуючи і розбираючи його совісно і критично, витягати відповідні консеквенції на будуче. Тому редакція буде старатися притягнути до співпраці як найбільше число отців-співбратів, щоби ріжноманітністю матеріялу і великою скількістю авторів дати можливо найповніший образ нашого церковно-суспільного життя та зацікавити читачів.

Попри те все „Нива“, свідома того виїмкового положення нашої Церкви на Сході, буде пильно глядіти, щоби не зривати тих світлих традицій, що нас лучать з Орієнтом, та не вирікатися свойого східного походження, але розвивати і плекати свою східну культуру церковну і обряд, а одночасно щоби як найглибше перенятися духом католицької Церкви, перейти цілковито в круг її інтересів і в тісній злуці з нею, переняті її організованістю й активністю — повести широку діяльність для духового обновлення нашого народу.

В гомілєтичній частині буде „Нива“ і далі поміщувати красші зразки наших проповідий, щоби піддержувати наші проповідничі талани і спонукувати їх до дальшої праці, а читачам давати можливо найкрасші проповіди як велику поміч у їх душпастирюванню.

„Нива“ загалом, як орган духовенства найбільшої частини католицької Церкви на Сході, має гідно і достойно репрезентувати і нашу Церкву і наше духовенство перед цілим світом: перед незєдиненим Сходом, з котрим вяже його обряд і почитання св. Отців і перед католицьким Заходом, з котрим лучить нас єдність у вірі. Завдання наше важке, але до тої міри важливе, що мусимо його сповнити.

Уповаючи на Божу поміч і підтримку усього духовенства, зачинаємо отсю працю.

За редакційну колєгію:

о. проф. Йосиф Сліпий *о. крил. Василь Лициняк*

о. Петро Хомин

о. Др. Йос. Сліпий

Значіння і устрій Гр.-кат. Богословської Академії

(Доклад виголошений на святочнім відкриттю Академії дня 5. X. 1929.)

Свято отворення Академії є завдатком і висловом нашого церковного і народнього розвою. Хвала тому Господеви, що поміг до її повстання, дяка св. Отцеви Пієви XI, що заохотив до її створення, честь Високопр. Митрополитови Кир Андреєви за її оснування.

Отворення Академії є святом, а кожде свято означає радісну хвилю, застанову і призадуму над тим, що діється, що було і що мається стати. Академія повстала як конечність здійснення бодай части нашого університету, повстала як вислів повоєнного ідеалізму і старань над піднесенням рівня нашої богословської науки. Серед біди і нужди, та повоєнного лихоліття думав дехто, що се марнотравна виставність, але днесь кождий пересвідчився, що коли раз не позволимо собі на такий люксус, будемо все мати тисячі неуків, а се далеко більша виставність і марнотравність. Академія має перетворити народній організм і в сей спосіб сторицею зверне всі жертви і видатки, яких вимагає її удержання.

I.

В кат. Церкві йде сильне змагання двигнення богослов. науки з упадку по наполєонських війнах, і освіти духовенства, яке в останніх десятиліттях ціхує ще зацікавлення Сходом.

Саме на той час розквіту висших студій і католицьких університетів припадає оснування Академії нашим Високопр. Митрополитом. Пять католицьких французьких університетів, що в останніх літах поширили свої виділи і інститути, здвигнення кат. університетів в Медіоляні, Наймеген, Люблині, Сольногороді, Ковні, в Хінах: в Шангаюі Пекіні, в Японії в Токіо, фільософічної Академії в Кольонії, Східного й Археольогічного Інституту в Римі, повстання нових Духовних Семинарій льомбардської і російської в Римі, Кольонії, в Празі, отворення бібліотек, як огнищ висших наук в Лованіюм і Вашингтоні, свідчать, що кат. Церква в повоєнних часах розбудила сильний науковий рух і, навязуючи до давніх своїх світлих наукових традицій, дає доказ, як дуже лежить її на серці плекання правдивої науки і двигнення до найвисших щаблів культури кождої нації в кождім часі. І справді заслуги Церкви тут величезні. „На полі історії оснувань середновічніх університетів — каже славнозвісний історик Деніфлє — показується чудова гармонія між Церквою і державою, духовним і світським громадянством... Звідси то походить, що середновічні університети

являються будьто як найвисші церковні, будьто найвисші світські школи. В основі се творчість християнського духа, що всьо проникав, в якім папа і князь, духовенство і міряни мали кождий своє належне і оправдане місце". [1]) І розвій наук в нових часах на католицьких університетах с грімкою відповіддю на закид, що Церква є неспосібна до наукової творчости, що релігія то противенство науки, обман, варварський пережиток і що лише незнайко може остати віруючим християнином. Коли Церква звернула і в останнім десятиліттю так бачне око на університети і наукову творчість, то спонукує її до того щира дбайливість спинити в народах розклад і декаденцію, які йдуть з верхів і наукових осередків і звязати ціле культурне життя. Якщо людський ум відвернений від Бога досліджує світ, то така наука мусить остаточно зійти на манівці, стратити звязки з реальним життям і обманути людство. Церква не могла переочити, що такий напрям повзяв теперішній науковий рух і що ціла людскість стоїть на переломі великої доби. З верхів науки прийшло нещастя для людства і через світову війну розвал культури, і тому мусить на тих висотах наступити зворот. Конечна є школа, де зєднюється віра і наука та становлять одність.

Може завважить хтось, що Церква віддалюється від традиції, що апостоли були покликані проповідувати простолюддю. Так, але не треба забувати, що св. Йоан і св. Павло працювали і над освіченими верствами і що Церква майже від самих починів виправлялася на підбиття не тільки простолюддя, але і освічених верстов та старалася опанувати літературу і науку. Церква, знаючи добре звичайний хід культури, знає також, що загал зправила йде за провідниками, як про се свідчать останні перевороти.

Християнська релігія є геніяльним вихованцем, як ніхто инший, сприяє розвоєви науки і будить горячу любов до неї. Ідеал гуманности, до якої стремлять і накликують всі модерні університети, не дасться ніколи здійснити без Христової віри. Також наукові досліди може робити кождий, хто здобув собі конечну підготовку без огляду на релігійні погляди. Він може збогатити науковий скарб великими цінностями, але найглибше метафізичне зрозуміння річи може добути лише на основі обявлення при помочі кат. Церкви. Бо одиниця стає тим богатша в глибоку наукову продукцію, чим сильніше опановує її ідея, що обнимає небо і землю, час і вічність, історію і сучасність, серце і ум. Тим висша наука, чим висший її предмет і спосіб пізнання, чим певніші її висліди і чим більше її значіння для людства. Предметом теольогії Бог і його творіння, остання причина всіх річий. Тому богословія підносить ум до най-

[1]) Denifle, Die Universitäten des Mittelalters I (1885) 775.

висших сфер. Певність богословських правд більша ніж инших наук, тому що опирається на слові і правдомовности Бога. Ціли, яким служить теольогія, се не матеріяльні і тілесні користи, але пізнання Бога, Його царства на землі і останньої ціли чоловіка.

Здвигненням академій і університетів підносить католицька Церква значіння кождого народу. Бо нація, як сказав Фіхте, значить тільки, скільки значить її університет. Найвисші школи є обявом глибини ума, огнищем науки, і двигуном народнього життя. Вони є найсильнішим джерелом, з якого пливе умове життя нації, і робітнею умових здобутків. Провідники народу дістають там умове вишколення і леліють ідеали, що стають сонцем в їх майбутній праці — там твориться духова аристократія народу.

Наша Богословська Академія є тому високою національною цінністю, бо отвирає найвисші правди народови, виховує йому провідників, дає йому тверезість і рівновагу духа, ширину думки і вчить, як у всіх умовинах заховати себе з честю і в достойний спосіб. Академія має стати вихователькою народа в найкрасшім того слова значінню. Для нас повстання Академії набирає тим більшої ваги, що ми крім Могилянської Академії, опертої впрочім в своїх початках на католицьких основах, не мали досі власного визначнішого, зорганізованого середовища і були звичайно науковою причепою, та скиталися, шукаючи притулку по чужих сусідніх заведеннях, з яких на загал було для нашої Церкви і народу відносно мало хісна. Належить одначе підкреслити, що одиниці нераз з подиву гідною саможертвою, нецінені окруженням, віддавалися науці.

Завданням Богосл. Академії є стати обєднюючим чинником цілого народу, зєдночити незєдинених, створити для Унії наукове середовище на її терені, бути її заборолом і твердинею, привернути блукаючих по роздоріжжах модерних фільософічних і соціольогічних системів до Божої правди і заспокоїти їх жажду знання. В Академії мають духовники перейматися одним і тим самим духом і тими самими ідеалами і споювати розєднану націю.

З Академії мають виходити оборонці віри, що стануть вирівнювати роздвоєння, яке мнимо повстає між розумом і обявленням і тим способом нададуть науці теольогічного полету, а теольогію поставлять на науковій основі і будуть переводити синтезу фільософічних, природних і наприродних правд. Нема пізнання без самовідречення. Безчисленні наукові праці треба виконати без вигляду на земську славу і матеріяльну користь, а сили до сего треба черпати з віри.

Академія має згуртувати біля себе і дати приют новим науковим силам і виробити їм спромогу посвятитися

науковій богосл. праці, освободити їх від инших обовязків і уможливити трактування теольогії як головного життєвого, а не побічного заняття. В сей спосіб збільшиться наукова продукція і виповниться бодай в части велика прогалина в католицькій теольогії на Сході. Словом, вона має створити богословську наукову атмосферу і її підтримувати та бути, відповідно до наших духових сил, остоєю для Церкви в нашім народі. Освіта стає нині нехристіянською. Колиж Христова релігія має бути ще нормою нашого думання і основою нашого життя, то нема сумніву, що її правди, дійсність і життєві засади домагаються наукового представлення. Тоді український нарід збереже свій католицький погляд на життя, який мав в часах своєї державности.

Крім інтелєктуальної сили—бо наука то потуга,—Академія є і буде виховуючим чинником всенароднього значіння. Тоді католицька думка заважить в громадськім і народнім життю, видасть умово і морально високостоячі одиниці, до яких слова буде уважно прислухуватися загал.

З другого боку, як кождий університет, так і наша Академія мусить узгляднювати потреби і стояти в звязку з народом. Се не значить одначе, що вона має йти на угодову дорогу з кождочасними його настроями, коли ходить о висказання якоїсь правди.

Зі занепадом богословської науки йшов інтелєктуальний і моральний упадок, темнота і незнання духовенства, з чим боролися нераз, на жаль без успіху, наші найзнаменитші митрополити і епископи. Низько поставлені студії не змогли видати сильних провідників, але видавали мірноту і зводили часто знання до ремісництва. Наша Церква не терпіла так ізза браку, як ізза малоосвіченого духовенства. Впрочім сей обяв подибується не лише в нашім народі, але і в історії католицької Церкви. В часах псевдореформації духовенство було дуже численне, але добре вихованого і виобразованого було мало. Звідси така страшна катастрофа. Щойно молоде виобразуване духовенство перевело тридентські реформи.

Найблизшим завданням Академії є отже піднести науковий рівень духовенства. Не всі можуть студіювати на заграниці і загал клиру мусить здобувати своє знання дома. Впрочім поширити солідні студії прийдеться на заграниці далеко лекше. Рівнож заходить і та причина, що ми ізза нашого обряду стоїмо до певної міри осторонь. Східне кат. право, літургіка, історія Унії, пасторальна, догматика незєдиненого Сходу, біблійні науки з церковно-словянським текстом, все те особенности, яких наш студент теольогії не легко присвоїть собі на чужих католицьких факультетах.

Духовенство для народа є джерелом щастя. Воно стоїть в осередку Церкви. Жертва і тайни, проповідь і управа

Церквою, се все віддане в руки духовенства. На його рамена вложена також і співпраця над культурою. Що Церква здобула і зробила, се осягнула через духовенство. Сю важну ролю має духовенство через своє післаництво, але також через виховання і науку. Щоби священик сповнив своє завдання як слід, мусить належно підготовитися до вимог часу. Наука робить великанські поступи, виринають нові релігійні і моральні питання, культура зміняє почасти свої основи і напрями, в суспільнім життю священик стає перед иншими умовинами, до яких не вистарчають старі методи. Коли не возьме сего на увагу, остане „голосом вопіючого в пустині", тим паче, що всюди слідне змагання обмежити сферу ділань і ударемнити вплив Церкви, а антихристіянська техніка є дуже вироблена і метка.

Нове століття має на дні своєї душі антихристіянську буту і природне змагання до поступу, які треба розділити і на основі певних засад католицької Церкви відріжнити правду від ложі, щоби могти сміло глянути новочасним стремлінням в лице і не ставати до боротьби зі заржавленим оружжам. Треба приноровитися до нової атмосфери, яку витворила новочасна культура і прочищувати її новими середниками.

Організація Академії переведена на зразок католицьких факультетів. На чолі стоїть ректор, іменований Митрополитом на 3 роки. Професорська колєгія складається зі звичайних і надзвичайних професорів і доцентів, себто габілітованих докторів на основі печатаних праць. Їх іменування довершує Митрополит на предложення Ректорату згл. професорської колєгії. Професорська колєгія вибирає декана на протяг одного року.

Отже Академія гуртує одиниці, що хотять посвятитися науці і дає їм до сего спромогу. Основне приготування до священичого стану вимагає опертя на наукових основах, а дорогу наукового пізнання може вказати лиш той, що сам науково працює. Се причина тої високої вимоги, яку ставить Академія до професорів. Доцент, надзв. і звич. професор, се добра школа підготування і розвою. Уміння наукової праці — то безумовна конечність, а педагогічна спосібність мусить бути бодай в зародках, щоби пізніше через практику могла розвинутися. Науковий дослідник мусить писати. Професор має всіми можливими способами вдержати слухача при предметі питаннями, наглядними образами, повторюванням і відсвіжуванням та пізнаванням літератури, вводити в наукові проблєми, занимати становище до нових і старих питань.

Звичайним слухачем може бути тільки матурист із достаточним знанням грецької і латинської мови. Академія є для слухача середником виобразування і знання, яке він набуває, та має перетворити і усовершити його індивідуальність. Слухач має набути не тільки фахового-богословського образування, але і завершити і доповнити загальне. Академія є школою і мусить такою остати, вона мусить вчити але при тім і науково досліджувати. Ціль Академії є отже плекати і набувати богословську науку. Викладова саля, затишна комната, науковий семинар, бібліотека — то є варстат науки. Довші ферії мають на меті умовий відпочинок і наукову працю професора і слухача.

Академія має підготовити студентів до самостійної наукової праці, пізнавати звязь і повстання правд, виробити в нім широкий погляд на цілість і поглубити знання в деяких ділянках. В той спосіб набере він основ, які дадуть спромогу в життю не вчитися від случаю до случаю, але примінювати своє загальне знання до поодиноких випадків.

Разом зі змаганням до самостійного думання мусить йти в науці і пошана для авторитету Церкви і учителя з більшим досвідом і більше дозрілим умом, бо інакше неможливий є духовий вплив. Лиш тоді навчиться слухач строгого льогічного думання і ясного вислову, які нині конечніші, чим передше, і буде вміти протиставити зясоване поняття мрійности і сентиментам, пізнати конечне і правдиве і осягнути можливе. Бо ложні поняття і кличі притягають зверхньою приманчивістю, імпозантною підбудовою та блискучою новістю.

Тоді також буде могти вказати напрями розвою, вибрати здорову думку з сучасного крутіжу і підержати творення нових духових цінностий. Церква потребує не лише святих, але і вчених священиків. Богословське знання є не тільки одною з умовин священичого покликання, але входить в його суть. Папа Лев XIII хвалив тих священиків, які зі самопожертвуванням плекають науку, щоби тим успішніше боронити правд віри [1]).

Совісні і повні самовідречення студії свідчать про силу волі і самовиховання. Через більші наукові вимоги може буде менше, але більше виобразованих священиків: ἕνα ἀλλὰ λέοντα.

В ціли виказання знання є встановлені іспити, які з цілою серіозністю ставлять домагання до слухача і не є лише формальностями. Інакше змагання піднести рівень знання священика будуть даремні. На семинарях мають вчитися науково працювати, бо в нас так мало науково працюючих сил. В дискусіях відчувається великий брак со-

[1]) Act. A. S. 36 (1903-4) 136.

лідних наукових праць, котрі одинокі можуть прояснити справу і закінчити літературні свари. Наша продукція наукова слаба і ми мусіли послугуватися сусідньою богосл. літературою і тим убивали свою творчість. Під сим оглядом мусить наступити зміна.

На Академії викладаються усі богословські предмети. З огляду на наше становище до християнського Сходу, спосіб трактування мусить зберегти свої оригінальні питоменности і узгляднити свої потреби і через се поширити католицьку теольогію. Вправді богословська наука є одна, але кождий нарід надає її свою закраску і вносить в неї частку свойого духа.

Доґматика і апольоґетика мають за завдання пізнати і прояснити правди Божі, втиснутися умом в найглибші таїнства, що містяться в св. Письмі і Переданню, боронити їх і доходити до нових правд, упорядкувати, виказати їх звязок з життям і уняти в систему. Коли чоловік завдає собі тільки труду, щоби пізнати правди природи, історії, мови, то тим більше повинно йому ходити о те, що є основого світогляду, ціллю життя і предметом вічного оглядання. Зі смертю апостолів не буде більше прилюдного обявлення для цілої Церкви (Гал. 1,8). Обявлення перестало розвиватися, а зачався розвій догм і їх пізнавання. В тім загальнім нарисі треба узгляднити цілий непереоблений ще матеріял церковно-словянської літератури і догматики незєдненого Сходу.

Наука моральної, пасторальної і літургіки, які показують спосіб здійснювання обявлених правд в життю і які зогляду на суспільний устрій зробили великий поступ, мають при католицьких засадах узгляднити вимоги нашого обряду і наших особливих умовин.

Аскетиці і містиці треба привернути східні питоменности і пізнати їх розвій та тим доповнити західну.

В гомілєтиці маємо такі знамениті орієнтальні твори, на яких образувався і Захід. Східні Отці є гідні того, щоби стати для нас зразками дальшою розвою. Проповіди стануть через се глибші. Колись читали в нас Хризостома, Григоріїв, Василія — тепер на жаль рідко, а прецінь яка глибина думок в їх творах.

Канонічне право жде оброблення, а Папа Лев XIII виразно заявив, що католицький Схід має заховати не тільки свій обряд, але і свою дисципліну.

Історія Церкви і помічні науки, патрольогія, історія догм, церковна археольогія й історія мистецтва, які представляють науку обявлення в історичнім розвою, се важні дисципліни. Історія Унії лежить ще облогом і та преважна праця, якої ніхто з нас не зробить, тяжить на Академії.

Біблійна наука, ведення до книг Ст. і Н. Завіта, ексегеза, пояснення Св. Письма, історична критика, герменевтика додають церковно-словянський текст.

Добре обосновану традицію має на Сході схолястична фільософія, яку підготовили грецькі Отці, передусім Дамаскин, хоч і Платон набув горожанство на Сході і Заході.

Загалом кажучи, Академія має станути на сторожі своєї традиції і скріпляти знаменні ціхи богословської науки. Розвій богосл. науки мусить поступати зачеркненими шляхами Св. Отців. Очевидно не може вона замикатися до історичного відтворення, але мусить занимати становище до сучасних напрямів і проблємів і використати здобутки західної теольогії, розвинені теорії, зясовані терміни, найновіші наукові і педагогічні методи які підняли зах. теольогію до високого лету. Певно неодно, що більше займає Захід, в наших умовинах заслуговує тільки на згадку. Богосл. наука мусить держатися життя, бо лиш тоді заховає свої питоменности. З нього буде черпати нові спонуки до дослідів. Тоді і богосл. наука не буде теорією, але практикою, а практика опреться на теольогічнім пізнанню. Тим плодовитша буде теольогія, чим добуде в життю глибшого змислу. Життя виносить все щось нового і тоді наука набирає від нього питомого характеру. Коли нема тої лучности, наука стає безплідною і нетворчою, а життя не має проводу. Робітня богосл. науки має бути станицею, з якої теольоґ обсервує часть флюктуючого життя. Тоді в тих творах буде дух і життя, глубока віра і любов Бога.

Тоді будуть виходити з Академії молоді священики з розвиненим умом і розпаленою душею, що навчилися наукової методи і вміють передати другим, що самі набули, що доросли до всіх потреб і виповнили всі обовязки, вложені на них. Вони стануть душею у всіх наших виховуючих установах, щоби — як колись, в часі княжих межиусобиць, усмиряли людські пристрасти євангельським словом і хоронили укр. землю від злиднів і горя.

Скромний початок, але починаємо з вірою і переконанням, що се крок вперід у змаганнях о наші найвисші школи, що Академія засвідчить животність Унії мимо всіх її перепон, яких зазнавала і що вона стане честю для католицької Церкви на Україні, а геній українського народа принесе і свою жертву ума Господеви. Бо — як сказав Папа Пій XI пишучи про кат. університет в Медіоляні — катол. університет є не лише живою апольогією віри, але також формою богопочитання.

Конференція українського гр.-кат. Епископату в Римі

Чергова конференція наших епископів відбулася в днях 21—29.X 1929 в Римі. Перша така конференція, що започаткувала нову добу в життю нашої Церкви в напрямі консолідації поодиноких її частий, відбулася два роки тому назад, себто у грудни 1927. року у Львові, осередку одної области уніятської Церкви зі словянським богослуженням. Була се важна, а заразом і світла хвилина, коли після трьох соток літ зїхалися і то — як колись — знова до Львова всі владики української зєдиненої Церкви, навіть ті із діяспори, з далекої американської землі, щоби засвідчити перед своїми і чужими невмирущу силу тієї Церкви, що в часи важкого народнього лихоліття не тільки зуміла зберегти своє добро, передане предками і оборонити його перед наступом усіх ворожих сил із Сходу і Заходу, але й ще вспіла стати осередком для усіх словянських зєдинених Церков, притягаючи під свій вплив і зєдинену Церкву братнів Болгарів. Се була справді радісна хвилина не тільки для наших Владик і духовенства, але й для цілого народу.

Та конференція не була останньою, але започаткувала цілий ряд зїздів і нарад, що мають за мету зробити зєдинену Церкву спосібною до виповнення її історичної місії на Сході. Бо коли наша зєдинена Церква має стати не лиш у теорії, але й на ділі помостом, що повинен лучити церковний Схід зі Заходом, коли вона має собою репрезентувати перед очима Заходу церковний Схід з його літургією, обрядами, дисципліною і загалом церковною традицією, а перед очима незєдиненого Сходу католицьку Церкву з її могучою організаційною єдністю, з її великою релігійною активністю та великими досягненнями на усіх ділянках релігійно-суспільного життя, то ся Церква мусить — річ ясна — мати в собі усі ті найголовніші прикмети обох Церков.

А щоби се осягнути, мусить вона сама в собі як найкрасше зорганізуватися, мусить обєднати усі розкинені частини і поодинокі епархії, що досі жили, чи починають жити своїм власним життям на шкоду цілости, — і таким чином створити одну міцно зорганізовану цілість, єдну в нутрі і на зовні під зглядом літургічним, обрядовим і дисциплінарним. Се було і буде найголовнішим завданням таких конференцій.

За сим найголовнішим завданням приходять дальші, не меншої ваги. Так зорганізована і обєднана Церква мусить дати з себе maximum праці і зусиль для витворення усіх тих духових і матеріяльних цінностий, якими може і повинна заімпонувати так церковному Заходови як і Схо-

дови. А тоді й історичні слова папи Урбана VIII „Per vos mei Rutheni і т. д." перестануть бути виключно святочним гаслом, але збудять нас із довголітної дрімоти та повсякчасної дефензиви, а спрямують нас на шлях активности для обновлення власного і для поширення своїх впливів через привернення до церк. єдности наших братів.

Щойно тоді станемо в кат. Церкві чинником, що буде довкруги себе обєднювати усі дрібніші уніятські організації церковні словянського богослуження.

Під такими кличами був зорганізований зїзд наших Владик у Львові, під тими самими гаслами відбулася і друга така конференція у жовтні с.р. в Римі. Сьогорічний зїзд відбуто в Римі тому, щоби одночасно зложити поклін Св. Отцеви з нагоди ювилею його 50-літного священства.

Близько гробу св. Ап. Петра, під радісний гомін ювилейних торжеств, у Вічному Місті, центрі Вселенської Церкви розпочали Владики української зєдиненої Церкви свої наради. На зїзд прибули: Впр. митрополит Шептицький, Преосв.: еп. станиславівський Григорій Хомишин, еп. перемиський Йосафат Коциловський, еп.-пом. Григорій Лакота, еп.-пом. Іван Бучко — з Галичини; еп. Петро Гебей і еп. Павло Гойдич з Закарпаття; еп. крижев. Діон. Наряді з Югославії і еп. Конст. Богачевський з Америки. Не прибули на зїзд: еп. Такач з Америки і еп. Ладика з Канади. День перед відкриттям конференції, себто в неділю 20.X відбулося торжественне свячення о. Д-ра Івана Бучка на епископа, що його довершив митрополит А. Шептицький в сослуженню еп. Хомишина і еп. Коциловського.

Предметом конференції — як і перед двома роками — було: єдність обряду, літургія, церк. дисципліна, безженність духовенства і фінансові справи. Часописи помістили відомости, подані Катол. Пресовою Агенцією про ту конференцію, подаючи, за тою ж агенцією ширше освітлення справи целібату. Те освітлення не відповідає ходови чи рішенням конференції, а то тимбільше, що Кат. Прес. Агенція видала свій комунікат ще перед конференцією, а вже подала все як доконані факти. Безженний стан священиків поставлено як ідеал, до якого треба стреміти, бо повні посвяти безженні священики скріплять і двигнуть нашу Церкву, одначе на загал полишено свободу вибору стану. Щодо літургічних справ, то всі Владики приняли остаточну редакцію тексту літургії св. Иоана Золотоустого. З инших справ належить піднести рішення щодо основання катехитичних курсів і катех. шкіл для простолюддя з метою, утвердити його в правдах Христової віри та зробити його відпорним на агітацію протестантських сект. Постановлено також, що у всіх епархіях буде при богослуженнях на властивих мі-

сцях поминатися імя митрополита. Наради були овіяні братньою згодою і любовю і видадуть вже вневдовзі свої благодатні плоди.

По скінчених нарадах відбулося торжественне посвячення і положення угольного каменя під будинок нової Українсько-папської Колєгії ім. св. свящ. Йосафата, що має станути близько Ватикану, в тій частині міста, що зветься Джаніколько. Грунт під будову і сама будова — се жертва св. Отця для Українців. Будинок колєгії має бути триповерховий, збудований по найновішим технічним вимогам та буде коштувати кільканадцять міліонів лір. Заразом буде при нім збудована і церква нашого обряду. Колєгія обчислена на 70 питомців. Се справді княжий дар св. Отця для нас. Торжество посвячення відбулося 28.X о 4. год. по пол. Довершив його Преосв. еп. Хомишин в заступстві Впреосв. митрополита А. Шептицького при численній асисті. На свято прибули кардинали: Петро Гаспаррі, секретар стану, Альойз. Сінчеро, секретар св. Конгрегації для справ Східної Церкви, кромі них кардинали Ерлє і Скапінеллі, богато епископів і церковних достойників східної і західної Церкви, всі наші Владики, що брали участь у конференції, урядники конгрегації східн. Церкви, представники монаших чинів, ректори колєгій і богато гостий, духовних і світських. По освяченню каменя зложено у видовбаній в ньому заглубині пергамін з підписами приявних достойників. Вложив його кард. Сінчеро і перший кинув цементу. На пергаміні був уміщений ось який напис в латинській мові:

NOVAE SEDIS COLLEGII
CUI AB IOSAPHAT EP. ET MART. NOMEN
PRO CLERICIS RUTHENIS
MUNIFICENTIA PII PP. XI. EXCITANDAE
LAPIDEM AUSPICALEM
ADSTANTIBUS RUTHENORUM EPISCOPIS
RITE LUSTRATUM
ALOYSIUS SINCERO CARD. SECR.
SACRI CONSILII NEGOTIIS ECCL. ORIENTALIS PRAEPOSITI IECIT SOLEMNITER
A. D. V. KAL. NOVEMBRES ANNO
MDCCCXXIX
SACERDOTII SUMMI PONTIFICIS QUINQUAGESIMO

По відправі відспівано многолітствіє св. Отцеви, кард. Сінчеро і всім приявним Архієреям і гостям.

Слідуючої днини, 29.X приняв. Св. Отець усіх Владик, що брали участь в нарадах на спільний авдієнції. Впреосв. митрополит А. Шептицький здавав перед св. Отцем звіт із відбутих нарад, дякував за княжий дар, жертвований на

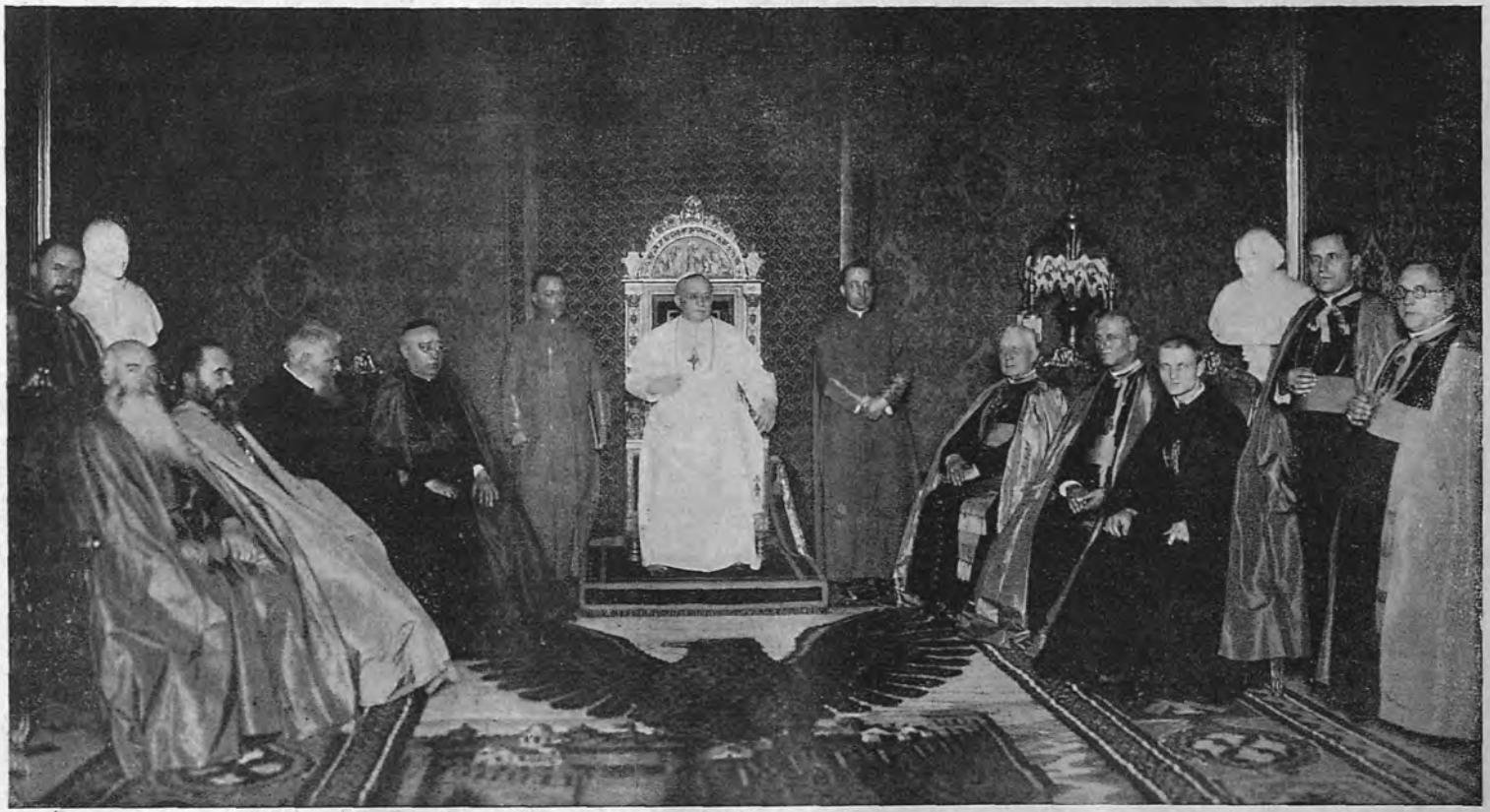

Св. Отець в окруженню кард. Сінчеро і наших Архієреїв підчас авдієнції дня 29. X. с. р. в роскішній салі del Trono.

збудования нової колєгії та в імени всіх приявних Владик, в імени духовенства та цілого українського народу зложив св. Отцеви сердечні побажання з нагоди його ювилею. Тому що промова ся подає заразом і доволі докладний перебіг нарад Епископату, подаємо її в цілости, а для більшої точности в латинськім оригіналі:

Sanctissime Pater!

Post novem dierum laborem intensum Ruthenorum episcopi coram Sanctitate Vestra nos sistimus, ut consiliorum concordium fructus proponamus nostrorum. Deliberationes nostrae fraterna semper charitate inspiratae devenerunt ad graves et pro dioecesibus nostris, uti speramus, salutares decisiones. In disciplinae ecclesiasticae magni momenti rebus unanimi semper voluntate statuimus et Sanctae Congregationi pro Ecclesia Orientali ad probanda proponimus decreta, quae plurimis in capitibus ordinem vel instauratura sunt vel paratura. Incepimus laborem revisionis textuum liturgicorum — per longos annos duraturum. Decrevimus cursus catecheseos vel scholas catechismi pro populo ubivis instituere, quod iam diligenter praeparamus et certe fidem et pietatem et adhaesionem Sedi Apostolicae firmabit et augebit. Plurimas leges Codicis Ecclesiae nostrae adplicandas rogamus, quod disciplinam bene ordinatam et sapientium legum fundamentum cum gratia Christi ac benedictione apostolica nobis adlaturum scimus. De seminariis, de aliisque minoribus sed non parvi momenti rebus consilium iniimus.

Hoc tamen confiteri debemus non nostris viribus, non conatibus, non voluntatibus, non desideriis atque studiis nostris ea, quae fecimus et facienda statuimus, adscribere possumus. Magnam incredibilem fere quendam Dei opem experti sumus. Cuius occasionem praebuere circumstantiae felicissimae, quod Romae, quod ad S-ti Petri sepulcrum, quod ad Vaticanas aedes, quod anno Sancto consilium habuimus. Praecipua tamen causa coelestium nobis donorum fuit certe benedictio et orationes Apostolici Patris, Venerandi Senis, qui sacerdotii quinquagesimum agens annum Ecclesiam Christi universam sapienter gubernat.

Ad ea quae inchoando conventum nostrum cum homagio fidelitatis, pietatis, oboedientiae Sanctitati Vestrae protulimus, responsum accepimus, in quo Patris genuini vocem cognovimus. Tamquam nutrix, quae fovet filios suos, tamquam dilectissimus Pater charissimos filios allocutus Es nos. Tantaequae dedisti, Sanctissime, testimonium caritatis, tanto nos dono cumulare voluisti, ut tradere nobis velle videreris non tantum Evangelium Christi, sed et animam, vitam, Sanctissime, Tuam. Sanctitas Vestra vult nos omnes collegium a Se fundatum tamquam proprium cuivis nostrum existimare, vult nos uti coronam et gaudium cordis sui, nosmet consideremus. Pro tanta caritate, pro tanto dono, pro singulis rescripti verbis, pro tanta et benignitate

et benevolentia et gratia atque liberalitate — quas gratias referamus, quibus gratitudinem verbis exprimamus prorsus nescimus. Mediocritas certe mea, cui nomine fratrum ad Patrem verba facere dulcissima incumbit obligatio, non invenit verba affectibus nostris exprimendis paria.

Faustissimo anno iubilari. Sanctitatis Vestrae totus populus noster Te ore nostro, Sanctissime, salutat. Tibi, Pater Beatissime, gratulatur, vota sua Tibi Patri totius orbis christiani profert. Cum populo nostro nos eius pastores Te—Christum in terris fide veneramur, divina colimus charitate. Patrem amamus, Pastori summo vota nostra exprimimus. Te Duce Pater Sanctissime, Apostolice, populum nobis creditum sic pascere concedat Omnipotens, ut omnes salventur, et aliae oves, quas habes, quae non sunt ex hoc ovili ad hanc Sanctam Sedem adducantur et fiat unus pastor et unum ovile. Fiat. Fiat.

На сю промову, націховану щирою любовю і сильним привязанням до світляної особи Папи-ювилята, відповів св. Отець рівнож сердечно і з батьківською любовю слідуюче:

Quae Venerabilis frater Noster Metropolita Leopoliensis, verax interpres vestrorum animi sensuum, dixit vel potius ex corde omnium clerorum et populorum vestrarum dioeceseon verba promovebat tam vera sunt, tam pulchra, tam amabilia, tam plena laetitiae in his, quae nuntiant, in his, quae magna spe gaudioque promittunt, ut nobis videatur nihil illis posse utiliter addi. Et tamen unum addemus verbum, quod nobis sufficiet ad omnia dicenda, quae cor suggerit et quod putamus etiam cleris populisque vestris sufficient.

Hoc enim ponimus inter exquisitiora dona et gaudia et ornamenta, quibus placuit Divinae benignitati nostrum hoc sacerdotale jubilaeum veluti redimere et exornare, quod conventus vester potuerit tam feliciter, tam concorditer, tam utiliter, cum tanta gloria Dei, cum tanto bono animarum — prope hanc nostram Apostolicam Sedem teneri et quod simul potuerimus initium dare Seminario seu Collegio Sti Josaphat pro charis imo charissimis filiis nostris ruthenis, ita ut vos istud Seminarium et Collegium vestrum tamquam aedem vestram laetantes possitis habere et pro vestra semper tenere. Hoc quoque verbum addemus, ut gratulemur vobiscum de vestris laboribus grati et gratias agentes vobiscum de eorum fructu. Confidimus enim vobiscum haec omnia esse laetisimum auspicium melioris aevi non quasi nos pessimistae esse velimus quoad praesens; imo semper gratias agimus Deo, quod hoc aevo nostro nos vivere vult (sinat), sed quia venient certe tempora meliora.

Fuerunt quidem, temporibus transactis, fuerunt bona et manifestationes, quibus patres nostri iure gavisi sunt valde, sunt quoque nostris temporibus mala, quae patres nostri non nove-

runt. Sed fateri etiam debemus, quod aetas nostra cum multis malis mixta bona, egregia bona, bonorum quasi dixerim novas formulas, quas patres nostri ignoraverunt. Et inter ista nova bona, inter novas istas gratias divinae bonitatis, iure ponimus adventum vestrum, conferentiam vestram, labores vestros et istum vestrum et nostrum dilectissimum Seminarium seu Collegium Sancti Josaphat Martyris.

Non restat nisi ut impertiamur Benedictionem Nostram paternam et apostolicam scilicet senis iam sacerdotis longa iam aetate gratiarum plena, sed etiam terribilibus onusta obligationibus senescentis — Deum ex intimo corde rogantes, ut vos omnibus benedictionibus repleat semper comitetur.

Порушені на конференції справи і винесені рішення — за Божим благословенням — певно обновлять нашу Церкву та спонукають її до ще активнішої праці на всіх ділянках церковно-релігійного життя, щоби вона, єдна і суцільна у себе дома, могла вже у найблизшій майбутности взятися за виповнення тих величніх завдань, які вложила на неї історія.

о. П. Хомин

Нові книжки

О. Андрій Мельник: **„Зарваниця"**. Видання друге. Книжечка надається дуже для путників-богомольців, що відвідують чудотворні місця, а в особенности Зарваницю, подаючи наперед доґматичну часть про відпусти, відтак історію Зарваниці, а вкінці молитви і пісні до І. Х. і до М. Божої. Зарваниця — се найславніше чудотворне місце у нас. Належалоб його утримувати і дальше в тій славі. Колись приходили сюди путники не тільки з Галичини, але й з далекого Закарпаття і — як про се свідчить передання — збиралося на відпуст багато вірних зза бувшої російської границі. Спис вотів, поміщений в сій книжечці, свідчить, що сюди прибувало багато інтелігенції латинського обряду, шляхта, магнати, а навіть Вірмени сюди навідувалися і складали свої дорогоцінні вота. Покійний парох о. Порфір Мандичевський постарався був о се, що в нього, таки на приходстві перебував священик лат. обр., бл. п. Кієвский, і він його держав виключно для вигоди путників лат. обряду. Щодо самої книжечки, то деякі її части, головно догматичного змісту, вимагають близшого вияснення.

На стор 13, де говориться про легкі гріхи — автор думає, що до прощення їх треба „совершенного жалю". Так воно не є. Вистарчить тут тільки „надприродний жаль" несовершенний.

Пишучи „о скарбниці ласк", автор подає, що з неї користає Церква 1) воююча 2) страдаюча 3) прославлена— а се незгідне з наукою Церкви, бо коли мова про відпусти, то прославлена Церква не потребує з них користати. Так само подає автор не зовсім ясний виклад про відпусти, кажучи, що відпусти повні відпускають всі кари дочасні. Тут треба би додати „о скільки справедливість Божа на се зізволить", бо можуть бути случаї, що Бог задержить душу в чистилищи довше і то так довго, доки хтось за неї не жертвує другого або третього відпусту, тому є побожний звичай, що і при слідуючих відпустах ми жертвуємо знова за тих самих померших.

Під наголовком „як поводитися богомольцеві у св. місці" не дає автор на се відповіди. Належалоб подати, що путники повинні поводитися цілий час побожно, без сміхів, жартів, світських співанок, обмов, не тиснутися при сповіди і св. Причастію, а то нераз таке буває, що при сповіди перебігають одні других, а при Причастію, не вичекавши своєї черги жадають Причастія понад голови других, потручують инших, так що нераз треба дуже великої уваги, щоби св.частиця не випала на землю, а нераз і таке буває.

Неясні, а нераз дуже поплутані пояснення автора, що відносяться до відпустів. На стор. 21 автор подає, що звичайний відпуст можна стільки разів отримати, скільки разів сповниться вище наведені умови". — Так воно не є. Звичайний відпуст є прим. наданий на день храмовий якоїсь церкви. Такий відпуст можна отримати тільки раз в тій церкві і в той день. Інакше мається річ, коли відпуст наданий певним молитвам, то тоді кромі відпустів частних доступається при сповіди і Причастію раз на місяць повного відпусту за кожду молитву і тоді, коли 3 рази входить до церкви, то 3 рази отримує відпуст. Після автора міг би хтось думати, що при відпусті, наданім на храмовий празник можна вже з того титулу позискати 10, 15, 20 і більше відпустів, коли 10, 15, 20 ввійдеться до церкви і сповниться решту умовин — а воно незгідне з правдою.

Говорячи про піст і милостиню як умови для доступлення ювилейного відпусту, автор подає, що на піст складаються три дні: середа, пятниця й субота (?) Середа і пятниця є дні, в котрі піст для всіх гр.-кат. приписаний. Тому, хто хоче доступити ювилейного відпусту, прим. в 1929. р., мусить для доступлення відпусту вибрати до посту инші дні, а не середу і пятницю. До чого тут причіплена „субота", не розумію. Слово „розгрішати", ужите автором, має бути „розрішати". Твердження автора про привілеї сповідників, що мають право „розгрішати(?) від всіх гріхів навіть самому Свят. Отцю задержаних" не згідне з правдою,

бо виняті є гріхи „specialissimo modo“ задержані, які тільки священик знає.

Говорячи про упривілейовані престоли, пише автор, що „такі престоли мають катедри, монастирі і чудотворні місця“. Тут пропущено, що кожда церква може від Ап. Престола дістати такий привілей.

Вкінці щодо історії Зарваниці. Назву сего місця виводить дехто від „Зеріванів“ якихось предків всіх Словян — однак се дуже проблєматичне. Инші виводять від того, що ріка Стрипа зарвала там кусень землі — се знова занове слово до старої оселі. На мою думку треба виводити назву Зарваниця від Сербів: від монахів, що прийшли сюди з Сербії чи взагалі від сербських осадників. Є у Львові коло камяниці „Просвіти“ в ринку бічна вулиця, що називається „Сербська“ а Львів називає її „Зарваницею“ (крик як на Зарваниці). Є ще село коло Золочева, де є залізнича стація „Зарваниця“, — може там найдуться які передання про Сербів.

о. Теодор Цегельський
парох Струсова

Відозва в день Свята „Просвіти“

Українські Громадяне!

Перед нами місяць грудень, місяць Свята великого культурно-національного Почину!

День 8-го грудня, день **ідеї освітної праці**!

Значіння свята перейшло вже межі освітної організації. Воно стало **всенароднім культурним святом**, щорічною пробою і іспитом, що закінчує один рік діяльности, а зачинає наступний. Сьогорічний іспит залежить тільки від нас самих.

А перед „Просвітою“ преважні завдання: викорінення неписьменства і малописьменства, розроблення бібліотечного питання, а далі питання цілої позашкільної освіти, самоосвітних гуртків, започаткування позаочної самоосвіти.

Це все виконає „Просвіта“ щойно тоді, коли найде в громадянстві належну і певну поміч. Воно повинно і мусить в теперішніх умовах національного життя своїми щедрими жертвами заступити жертвенність богатих меценатів рідної культури інших народів. Це все станеться, коли в нас найдеться направду спільна воля, спільна думка, спільна душа.

Тому „Просвіта“ в ясну днину свого народження закликає всіх до єдности і співпраці, до засвідчення збірної волі на культурному фронті!

В тому дні нехай всі — направду всі — спішать з належними дарами для „Просвіти“. Так наказує збірний розум, того вимагає самозбереження себе, того вимагає національна честь. Від несення помочі, яка зрівноважилаби наші життєві недостачі та дозволила розвинути якнайширшу і найпліднішу діяльність, не повинен, а навіть не сміє, ніхто відказатися.

Не минайте нікого і припильновуйте виконання обовязку супроти себе самих, супроти грядучого покоління, супроти майбутнього української Нації.

Святкуйте величаво Свято Просвіти!

Хай живе день 8-го грудня, а з ним нехай кріпшає освітна праця!

Львів, дня 25. листопада 1929.

За Головний Виділ Т-ва „Просвіта“ у Львові

М. Галущинський — голова

В. Мудрий — секретар

Всячина

Перша архієрейська Сл. Божа епископа-помічника. Новий львівський епископ-помічник Преосв. Др. Іван Бучко, вернувши з Риму, де приняв епископські свячення, відправив на св. Михаїла дня 21.XI свою першу архієрейську Сл. Божу в церкві св. Юра у Львові. Проповідь виголосив сам Високопреосвящ. Митрополит. В неділю дня 24.XI виїхав Преосвящ. епископ-помічник до свойого рідного села Германова у Винницькім деканаті, щоби і там відправити Архієрейську Літургію. По дорозі, у Винниках, Підберізцях, Чижикові і Гаях витали Владику процесії, а він уділив їм архієрейське благословення. Богослуження у Германові, до котрого дало почин духовенство Винницького деканату, перемінилося у велику церковно-національну маніфестацію. Вірні раділи, витаючи між собою Князя Церкви, що вийшов з їх середовища, з під сільської стріхи. Службу Божу при участи 20-ох священників відправлено з огляду на великі маси народу під голим небом. Святочну проповідь виголосив о. Др. Костельник зі Львова.

Служба Божа для студентів високих шкіл. За старанням Ректорату Духовн. Семинарії у Львові правиться вже від трьох тижнів що неділі о год. ¾12 в семинарській церкві Св. Духа читана Служба Божа з 15-мінутовою проповіддю виключно для студентів високих шкіл. Проповідують наші найкрасші проповідники. Першу проповідь „Про потребу віри“ виголосив о. ректор. Др. Й. Сліпий, другу о „Притчі про сівача“ о. Др. І. Фіголь, а третю „Про небо і пекло“

о. Др. Н. Конрад. На се богослуженя приходять студенти в дуже великім числі, а останньої неділі самі зорганізували хор, котрий дуже гарно співав підчас Сл. Божої. Се дуже відрадне явище, що така маса наших молодих інтелігентів наче у відповідь на безбожницькі і протицерковні кличі, розсівані комуністами головно серед нашої молоді, стає сміливо під прапори Христа, щоби відтак під тимиж прапорами взяти провід у праці над обновою життя народу. Сердечна дяка належиться Ректоратови Семинарії, що, використовуючи релігійні настрої серед нашого студентства, взявся за зорганізованя тих богослужень.

Ювилей священика писателя. Дня 31. жовтня с. р. святкували священики Козівського деканату з нагоди декан. соборчика в Кальнім і за ініціятивою о. П. Штокалка ювилей літературної і душпастирської діяльности о. дек. Тимотея Бордуляка, нашого талановитого письменника і ревного працівника на народньо-релігійному полі. Ювилят, що головно в девятьдесятих роках минулого століття виявляв живу літературну діяльність, дав нашій літературі декілька справжніх літературних перлин. Про високий мистецький рівень його творів свідчить найкрасше та обставина, що вони були в свій час друковані в літературному додаткови „Діла“ т. зв. „Бібліотеці найзнаменитших повістий“, а тепер вийшли у кількох виданнях на Великій Україні. На жаль Ювилят в пізніших роках майже зовсім занехав літературне діло, посвячуючи усі свої сли, як се сам на святі зазначив, душпастирській праці. Ювилейне свято пройшло серед щирого і піднеслого настрою. Ювилята привитав короткими словами господар дому, о. Штокалко, а о. Ант. Радомський з Каплинець у довшій промові змалював його літературну і церковно-народню діяльність. По відспіванню „Многая літа“ вручили приявні священики Ювилятови образ і пропамятну адресу. Ювилят, зворушений несподіваним святом, дякував усім за щиру відданість і побажання, зазначуючи при тім, що не заслужив на таке свято, бо його літературний доробок дуже скромний. На щирі просьби присутніх обіцяв взятися ще за літературну працю, хоч сумнівається, чи супроти нових літературних течій і напрямків, його писання розбудить таке зацікавлення як колись. — Редакція „Ниви“ складає Достойному Ювилятови і свій сердечний привіт та побажання, а одночасно — надіючися на сповнення даної Ним обітниці взятися за перо — жде на Його мистецьке слово, котрого ми вже так давно не чули, а котре певно зуміє з глибин людської душі добути ще неодин укритий скарб, неодну дорогоцінну перлину. На Многая Літа! *X.*

Як вони пишуть про нас. „Gazeta Kościelna“ в числі 43 з 27. X. с. р. називає нашу греко-катол. галицьку Церкву „mały świątek unji małopolskiej“ — і то власне в часах,

коли церковні проблєми, які є живими і пекучими в нашій Церкві, дуже живо обходять цілу кат. Церкву (східне церковне питання). Про нашу „Богосл. Академію" пише „Gaz. Kośc.", що її початком було „studium domesticum", яке повстало в 1919. р. (! в дійсности в 1920. р.) при нашій Дух. Семинарії у Львові; що „Akademja według zapewnień pism ruskich oparta jest na szerokich podstawach finansowych" та що на інавгурації Академії взяв участь „nawet oficjalny reprezentant partji politycznej („Unda"). Між стрічками так і догадуйся: відки в нинішніх часах загального убожества „w Rusinów szerokie podstawy finansowe"? („пруські марки"...?! Якже!). Ми раді би знати, котрі то наші часописи „запевняли", що наша Богосл. Академія має широкі фінансові підстави". Нам нічого не відомо ані про таке писання наших часописів, ані про такі „широкі фінансові підстави", бо в дійсности наша Академія здвигнена й стоїть тільки жертвенною працею оо. Професорів тай деяких Добродіїв, що її підпомогли книжками для бібліотеки.

А в 1920. р. засновано при нашій львівській Дух. Семинарії не „studium domesticum", але Богословський Факультет, а що була повна рація для такого діла, найвимовніше засвідчила польська Конституанта, яка власне в тім році була ухвалила закон, що Українці до 1924. р. дістануть свій університет... Вправді, як дальший розвій історії показав, се була тільки обіцянка для експорту, всежтаки воно дуже нескладне, що „Gazeta Kościelna" не має для нас ані стільки — бодай позірної зичливости, скільки мала польська „Конституанта".

Швайцарська конфесійна статистика виказує, що в часі від 1888 до 1920. рр. протестантизм в Швайцарії утратив 13% своїх вірних, а число католиків зросло там в тому часі на 3%.

Нова інструкція при приняттю православних до кат. Церкви. „Acta Apostolicae Sedis" з 1. жовтня ц. р. оголосили нову інструкцію при приняттю православних до кат. Церкви. Православні перед приняттям їх до кат. Церкви мусять запізнатися докладно з католицькою наукою про св. Тайни; вони мусять також подати причини, що їх спонукують до конверзії. Перед приняттям слід їх поучити про Церкву, про примат, про Непорочне Зачаття, про церковну єдність і про орієнтальну літургію. До священиків і діяконів ставить нова інструкція строгіші вимоги, між иншим знання латинської мови, католицької догматики й моральної.

З католицької Франції. В половині листопада ц. р. відбувся в Нансі пятий конґрес „для кандидатів духовного стану". З цеї нагоди видав місцевий епископ пастирський лист, в якому вказує священикам і мірянам про обовязок дбати про приріст кандидатів священичого стану.

Подібний клопіт має також епископ Корсики. На 290 тисяч вірних є там всего 357 священиків, між якими 174 перейшло вже 60 рік життя. Сто шістьдесять три парохії не мають своїх душпастирів В духовній семинарії є всего 17 богословів. Вже тепер потреба до 260 священиків.

Число паломників до Люрд виносило в 1928. р. понад пів міліона, число недужих 15 тисяч. Лікарів, що оглядали недужих і провірювали уздоровлення було 784. В останніх двох літах стверджено офіціяльно 12 чудесних уздоровлень.

Поворот до католицтва в Австрії. Помимо завзятої протикатолицької пропаганди в австрійській республиці, зростає число тих, що повертають до католицької Церкви. Коли в 1927 р. виступило з церкви 28.252 католиків, а повернуло знов до неї тільки 552, то в 1928 р. число тих, що повернули супроти числа тих, що покинули Церкву, виносило понад 15 процент. В 1929 р. цей процент дійшов вже в другій четвертині року до 22 проц., а в деяких робітничих дільницях Відня і в горішній Стирії навіть до 50 проц.

Евхаристійний Конґрес для цілої Югославії відбудеться в Загребі від 14 до 17. серпня 1930.

Перехід на музулманство в Югославії. Зверхник магометанської віри в Югославії заборонив приймати до тої віри тих християн, котрі мають намір перейти на магометанізм у тій ціли, щоби могти жити в поліґамії, зглядно, щоби оженитися вдруге при живій своїй першій жінці.

Два нові закони в Югославії? Сербські часописи доносять, що в білгородському міністерстві находиться два нові закони, котрі від нового року мали би ввійти в життя. Один з тих законів, що урядова кореспонденція має бути писана тільки латинкою; другий, що в світському життю обовязує тільки календар нового стилю. Отся звістка правдоподібно згідна з дійсністю, але треба завважити, що тим законом кирилиця не буде усунена зі шкіл, з книжок і часописів.

Навчання релігії в італійських школах. На підставі рішення італ. ради міністрів в середніх школах має бути заведене навчання релігії, 1 година тижнево. Вчитимуть її не священики а світські професори. Іспиту з науки релігії не буде. Діти, котрих родичі внесуть письменне прохання, будуть звільнені від науки релігії. Як з того (й з інших проявів) видно, релігійність диктатора Мусолінія дуже підозріла.

„Добродій" людскости. Проф. Леонардо Ґил у Льондоні винайшов новий рід бактерій, що легко ховається, а вже один такий бакциль усмерчує людину, як дістанеться до носа або до ока. Проф. Гил каже, що вже не треба буде ніякого оружжя на війні, бо один воздухоплав може тими бакцилями усмертити міліони людей.

„Закон" для сербської Церкви. Югославянський король видав закон для сербської Церкви. Закон має 27 параграфів. Сербська православна Церква є автокефальна, піднесена до гідности патріярхату (§ 1). Вона і її органи є правною особою, котра може посідати й набувати рухоме й нерухоме майно (4). Державні органи обовязані давати адміністративну поміч церковним властям в їх урядуванню (6). Вибір патріярха й епархіяльних архієреїв затверджує король на представлення міністра внутр. справ у згоді з міністром премієром (8). Урядова кореспонденція у всіх церковних урядів вільна від почтової й телєґрафічної оплати (13). Всі церковні будинки, що призначені для божої слави або для церковних потреб (парохіяльні доми, монастирі...), вільні від податків (14).

У всіх школах має подаватися наука релігії, з правила мають уділяти її священики (дотепер у Сербії священикам не вільно було в народних школах навчати релігії, її навчали учителі). Духовна власть дає катехитам усіх типів місію, або відбирає її (17). Виклади на богословських факультетах мають бути ведені в дусі чистого православія; архієр. Синод має вгляд у ту справу (18).

Сербське духовенство дуже вдоволене тим „законом" і висловлює королеви свою подяку. Можна сподіватися, що небавом будуть там унормовані також відносини катол. Церкви — конкордатом. (Kat. List.).

Катехит, катехиза... Се вирази грецького походження від дієслова κατηχέω, що первісно значить: entgegentönen, відгукуватися. Вже поганські письменники вживали сього виразу також у значінню: устно, через питання й відповіди навчати, і для такого значіння в грецькій мові є й спеціяльна форма: κατηχίζω. Від тих двох дієслів походять вирази: κατηχητής або κατηχιστής = учитель; κατήχησις = навчання (Unterricht); κατηχισμός=наука.

В християнськім світі всі ті вирази обмежено до релігійного навчання — тай до навчання основних початкових елєментів христ. віри.

Звичайно грецьке η в нашій мові переходить в „и", отже повинні би ми писати: кат**и**хит, кат**и**хиза, кат**и**хизм, кат**и**хумен, кат**и**хитика... Одначе — мабуть під латинським впливом — у нас принявся звичай писати: кат**е**хит, кат**е**хиза, кат**е**хумен..., що виходить більше евфонічно, отже при тім треба нам і залишитися (н.пр. у виразі „катихитика" приходили би аж три „и" одно по другім, що зовсім не є евфонічним). К.

ГР.-КАТ. БОГОСЛОВСЬКА АКАДЕМІЯ У ЛЬВОВІ

В зимовім семестрі акад. року 1929/30 оголошено слідуючу програму викладів:

З ФІЛЬОСОФІЧНИХ СТУДІЙ:

о. Др. Костельник — Льогіка (Logica) 4 години тижнево, Досвідна психологія (Psychologia experimentalis) 1 год.;

о. Й. Скрутень ЧСВВ.—Critica 3 год., Ontologia 2 год., Ethica generalis 1 год.;

о. Др. С. Сампара—Theodicaea: de existentia Dei 1 год., Cosmologia: De mundo 2 год.;

З БІБЛІЙНИХ СТУДІЙ:

о. проф. Др. Тит Мишковський — Історія біблійна Ст. Завіта — 5 год., пояснення вибраних частий св. Письма Ст. Завіта на основі церковно-словянського тексту 3 год., граматика єврейської мови 2 год., граматика арабської мови (факультативно) 2 год.;

о проф. Др. Т. Галущинський ЧСВВ. — Життя Г. Н. Ісуса Христа І. часть, пояснення недільних євангелій на основі церк.-словян. тексту 2 год., пояснення Листа св. Ап. Павла до Галатів на основі грецького тексту 1 год., біблійний семинар 1 год.;

о. Др. В. Лаба — Введення до св. Книг Нового Завіта (загальне) 2 год., біблійна герменевтика 1 год.;

З ДОГМАТИКИ:

о. проф. Др. Й. Сліпий — Dogmatica specialis: De sacramentis in genere. De Eucharistia et Poenitentia — 3 години, Exercitationes scholasticae 1 год., Погляд на історію схоластики 1 год.;

о. Др. А. Іщак — Dogmatica Orientalis Ecclesiae dissidentis (introd. gener.) 2 год.;

о. Др. С. Сампара—Dogmatica fundamentalis: De Christo legato divino 5 год.;

З ІСТОРІЇ:

о. Л. Лужницький — Історія катол. Церкви від I—XVI ст. 3 год.

Др. М. Чубатий (на відпустці) — Історія уніонних змагань на Україні до Берест. Унії (1596) — 2 год., історичний семинар: опрацьовання вибраних питань з історії української Церкви — 2 год., загальний просеминар 1 год.;

о. Др. В. Лаба — Патрольогія — 2 год.;

о. Др. проф. С. Кархут — лєктура твору п. з. „Διδαχὴ τῶν δὼδεκα ἀποστόλων“ з узглядненням питоменностий бібл. грець-кої мови 1 год,;

Др. Волод. Залозецький — Історія мистецтва 2 год., християнська археольогія 1 год.

З ЦЕРК. ПРАВА:

о. Др. Д. Дорожинський—Канонічне право 4 год., супруже право 2 год., жерела орієнт. церк. права 1 год.

З БОГОСЛОВІЇ МОРАЛЬНОЇ і ПАСТОРАЛЬНОЇ

о. Др. І. Цегельський — Casus conscientiae 1 год., богословія моральна: De principiis 5 год.

о. Др. Я. Левицький — Пастирська богословія: о св. Тайнах 4 год., годегетика 1 год.

о. Ю. Дзерович — Катехитика і педагогіка по 2 год.

о. Др. І. Фіголь — Гомілєтика 2 год., гомілєтичний семинар 1 год.

о. проф.Др. С. Кархут—Граматика церк.-слов. мови: фонольогія, деклінація іменникова прикметників і дієприкметників, числівників і заіменників, граматичне пояснення Вечірні і Повечерій, Часа I і III та Полунощниці суботньої 4 год.

о. Ст. Рудь — Літургіка; повторення правила і св. Літургії; церковний рік в його подвижній части; начерк Вечерні, Повечерія, Полунощниці; про храм, кадження, світло і церковні посуди 4 год.;

о. Др. М. Конрад — Соціольогія 2 год.

На зимовий семестер вписалося 170 слухачів, з того 3 надзвичайних.

Ректором іменований о. проф. Др. Йосиф Сліпий, деканом вибраний на р. 1929/30 о. проф. Др. Спіридон Кархут.

Академічний рік почався 4/10 1929. Зимовий семестр треває до кінця лютого 1930.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріяту у Львові.

Власник: Львівська гр.-кат. АЕпархія.

Відповідальний редактор: о Петро Хомин.

З друкарні Щ. Беднарського в аренді „Кооперативи Промислу Графічного“ у Львові Ринок 9. Тел. 76-14.

Церкви купують СВІТЛО

ЛИШЕ

у своїй фабриці свічок

Інж. К. Котецький і С-ка

Львів, вул. Окружна 15 (Бічна Кульпарківська 9).

Численні признання за добірний товар; наші трійці і поставники безконкуренційні. Дипльом господарської виставки в Копичинцях. Світло наше світить ясно і горить довго

Жадайте цінників.

Стоматольог-дентист

Др. Стефан Дмоховський

з Перемишля переніссся до Львова,

де урядує на вул. **Сикстуськiй 35**

Телефон 79-72.

рецизійна дентистична техніка. Порцелянові корони

Апарат Рентґена.

ПЕРЕПЛЕТНЯ

Павла Бабяка

У ЛЬВОВІ, вул. БЛЯХАРСЬКА 12

приймає всякі церковні роботи, як Євангелія, Служебники, старі книги, наклади, брошурування, канцелярійні книги, які входять в круг переплетничої штуки і т. п. по найприступніших цінах.

РОБОТИ ВИКОНУЄ СОЛІДНО й СКОРО

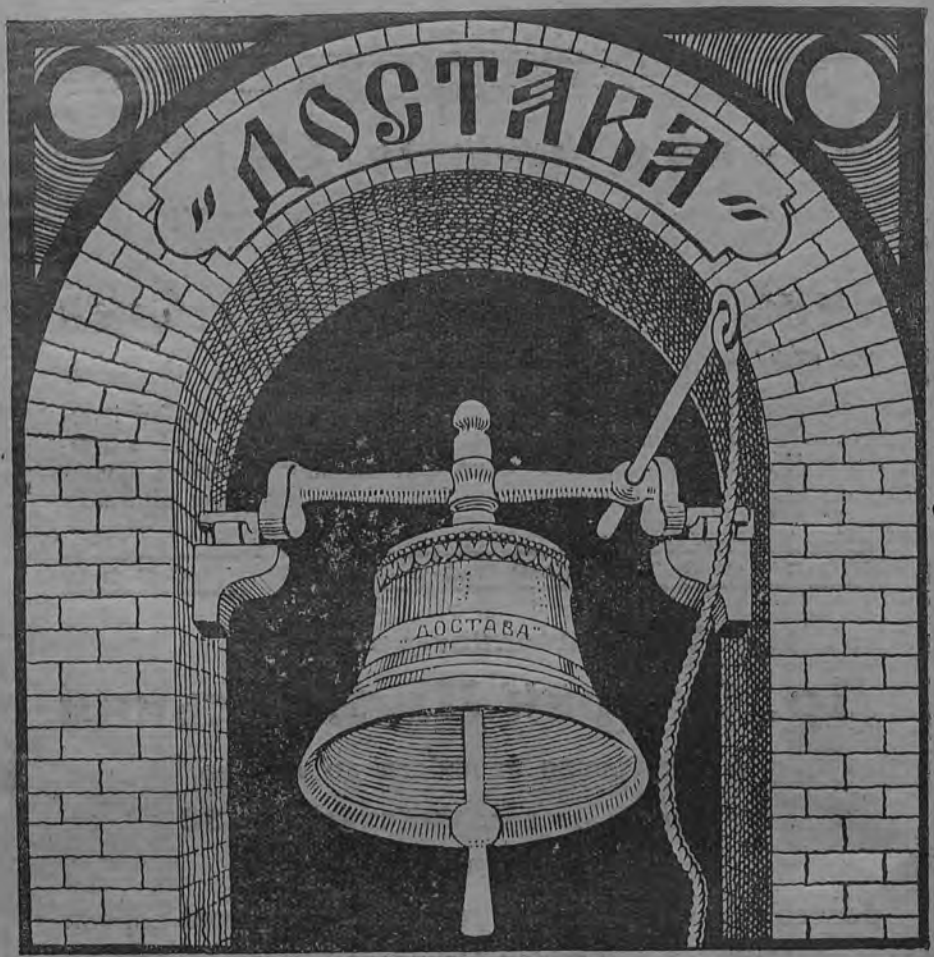

Найліпші дзвони і всі церковні предмети

в найбільшім виборі і найдешевше продає

одинока українська кооператива

ДОСТАВА

у своїх складах ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20., ПЕРЕМИШЛЬ Ринок ч. 23., ТЕРНОПІЛЬ, вулиця Перля ч. 16.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду. Письменно за цінами звертатися до Дирекції: ЛЬВІВ, ДОМІНІКАНСЬКА 11, I п.

Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі прочі фірми з церковними річами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА" є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священики і церкви.

З СИХ ПРИЧИН ЗАСЛУГУЄ НА ПОВНЕ ДОВІРЯ і ПОПЕРТЯ.

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Рік XXIV. **Грудень** **Ч. 12.**

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 18 зл. річно — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36

Чекове конто: 151.092

ЗМІСТ:

Ю.: В справі матеріяльного положення нашого духовенства . . . . 449—451

о. Др. Г. Костельник: Большевизм — новітній „кльовн християнства“ . 452—458

о. Петро Хомин: Каплиця Духовної Семинарії у Львові . . . . . 459—465

о. Петро Дзедзик; Стигматизація Тереси з Коннерсрайт у світлі критики . 455—470

о. В. Р. Рабій: Наші духовні потреби . 470—472

Мик. Гулей: Актуальна справа . . . 472—473

о. Андрій Мельник: Хронольогія Різдва Ісуса Христа 473 476

Святочна Академія . . . . . 477—478

Ю.: З сусідського табору . . . 478—480

Місії . . . . . 480—481

Всячина . . . . . 481—488

Проповіди . . . . . 161—176

ЛЬВІВ 1929.

З отсим числом пересилаємо кождому П. Т. Передплатникови наші чеки і просимо **присилати ласкаво свої довги і передплату на 1930. р.**

Рівнож з огляду на нові почтові постанови, що обовязують від 1930 року, просимо також **повідомляти негайно про зміну адреси.**

Адміністрація.

Церкви купують СВІТЛО

ЛИШЕ

у своїй фабриці свічок

Інж. К. Котецький і С-ка

Львів, вул. Окружна 15 (Бічна Кульпарківська 9)

Численні признання за добірний товар; наші трійці і поставники безконкуренційні. Дипльом господарської вистави в Копичинцях. Світло наше світить ясно і горить довго. — — — Жадайте цінників.

Стоматольог-дентист

Др. Стефан Дмоховський

з Перемишля перенісся до Львова,

де урядує при вул. **Сикстуській 35**

Телефон 79-72.

Прецизійна дентистична техніка. Порцелянові корони

Апарат Рентгена.

Оплата почтова uiszczona ryczałtem.

Рік XXIV. Грудень Ч. 12.

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 18 зл. річно — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36

Чекове конто: 151.092

В СПРАВІ МАТЕРІЯЛЬНОГО ПОЛОЖЕННЯ НАШОГО ДУХОВЕНСТВА

В нашому церковному життю запримічається тепер дуже цікавий і знаменний обяв. Мається враження, що духовенство переживає хвилі якогось приголомшення, інерції, своєрідної недуги. Мимо нього переходять події великої ваги, бременні в наслідки, страшні своєю грозою, а воно, те наше духовенство, наче не бачить того, що довкола нього діється, воно апатичне, байдуже, не реагує, не протиділає небезпеці, може й не думає про неї. Воно серед катастрофальної бурі, яка несе йому руїну, займається, а то ще й зводить завзяті бої за питання чисто теоретичні, не життєві, питання людий насичених, забезпечених.

Руїна йде і на нашу Церкву і на наше духовенство. Взагалі католицька Церква в цілій Польщі є загрожена і на це починають уже реагувати польські католицькі кола, з окрема польський епископат. Тим більш загрожена наша Церква, обмежена, звязана й обезсилена звісними обставинами. Як наслідок цих обставин зродилися саме для нашої Церкви й нашого духовенства ще дві специфічні небезпеки · сектантський рух і збольшевизування населення для першої, а матеріяльна руїна для другого.

Сьогодня хочемо звернути увагу на отсю другу небезпеку.

Силою постанов Конкордату розпарцельовується між місцеве населення ерекціональне поле, а при ерекції остається тільки від 15 до 30 ha. Виконного розпорядку щодо отсеї парцеляції ще нема, але звісно вже півурядово, що від першої до третьої включно кляси має полишитися для пароха 15 ha, четвертої й пятої кляси 20 ha, а низшої кляси

ЛБ АН УРСР
Ж. №

30 ha. Так само півурядово відомо вже, що парцеляції підпадають мабуть також сіножати й пасовиска. Не зовсім певна ще справа що до прилучених. Пересічно отже лишається для пароха 20 ha ерекціонального поля. Чи супроти можливих усяких політичних змін внутрі Польщі навіть така марна дотація полишиться ненарушена — дуже сумнівно. Та числімся тільки з тим, що є. Додаймо до того, що епітрахильні доходи тепер сильно упали й нема надії, щоби коли піднеслися. Додаймо вкінці теперішню господарську нужду в Польщі і повне обезцінення хліборобських плодів. Чи вже тепер більшість нашого духовенства не знаходиться в розпучливому положенню? А що буде дальше, коли загальна нужда поглибиться, коли рільна господарка ще менше буде оплачуватися для священика, коли „платня" не то що не збільшиться, а ще може й зменшиться, або й зовсім її не стане? Такі гороскопи на найблизшу будучність. Та ще й на цьому не кінець. Ми вже згадували, що справа прилучених дуже непевна. Парцеляція має покінчитися до кінця цього року і тільки на окреме прошення інтересованих уряд може продовжити її на шість місяців. Значить, до кількох тижнів полишимося на 20 ha!

А що буде, коли все поле втратимо? А що буде, коли епархіяльні фонди, якщо утворяться й вдержаться, не вистануть на те, щоби бодай теперішню конгруу виплачувати священикам? А що буде зі сотрудниками?

Таких питань можна ставити безліч.

Одним словом нас жде, і то вже невдовзі, дуже незавидна доля.

А що ми супроти того досі зробили й дальше робимо? На жаль, не один із нас навіть не здає собі справи з теперішньої хвилі і з того, що може бути. Оптимізм вправді гарна річ, але коли він безосновний, тоді він перестає бути оптимізмом, а є вже чимсь іншим.

Дехто полишає цілу журбу за долю Церкви й духовенства Епископам. Але Епископи самі небогато в силі вдіяти. Епископів треба підперти. А як ми їх підпираємо? Ми обмежуємо, як досі, цілу свою ратункову акцію до того, що просимо Ординаріяти підвишки конгруи, не питаючи, чи є з чого ту підвишку давати, не зважаючи на це, що Епископи мають і інші пекучі видатки.

Щож нам, духовенству, робити, як собі радити?

Рада може знайтися, вона повинна знайтися, бо найбільше безвихідне положення не є ніколи без виходу. Але треба того виходу шукати. Ми маємо нагоду часто зїздитися на с о б о р ч и к и. Замісць ялових нераз дискусій обговорюймо річево наше матеріяльне положення й шукаймо середників ратунку. Порозумівaймося з священиками інших деканатів, цілої дієцезії, інших дієцезій.

У нас є товариство „Єдність", якого статут якраз позваляє займатися такими питаннями. Спонукаймо теперішній його виділ, щоби взявся за ту справу і скликав загальні збори, давав почин до конференцій, нарад, анкет, до якоїсь акції. Спанням нічого не вдіємо. Не вратує також нашої Церкви ані не дасть їсти нашому братови найкраща теоретична стаття проти вітрака...

В якомуж напрямку вести цілу нашу ратункову акцію? Ми позволимо собі піддати декілька думок, над якими повинноби наше духовенство на своїх зїздах застановитися, обговорити їх основно, винести якісь рішення і в порозумінню зі своїми Епископами переводити ті рішення в діло.

Перш за все треба впевнитися на місці, значить у Варшаві, що задумує правительство зробити зі сіножатями і пасовисками. Коли вони не підпадають парцеляції, так шкода їх позбуватися. Подібно треба упевнитися щодо прилучених. Важна річ забезпечення сотрудників, про яких Конкордат не згадує. Чи не можнаби в Варшаві і в Римі виєднати для них на основі Конкордату також якусь дотацію в ріллі? Не ясна також дотація дяків. Поле для них має купити церква, але як, за що, коли не кожда церква має капітал?

Немаловажна річ забезпечення наших вдів і сиріт. Чи не далосяби продумати і для них якийсь спосіб удержання з парцельованого поля? Так само можна застановитися над захоронками чи захистами.

Це в звязку з парцеляцією. А тепер ще інші матеріяльні питання: як боронитися перед руйнуючими податками; звідки добувати фонди на будову чи ремонт приходських будинків; як піднести своє рільне господарство; чи не подуматиби нам про свої кооперативи, про спільне ведення господарки по деканатах; чи не придумати нам які нові жерела доходу (з господарки очевидно); чи не можливе спільне удержування дітий по школах і т. д і т. д.

Нема сумніву, що всяку корисну акцію духовенства в тому напрямі одобрить і підіпре кождий Епископ.

Та передовсім про нашу долю тут іде, тож ініціятива і праця від нас повинна виходити.

Робім, що можемо, але приступаймо до діла негайно, бо положення погіршується з кождим днем і завтра — бодай щодо деяких справ — може вже бути запізно. *Ю.*

о. Др. Гавриїл Костельник

Большевизм — новітній „кльовн християнства"

Кльовн — цирковий блазень, що покривляється головному грачеви, й наслідуючи його, хоче його перевисшити.

Першим, що в історії виступав в ролі „кльовна християнства", був римський цісар Юліян Апостат (361—363). Старинне грецько-римське поганство, що тоді вже вигасало під напором християнської віри, він задумав частинно схристіянізувати, й тим способом удержати його при життю як щось вартнійшого від християнства — „bonum maius". Християнство становило тоді „духа часу". З того „духа часу" Юліян вибрав що йому, як стоїкови, промовляло до вподоби — а саме: християнську любов ближнього з її практичними консеквенціями (старання за вбогих, хорих), й хотів її защепити поганству. Зате християнській вірі виповів безпощадну війну.

Цісар Юліян володів тільки три роки, і з його смертю провалилось також його діло. Те діло й само по собі не могло вдатися, бо поганська грецько-римська віра не мала ані взору, ані узасаднення для „любови ближнього": поганські боги сварились і боролися між собою — як отже люди мали би бути ліпшими, ніж боги?! „Не збирають фіг з тернини"... Без порівнання тяжші й довготревалійші рани задав християнству другий з ряду могучий „кльовн християнства" — Магомет. Проти північної Арабії, з якої вийшло християнство (Палестина географічно належить до північної Арабії), по шістьох століттях піднялася полуднева Арабія — для конкуренції.

Магомет задумав зреставрувати віру Авраама, й стати властивим спадкоємцем усіх благословень тай обітниць, які Авраам дістав був від Бога. Не Ісаак, від котрого походять Жиди, і не християни, які покликуються тільки на духове синівство Авраама, але Ізмаїл, старший син Авраама (від наложниці Агари), від котрого походять Араби (Едоміти), сей був властивим спадкоємцем тих обітниць — після віри Магомета. Жиди в тих часах уже від чотирох століть були розсипані по світі, а се для Магомета й було доказом, що вони стратили боже благословення. Християнство цвило й росло, й власне проти нього проголосив Магомет своє „боже право Богом вибраного", ніби „третій завіт". Колись пострах і вікова небезпека християнського світа, нині магометанство, як соперник християнства, належить уже до історії. Зате, особливо від часу великої французької революції, стали підносити голову новітні соперники, що — на зразок

Юліяна Апостата — походять таки з християн. Правда, на чільних їхніх становищах бачимо чимало Жидів (згадаємо хочби тільки для приміру Спінозу, Карла Маркса, Троцького), одначе без християн-відступників ті Жиди мало що могли би зробити. Обняти їх одною спільною назвою — годі. Навіть фракцій між ними „легіон". Належать до того, по цілому світі розсипаного, табору всі ті елєменти, що одушевляються „лівими" течіями новочасної культури в фільософії, в релігії, в етиці, в громадянських порядках, і голосять або й підносять революцію для зруйнування „старого світа". що на їх думку вже пережився, а для збудування „нового, красшого світа". Та всі ті революційні фракції, їх кличі і їх діла бліднуть супроти большевизму, якого виступи доводиться нам живцем оглядати. Большевизм став найвимовнійшим репрезентантом „лівих" течій новочасної культури.

* * *

По своїй сути, бодай генетично, большевизм зложений з двох гетерогенних, взаїмно виключаючих себе, ідеольогічних елєментів: з християнських ідей про рівність усіх людий, любов ближнього, братерство, обовязок помагати вбогим тай з ідей „лівих" течій новочасної культури, якими є: атеїзм, матеріялізм, аморалізм людини, вільна любов, фізична сила — одинокий закон, поступ „науки" й цивілізації (індустріялізація, фабрики) аж до створення „раю" на землі, людина щойно шукає шляху до світлої майбутности, але вперід треба визволити її з традиційних запоморочуючих категорій думання й життя... Власне тим шляхом для большевизму є комунізм. А до нього веде на їх думку не еволюція, тільки революція. Тому то в ідеольогії большевиків „революція" становить таку норму для всякої акції, як у віруючих декальог. Рівність всіх людий у громадянських порядках, спільність усіх дібр, загальне братерство — се ідеї й тенденції, котрі тільки в християнстві „в дома". Без християнства вони не мають свойого кореня, й мусять всихати, вироджуватися в пародію, в карикатуру.

З якоїж рації маємо ми журитися поневоленими, визискуваними, вбогими — одним словом: „нищими"? З якої рації маємо бути покірними, й проти природної своєї пристрасти („odi profanum vulgus") ставити себе на рівні зі слабшими, біднійшими від нас? З якої рації? — питаю. Християнство знає таку рацію, але „ліві" течії новочасної культури, оскільки вони не „заражені" християнством, не знають її. Се вже Гоббес і Спіноза ясно виложили, що є тільки один закон — „право сильнішого" і „послух слабшого".

„Herrenmoral" і „Sklavenmoral", як се сформулував Ніцше. Отсе одинока людська „моральність" — цілком так, як у цар-

стві німих животин! Якщо Бога нема, то воно инакше й не може бути, бо нема підстав для „святої“ моральности.

Колиж щирий атеїзм так виглядає, то може дивним здаватися: чому, з яких мотивів большевики, загорілі атеїсти, перебрали з християнства ідеї про спільність і братерство, про обовязок опіки над убогими й визискуваними?

Юліян Апостат переймив був від християнства майже ті самі ідеольоґічні елєменти, щоби власне ними побивати християнство. Так само й большевики — новітні „кльовни християнства“. Большевизм не зявився як „deus ex machina“, але розвинувся як скрайне закінчення соціялізму. Християнські ідеольоґічні елєменти в соціялізмі вже зразу розщибалися на двоє, аж у большевизмі цілком висохли, а по собі полишили тільки мертву форму, карикатуру. Соціялісти виступали як критики суспільних неправд і визисків у християнському світі. В тій ролі їм дуже добре, як оружжя, придавались християнські поняття про святу справедливість, про любов ближнього і т. ин.

Алеж соціялісти заразом виступали також як творці свойого власного світогляду й своїх задушевних аспірацій. Тут вони були речниками негації християнства й релігії взагалі. На пролєтаріят стали орієнтуватися не з любови ближнього, не з почуття загального братерства — вониж постепенно витворили клич „ненависти до пануючих кляс“, пристали до матеріялізму, шлунок стали вважати за мотор цілого психічного життя, — тільки тому орієнтувалися на пролєтаріят, що в ньому бачили таран, котрим розібють „старий світ“, і збудують „новий“ — свій власний („пролєтарі всіх країв єднайтеся“); згодом з пролєтаріяту зробили божище, а з своєї системи релігію... Се ніби „четвертий і останній завіт“ — уже людський, а не божий...

Ось тут ми вже при большевизмі. Пролєтаріят — обожена засада й сила, комунізм — релігія. Нема тут ні сліду християнської любови. Революція, диктатура, терор — в імя „нового ладу світа“, в імя нової „релігії“. Так вародилось у большевизмі все, що спершу в соціялізмі було християнського.

Атеїзм і матеріялізм — наче ті сухі корови в сні фараона — пожерли благородний зміст християнських елєментів, і остали сухими, бездушними. Доки большевики тільки в теорії буяли, доти сей внутрішний розвал їхньої ідеольоґії не виступав наглядно, бо був прикритий райдужними привидами комуністичних обітниць. Але відколи захопили владу над одною з найбільших держав світа, й господарять по свойому, сей розвал виявився й виявляється так застрашаючо, наче руїна по землетрусі. Людина вродила крокодиля, що пожирає людську сімю...

З „месійних“ теоретичних комуністичних обітниць большевики не здійснили ніодного. Навпаки: довели до апокаліптичного розвалу людське життя.

З загального братерства осталось тільки пусте слово „товариш“. Ліпше булоби для большевицьких підданих, якщоб їх большевики називали хочби „псами-джаврами“, а трактували їх як людий, аніж коли називають їх „товаришами“, а трактують їх як мух... Людина в большевії стала безправним єством, обдертим з усякої „гідности“. Большевицький фанатизм не знає ніякого милосердя, а неприродність їх системи нікому не лишає природної позиції в суспільному буттю.

Обіцювали большевики (в теорії) піднести пролєтаріят, а всіх зредукували до рівня найнещасливійшого пролєтаріяту. Обіцювали завести найширші демократичні права, а всіх уярмили. Царить найбезоглядніша диктатура кількох одиниць.

Обіцювали всіх збогатити, життя всім упріємнити — просто „рай на землі“. А — було би „risibile dictu“, якщоб не було таке трагічне — всіх завели в пекло: їх піддані ходять у лахах і годинами вистоюють за кусником хліба, якого — в колишній „житниці Европи“ — разураз недостає під большевицьким правлінням... Їх „нова мораль“ стала гангреною суспільности. Большевицькі беззахистні діти — „хуліганами“, подружжя „на один день“ вже стали пословицею в народів. А вже й не говорити про ту гірку іронію, що вороги й руїнники „капіталістичного світа“ на всі боки кланяються тому світови, щоби вимантити капіталів...

Вправді можна би закинути, що се пересадні відомости, які передістаються до нас через часописи й ті одиниці, що відти втікають. Є там і зразкові діточі захисти, садки; є всякі вибори; повстають нові фабрики... Алеж большевицькі фабрики найгірше й найдорожше працюють, найскорше валяться; большевицькі вибори завсіди остають під „цензурою“, як і цілий рух печатаного слова, а та цензура пропускає тільки те, що большевицьке...

По 11-ти роках досвіду кольоністи шведські, німецькі, грецькі гуртом утікають з „большевицького раю“. Хлопи кидають свою хату, своє поле, й втікають в світ за очі... А хлоп тільки тоді кидає свою хату, коли вона найдеться на воєнному фронті. Значить, що в большевії вже від 11-ти років через кожде село тягнеться „воєнний фронт“...

Таке свідоцтво дають большевії й ті зпоміж большевицьких урядників в заграничних консулятах, що вже не хочуть вертати до большевії. Сміх і стид!

Се понад усякий сумнів певне, що в большевії живеться людям гірше, як денебудь инде на земській кулі. Пра-

вильний конець „блудного сина"... Однак дурман не дозволяє большевикам заглянути правді в очі. „Світогляд це повний образ всієї дійсности, це сама дійсність, як вона в даному часі у відношенню до субєкту дається... Ніякої іншої дійности поза нею для нас нема й не може бути, бо це було би суперечливе в собі... І тому марксівсько-діялєктичний світогляд це повний образ всієї дійсности, це сама дійсність, як вона в наші дні у відношенню до свідомости марксиста дається". Так мудрують наші львівські большевицькі „Вікна" (в ч. 10 з с. р.). А котрі з большевиків бачуть, до якого розвалу життя большевизм довів, ті зі страху за свою голову мусять мовчати..

Отже ні взад, ні вперід!

* * *

Якщоб большевики створили для робітників або для селян щось нового, дійсно доброго, то ціла Европа була би їм уже досі впала до ніг, як паде дозріле яблуко з дерева. В кождому народі невдоволені елєменти були би зорганізувались, і без вистрілу захопили владу в свої руки, як се зробили фашисти в Італії. Такий сприятливий час для большевиків (без тої сприятливости вони й в Росії були би не запанували). Нужда й невдоволення, вичікування чогось нового, красшого, розхолітаність власти залишилися по війні в цілій Европі, наче намул по повені.

Одно одиноке, в чому деякі европейські народи пішли за взором большевиків, се диктатура. Алеж се стара форма, як світ.

Большевикам не могла вдатися їх комуністична система, бо вона протиприродна, й на кождому кроці веде до зломів і невдач. Спершу большевики скасували були гроші, але небавом (уже по кількох тижнях) назад їх ввели. Знесли були в війську відзнаки старшин, і знов їх ввели. Терціянів поробили директорами шкіл, „знаціоналізували" всі майна, камяниці, поля, доми, навіть дріб, знесли й найдрібнійшу приватну торговлю, ввели спільне харчування і т. ин., а потім всі ті постанови щораз мусіли зміняти й щораз їх зміняють, бо „не йде". Так, як колиб усім своїм підданим приказали рачки ходити. Експерименти тай експерименти — не на кріликах, а таки на живих людях і на їх майні, на 150 міліонах людий!

Ніяка державна влада, як сповіщують часописи, не видала стільки тисяч декретів, як большевицька. А їх головачі між собою не погоджуються, нові „фігури" за границю або на Сибір прогонюють старших і знатнійших „божків" революції. По 11-ти роках державним декальогом все ще „революція", а провини проти державного ладу се „контрреволюція". По 11-ти роках так само, як у першому роц

революції! Звичайно революціонерами є ті, що виступають проти пануючого державного режіму. А тут навпаки! Тим самі *большевики* видають собі найвимовнійше свідоцтво, що вони й нині там, де були в першому році революції — нічого трівкого не зробили, й увесь грунт хитається їм під ногами... Тай ніколи до того не прийде, щоби большевики змогли закінчити революцію.

Людське життя дуже складне. Куди *не кинемо думкою*, всюди находимо противенства, що взаїмно доповнюють себе. Одиниця — громада, дух — тіло, розум — змисли, воля — совість, мужчина—женщина— і так без кінця. Спільна власність, комунізм, стара, як світ, а находимо її з природи здійсненою в родині. Алеж вона не є одинокою, її доповнює приватна власність поодиноких осіб. Матерія — всі *люди її досвідчають, одначе вона в буттю не одинока*: її доповнює дух, що в нас і що в світі. Рівність всіх людий — благородний ідеал, алеж у дійсности є й нерівність — і то ріжнородна. Христіянська віра отсі контрасти вірно оцінює, „anima humana naturaliter christiana" (Тертуліян). До науки „всі ви є дітьми одного Отця небесного", „між вами не буде так" (як між поганами, що мають панів-володарів), доданий контраст: „Хто хоче між вами бути перший, нехай буде усім слугою", „один одного в чести більшим робіть". А большевизм з тих контрастів вибрав тільки по одному членови: комуна, „товариш", матерія. І силоміць хоче накрутити всі струни життя на ті три струни.

Тому *инші струни життя рвуться, життя дреться, нидіє*, гине.

Знести приватну власність се значить придусити творчий індивідуальний елємент. Большевики достарчили просто клясичних експериментів: скільки разів дадуть трохи віддиху для індивідуального елєменту, стільки разів є вже всякий товар на базарі, в склепах, реставраціях; а скільки разів знов придусять його, стільки разів голод, убожество й нужда збільшуються...

Вже час був би большевикам прозріти... Алеж вони ще „пяні своїм гріхом". А сила гріха в обітницях.

І себе тим дурманять і своїх підданих хочуть тим задурманити, що обіцюють собі і їм несотворені річи: світову революцію, „новий світ", поступ, рай на землі...

„Ми шахтярі, ми чорнороби,
ведемо поступ праці в світ.
Ми велитні, хоча ми дроби,
ми ваша казка, ми ваш міт.
І прийде час, така година,
що всі підемо з темних дір,

в гору зведемо наші спини,
і скажем слово в світ, до зір...
І всі почують нас могучих
в селі, у хуторах, в містах.
Загомонять лани і кручі
нові закони на хрестах".

(„Вікна" ч. 10. з с. р.)

Так вони собі й нині підспівують, як тому 12 літ взад... Алеж уже вийшли з нор ті дроби—чорнороби, й показали світови ту свою казку й міт... Чогож тільки обіцювати те, що вже сталося?!

Чого?... Бо та „казка" апокаліптично страшна, нема чим похвалитися.

Большевики й релігію головно тому так страшно переслідують, що також у тому міститься одна з чільних їх обітниць.

Викорінити релігію з людського життя— се нечуване, невидане в історії, отже якби вдалося, так се було би величезне діло, нове, новий світ... Тай се правда, що релігія найбільш противиться замірам (змеханізованню людини) й обітницям большевиків, тому вона з природи річи є тяжким їх ворогом.

Правительство, що вже від 11-ти літ огнем і мечем і всякими штуками переслідує релігію—се в історії небувале. Ніякий Атіля, ані Джінгісхан такого не міг собі ані уявити. Атже релігія з психольогічного боку се найкрасший, найчистійший ідеал чоловіка і його життя. Відобрати людині сей живий ідеал, се, коли йде про загал, значить стільки, як зіпхнути людий на рівень німої животини. Один з грецьких софістів видумав був „міт", що релігію видумав якийсь мудрий володар, щоби в ній мати „безплатних поліцаїв".... Се вираз наївного атеїзму, одначе той момент добре підглянений, що релігія се найкрасша підпора для володарів. Отже коли большевики релігію переслідують, то самі підрізують той стовп, на котрий могли би спертися.

І тому, колишні вільнодумці, приневолені удержувати охрану на охрану...

Дурман новітніх „кльовнів християнства" довів їх до того, що вони попали в війну з природою. Чи виграють ту війну? Природу можна тільки вбити, але перемогти, змінити її годі. Впадуть большевики, а природа не впаде.

Але сум і жах проймає душу цілого культурного світа, що меч мусів так глибоко пройти душу 150 міліонової людської маси, щоби „виявилися думки многих"— блудні думки „лівих" течій новочасної культури.

о. Петро Хомин

Каплиця Духовної Семинарії У Львові

(З приводу випосаження її в іконостас та стінопись)

(Продовження) [1])

Цілий іконостас — як уже висше сказано — так під зглядом різьби і цілої архітектоніки, як—і то ще в більшій мірі — під оглядом іконописного розмалювання представляє собою високомистецький твір і цінне надбання для нашого церковного мистецтва. Такого мистецького і стилевого іконостасу, де кождий найдрібніший нюанс має своє обгрунтовання, кожда найменша річ глубоко передумана і надихана творчим духом обох мистців — немає ні у Львові ні — можна сміло сказати в цілій Галичині. Єсть певно іконостаси більші, величавіші, богатші, перетикані нераз сріблом і золотом — але того глибокого змісту, тої дрібномережаної різьби, того ніжного рисунку, тих веселкових красок та вкінці тих пахощів нашої рідної землі — не має певно ні один іконостас. Маленький він і непоказний, але для того, хто має серце і вміє вчутися в глибину зображених правд — творить невичерпане жерело високих ідей і настроїв, тихої духової радости і горячого захоплення для Христової справи. В ньому відживає наша давня ікона, що майже через цілі три століття лежала наче мертва, забута і погорджена мистцями і ляїками, він встановляє назад ті порвані звязки із нашою світлою мистецькою традицією з метою — піднести її на висший ступінь і дати їй — згідно з вимогами мистецьких змагань нинішніх часів — новий вираз і нове художнє оформлення.

Цілий іконостас змальований в ясних, погідних тонах: жадного натяку на Божий гнів чи справедливість — всьо дише радістю і щастям ізза служення Христу, всюди торжествує безгранична Божа любов, бо іконостас створений для тих, що також з любовю віддають себе на службу Богови. Головна ідея, яку мистець задумав дати, концентрується в центральній іконі — Моленню, що грає відблеском небесної слави і величі та збуджує в душі могучі пориви, що несуть її у небесні простори, до Христа.

III

Стінопись каплиці не така сконцентрована та не підпорядкована так одній головній ідеї, як іконостас. Вигляд

[1]) Перша частина цеї статті в „Ниві" ч. 7—8 за 1929. рік.

і будова каплиці не дозволила мистцеви підпорядкувати усі ікони стінописі одній ідеї. Довга саля з плоскою стелею, переділена пілястрами на чотири части, не надається під таку ідейно сконцентровану декорацію. Між поодинокими пілястрами, по правій і лівій стіні, свобідні площі, до певної міри пригожі для розмалювання. На правій стіні таких площ три, зглядно чотири, на лівій ті площі зведені просто до вузких смужок через пробиття стін віконними отворами. Найбільше простору під малюнок дає тилова стіна.

Тому мистець розвязав незвичайно зручно ту тяжку проблєму поліхромії довгої салі. Поодинокі площі правої стіни поділив кожду на дві части і покрив їх поодинокими малюнками, давши кождому своєрідне тло, забарвлення, заокруглення. На задній стіні дав ілюстрацію притчі про таланти, а на лівій — теж чотири гарні малюнки. Таким чином ціла каплиця виходить наче заквітчана поодинокими китицями квітів, що не стоять з собою у ніякім тіснішім, ідейнім чи льогічнім звязку — а всі вони звязані тільки загальною ідеєю — ідеєю, що міститься в цілій появі Богочоловіка на землі. Таким чином стінопись виявляє велику ріжноманітність в поодиноких замислах й ідеях та ставить нам перед очі найглибші ідеї і правди Христової науки.

До розмалювання мусів мистець ужити такого роду малярства, яке творилоби з архітектурою каплиці одну цілість — себто малярства монументального, і перевів його плоским, чисто декоративно і графічно понятим рисунком. Инший рід малярства, з приміненням повної перспективи бувби нерівномірно роздув і здеформував цілу молитвенницю та зіпсував гармонійну красу і чудово уняту ритміку іконостасу.

Загальний настрій поважний, інколи аж сумовитий, що зневолює глядача до глибокої призадуми та застанови. Ікони чисто декоративні, без жадної перспективи чи динаміки, всьо видержáне в спокійнім і поважнім тоні. Одна тільки притча про таланти своїми перспективічними і динамічними акцесоріями, які і так дуже незамітно виступають, відхилюється дещо від загального тону.

До розмалювання стінописі покористувався мистець богатою старохристіянською і староукраїнською символікою. Символіка все грала в церковному мистецтві велику ролю і саме символічні образи викликують наймогутніше вражіння та спонукують до глибокої застанови. Вони глибоко втискають у память поняття якоїсь релігійної правди, котре — як виключний продукт інтелєкту — тяжко засвоюється і скоро забувається, але коли ми той продукт інтелєкту вберемо в одяг, доступний і змислам, коли ми його зафіксуємо на іконі, тоді таке абстрактне поняття стає не тільки лекше зрозумілим, але й задержується довше в памяти.

Туга за символами була у всіх часах і у всіх народів велика. Вже поганські народи вживали — для зображення якихось ідей чи релігійних правд — символів. Одначе символіка розвинулася найбільше в християнстві, даючи наглядне зображення і розвязку глибоких, надприродних правд, не цілком доступних людському розумови. Вже перші християни уживають в катакомбах при украшуванню і розмальовуванню своїх підземних каплиць символічних знаків. Вони потрібні були для них не лиш для унагляднення якоїсь релігійної правди, але й як умовні знаки тодішньої Церкви, тієї законспірованої організації, що жила повним життям лиш у підземеллю. Символіка розвинулася дуже і в византійськім мистецтві, а звідси перейшли готові зразки на наші землі, де вони дали почин деяким чисто українським символам.

Маючи на думці призначення каплиці Духовної Семинарії, котра, гостячи молодих кандидатів на Христових священиків щоденно у своїх мурах, повинна їм помагати поглибляти і розбудовувати їхнє духовне життя саме через ставлення їм перед очі найглибших правд Христової науки і не тільки при помочі слова, але й намальованого образу підносити й ублагороднювати молоді душі — вибрав мистець такі символи, котрі найкрасше ілюструють глибокі правди про відкуплення і освячення чоловіка, а також і ті правди чи притчі Христові, що мають за мету розвивати чесноти в душі священика.

* * *

Всіх символічних образів дав нам мистець дванадцять. Тринадцятий образ — се символ-ілюстрація Христової притчі про таланти. Сей останній найбільший і найзамітніший образ в молитвенниці. Своїми розмірами заповняє він цілу стіну. Вхопити в одну композиційну цілість таку притчу як ся, що на своє зображення потребує щонайменше двох образів — се доволі важке завдання. Мистець дав одну композиційну цілість і хоч, ідучи хронольогічно за фабулою притчі, поділив образ на три части, то зробив се так незамітно і по мистецьки, що тим ніяким чином не зіпсував тої цілости та не ввів ніякої дисгармонії ні в композицію, ні в технічне переведення, ні вкінці в цілу ідею притчі. Ікона вмілим угрупованням зображених осіб поділена на три части, що відповідають поодиноким частям притчі.

На тлі буйної і прекрасної південної рістні, стоїть пан-Господь у пишнім орієнтальнім одязі. В поставі його тіла і на лиці видно поспіх; вибирається вдалеку дорогу, бо ось на синіх водах моря гойдається корабель, вітрила розіпняті, всьо готове до дороги. В останній хвилині роздає Пан своє майно трьом слугам. Маленький, незвичайно милий хлопчина тримає на підносі мішочки із талантами. По черзі виступають перед

Пана три слуги. Перший з них простягнув руки по талант якось дуже самопевно, а на лиці його грає лукава усмішка: він вже має готовий плян, що зробити із одержаним талантом. Інакші почування пробиваються на лицях двох других слуг. Перший з них глибоко задуманий,а одночасно і врадуваний ізза довіря Пана до нього; вдячність і покора віє з його легко схиленої постави. Третій в противенстві до двох перших, людий фізичної праці — людина праці інтелєктуальної, поважний але зраджує немале схвилювання (ломить з ніжної несміливости пальці).

Друга частина композиції, що занимає саму середину, зображує в горі трьох слуг, як вони по відїзді Пана орудують одержаними талантами. Розійшлися своїми життєвими шляхами і кождий по своїй свобідній волі ділає.Перший закопує в землю свій талант, другий заглублений в читанню, а третій із знарядами хліборобської праці. Се час творчої експанзії людини, час помножування одержаних від Бога талантів, фізичних і умових, природних сил і наприродних дарів, час повсякчасної активности, якої від людини домагається Бог.

Третя частина представляє сцену обрахунку. На тлі гарної палати у старохетитськім стилю, над входом якої видніє око, знак Божої всевідучости, сидить пан-Господь.З цілої маєстатичної постави віє спокій і духова рівновага: права рука спочила на коліні, в лівій держить палицю з рукою, знаком Божої справедливости. Він не спішиться, має час зробити точний розрахунок із майна, повіреного слугам. Перший з них з лукавим поглядом віддає одержаний талант, оправдуючися хитро. Пронизливий погляд Пана бентежить його. Другий приніс вдвоє побільшений талант,пре-гарні снопи золотої пшениці, плоди своєї фізичної праці. На лиці його грає промінь благородної гордости, що не завів надій свого Пана. Третій, задуманий, з покірно схиленою в бік головою, приходить з книгою, продуктом своєї інтелєктуальної праці.

Цілий образ, хоч переведений як чисто декоративний малюнок, виблискує великими динамічними вальорами і спонукує глядача добре призадуматися над глибоким змістом притчі та витягнути з неї відповідні висновки.

Перший образ від іконостасу на правій стіні—се один з найдавніших християнських символів, що повстав ще в катакомбах: риба і кіш з хлібами. Риба — се криптограм Христа. Замість писати: Христос—малювали перші християни криптограм Христа—рибу, що по грецьки називається ἰχθύς: складові букви сього слова дають початкові букви Христа-Спасителя Ἰησοῦς Χριστός Θεοῦ Υἱός Σωτήρ. Кіш з хлібом — символ Евхаристії.Довкруги того символу найдавніші монограми Христа.

Другий з черги образ — се Христос-Агнець, взятий із старовинних мозаїк. На цеглястого кольору камені із червоним хрестом, заквітчанім пальмовими галузками, стоїть Агнець-Христос. Півколистим кругом з одного і другого боку ідуть до Нього по шість ягнят — апостолів (символ вірних), з очима вдивленими в Ягня-Христа, що понад ними. Символ сей представляє Христа, що пролив кров свою за життя світа. Ісус-Ягня виступає тут не тільки як Спаситель, але також як Учитель нового життя, — життя, опертого на любові і покорі і тому під Ним змальоване семираменне дерево життя.

Слідуючий образ — се прекрасний катакомбальний символ Доброго Пастиря. Струнький, кремезний молодець, з головою, піднятою в гору, на лиці якого малюється серіозність і вдоволення по причині сповненого обовязку. Одітий в легку, коротку туніку, підперезаною в поясі, через рамя перевішена тайстра, взутий в гірські пастирські постоли. Уставлення ніг і загалом цілого тіла вказує, що він щойно зійшов з гори, несучи на раменах кучеряву вівцю. Се символ Христа, того доброго пастиря, що, коли йому загубиться одна вівця, лишає девятьдесятьдевять, та йде за нею і шукає її по горах та яругах, а знайшовши, бере на свої рамена та на радощах несе її до свойого стада. В сьому символі змальований і найважніший обовязок священика: іти вслід за Христом та рятувати заблукані душі своїх вірних. Ціла композиція проста, а дуже мила і переконуюча. Криється в ній найглибша ідея Христової появи на землі: ідея спасіння людського роду.

Зараз біля нього глибокий староукраїнський символ Евхаристії. На стільці, вкритім роскішним килимом, сидить Христос, нагий як на хресті, із знаками мук на тілі. З Його правого ребра виростає галузка винної лози, що вється в гору аж на хрест, що стоїть за Христом. Із грозна тієї винної лози витискає Христос вино-кров до чаші, що стоїть на стільці. Христос — постать неземська. Так краска тіла, що виглядає як пшеничний хліб, як і освітлення негативом роблять особу Христа в найвисшій мірі символічною і абстрактною. До сього причинюється ще й дивної краски тло, рожево-бурячкове, що зливається із цілою композицією в якусь містично-таємну цілість, та символічні знаки ангелів, шестокрилих Серафимів і оригінально унятих Престолів. За видами того хліба і вина — криється тут дійсність — правдиве Тіло і правдива Кров Христа.

Над входовими дверми золотий, трираменний хрест у еліпсоватім колі веселкових красок — осяйний, повний радости. З його кореня виростає буйне галуззя, вкрите роскішними квітами. З під нього випливають сині струї чотирьох райських рік — Физона, Гигона, Евфрату і Тигру, що

ринуть в діл, обливаючи деревляну оправу дверий. Хрест — се дерево життя, жерело усякої правди, головнож правди про наше відкуплення й освячення. В хресті мають свою основу найкрасші християнські чесноти, від нього беруть свій початок найбільш геройські подвиги християнської аскези,що розцвили буйним квітом (як тут на деерві) на протязі історії, з нього трискає жерело живої, свіжої води, що гасить спрагу і терпіння християнських душ, які в хресті находять успокоєння, потіху і насолоду, а струнконогі олені, які жадібно припали до тих вод, є образом тих спрагнених душ. Ся проста, чисто декоративна композиція своєю ритмікою і глибоко передуманою символікою — збуджує погідний і радісний настрій.

Біля нього зворушлива картина, що представляє пелікана, котрий, роздираючи клювом свої груди, кормить власною кровю своїх маленьких писклят. Гніздо своє звів він не на хресті,як се на давніх образах бачимо, а на семираменнім дереві життя, що символізує хрест і через се картина набрала більше природної сили. Се в першу чергу символ Христа,зглядно його кровавої жертви на хресті, що врятувала людський рід від смерти та стала запорукою нового, вічного життя. Се також символ саможертви з боку людини, потрібної до виконання всякого діла,кождого життєвого завдання. Без саможертви немисливе ніяке людське діло у світі, бо се закон космічний, тому мистець змалював цілий символ на тлі сімох блакитних сфер, що зображують всесвіт. Глибокою символікою і тонким художнім переведенням картина (одна з найкрасших у каплиці) робить дуже сильне враження.

Два слідуючі символи—се притча про сівача і символ Серця Христового. Оба сі символи представляють вічну боротьбу людини, а радше християнина зі злом. Сівач, як се записано у євангелиста Матея (13, 24—27), посіяв добре насіння на своїй ниві з надією на гарні плоди. А діявол, закравшись хитро тоді, як люди спали, насіває куколю між пшеницю та перехрещує пляни людини. І з того моменту починається боротьба добра зі злом.—Се образ вічної праці християнина над своїм спасінням, вічного чування,вічної готовости станути до боротьби із спокусами діявола. Христос відкупив і спас нас остільки, оскільки ми собі своїм життям на се спасіння заслужимо. Життя християнина ніколи так ідеально не уложиться, щоби в ньому не треба було боротися зі злом, із спокусами, із самим собою — бо життя — се одна велика, завзята боротьба,від висліду якої залежить наше спасіння або загибіль. Тому то картина ся — се повсякчасний зазив Христовий до нас „чувайте і моліться!“ А вже неоцінена вона як дороговказ у праці священика в нинішніх часах. Священик насіває золоте зерно

Христової науки у серця своїх вірних, але „враг человік“— як ніколи передше — хитро і підступно втискається між повірене йому стадо і насіває там кукіль, отрую, безбожні і неморальні кличі, а священик побачивши се, нераз тільки руки заломлює. Та праця священика у парохії—се теж боротьба із тою, збільшеною в нинішніх часах, активністю „врага человіка“ і йому мусить священик виповісти рішучу боротьбу, щоби рятувати повірені собі душі. Тож „чувайте“!

(Докінчення буде)

о. Петро Дведзик

СТИГМАТИЗАЦІЯ ТЕРЕСИ З КОННЕРСРАЙТ У СВІТЛІ КРИТИКИ

(Продовження)

b) Третя група вчених, що дають розвязку подій в Коннерсрайт, це психоаналітики, парапсихольоги, спіритисти теософи й инші окультисти ріжних відтинків і напрямків[1])

Насамперід візьмемо під увагу розвязку спіритистів теософів і окультистів; а згадаємо про неї тільки кількома словами, бо на довшу згадку вона не заслугує.

Спіритисти, які при найменшій таємній події добачують духів, що продукуються через т. зв. медія, намагаються очевидно при помочі духів розвязати проблєму Коннерсрайту. І ось якийсь B. R. Kubasek, голова спіристичного товариства у Відні, у своїому докладі про Коннерсрайт[2]) запевняє, що всі учені, які беруться за розвязку проблєми Коннерсрайту, починаючи від тих, що добачують там тільки шахрайство, а кінчаючи тими, що схилюються до чуда, всі вони, мовляв. грубо помиляються й блудять; одиноку правильну розвязку загадочних подій в Коннерсрайт дає тільки... спіритизм!

Тереса, по думці спіритистів, це ніщо інше, як тільки визначнє медіюм, о рівночасних спосібностях т. зв. „слухаючого“ і „говорячого“ медіюм („ein Hör- und Sprechmedium“), медіюм, що всі його сили тіла й душі найшлись в посіданню одного, або, що правдоподібніше, двох-трьох засвітових духів. Вони то, вселившись в Тересу, ведуть враз із нею подвійне життя. А що життєва сила і воля втілених у Тересу духів є без порівнання сильнійша ніж життєва

[1]) Назва „окультисти“ взята тут в ширшім значінню на означення дослідників таємних сил людської душі взагалі; (occultus скритий, таємний).

[2]) Гл. „Problem des Mediumismus im Falle von Konnersreuth“. (Das N. Licht 1927. ст. 353—4).

сила і воля Тереси, то вони домінують над цілим її єством, вчинивши її своєю покірною жертвою, і беззастережно у всьому відданим собі медіюмом, у якому переводять вони свої матеріялізації і дематеріялізації. А ця їх чинність, у цьому випадку обявляється упливом крови Тереси, (бо зрештою може вона обявитись й іншим способом). Через те й саме слідує у Тереси значний убуток матерії, якої потребують духи до своєї матеріялізації, тобто (у цьому випадку) до розвинення своїх сил і заманіфестовання своїх спосібностий (ясновидючість, арамейська мова), Після дематеріялізації духів, Тереса повертає до нормального стану, а духи скоро нагороджують її за забрану ними матерію, доповнюючи її до первісного стану.

Ця „розвязка" спіритистів так дуже неправдоподібна а просто й смішна, що шкода навіть часу над нею застановлятися.

Не менше дотепно і „переконуючо" розвязують квестію Коннерсрайту теософи [1]): Те все, що переживає Тереса, завдячує вона, мовляв, своїй матері! Бо мати, будучи в тяжи з Тересою, гляділа на образ Розпятого Спасителя, а образ той перенісся на плід її, і ось тепер, як Тереса виросла, той сам образ кровавих ран Спасителя на неї заєдно відновлюється. Ось вам і ціла „розвязка", яка вартує тільки хиба співчуваючої усмішки...

Дещо поважніше слід нам трактувати розвязку окультистів, які намагаються обоснувати її на наукових даних; але хибою їх є те, що там, де недостає їм стійного аргументу, пускаються вони на карколомне фантазовання і через те тратить їхня розвязка всяку стійність. Але на це вони не зважають; таке фантазовання дуже їм вигідне, бо не потребують признаватись, що цего чи того пояснити не можуть; за помічю фантазії все вони легко пояснять і докажуть. Отож то все, що діється в Коннерсрайт, це — по переконанням окультистів — дійсні факти, які одначе не є ніяким чудом; являються вони зовсім природним явищем, тільки треба його гаразд зрозуміти; очевидно, лише так, як це його розуміють вони, окультисти. І так окультистилікарі Dr. Kröner, Dr. Wetzel, Lenz і др. погоджуються із згаданим Dr. Ewald-ом у тому, що стигматизація Тереси повстала на тлі істерії, але на думку Krönera, вона скоро

[1]) Теософи це модерні містики, що намагаються получити християнізм із буддизмом. Так створена ними фільософічно-релігійна система заправлена суто пантеїстичними засадами, це, на їх думку: релігія будучности. Одною із головних їх правд то „реінкарнація", себто безперервне втілювання людської душі, у все нові, висші форми життя.

виродилась у факіризм[1]) і медіюмізм[2]). Отже стигми, кровавлення ран, екстази і візії Тереси є, як кажуть окультисти, чинністю незнаних ще нам, глибоко в душі її осаджених сил („seelische Tiefenkräfte", „tiefseelisches Mechanismus") ідеоплястичної натури.[3]) В душі Тереси найшли вони знаменитий грунт до ділання; душа Тереси спеціяльно податна на ділання сугестій (автосугестій), являється як найлучше розположеною під ділання цих сил і тому виявляє такі дивні, просто чудесні явища.

Досі, як бачимо, держались окультисти наукової методи пояснювання, опираючись на анімістичній теорії,[4]) а далі починають фантазувати. Отже н. пр. ясновидючість Тереси пояснює Dr. Wetzel так: Все, що колинебудь діялось на землі, ніколи не пропадає марно; всі явища зорові (образи) і слухові (тони) лишаються на всі часи десь високо, в атмосфері. Коли медіюмістично успосіблена людина попадає в екстатичний стан, тоді душа її відривається частинно від тіла і тим чином отвирається дорога і спосіб, щоби ці образи і тони, завішені десь в атмосфері, перейшли у підсвідомість, а через неї відтворились і передались на яві окруженню. Ось таке явище діється саме підчас екстази і візії Тереси. Дійсні сцени терпіння і хрестної смерти Спасителя та голоси окружаючої Його тоді товпи, захована від 19-ти віків у всесвітнім просторі, хватає отсе освободжена від тіла підчас екстаз підсвідомість Тереси і передає їх нам такими самими, якими були колись. І ці саме переживання Тереси, каже Dr. Wetzel, є доказом, що дійсно жив і терпів хрестну смерть Ісус Христос, бо в противнім випадку звідки взялисяб в атмосфері образи терпіння Його та оклики в арамейській мові? Так отже сама природа дає, мовляв, через Тересу доказ про життя й муки Христа[5]).

---

[1]) Під факіризмом розуміє Dr Krönet психічний процес, оснований на нервовому тлі, який викликаний нагло сильною подразкою (н. пр. сугестією або автосугестією) спричинює значне прискорення нормальної фізіольогічної чинности клітин людського організму.

[2]) Медіюмізм — це властивість деяких дуже вражливих осіб, патольогічного характеру, силою якої вони можуть викликувати дивні події. Особа така, уживана при спіритистичних сеансах називається медіюм, себто посередником між людьми, а „духами" (medium лат.= осередок; середник).

[3]) Ідеоплястією називають окультисти спроможність духових сил людини до технічних надзвичайних чинностий, а передовсім до органічного втілення, оформлення і оживлення підсвідомих афектів (матеріялізація духів).

[4]) Окультисти, які вказують на душу, як жерело всяких таємних явищ називаються анімістами, а їх теорія анімізм (anima = душа), в протиставленню до спіритистів, які всі таємні явища приписують ділянню позасвітових духів Їхня теорія називається тому спіритизмом (spiritus = дух).

[5]) Пор. Pr. Dr. Kiefer: Konnersreuth im Lichte des Schrifttums und der Wirklichkeit. ст. 55—56.

Подібно фантазує шкільний радник K. Heilmaier з München, приймаючи як аксіому істнування т.зв. „космічної памяти", чи пак „памяти природи", яка зберігає всі події світа.[1]) Узгляднюючи при подіях в Коннерсрайт цю саме „космічну память", дає він таку розвязку: Через терпіння наступає у Тереси ослаблення звязи поміж душею а тілом, через що освободжуються спостерігаючі органи її душі (Wahrnemungsorgane der Seele) до тої степени, що вона може відчути цю память природи (так як н. пр. антена відчуває простір етеру) і продукує те, що вона про життя і смерть Христа зберігла...

Не мають окультисти трудности і в пояснюванню голодівки Тереси; їхня крилата фантазія дає нам тут до вибору навіть більше розвязок: Ось вам одна (Kröner-a): У Тереси заходить т. зв. „аппорт"[2]) поживи; вона достарчує собі, мовляв, за помічю своїх медіяльних сил поживу невидимим способом. А друга (Reissmann-a): Медіяльна сила Тереси асимілює за помічю тіла флюідичні субстанції етеру, матеріялізуючи їх відтак у вітаміни. А коли не до вподоби вам може ні одна, ні друга розвязка, то ось вам третя:[3]) Тереса бере поживні субстанції для свойого тіла („вітальні сили") із організму других людий (такий процес називають окультисти вампіризмом[4]).

Повисші міркування окультистів годі поважно трактувати; вони просто смішні і негідні науки XX століття. А зі смішним лучиться й сумне, коли подумати, що такі „наукові" тези, які ставляють „люди науки XX стол.", квестіонують за одним замахом всяку вартість змислів та здорового розсудку, весь досвід людства та науковий дорібок довгих століть.

Приступаємо вкінці до розглянення поглядів на проблєму Коннерсрайту найповажнішої частини вчених цеї третьої групи: психоаналітиків і парапсихольогів, які трактують річ із найбільшою скрупулятністю.[5]) А прислухатись уважно їхнім виводам належить нам ще з того огляду, що притакують їм у многім такі визначні католицькі вчені як Dr Wunderle, проф. богословії на університеті в Würz-

[1]) ibidem ст. 56.

[2]) Аппорт; часте явище при спіритистичних сеансах, де якась таємна сила („дух") переносить моментально річи з одної кімнати до другої, нераз через замкнені двері або стіну.

[3]) Пор. Dr. Kiefer o. c. ст. 67 і Das N. Licht 353 ст.

[4]) вампіри, це по віруванню деяких народів, духи померших, що висисають кров живучих.

[5]) Слід зазначити, що психоаналітика і парапсихольогія, як нові ділянки експериментальної психольогії, здобувають собі чимраз більше право горожанства поміж стислими науками; на деяких університетах зах. Европи основано для них уже окремі катедри.

burg-y і Dr. Ludwig, проф. богослові у Freising.

Психоаналітики і парапсихольоги визнають а н і м і с т и ч н у т е о р і ю, а короткий зміст її такий: Всі таємні події мають своє жерело у душі людини; у неї заховані непрослідженні ще сили ідеопластичної натури, які у нормальному стані людини, пригнетені тілом, не можуть як слід розвинути своїх чинностий. Ця таємна сила душі записує, так сказатиб, у підсвідомости всі переживання, досвід і науку людини; навіть те, що людина раз, колись у дитинстві почула, записане там, хочби вона почула це мимохіть, не звертаючи на це уваги, або й не розуміючи зовсім змісту слів чи мови. А як тільки ослабне щільна звязь душі із тілом, — а це діється у гіпнозі, трансі (часом також у звичайному глибокому сні), в екстазі, а деколи й божевіллю — тоді освободжуються ці таємні сили душі і починають ділати, виносячи з підсвідомости те все, що там заховане. Що більше, є одиниці, кажуть анімісти, наділені такими спеціяльними дарованнями, що підчас такого патольогічного стану потрафлять відчувати зміст підсвідомости других людий і відгадувати їхні думки, будучи в їхньому товаристві (читання думок), комунікуватися психічно із особами далеко віддаленими (телєпатія), бачити події, віддалені на сотки миль (далековидючість, телєвізія), або бачити події далекої минувшини чи будучности (ясновидючість). В певних умовинах потрафить навіть ця ідеопластична таємна сила душі втілювати і оформлювати підсвідомі афекти: таким способом повстають підчас спіритистичних сеансів світляні ефекти (світляні кульки над головою медіюм, світляний німб довкруги голови його і т. зв. матеріялізації „духів". Також аппорти і лєвітації[1]) є ділом цеї ідеопластичної сили.

Цею анімістичною теорією намагаються психоаналітики і парапсихольоги пояснити теж явище стигматизації, аргументуючи так: Всі сильніші почування і переживання через щільну звязь душі з тілом, витискають своє знамя на тіло. Звісно, що деякі виображення і сильнійші душевні зворушення можуть спровадити на лице румянець, блідість чи „холодний" піт; вони й спричинюють скоріше темпо, а навіть удар серця. Почування тяжкого смутку спричинює дуже часто звапнення артерій, ослаблення серцевого мускулу і випадування волосся; нагла жахлива вістка або загроза небезпеки смерти (н. пр. в горючім театрі) спроваджує нагле посивіння або й смерть.

[1]) Підношування тягарів чи осіб до гори або з місця на місце невидимою силою.

Подібний вплив на організм людини може мати сильна сугестія самого медіюм. Звісна річ, що автосугестія гіпохондриків, які безнастанно підозрівають в собі недугу і тим самим вмовлюють її в себе, може дійсно з часом спричинити її; такимже самим способом можна за помічю сугестії (автосугестії) викликати в данім місці червоні пятна і міхурці, гейби попарення, а навіть витиснути на верх поодинокі каплі крови[1]). Ось у чому, кажуть анімісти, загадка стигматизації взагалі, а стигматизації Тереси з окрема. Тільки, що у Тереси, кажуть вони, це явище доведене до найвисших розмірів, бо нею володіє жагуче бажання „побожної злуки з Христом" і спільного терпіння із Ним. А сильна концентрація думки і автосугестія, доведена у неї просто до автогіпнози, і враз із тим сильним бажанням продукує такі неімовірні, здавалосяб чудесні явища.

Чи і о скільки така розвязка стигматизації Тереси вірна?

(Далі буде)

о. В. Р. Рабій

Наші духовні потреби

Повоєнний час непевний, змінний. Ворожі наступи на духовенство, безвірство, змушують душпастиря до більшої праці над собою та над народом. Під нинішню пору треба добрих, ревних робітників у винниці Христовій, щоби праця увінчалась успіхами і принесла плоди. Проте душпастир мусить дбати за своє духове життя, збогачувати знання і чесноти, щоби міг як слід сповняти свої обовязки серед тяжких теперішніх відносин. Примірний душпастир подібний до доброго, розумного господаря, що зі скарбу свойого виносить і старе і нове. Скарбом священика є власне його духове життя, молитви, знання, чесноти. Душпастир, що не дбає про себе, подібний до єрихонського сліпця, що тільки животіє, його праця нидіє і пропадає.

[1]) Повстання такого попарення і міхурців силою сугестії пояснюють анімісти фізіольогічно так: Сильна воля, передана сугестією, в силі викликати в крови людини деякі зміни, а навіть довести до певного розкладу її і через те повстає на скірі льокальне ніби — попарення і міхурці. (Звідси й назва такого явища: весікація (vesica, лат.=міхур) Подібно пояснюється викликання крови на верх скіри: Сильні афекти, злучені зі сильною сугестією, ділають на серце, змінюючи його темпо. Серце звільняє ударі, щоб за хвилю з тим більшою силою вдаряти. А сильніший удар серця сильніше втискає кров до артерій. Таке сильніше розпровадження крови відбувається вправді у всіх напрямах, але виїмково сила сугестії може так впливати на кровоносні жилки, що в даному місці збирається більша скількість крови, яка з браку місця протискається через тонкі желези на верх.

Найголовніші і конечні підойми духового життя душпастиря є: 1) часта св. сповідь і щоденне св. Причастіє 2) відправа молитвослова, 3) дух. вправи (реколєкції), 4) розважання, 5) богословські науки, св. Письмо. Декотрі з наведених вимог Церква накладає на душпастиря „sub gravi", або обовязки стану домагаються, щоби душпастир їх виконував.

1. Св. сповідь і щоденне св. Причастіє. Церковні канони накладають обовязок на душпастиря часто сповідатися. Св. сповідь, іспит совісти це модератори життя душпастиря.Держать душу в непорочности, бережуть її від тяжкого гріха і святотатських гріхів, заховують ласку божу, утверджують у добрім, совість стає чуйною і обережною. Через щоденне відправлення св. Літургії, душпастир лучиться з Богом, одержує нові ласки в Найсв. Евхаристії: покріплення духа, віри, благословення та инші дари. Нерозумно поступає цей душпастир, що відправляє Літургію тільки тоді, коли має інтенції.

2. Відправа молитослова. Молитослов це урядова молитва священика. Церква наказує під тяжким гріхом кождого дня всі його части відправляти устно. Що вояк без крісa, те священик без молитви. Не в силі побідити ворога, покуси, пристрасти, безрадний-нехосенний. Христос навчав нас молитися — горячо молитися. Душпастир мусить молитися часто, побожно, уважно — за себе і за своє стадо.

3. Духовні вправи (реколєкції). Вони є овечою купіллю для душпастиря. Відновляють духа, сили. Відкривають життя, похибки, блуди. Збуджують чуства покаяння, постанови поправи і надоложення. Рівнож і реколєкції обовязують священика до їх відправи раз на 3 роки. Як радо в Єрусалимі горнулися до „овечої купелі" сліпі, хромі, каліки, паралітики і инші недужі, щоби стати здоровими, неменше охотно повинні спішитися душпастирі на дух. вправи, щоби відновити дух. життя, обновити душу, набрати сили до дальшої своєї праці.

4. Розважання. Це внутрішня молитва. Просвічує ум, поглиблює віру, збуджує знеслі думки, учить премудрости божої і правди. Душпастир без розважання подібний до „кимвала бренячого". Його слово без сили, його праця без надприродного характеру. Розважання зближає душпастиря до Бога, до вічної ціли. Отже мусить душпастир розважати, щоби не зійшов з дороги і не розминувся зі своїм завданням.

5. Богословські науки, св. Письмо. Новий кодекс кладе на Ординаріїв велику відвічальність в тому напрямі, щоби духовенство було образоване; заострює конкурсові іспити та додає іспити у перших 3 роках священства. Треба проте

душпастиреви відновляти свої науки і нових вчитися, щоби був свідомим і розумним робітником. Св. Письмо для життя душпастиря є альфою і омегою. Хто не читає св. Письма, цей не знає і нерозуміє духа божого, не може поняти правд віри, обявлення і дійства Св. Духа. Св. Письмо, а головно Н. Завіт, повинен душпастир перечитувати, перейматися ним, приноровлювати до свого життя та руководитися ним, бо св. Письмо це наче правило життя душпастиря.

Незабувати належить, що душпастир на це посвятив своє життя, щоби достойно і ревно сповняв обовязки свойого стану. Це найголовнійша ціль життя душпастиря, а всі инші обовязки повинні підпорядкуватися його провідній ціли.

Актуальна справа

Український нарід крім важкого політичного й культур. поневолення переживає ще й поважну економічну скруту Невиносимі податки та страшне обез цінення сільсько-господ продуктів справді ведуть наше селянство до економ. руїни. Та мимо цеї примусової економ. недолі наш нарід у своїй несвідомости накладає на себе величезні добровільні податки й цим ще збільшує своє незавидне положення. А цими добровільними податками є алькогольні напитки, на які наш нарід під Польщею щорічно видає не десятки, але сотні міліонів. Сотні міліонів викидує він на цю отрую, яка попри матеріяльне знищення є ще дуже часто причиною великого морального занепаду, деморалізації та страшних злочинів. Сотні міліонів викидає на наживу для великого числа галапасів, які часто є нашими найбільшими ворогами. Сотні міліонів викидає в болото тоді, коли всі майже наші культурно-освітні й економ. установи ледви животіють ізза браку відповідних фондів. Такий стан довше не сміє в нас бути. Ця добровільна моральна й матер. руїна мусить спонукати кождого свідомого Українця до безпощадної боротьби з алькоголізмом, з цим найстрашнішим ворогом нашого народу.

Перш за все повинно до цеї боротьби горячо взятись все наше духовенство. На духовенстві, яке дбає не лиш про вічне, але й про дочасне добро своїх вірних, тяжить великий обовязок, всіми можливими способами боротися із цим народнім лихом.

Історія боротьби з алькоголізмом у поодиноких державах і народів свідчить наглядно, якого великого діла духовенство доконало (тай сьогодні доконує), в поширюванню абстиненції серед широких народніх мас.

Для красших успіхів в боротьбі з алькоголізмом орґанізуються священики в абстинентські товариства, й такі священичі товариства є майже по всіх державах Европи. Навіть у такій маленькій державі, як Литва, все майже духовенство зорґанізоване в священичі абстинентські товариства. Є й у Польщі „Towarzystwo Księży Abstynentów" в Познані. Це товариство має по ріжних місцевостях Польщі свої філії, які поборюють алькоголізм між польським народом.

Тільки наше українське духовенство ставиться зовсім байдуже до цеї так дуже важної справи. Хибаж алькоголізм менше страшний для українського народу ніж для інших культурних народів? Колиж духовенство інших народів, що мають свої власні держави, так ревно поборює алькоголізм, то з тимбільшою ревністю і більшим запалом повинно поборювати алькоголізм українське духовенство.

І колись наше духовенство вело під цим оглядом перід. Доказом цього 70-ті роки минулого століття, коли то на поклик митрополита Сембратовича майже все наше духовенство взялося ревно до поборювання алькогольних напитків серед нашого народу. Тоді ціла Галицька Україна покрилася була великим числом „Брацтв Тверезости", які у великій мірі вратували наш нарід перед моральною та матеріяльною руїною. Тому крайня пора зірвати з байдужністю та, маючи в памяти цю світлу традицію нашого духовенства, повідновлювати ті „Брацтва Тверезости", які в майбутности напевно принесуть для цілого нашого народу велику моральну та матеріяльну користь.

Мик. Гулей

о. Андрій Мельник.

ХРОНОЛЬОҐІЯ РІЗДВА ІСУСА ХРИСТА

„Єгда же прїйде кончина лѣта, посла Богъ Сина своєго (єдинороднаго) раждаємаго отъ жены, бываєма подъ закономъ: Да подзаконныя искупитъ, да всыновленїє воспрїимемъ". (Колиж прийшла повнота часу, післав Бог свого Сина, зродженого з невісти, поставленого під законом, щоби викупити тих, котрі були під законом, щоби приняли усиновлення — Галат. 4, 4.)

Седмиці пророка Даниїла добігли до кінця. Жезл з рук Юди віднято й віддано поганинови, Іродови Великому, Ідумейцеви. Архієрейський уряд відібрано родині Арона й передано Симеонови, братови Юди Макавея до часу, аж настане „вірний пророк", т. є. Месія. Наче на знак надходя-

чого „Царя Мира“ цісар Август замикає святиню божка війни Януса.

На небі заясніла невидана досі звізда. За її рухом йдуть три царі-мудрці Сходу шукати Месії. Поганин Валаам пророчим оком бачив, як сходила „звізда Якова“ (кн. Числ. XXIV, 17).

І колиж саме вибила ця епохальна година, як Син Божий сходив з неба на землю?

На ці питання силкуються вчені усіх століть дати вдоволяючу відповідь, та ледви чи котра є повною.

Маємо чотири розвязки цеї трудної квестії:

І основується на трицятьліттю життя Ісуса Христа при його хрещенню.

ІІ основується на конскрипції Квіринія („квіриніянський перепис“).

ІІІ астрономічна розвязка.

IV єрархічна розвязка.

З різдвом Ісуса Христа почалася нова епоха в історії людськости. Настала „християнська ера“.

День народин Ісуса Христа повинен був припасти на 1 рік нашої ери. Та не так воно сталося. Творець цеї ери, монах IV стол. по Хр. Діониз Малий (Dionisius Exiguus), назначив Різдво Ісуса Христа на 25. грудня 754 р. від основання Риму; 754 р. від основання Риму брав як перший рік по Хр., а 753 рік як перший рік перед Різдвом.

Рахунок Діониза невірний.

Нема сумніву, що Ісус Христос народився перед 754 роком від основання Риму, і це певне, що народився за царствования Ірода Великого, перед його смертю, котра наступила перед 2. квітня 750 р. від основання Риму (Мат. II, 2, 9; Лук. I, 5).

Перейдім з окрема розвязки вчених хронольоґів.

Ad I. Ісус Христос почав свою публичну діяльність хрещенням, а мав тоді „коло 30 літ“. Св. Іван Хреститель, старший від Ісуса Христа о 6 місяців, виступив в 15 році правління Тиберія (Лук. III, 1—23). Цісар Август помер 19. VIII. 767 р. від основання Риму, ц. є. в 14 р. по Хр., але літа влади Тиберія треба відчислити від співправління Тиберія з Августом при кінці 764 р від основання Риму (що відповідає 11 р. по Хр.

В цей спосіб одержимо 15 рік правління Тиберія — 780 р. від основ. Риму, а це відповідає 27 р. по Хр., з чого слідує, що Ісус Христос міг мати в січні 30 літ, коли хрестився. А що певною є дата смерти жидівського царя Ірода Великого (ц. перед 2. IV. 750 р. від основання Риму), отже муситься пересунути взад на 1 рік або 2 роки дату народження І. Христа.

Цей 1 рік або 2 оставмо на жертвування І. Христа в святині осьмого дня по народженню, поклін трьох царів зі Сходу, втеча Пресв. Родини до Єгипту, різня вифлеємських дітий, котра наступила безпосередно перед смертю Ірода, як це подає й неєвангельське свідоцтво Макробія (Cam. II, 4).

Так дістанемо як рік Різдва І. Хр. 748 або 749 р. від основання Риму, а це рівнається 5. або 6. р. перед Хр.

Ad II. Історик Тацит, Йосиф Флявій, а також Тертуліян подають, що головнокомандуючий римськими лєгіонами Квіриній перевів у Сирії конскрипцію населення в 8—7 р. перед Хр. Цей перепис не відносився до Палестини, котрою правив Ірод Великий, приятель Августа („rex socius"), одначе за кару, що без згоди Августа почав війну з Арабами, Август зарядив перепис також у Палестині.

Нічого не помогли заходи Ірода в Августа, у котрого виєднав лише це, що перепис відбудеться по жидівському припису (Числ. I, 2 - 46; XXVI, 2—63), це є поколіннями, як також урядниками Ірода.

Лист Августа до Ірода в справі конскрипції походить з 8 або 7 року перед Хр. Посольства Августа до Ірода тай Ірода до Августа заняли щонайменше рік.

Виходить з цього, що перепису не розпочато в Палестині перед 6 роком перед Хр. Щойно по Квінтілію Варію (6—4 р. перед Хр.) обняв цивільну управу над Сирією й Палестиною Квіриній, котрий довершив перепису.

Ірод почав, продовжав С. Сатурнін (9 - 6 р. перед Хр.), пізнійше Квінтілій Варій (6 - 4 р. перед Хр.), а довершив перепису наслідник Варія Квіриній.

З тих фактів слідує, що Ісус Христос народився перед правлінням Квінтілія Варія, коло 6. або 5. р. перед нашою ерою.

Ad III. Цю трудність стараються розвязати й астрономи на підставі появи величавої звізди, що привела трьох мудрців до Вифлеєму з поклоном.

Славний астроном Кеплєр († 1630 р.) бачив в 1603 р. сполуку Юпітера зі Сатурном, а біля них з величавим світлом незнану звізду, з котрими получився слідуючої весни Марс.

По довгих міркуваннях прийшов Кеплєр до переконання, що ця, незнана досі звізда, яка кружляла біля повисшої конюкції, злучилася з нею та утворила величаву констеляцію, це та сама, яка була провідницею для трьох мудрців. Математично доказав, що це сталось 747 р. від основання Риму, це є 7 р. перед Хр. (Kepler, De nova stella in pede Serpentarii, et qui sub eius exortum de novo iniit, trigonognes Pragae 1606, і De vero anno, quo aeternus Dei Filius hu-

manam naturam in utero benedictae Virginis Mariae assumpsit. Francofurti 1614.)

Цар Ірод, подивляючи це незвичайне світляне явище 750. р., приказав повбивати всіх дітий в области Вифлеєму від 2 літ і низше.

Деякі приймають, що ця звізда була кометою, яку обсервували Китайці 750. р. перед Хр.

Між астрономами немає згоди. Кеплєр подає 747. р. від основання Риму, Мінстер 748. р., Ліхтенштайн 749. р., Візелєр 750 р. а Рош 752. р. від основання Риму.

Ad IV. Ця розвязка основується на церковній службі єрейської кляси Авії. Благовіщення народження св. Івана Хрестителя наступило в часі, коли Захарія з кляси Авії сповняв архієрейські чинности в єрусалимському храмі. Було 4 кляси єреїв, котрі числили 4.000 членів, а ці розпадалися на 24 відділи, з тих осме місце з черги припадало відділови Авії (кождий відділ по черзі по тижневи сповняв єрейські чинности).

Перед збуренням Єрусаму Титом 70. р. по Хр. (823. р. від основання Риму) перша кляса Йоариба почала свою службу. Звідти починаючи, йдім взад, а дійдемо, що кляса Авії 747. р. від основання Риму почала свою службу від 16—22/VI і 31/X—6/XI, а в 748. р. від основання Риму від 17—23/IV і 3—9. X. Якщо приймемо весняну службу Захарії в храмі 747. р. або 748. р. від основання Риму за основу, то св. Іван Хреститель народився 748. р. в марті, а Ісус Христос 748. р. в серпні.

Якщо приймемо 749. р. за рік Різдва св. Івана Хрестителя в січні, то Ісус Христос народився в червні або з початком липня.

Якщо приймемо осінну службу 747. р., то св. Іван Хреститель народився 748. р. в половині серпня, а Ісус Христос 749 р. в половині лютого.

Якщо вкінці приймемо службу 748. р., тоді св. Іван Хреститель народився в половині червня 749. р., а Ісус Христос в грудні 749. р.

Цю останню дату Різдва Ісуса Христа, ц. є. 25. грудня 749. р. від основання Риму, приняла вселенська католицька Церква вже в IV стол. по Хр. і по нинішні часи її придержується.

Святочна Академія

з приводу ювилею 50-літнього священства св. Отця Пія XI

В неділю дня 22. грудня с. р. о год. 12 в пол. відбулася в салі Муз. Інст. ім. Лисенка у Львові святочна Академія для вшанування 50-ліття священства св. Отця Пія XI. Влаштуванням Академії занявся ювилейний комітет, зложений з о. мітр. Войнаровського, Дра Степана Федака, Володимира Децикевича і о. Дра ос. Сліпого. На тому справді величавому святі явився Високопреосвящ. Митрополит Андрей, оба епископи: Преосв. Никита і Преосв. Іван, ціла Митр. Капітула, численне львівське духовенство, та маси світських громадян. Простора саля Лисенка була вщерть набита публикою. Сцена була гарно, зі смаком прибрана. На темному тлі висів портрет св. Отця, освітлений ріжнобарвними лямпочками, прибраний рушниками, квітами і прапорцями в папських і українських барвах. На салі панував поважний, дуже святочний настрій.

Розпочав свято хор питомців Духовної Семинарії відспіванням папського гимну „Inalziam sulle rive del Tebro" Після того виголосив святочну промову о. ректор Др. Ос. Сліпий, в якій схарактеризував Великого Ювилята, підносячи передовсім дві головні прикмети, що характеризують його понтифікат: першу — се змагання зреорганізувати життя в католицькій Церкві, опираючи те життя у всіх його ділянках, на Христовій науці, а другу — змагання піднести науку і звернути її на правий шлях. До тих двох головних — так би сказати — історичних прикмет Ювилята приходять інші, як благородність душі, ревність, миротворчий і підприємчивий дух, місійний запал, великий дипльоматичний хист, зацікавлення і велика любов до церковного Сходу — се все прикмети, котрі роблять св. Отця Пія XI як людину і священика мужем Провидіння.

Відтак пішли дальші точки програми. П-ні Іванна Шмериковська-Приймова своїм гарним голосом, що звучить особливо ніжно і симпатично в долішніх реєстрах, відспівала три пісні, з котрих найкрасше вийшла Tosti-я „Ridona mi la calma". Мішаний хор „Львівського Бояна" під батутою п. Івана Охримовича відспівав Бортнянського „Блажен муж" і Лисенка „Камо пойду". Хористки виступали в скромних, чорних сукнях, що дуже підходило під той поважний, святочний настрій, що царював на салі. Хор співав дуже добре, головно „Блажен муж", фразуючи й інтерпретуючи вельми інтелігентно прекрасну композицію.

Питомці Дух. Семинарії, Сеньковський (III р.) і Микитин (II р.) виголосили дві деклямації, написані спеціяльно на

ювилейне свято також питомцями. Першу з них „Evviva il Papa Re!“ написав Мик. Думанський (III р.), а другу „Наслідникови св. Петра“ — Ол. Герета (II р.).

Проф. Муз. Інституту п. Евг. Перфецький відіграв по мистецьки своє скрипкове сольо, а саме Мендельзона II часть з концерту E-moll „Poem“ Фібіха і „Ave Maria“ Шуберта-Вільгельмя.

Акомпаніював до обох сольових точок дуже ніжно й дискретно проф. Муз. Інст. п. Борис Кудрик.

Закінчив свято хор питомців Дух. Семинарії, що під батутою Р. Ульванського (III р.) відспівав бездоганно III концерт Бортнянського „Господи, силою Твоєю“, маркуючи дуже вдатно динамічні вальори концерту.

Того самого дня, на зарядження Митр. Ординаріяту, відправлено у всіх львівських церквах св. Літургії в намірення св. Отця, закінчені гимном „Тебе Бога хвалим“.

X.

З сусідського табору

В урядовому органі виленської архідієцезії „Wiadomości archidiecezalne wileńskie“, ч. 5, знаходимо на стор. 71—72 статтю: „Czy to wskazane?“ кс. Дра І. Гергета, в якій читаємо між іншим таке: „В наших східних воєвідствах маємо кілька міліонів білоруського і руського (русінського) населення православного віроісповідання. Ці православні, як знаємо, це нащадки католиків уніятського обряду (sic!). А в тодішніх уніятських церквах... Боже слово голошено рівнож по польськи, співано і моленося рівнож по польськи... В 1821. р. православна духовна семинарія в Минську жадала, щоби до програми семинарії введено як обовязуючу польську мову, бо всі нею говорять (!) і її треба уживати в приставанню навіть з православним населенням (!)... Не треба тут додавати, що те уживання польської мови по церквах не було ніякими чинниками накинене з гори, або навіть пропаговане. От просто сам нарід горнувся до польщини, як до символу висшої культури...“

Дальше нарікає автор, що тепер, в новоутворених уніятських парохіях, чути проповідь тільки в російській мові, уніятську релігійну літературу ширять тільки в тій же російській мові... „Але чи то зірвання з давними язиковими традиціями в уніятських церквах є вказане, або коли вже так конечно мусить бути проскрибована польська мова, то чи вказане вводжування до них замісць білоруської мови, мови російської?“

Увага щодо російської мови зовсім справедлива, але щодо польської мови чи не комічна?...

В іншій статті того самого органу і числа („Nieco o misjach wewnętrznych") радить якийсь кс. Р. С. „Товариству для внутрішніх місій", щоби воно в навертанню православних на католицтво, де ті православні жиють збитою масою, придержувалося такої воєнної стратегії: „Стратегія диктує розпочинати працю від окраїн (окрилюючу), або в деяких пунктах (перервання фронту — вилім)..." Православних, що жиють серед польського населення розпорошено, слід навертати просто на латинство. „Унія придаласяби (!) в місцевостях, де православні живуть збитою масою, н. пр. в Росії". — Справді по вояцьки!

На висше згадану тему помістив також кс Урбан Т. І. в „Przegląd-i powszechn-im" (за листопад) статтю, якої загальний зміст такий: Для приєднання православних в Польщі до католицтва робиться з боку Поляків дуже мало. В дієцезіях підляшській, виленській, пінській і луцькій є заледво около 30 парохій „католицько-словянських". Та ці парохії є переважно нечисленні і борються з труднощами як матеріяльними, так і духової натури. „Катол.-словянські" парохії не мають власної епископської єрархії, але остають після зарядження Риму під юрисдикцією латинських епископів. Обслугу їх поручено майже виключно новонаверненим православним священикам. Побіч них стануло до праці кількох священиків, що перейшло з латинського обряду і кількох Василіян та Редемптористів, а крім того польські Єзуїти оснували в Альбертині під Слонімом новіціят для продукування словянських місіонарів і обняли кілька душпастирських постів. Для виобразовання священиків кат.-словянського обряду оснував луцький епископ Шельонжек в р. 1928 окрему семинарію в Дубні,*) а крім того виховується в тім обряді частина питомців Місійного Інституту в Люблині. На жаль, кількох навернених з православія священиків відлучилося знов від кат. Церкви і потягнуло за собою богато вірних. Такі випадки настроїли католиків песимістично. Польська суспільність і польська преса взагалі байдуже відноситься до цілої унійної акції. Ще найбільше інтересується нею виленська преса, яка однак є ворожо настроєна до унії, уважаючи її шкідливою для польського народу, бо унія утревалює роздор між українським і польським населенням та стається знаряддям чужого націоналізму. І в минувшині унія була помилкою, якої не слід повторювати. Кс. Урбан боронить історичної унії і за еп. Ліковським виказує ріжні прогріхи поляків супроти унії і уніятів. За те в обороні польських епископів і соймів перед закидами кс. Урбана став в „Gazet-i Kość." (ч. 49, звісний наш друг кс. А. П. Він закидає нашим епископам, що вони

*) Як довідуємося, семинарія недавноця тому розпалася. — Ред.

мало дбали про виховання клиру, а клир, жонатий, обтяжений сімєю, що більше дбав про ту сімю, як про повірених собі вірних, не повчав належно нарід про церкву і про блуди православних.

Так отже ані Іпатій Потій, ані митр. Рутський, ані св. Йосафат, ані інші наші епископи з доби Берестейської унії, не виявили для нашого старенького кс. А. П. доволі жури коло придбання католицького клиру. А духовенство було нідочого.

Вкінці додає кс. А. П. такі вірні і глибокоумні уваги:

„Знаємо також, яку величезну частину наших земляків забрали нам „руські“ священики (жонаті, від польських нежонатих!!) в східній Малопольщі (кс. редактор повинен би знати, що це абсурд говорити про „руських“ в Малопольщі, ц. є. в західній Галичині) в останніх кількадесятьох літах...

Це рації дуже поважні, які дораджують велику оглядність в місійній праці на наших східних окраїнах. Йде передовсім про те, щоби скажений український націоналізм (!!) не взяв там гори і не пошкодив справі релігії, як шкодить їй в Малопольщі (!!)...“

Чи не справжнє: ловіть злодія?...

Ю.

Місії

Місія в Стинаві нижній, Любінецького деканату.

В Стинаві нижній, в часі від 23. листопада до 3. грудня 1929 р. включно відбулася місія під проводом оо. Редемптористів Франца Вандебосс і Володимира Породька зі Станиславова. ОО. Місіонарі прибули в суботу 23. XI пополудневим поїздом. О. 5-ій год. попол. відправлено вечірню, по скінченю якої введено оо. Місіонарів процесіонально до церкви, де при вході повитав їх парох короткою промовою, віддаючи ключі від церкви. Зараз після того виголосив о. Породько першу науку „о ціли місії“, подаючи заразом програму місії на час її тревання. Щоденно голошено по 3 науки: о год. 8. рано, о 11. перед полуднем і о 5. вечером; крім сього через три дні: в понеділок, второк і середу о год. 2 пополудні виголосив о. Породько три катехитичні науки для дітий. В середу о годині 3. пополудні відбулася сповідь дітий, а в четвер рано торжественне св. Причастіє. Того самого дня рано поїхав о. місіонар Вандебосс з місцевим о. сотрудником до Стинави вижної, де о. місіонар відправив Службу Божу і виголосив одну науку, а о. сотрудник приготовив в школі шкільну молодь до св. сповіди; оба вони пополудні висповідали її, а в четвер о. сотрудник запричащав.

Від четверга почалась сповідь дорослих: в четвер мужчин, в пятницю женщин, а в суботу молоді: хлопців і дівчат.

При сповіди був дуже великий натовп вірних: своїх і сторонських Так само масами сходилися на щоденні науки, особливо на вечірні, виповняючи щодня простору церкву вщерть, і за ту численну участь оо. місіонарі з часта нарід хвалили.

В неділю 1. грудня (св. свящ. Йосафата) день заповідався погідний і теплий, народу зійшлося много: своїх і сторонських. Прибули процесії з Любінець з о. Дром Єрмі, з Побука з о. Вол Демчуком і з Розгірча з о. Корнилом Левицьким Та підчас співаної Служби Божої, котру правив о. Бобиляк з Нінева, поллявся дощ, котрий слотив вже потрохи до вечера. Через те посвячення місійного хреста і похід з ним через село та навколо церкви відбувався серед легкого дощу. По вкопанню місійного хреста повернули до церкви, де хрестну проповідь виголосив о. місіонар Породько. Успіх місії надсподівано дуже вдоволяючий. До сповіди і св. Причастія приступило около 2.000 вірних. Підчас богослужень співав гарно місцевий хор під проводом місцевого молодого парохіянина, Василя Петриканина.

В понеділок і второк, т.є. 2. і 3. грудня ішли дальше місійні науки і сповідь, а на вечірній науці у второк оо. місіонарі попращалися серед загального плачу з парохіянами, а о. парох подякував оо. місіонарям за їх щиру, невтомиму працю, а вірних візвав до витревання в добрих постановах і принесення плодів покаяння.

ОО. місіонарі заохотили парохіян до передплачування христ.-катол. часопису „Правда“ так що зголосилося 26 передплатників, та оснували брацтво „Неустанної Помочі Пр. Діви Марії“, до котрого вписалось понад 180 членів.

Усім оо. кондеканальним, що потрудилися з помічю в часі місії, скадаю в своїм і своїх парохіян імени сердечну подяку. *о Іван Щуровський*

Місія в парохії Пикуловичі - Борщовичі відбулася в днях 30.X. до 10. XII с. р. під проводом оо. Редемптористів зі Станиславова. Надзвичайна ласка Божа супровожала працю оо місіонарів. Погода була прямо вимріяна. Крім місцевих взяли громадно участь вірні з дооколичних, навіть з подальших сіл. Висповідалося поверх 2.500 душ. А в процесіяльнім обході з місійним хрестом через село було 4 до 5 тисяч учасників. Сей обхід, що розтягнувся на 1 км, розвинувся в величаву релігійну маніфестацію. Місійних наук слухали вірні з захопленням, а прощальна наука о. Якова записалася нестертими буквами в памяти всіх слухачів.

Впр. оо. Місіонарям, Впр. оо. Кондеканальним і Сусідам за ласкаву поміч складаю ще раз в імени моїм і моїх парохіян щиру подяку. *о. В. Ощипко*

Всячина

Іменини Високопреосвящ. Митрополита Андрея як щороку так і в сім році святковано у Львові скромно, але зате щиро, з правдивим пієтизмом до Достойної Особи Великого Владики. В навечеріє Іменин складали йому побажання львівське духовенство і Духовна Семинарія, в сам день Іменин представники центральних культурних, освітніх і економічних установ. Гімназія і Учительська Семинарія СС. Василіянок, що обі остають під Його могучим духовним покровом й існують завдяки Його щедрій матеріяльній піддержці, урядили, кожда у себе, святочні концерти в честь Свойого Покровителя. Концерти, на яких був приявний Достойний Солєнізант, мали характер більш інтимний, сердечний, на котрі запрошено тільки таких гостий, що стоять у якомусь близшому відношенню до обох заведень. В неділю 15.XII влаштувала Богословська Академія в мурах Духовної Семинарії святочний вечір, на котрий крім Високопреосвящ. Митрополита і обох Владик, явилися члени Капітули, професори Академії, Ректорат Семинарії, богато духовенства світського і монашого та найвизначніші представники світського громадянства усіх станів. Під крилами Богосл. Академії єдналися найкрасші представники народу з своїм духовим Батьком і Провідником. Святочний настрій збільшували хорові і музичні продукції та деклямація студентів Академії. Ректор Академії о. Др. Сліпий вніс тост в честь Митрополита, а Сей у довшій промові дякував о. ректорови, професорам, настоятелям і студентам Академії за сердечне приняття, а приявним гостям за участь у святі. При кінці в руки о. ректора Сліпого вніс тост за світлий розвиток Академії і Семинарії, а в руки Голови Укр. Нац. Дем. Обєднання Д-ра Дм. Левицького за успіх творчої національної праці та консолідацію українського громадянства.

Новий гр.-катол. Епископ. Апостольський Престол іменував о. крил. Д-ра Івана Лятишевського епископом-суфраганом для станиславівської епархії.

Новий епископ-номінат був досі членом гр. кат. Капітули в Станиславові, а одночасно професором церковної історії в тамошнім Епархіяльнім Ліцею. Середні школи покінчив в Станиславові, а богословські студії у Львові та Інсбруці.

Новому Владиці, на Його новім, важкім і відповідальнім становищі, бажаємо великих успіхів, і обильного Божого благословення. — На многа лѣта, Владико!

Св. Отець виїхав із Ватикану. Як подають часописи, св. Отець Пій XI дня 20. грудня с. р. перший раз виїхав із Ватикану до церкви св. Івана на Лятерані, де відправив з нагоди свого

ювилею богослуження. Св. Отець поїхав туди автом без попереднього повідомлення, так що населення Риму, що ждало на се вже віддавна, довідалось про се аж по повороті папи до Ватикану. Церква св. Івана уважається матірньою церквою християнства. Від часів папи Пія IX, себто від 60 років жаден папа не виходив поза мури Ватикану, уважаючи себе справжнім вязнем. Щойно теперішній св. Отець, розвязавши в заключеному сього року Лятеранському пакті незвичайно складне „римське питання" і ставши сувереном у власній державі, т. зв. „Citta Vaticana", виїхав вперше поза мури своєї держави.

Парох гр. кат. церкви у Київі в тюрмі. В звязку з масовими арештами національних діячів на Радянській Україні арештовано в Київі і пароха тамошньої гр. катол. Церкви, о. Миколу Щепанюка. На вістку про його арештування Високопреосвящ. Митрополит повідомив про се Ап. Престол, просячи о інтервенцію в радянської влади. Та видно, що нічого ті заходи не помогли, бо розійшлися в останніх днях вісти, що о. М. Щепанюка вивезено вже на Соловецькі острови, до страшної тюрми, звідкіля вже вороття немає. Потвердження сих вістий ще покищо — на щастя — немає. О. М. Щепанюк, се одна з найсвітліших постатий серед нашого духовенства під сучасну пору, ревний і відданий всеціло справі Божій і народній, що видержав на важнім і відповідальнім становищі в Київі під лютим большевицьким режімом, цілих одинадцять літ.—Богъ да свободитъ и помилуєтъ!

Загальні Збори Богосл. Наук. Товариства у Львові. Дня 11.XII с. р. відбулися V Заг. Збори Богосл. Наук. Товариства. Із звіту голови виходить, що наукова діяльність Т-ва дальше успішно розвивається. Досі видано 7 томів „Богословії", 6 великих томів Праць і 7 менших томиків видань. Фінанси Т-ва в останнім часі значно поправилися, але все ще пасивні. Головою Т-ва вибрано знова о. Д-ра Йос. Сліпого. При кінці винесли Збори рішучий протест проти кривавого терору та лютого переслідування релігії в Радянськім Союзі.

Дальша „ревіндикація" церков. Польські римо-католицькі епископи на цілім просторі бувшої уніятської, а тепер незєдиненої Церкви в Польщі, внесли до судів цілий ряд позвів з метою відібрати від православної Церкви чи пак „ревіндикувати" біля 700 храмів божих разом з їхніми землями і маєтками загалом, тому що ті церкви були колись уніятськими, а щось кілька з них римо-католицькими, і їх колишнє царське правительство по скасуванню унії віддало православним. Відібравши ті церкви, схочуть їх перетворити на римо-католицькі, бо уніятів там покищо немає (біля 30 непевних і слабо зорганізованих, з мінімальним, вічно змін-

чивим числом вірних — парохій се заслабий претекст). Чи вдасться римо-католицьким єрархам перевести задуманий плян в діло (нині усе можливе!), годі передбачити, але вже нині можна сміло сказати, що задумана ревіндикація церков убиває симпатію серед православних для кат. Церкви.

Відгомін відкриття Богосл. Академії серед незєдинених. Як довідуємося від наших місіонарів, що працюють серед наших незєдинених братів за „Сокальським кордоном" — то оснування Гр.-кат. Богословської Академії у Львові викликало серед православних незвичайно симпатичне враження.

Протирелігійний шал большевиків. Як доносить ПАТ, — в Москві заборонено доставляти і купувати ялинки на Святий вечір. В цілому місті безбожники устроюють віча, на котрих домагаються, щоби усі фабрики працювали на Святий вечір та Різдво. Через свята гратимуть в театрах і кінах протирелігійні штуки. В цілій державі заповіджено протирелігійні відчити.

Нищать Біблію. Управителька головного уряду політосвіти, вдова по Лєніні, Крупська, видала розпорядок, перевести ревізію по всіх бібліотеках у СРСР і знищити всі твори релігійного і загалом метафізичного характеру. Мають знищити не тільки Біблію, Талмуд, Коран, але й твори Канта, Шопенгавера, Ніцшого, Спенсера та Плятона.

Нові кардинали. На папській консисторії, яка відбулася 16.XII в Ватикані, іменував св. Отець пятьох нових кардиналів, після чого в салі del Trono виголосив промову про значіння відвідин італійського короля у Ватикані для католицької Церкви. Тепер папська курія має 63 кардиналів, з того 33 чужинців, а решта Італійці. Словяни мають тільки двох кардиналів, оба Поляки.

В справі дорогового податку. Недавно помістив був в „Ділі" Др. Т. Окуневський, адвокат в Городенці, поучення для наших священиків, як рекурсувати проти накладаного на них дорогового податку. В цім поученню сказано: В серпні ц. р. видало Міністерство внутрішніх справ в порозумінню з міністерством скарбу обіжник (3. серпня 1929 І.161), який виясняє, що як довго не знесено законодатною дорогою § 17 австрійської дорогової устави з 18. серпня 1866 р. ч. 15 з 1867 в звязку з § 83 австрійської цивільної устави, так довго духовні у нас є вільні від дорогового податку накладаного автономічними властями. На випадок неправного накладання тих податків треба вносити рекурси до воєвідства, а якщо це не помоглоби, до адмін. трибуналу. Рекурси до адмін. трибуналу мають бути виготовлені в двох примірниках, підписані адвокатом і внесені протягом 60 днів

від останнього оречення воєвідства. Стемплева оплата виносить 30 зол., а від кождого залучника 50 сот. Якщо справа буде виграна, адмін. трибунал звертає стемплеву оплату. — Як учить досвід, помимо такого обіжника обох міністерств накладають на наших священиків дальше дороговий податок і ніякі представлення в низших інстанціях нічого не помагають. Деякі священики внесли вже рекурси до адмін. трибуналу і як надійде відтам рішення, повинні вони подати його до загального відома. При цій нагоді звернемо увагу, що такі рекурси, з огляду на високі стемплеві оплати, повинен би вносити оден священик коштом і зарядом цілого деканату, або й кількох злучених деканатів.

Католицька акція в Польщі. Юридична комісія польського епископату порішила зорганізувати центральну раду Католицької Акції в Польщі з осідком в Познані.

„Польська національно-католицька церква" істнує в Зєдинених Державах від 1904. року. Вона повстала внаслідок конфліктів між польськими еміґрантами і їхніми непольськими душпастирями, як рівнож внаслідок непорозумінь між польськими священиками і американськими епископами. Основником і „епископом" цеї церкви є Годур. Годурівці відмовляють католицькій Церкві правдивости, відкидають догму про непомильність папи, дозволяють кождому викладати св. Письмо по власному переконанню й совісти, уживають в богослуженнях польської мови, дозволяють священикам женитися і т.д. Членів цеї нац. церкви в Америці є 61.000 в 92 громадах, а в Польщі має вона 38 громад і богословську семинарію. Органом Годурівців в Польщі є „Polska Odrodzona".

Польські богослуження на Литві. З польської преси довідуємося, що на Литві ще й тепер відправляються в костелах богослуження в польській мові два рази в місяць, помимо протестів з боку литовського населення. Одні тільки наші латинники не можуть діждатися не то вже додаткових богослужень в українській мові, але й української проповіди, ба що більше, навіть української сповіди.

З церковної статистики. Найновіша церковна статистика виказує 14 патріярхів, 243 архієпископів, 908 епископів, 57 опатів, 331 апостольських вікаріїв і 600 епископів титулярних. Нунціїв є 24, інтернунціїв 4, шарж д'афер 1 і апостольських делєґатів 21. При Ап. Столиці є акредитованих 11 послів і 18 уповновласнених міністрів чужих держав. Між мужеськими монашими чинами є 37 чинів замкнених, 17 чинів жебручих, 8 чинів регулярних каноніків, 66 конґрегацій і 10 інститутів. Число жіночих чинів і конґрегацій є далеко

більше. В Римі є 30 семинарій і церковних колєгій ріжних національностий та 23 колєгії, що належать до ріжних монаших чинів.

Проти дзвонів. Німецькі моністи ведуть від якогось часу боротьбу проти церковних дзвонів. Вони жалуються, що ті дзвони перешкаджають їм у нормальнім життю, є шкідливі для дітий і хорих. З цеї причини жадають вони, щоби дзвонення по церквах обмежити найвисше до трьох мінут.

Югославянський закон для народних шкіл щойно опублікований. Обовязкова наука для всіх дітий триватиме через 8 років (VIII кляс). В містах також „шкілки" обовязкові.

Народна школа має повстати всюди, де в обрубі 4. кільометрів находить принайменше 30 дітий, обовязаних ходити до школи. Де приступ до школи тяжкий, як minimum вимагається 20 дітий для основання школи. Наука релігії обовязкова для всіх учеників. Релігії навчають священики або учителі. За навчання священики мають бути ремунеровані родичами учеників, а не державою. Плян навчання релігії означує міністерство.

Конференція мадярського епископату. В Будапешті під проводом примаса кард. Шередія відбулася конференція мадярського епископату. Головним предметом нарад був плян 900-річного ювилею св. Емерика в 1930. р. Ювилей має бути національним мадярським торжеством.

Заборона гри в карти. Югославянське міністерство видало заборону всякої гри в карти, мотивуючи її тим, що через карти богато гроша йде на марне. Заборона входить в силу з 1. І. 1930. р.

Спільними силами. Югославянські католицькі епископи недавно мали в Белграді спільні наради з православними епископами. Радили над наукою релігії в школах тай над викупом церковних дібр, що їх держава розпарцелювала, але дотепер не дала за них ніяких грошей Церкві.

Памятники Адама і Еви. В Балтиморе в Америці Джон Бреди в своїм городі поставив оригінальний памятник першому чоловікови: Адамови. А саме виставив стовп з годинником, а на долі написав: „Так минає слава світа". На таку концепцію привела його думка, що люди ставлять памятники всяким славним людям, а про правітця Адама забувають...

Його сусід Квілин з того памятника зрозумів, що праматір Еву люди також забувають, отже поставив і їй памятник.

Собор сербських „богомольців". По світовій війні в сербськім народі зродився новий релігійний рух і то на низах, між простим народом. Приклонники сього руху жиють ревним релігійним життям і самі себе прозвали „богомольцями". Се щось у роді російського „старчества".

Спершу сербське духовенство держалося здалека від того руху, хоч і не осуджувало його. Міжтим деякі з епископів спостерегли, що сей рух — при агітації протестантських сект — може зійти на манівці, якщо духовенство не возьме проводу. Богомольці—світські люди, а самі проповідалиі відправляли богослуження. По кількох роках досвіду більша часть духовенства зблизилалася до богомольців. На чолі сього нового релігійного руху станув охридський еп Николай, як відпоручник „Св. Архієр. Собору".

В днях 27 і 28.X с. р. богомольці мали свій перший загальний собор в монастирі Фенек коло Шабца. Урядово вони тепер — по переведеній організації — називаються „Народна христіянська заєдниця", а поділені є на „брацтва". На соборі було коло 2000 душ, мужчин і женщин, що були делегатами 125 брацтв, які числять 5.000 членів. Всі учасники собору висповідалися й запричащалися. Цілу ніч провели в молитві й в співанню побожних пісень.

Осередком руху богомольців є Крагуєвець. Там вони мають свою друкарню, в котрій дотепер вже випечатали півтора міліона ріжних книжок релігійного змісту. Мають також свій часопис, що печатається в 10.000 пр. На соборі між иншим рішено видавати релігійний часопис для інтелігенції.

Взагалі в сербськім народі по світовій війні завважується релігійний ренесанс. (Kat. List).

Внаслідок латеранського пакту і конкордату Італії з Ап. Престолом буде число італійських епископів і дієцезій значно обмежене. В майбутньому мають границі епархій покриватися з границями поодиноких провінцій, так як се є прим. у Франції. Осідком епископа буде столиця даної провінції. Італія має нині на 300 епархій тільки 92 провінції, тому з часом буде знесених біля 200 епархій. Нові дієцезії числили би після того пересічно по 400.000 вірних.

Число студентів богословії в Чехах і на Моравії в акад. році 1929/30 значно зросло. В Берні студіює 68 богословів (57 Чехів і 11 Німців). В Чеських Будіовичах 29 (22 Чехи і 7 Німців), в Кральове Градци 48 (28 Чехів і 20 Німців), в Літомерицях 55 (7 Чехів і 48 Німців). Найбільше число має Оломуц, бо 187 студентів (138 Чехів і 49 Німців). Кромі того студіює на тамошнім теол. факультеті 3 Словаків і 3 Українців (з Закарпаття). В Празі всіх богословів є 63 (35 Чехів і 28 Німців). Кромі них студіює на чеськім теольогічнім факультеті 8 Словаків, 7 Українців (з Закарпаття), 3 Мадярів і 17 монахів. На німецькім теол. факультеті крім згаданих 28 студіює ще 23 монахи і 10 инших слухачів. Віднавська семинарія має 16 питомців (2 Чехи і 14 Німців), а кромі того 11 Поляків. Отже загальне число богословів в історичних чеських краях виносить 466

(289 Чехів і 177 Німців)впорівнанню з минулорічним числом 408 богословів. Студії розложені на пять літ. Пятий рік мають вже в сім акад. році Градец Кральове, Літомериці і Прага. Чи не красше булоб спрямувати тих 10 Українців з Закарпаття на студії до Богословської Академії у Львові, де вони, як східні, безумовно більше скористалиб, чим на латинських університетах?

Берлін — осідок катол. епископства. На основі конкордату, заключеного між пруським правительством і Ап. Престолом, утворено нову берлінську епархію, що має біля 600.000 вірних. Епископом для сеї дієцезії став епископ Шрайбер, що був досі епископом в Саксонії і він 7. X с.р. засів на новім владичнім престолі.

Автокефалія православної Церкви в Альбанії. Православна Церква в Альбанії проголосила свою автокефалію. Попирали її в тому Церква сербська і болгарська, натомісць дуже вороже становище заняла супроти того факту Греція, кермуючися чисто політичними мотивами. Грецька часописна публична опінія домагалася від царгородського патріярха, щоби він кинув клятву на альбанську Церкву, як се був зробив перед 57 роками з болгарською Церквою. І царгородський патріярх відлучив від Церкви 4 православних альбанських епископів та проголосив незалежність Церкви в Альбанії за неважну. Такому вирішеню справи царгородським патріярхом Альбанія не покорилася.

ВСІМ нашим Передплатникам і Прихильникам складає РЕДАКЦІЯ з нагоди празника Різдва Христового сердечні побажання Веселих Свят і щасливого Нового Року.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріяту у Львові.

Власник: Львівська гр.-кат. АЕпархія
Відповідальний редактор: о Петро Хомин

З друкарні Щ. Беднарського в аренді „Кооперативи Промислу Графічного" у Львові Ринок 9. Тел. 76-14.

ЗМІСТ

XXIV РІЧНИКА „НИВИ“ ЗА РІК 1929:

Редакційні статті:

Духове зближення . . . . . 1—4
Наш напрям . . . . . 94—96
Новий львівський епископ-помічник . . . 370—371
Католицька Акція і „Нива“ . . . . . 424—425

Статті авторів:

О. Др. Г. Костельник: Спір про епіклезу . . 4—20
Засадничі ріжниці . . 41—47
Незвичайна книжка . 53—55
Де ілюзії . . . 60—62
„Мняще службу приносити Богу“ . . . 169—174
Стояння і клячання в церкві . . . . 201—209
Мамона неправди . . 241—248
Залякана совість . . 296—299
„Одиноко правильна лінія“ 305—310
Замітки . . . 321—335
Коротка аналіза Господньої молитви . . . 341—343
Учений пустомель . . 354—357
На закінчення . . 372—377
У відгомін церкві . . 378—385

Замітки до рецензії . . 386—392
Большевизм — новітній „кльовн“ Християнства“ 452—458
о. Др. Г. К.: Молоді говорять . . . . 310—313
о. В. Р. Рабій: Завваження на часі . . . 20—22
Опіка над убогими парохіянами . 288—289
Наші духовні потреби . . . 470—473
о. Мих. Ковальчик: Про доходовий податок 22—25, 50—53, 103—111
о. Ю. Дзерович: Оживлення науки реліґії 25—34, 48—50
Довоєнна праця нашого духовенства . . . 64—69, 174—178
Некрольоґ † о. І. Рудович . 353—354
о. А. Бучацький: Загальні Збори Т-ва Катехитів 34—35
Протиалькогольний рух і духовенство . . . . 145—147
О. Оп. Гадзевич: Справа орґанізації слуг 56—58, 190—191
о. Мих. Мосора: Чи новий декрет поможе . 58—59
По чиїй стороні облуда . . 191—192
Василь Щурат: Памятка по речникови покривджених . . . . 81—94
о. І. Рудович: Катехитичний конґрес у Монахові 96—100, 136—141, 335—344
о. І. Н.: Про великий піст . . 101—103, 131—134
„ Дисонанси довкруги лятеранського пакту 228—231
о. Петро Дзедзик: Розвязка римського питання 121—125, 166—168
„ Стиґматизація Тереси з Коннерсрайт 217—220, 248—254, 347—352, 396—398
„ Золотий ювилей св. Отця, папи Пія XI . . . . 409—423
о. Сев. Матковський: Ратуймо нашу дітвору 126—131, 161—166
Свящ. Антін Радомський: В Ґетсеманії . . 134—136
о. Володимир Кармазин: Душпастир в політичнім життю . . . 141—144
о. Анд. Галандюк: Про методу науки реліґії 179—185, 285—287

о. Др. В. Пелліх: Промова в соймі . . . 186—190
Др. З. Під розвагу нашого духовенства . . 193
О. Др. М. Горникевич: Пять літ при гробі Святого 210—216
Ф. Т. Дещо про талмуд . . . . . 220—223
о. Юстин Гірняк: З приводу одної реценвії . 223—228
о. М. Галянт: Поазбучний зміст річників „Ниви" 70—73, 113 115, 151—153, 194, 232—235
Ярослав Літинський: Примірність священика . 254—263
о. Петро Хомин: Каплиця Духовної Семинарії у Львові . . 263—273, 459—347
„ Конференція українського гр. кат. Епископату в Римі . 434—465
Николай Бердяєв: Зединення християн Сходу і Заходу . . . . . 276—285
о. І. Новосад: Картини з історії грецької Церкви 289—296, 344—347
о. Х: Відкриття Гр. кат. Богосл. Академії . . 392—394
„ Ювилейна Академія в честь 50-ліття священства св. Отця Пія XI , . . 477—479
о. Д. Л. В.: Десятьліття Інституту св. Йосафата 394—396
о. Др. Й. Сліпий: Значіння і устрій Гр. кат. Богосл. Академії . . 426—433
Ю.: В справі матеріяльного положення нашого духовенства . . . . . 449—451
„ В сусідськім городци . . . . . 487—480
Мик. Гулей: Актуальна справа . . . 472—473
о. Анд. Мельник: Хронольоґія Різдва Ісуса Христа. 473—

* * *

Спостереження з шкільної окружної вистави у Львові 62—63
Союз українських хліборобів . . . 112—113
Зі Зборівського деканату 147
Відозва . . . . . 148—149
Паломництво до Риму 149
† о. М. Баричко 150
Наступ на Рідну Школу . . . . . 274—275
Їх погляди і стремління . . . . . 300—305
Некрольоґи . . . . . 398—399
До відома отців перемиської епархії . . . 400

Відозва „Просвіти“ . . . . . 441 – 442
Гр. катол. Богосл. Академія (програма викладів на акад. рік 1020/30) . . . . 447—448

* * *

Нові книжки 35—37, 74—75, 115—117, 153—157, 194—197, 236, 357—359, 401, 439 - 441
Всячина 37—40, 75—80, 118 –120, 157—160, 197—200, 236—240, 313 - 320, 359—368, 401—408, 442—446
Проповіди (в кождому числі) окремо паґіновані . 1—176

5059

— НОВЕ ВИДАВНИЦТВО —

ЗАПРОСИНИ ДО ПЕРЕДПЛАТИ.

Від січня 1930 року зачне видавати

НАКЛАДНЯ МИХАЙЛА ТАРАНЬКА у „ЛЬВОВІ

ПОПУЛЯРНУ БІБЛІОТЕКУ

яка буде виходити періодично раз у місяць, окремими книжечками в обємі 4—8 арк. друку, формату 16-ки, популярно-научного змісту.

Першим випуском цеї БІБЛІОТЕКИ за січень 1930. буде книжечка проф. ДМИТРА ДОРОШЕНКА п. з.

„ПО РІДНОМУ КРАЮ"

мальовничий опис подорожі по Україні з численними образками.

Другим випуском — за лютий буде книжечка В. Лункевича в перекл. В. Фотинюка п. з. „ЖИТТЯ МУРАВЛІВ" (з великою кількістю образків).

Третим випуском — за березень — буде книжечка Анатоля Котовича п. з. „МИКОЛА ГОГОЛЬ" — популярна монографія цего великого письменника.

Дальші книжечки будуть з области: історії, географії, всяких винаходів, техніки, геольогії, ботаніки, астрономії та ріжних описів.

МЕТОЮ цего нового видавництва є: **поширення пожиточних та потрібних для життя відомостей** з ріжних **ділянок знання** серед широких кругів нашої суспільности — головно по селах. Отже ці книжечки мають стати інтересною та пожаданою лектурою для СЕЛЯН і РОБІТНИКІВ, а також для шкільної молоді. Кождий НАРОДНИЙ УЧИТЕЛЬ, СВЯЩЕНИК, КООПЕРАТОР — буде міг при допомозі цих книжечок вести з великим успіхом культурно-осьітну працю серед широких мас.

Всі книжечки будуть ОБИЛЬНО ІЛЮСТРОВАНІ, що в великій мірі причиниться до їх ПОПУЛЯРНОСТИ, бо при помочі образків краще утревалюється в памяти читача прочитаний зміст.

Отсим отвираємо СУБСКРИПЦІЮ на ПЕРЕДПЛАТУ „ПОПУЛЯРНОЇ БІБЛІОТЕКИ" і просимо о масове надсилання передплат, після поданих нище умов:

Цілорічна передплата	— на 12	книжечок —	15 зл.
Піврічна „	— на 6	„	8 зл.
Квартальна „	— на 3	„	4 зл.

Для цілої заграниці 2 доляри річно.

Пересічна ціна книжки в передплаті виносить 1·25 зол.

Книгарська ц'на поодиноких випусків „Популярної Бібліотеки" буде в дрібній продажі по книгариях о 50—100 проц. вища. Отже через передплату матиме кождий значно дешевше кожду книжку, чим купуючи її поодиноко в книгарни. Передплату і вголошення посилати переказами або чеками ПКО. на число конта: **151.285**, з дописком: на „Популярну Бібліотеку" на таку адресу:

Накладня Михайла Таранька, Львів, ул. Зіморовича ч. 3

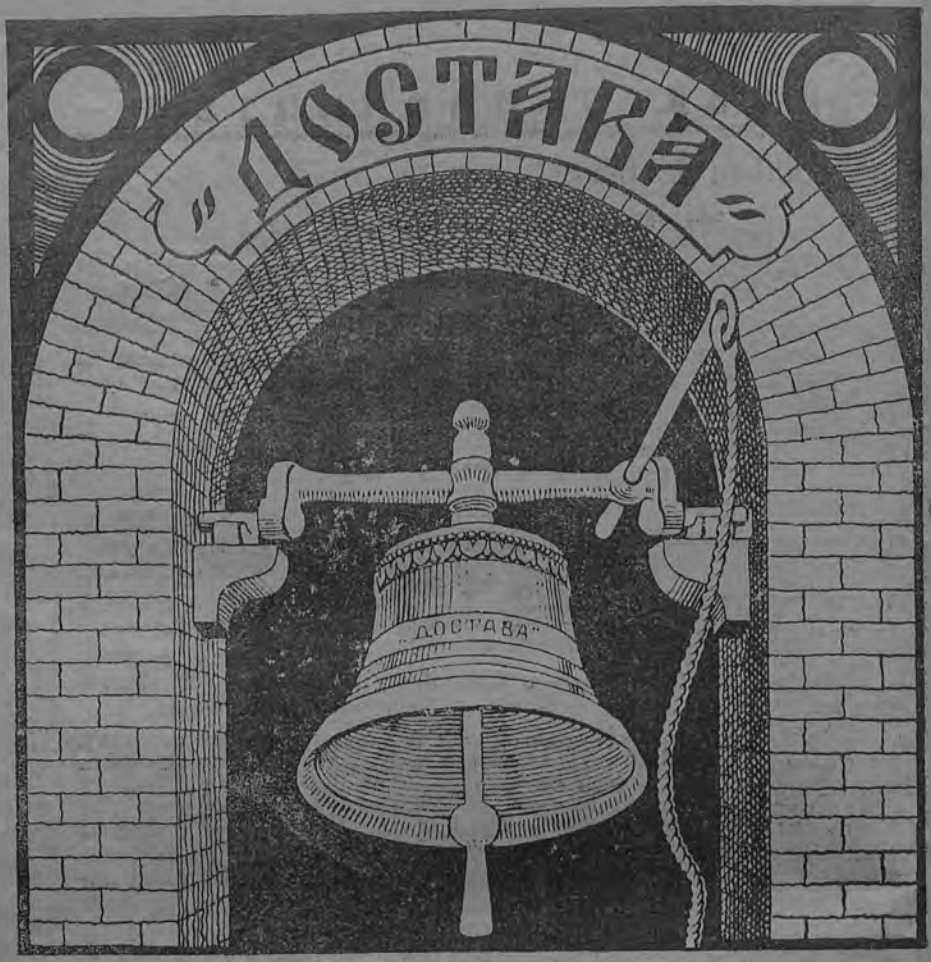

Найліпші дзвони і всі церковні предмети

в найбільшім виборі і найдешевше продає

одинока українська кооператива

ДОСТАВА

у своїх складах ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20., ПЕРЕМИШЛЬ Ринок ч. 23., ТЕРНОПІЛЬ, вулиця Перля ч. 16.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду.

Письменно за цінами звертатися до Дирекції: ЛЬВІВ, ДОМІНІКАНСЬКА 11, І п.

Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі прочі фірми з церковними річами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА" є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священики і церкви.

З СИХ ПРИЧИН ЗАСЛУГУЄ НА ПОВНЕ ДОВІРЯ І ПОПЕРТЯ.

ПРОПОВІДИ

Додаток до „НИВИ“ ч. 3.

ЛЬВІВ ×××××××××××××× Р. 1929.

о. Зиновій Кузьма

Пята Неділя Посту

Я... правда

(Йоа. 14, 61)

(Докінчення)

Слухай!

Серед цеї зневіри й непевности лунає грімкий голос, немов звук сурми: „Я правда“. З напруженням всі слухають.

Рільник кидає свій плуг, а рибак сіти. Митар відходить від своєї митниці, а жінка відривається від своїх домашних занять. Приходять старі і діти. Приходять грішники і праведники. Із всіх сторін збігаються: з Юдеї, Галилеї, Самарії. Сотки, тисячі приходять і хочуть побачити цього чоловіка, що про себе каже: „Я правда“. Для них немає далекої дороги, вони шукають його. Ніякі манівці не є для них задовгі, вони знаходять Його. Ніяка гора не є для них зависока, вони йдуть за Ним. Він може бути в святині в Єрусалимі, або в синагозі в Капернаумі, всюди громадиться народ коло Нього. Він проповідає на горі, а і човен, що хитається по синіх хвилях озера, є для нього проповідницею, з якої навчає народ. З подивом, захопленням слухають люди Його науки.

Самі не знають, що мають більше подивляти: чи слова, які говорить, чи цього мужа, що обявляє їм таку мудрість.

З ними діється таке, як з тими сліпцями, що виходять нагло із темряви на світло і не можуть надивитись на його красу. Завсіди, як Він закінчив свою проповідь, „всі дивувалися і славили Бога, кажучи: „Ніколи такого ми не бачили“ (Марк. 2, 12); „ніколи так не говорив чоловік, як сей чоловік“, (Йоа. 7,—46). І відкіля береться це враження, яке викликують Його слова?

Чи Він говорить так по вченому, що всіх поривае за собою? Ні! Його бесіда така проста, що її розуміє і нетрамотний рибалка і мала дитина. Він говорить про ріллю і сівача, про кукіль і пшеницю, про воробців і про лелії, про

ДБ АН УРСР
Ж. № 5059

мудрі і нерозумні діви... Однак не це притягає слухачів. Одно їх приводить до Нього і цілими днями держить їх біля Нього: це правда.

„Я правда".

Це велике, могуче слово. Ніхто з людий не міг цього слова вимовити.

А чиж не має він слушности? Пригляньтесь! Правда має свої ознаки, і ми приноровимо найстрогійше мірило до Христа, щоби побачити: чи є у Нього справді ці ознаки правди чи ні? Першою прикметою є це, що правда є в і ч н а і н е п р о м и н а ю ч а. Раз щось є правдою, це і полишиться правдою. Два рази два є чотири: це є правда, правдою є нині і останеться правдою по віки.

Те саме є в Христа. Його слово є вічне і непроминаюче. „Небо і земля минуться, а мої слова не минуться" (Мат. 24, 35). Не одно вже змінилося у світі відтоді, як Спаситель сказав це слово.

Племена—народи повставали і погинули; закони і устави поупадали, як зівяле листя на землю. Христос однак і Його слово остались. І як ніодна краплина Його крови не всякла безслідно у скали Голгофти, а принесла вічне відкуплення, так ні одно слово, що вийшло з Його уст, не полетіло на марно з вітром. Він вибрав мужів, які понесли Його науку дальше.

„Опоясавши бедра правдою" (Еф. 6, 14), вислав Він своїх Апостолів у світ, „щоб вони були помічниками правди (III. Йоа. 8). Він оснував свою Церкву, що є „стовпом і утвердженням правди" (І. Тим. 3, 15)

З нею йде Він вже майже від 2000 літ скрізь вавилонську суматоху світа.

Вона і нині навчає на Його доручення непомильними устами. Того вимагає правда.

Правда є тільки одна.

Це її друга ознака.

Вона не може дозволити одним сказати „так", а другим „ні". Де є правда, там мусить бути єдність і згода.

Так воно й є у Христа. „У Нього було „так", а не було у Нього „ні" (II. Кор. 1, 19).

І як Він сам тільки одну правду знає, так і єдність є цим першим, чого Він для своїх благає у свого Отця небесного: „Отче святий заховай їх, щоб були одно, як і ми" (Йоа. 17, 11).

Те саме є і в Його Церкві. Як тільки вона розпочала своє життя, то її хвалою і славою є, що християни „були одно серце і душа" (Дія. 4, 32), „перебували в спільности в науці Апостолів" (Дія. 2, 42). І це є її славою по нинішній день, як учить цього кождий катехизм. „Наша Церква є одна".

Члени тої Церкви все і всюди визнають ту саму віру, приймають ті самі св. Тайни.

Того вимагає правда.

Правда є отверта.

Вона не накладає на своє обличя маски і не дозволить собі завязувати очий. Вона не може назвати чорним те, що є білим, а білим те, що є чорним. Такою є правда. Так воно є і в Христа. Він всі річи називає слушним, дійсним іменем. Він говорить правду не тільки тоді коли вона звучить так мило, як „блаженні, блаженні“ в Його нагірній проповіди, але також і тоді, коли Його „горе вам“ гуде, мов далекий грохіт грому.

Так само є і в Христовій Церкві.

Христос завсіди живе в Церкві, тому і Церква мусить бути рішучою і отвертою. І вона голосить цю правду явно, без огляду на це, чи це комусь подобається чи ні: що є гріхом, те й зве гріхом.

А особливо в нинішніх часах загальної деморалізації, коли віра впала, коли виправдують розпусту, чужолоство і всякі гріхи, мусить св. Церква тим більше отверто і рішучо говорити правду, боронити заповідий Божих. Того вимагає правда.

Правда є незломна. Ніяка сила в світі не зможе її перемогти. Її не можна звязати шнурами, скувати кайданами і замкнути в тюрмі

Вона не йде на переговори і не входить в ніякі компроміси.

Так є і в Христа. У Нього нема „якби“ і „але“. Коли Він раз сказав своє „амінь“, „істинно, істинно кажу вам“, тоді вже нема над тим що мудрувати і сумніватись. Так воно є і в Його Церкві. Церква є незломною і такою мусить бути. Цілий світ може проти неї повстати, вона не боїться. Чого то вже не пробували, щоби зігнути її спину.

Огнем і мечем і тортурами провадили проти неї боротьбу. Тисячі відмовили їй послуху. Вона з закервавленим серцем гляділа на це. Цілий великий край, Англія, в часах реформації відпав від Церкви тому, що Церква не дозволила англійському королеви розвестися з його законною жінкою.

Того вимагає правда.

Правда є вкінці нетолерантною, нетерпимою Вона не може стерпіти, біля себе ніякого фалшу, облуди. Вона не може помиритися з брехнею і не може засісти до одного стола враз з невірством і ложею. Так воно є в Христа.

З Його уст виходять обильно слова любови і прощення, але коли хто спротивиться правді і заступить їй дорогу, тоді не вагається Він кинути на того свою клятву.

„Горе тобі“, так кличе Він до невірного Капернаума, „бо відраднійше буде землі содомській і гоморській в день

судний, як тому місту" (Мат. 10, 15). Те саме є і в Його Церкві. І вона мусить бути нетерпимою супроти невірства, ложі і облуди. Вона не може сказати: моя наука є правдива, але і ваша є правдива. Хтось може знаходить, що це є застроге і безпощадне поступування, але це є ознакою правди.

Тої нетерпимости в правді не вживає вона проти заблудших, тільки проти самих блудів. Ніхто не молиться так горячо, по приміру Божественного Учителя, як св. Церква, щоб Господь всіх привів до єдности правди. Але де хтось доздирає тіло Церкви і сіє незгоду, там вона є так нетерпимою, як колись ап. Павло, що пише: „Та колиби... ангел з неба проповідав вам більш того, що ми вам проповідали, нехай буде виклятий" (Гал. 1, 8). Того домагається правда. Але це не до вподоби світови. Світ затикає собі вуха, щоби не чути правди.

Заледви тільки прогомоніло це слово: „Я правда", зараз станула лож до боротьби і намагалася „правду держати в неправді" (Рим. 1, 18).

Фарисеї виливали всю ненависть, а мечі поганських катів вищербились, затупились в боротьбі з геройськими визнавцями правди. І нині ще вороги правди замкнулиб нам уста, замкнулиб перед нами проповідниці, якщоб могли. Нинішній світ виповів правді війну. А у світі гуде шум: „Що є правда?" (Йоа. 18, 38). На розстайних дорогах, на рогах вулиць ріжні сектанти голосять нині свою науку. А який вислід тої боротьби проти правди? Ми бачимо це наглядно. Розвал суспільної будови: невірство, деморалізація, розбої. Ляк огортає серце кождого, коли подумає, що буде дальше? Який конець того?

Нинішня людськість подібна до казкового Агасвера, — вічного Жида, що колись відіпхнув Спасителя від свого порога і тепер віки цілі блукає по ріжних краях по світі і ніде не находить спокою.

І сучасна людськість прогнала Спасителя з Його правдою від свого порога, і тепер не має спокою. Туга велика огортає душу людства; усіми нервами вслухується воно в далекі голоси; воно шукає довкруги ратунку, як налякана дитина шукає за рукою своєї матери.

Нині є не тільки богохульники що проганяють Спасителя з Його правдою, але і поважні дослідники правди, яких невірство опутало Один з них признається отверто: „Невірство, пережилось і люди знов питають: невжеж не має нічого вищого від того бідного земського світа; вони ще тільки незнають добре, де його шукати" (Fr. Neumann). О, ходи до нас, нещасний, змучений життєвою вандрівкою паломнику! Тут знайдеш те, чого шукаєш.

Ходи до нас і ти слухачу, якщо в твойому серці шаліє буря сумнівів і невірство.

Ходи до нас і ти, що стоїш посеред холодного світа, відчуваєш тугу у своїй душі за сонцем, за світлом. Ходи до нас і відпочинь! Тут найдеш правду, а враз з правдою спокій і душевне вдоволення. А ми, мої дорогі, на вколішках дякуймо нашому Господеви, що дав нам правду. Держіться її кріпко і не віддайте її за ніякі скарби світа. Я знаю і чую, як висланці ріжних сект стукають до ваших воріт, і одні з них одно Евангеліє, а другі знова инше хочуть вам дати. Подякуйте їм! Ми цього не потребуємо. Якщо вступитись не захочуть, двері їм покажіть! Ми знаємо тільки одну Церкву, одну віру, одного Духа, одно хрещення, одну правду. А правда ця, є та сама, яку приніс з неба Син Божий, що сказав про себе: „Я правда".

Відновіть нині це приречення, яке ви зложили при св. хрещенню устами своїх хрестних родичів. Чи віруєте в Бога Отця і Сина і св. Духа і св кат. Церкву? — Ми віримо. Чи обіцяєте заховувати ту віру до останньої хвилини свого життя? Обіцяємо Амінь.

Неділя цвітна

„Кому відпустите гріхи, відпустяться їм, а кому задержите, задержаться".

(Йоа. 20, 23)

Надходить Великий, тихий, святий, страстний тиждень тиждень мук нашого Спасителя, тиждень ласк для світа.

Ми зібралися нині в цім домі Божім на це, щоби, страстну дорогу, цей тернистий шлях, яким Спаситель йтиме, встелити ваями — галузками, обсипати квітами вдячности і любови.

Він справді заслужив на це, щоб ми залишились при Ньому і враз з ним сторожили. Вінжеж за нас сторожив у гетсеманському саді і вів важку боротьбу, а на Голгофті віддав свое життя, як цінну за наші гріховні провини. З особливою вдячністю зберіться довкруги хреста, з якого спливає кров, що її пролляв Христос „во оставленіє гріхов".

Щоби приготовитись до святкования цього страстного тижня, щоб збудити в собі відповідний настрій, нині розважимо про це велике Христове милосердя для грішників.

Три роки невтомимо ходив Ісус по жидівській країні, як той добрий Пастир. І це був той щасливий, благословенний, повний ласк час, що його передбачив „пророк", це був „рік примирення Господнього", бо Христос прийшов на те,

щоб „сціляти сокрушених серцем, потішити всіх засумованих (Іса. 61, 1—2).

Хто тільки захотів, міг Його знайти. Обертався Він між фарисеями, засідав до стола з митарями, а навіть найбільшої грішниці не позбавив свойого милосердя. Кого тільки пригнітали гріхи, той міг піти до Нього, і прохати прощення.

Будь спокійний, „прощаються тобі твої гріхи" (Лук. 5, 20), „йди в мирі".

А ми? — запитаєш.

Так, маєш слушність. А ми? Як кождий час, так і час Христового перебування на землі минав скоро.

Божественний Спаситель покинув цю невдячну землю і вернув до Отця небесного. А до когож ми підемо тепер, щоби просити прощення наших гріхів? Хто скаже нам це слово потіхи: „Прощаються тобі твої гріхи — йди в мирі"? О, який жорстокий цей день, що забрав нам Спасителя! На очах своїх учеників Христос знісся на небо. Зловіщою є ця хмара, що закрила його перед їхніми й нашими очима.

І чомуж Ти відійшов від нас, Господи Спасителю? Лишися, остань з нами!

Тисячі рук простягаються за Тобою і міліони голосів кличуть: Лишись, лишися!

Та Христос відійшов.

Чи не чув Він цього зову — благання?

Так, він чув.

Він знав, що у світі остають нещасні грішники і тому Він, як правдивий Спаситель, подбав про них, і в своїй любови знайшов для них ратунок. Вечером, після свойого воскресення, Він установив для них св. Тайну Покаяння. Я вам розкажу про цей памятний вечір.

Діялося це в Єрусалимі мабуть у тій самій комнаті, в якій Спаситель споживав зі своїми Апостолами Останню Вечерю і установив Тайну Евхаристію. Тут одержали Апостоли з його рук свячення на священників Нов. Завіта. Тут в цій комнаті одержали вони Тайну Миропомазання, коли зійшов на них св. Дух, першого дня Зелених Свят. Тут в цій комнаті, в тім соборнім — архикатедральнім храмі цілого світа, лежить початок св. Тайни Покаяння. Залякані подіями останніх Христових днів, заховалися Апостоли в мурах того дому. Але вже знов починає довкруги них прояснюватись, розходяться чорні хмари смутку і горя, що затемнили їм життя. Від кількох годин гомонить, розходиться з уст до уст вістка, яку принесли від Христового гробу жінки мироносиці: „Він воскрес!" Надходить Петро, і свідчить, що бачив Господа; прийшов Йоан, і твердить те саме. Приходять обидва ученики з Емаус і з радістю розказують: „Ми бачили Господа".

І коли вони так розмовляють, являється Він сам між ними, хоч двері були замкнені. Засідає за стіл і їсть разом з ними. І коли спожив страву, встає На його обличю пробивається небесний маєстат, а в очах ясніє блеск Божества. І говорить Христос маєстетично: „Мир вам! Як мене післав Отець, і я посилаю вас“ (Йоа. 20, 21). Апостоли дрожать. Що це має означати? А Христос дунув і сказав їм: „Прийміть Духа святого“; кому відпустите гріхи відпустяться їм; а кому задержите, задержаться“. (Йоа. 20, 22, 23). І коли це сказав, зник їм з очий.

Дорогі! Ми не можемо як слід зрозуміти ваги й значіння цеї години, того моменту. Спаситель хоче відійти, але заки відійде, віддає в людські руки Божу силу — прощати, підпускати гріхи. „Як мене післав Отець, і я посилаю вас. Прийміть Духа святого; кому відпустите гріхи, відпустяться“... Яке велике значіння має тут у тих трьох реченнях кожде слово!

„Як мене післав Отець, і я посилаю вас“. І з тим самим завданням, післанництвом, з яким Син Божий прийшов від Отця, хоче тепер вислати Апостолів у світ. І як Він сам прийшов на те, „щоб шукати і спасти те, що погибло“ (Мат. 18, 11), так і вони мають шукати тих, що погибли, і мають розділювати між них ці спасенні дари — прощення гріхів. Вправді вони самі власною силою, не можуть того чинити. До цього потребують помочі „свише“. Тому і дунув на них Спаситель і сказав: „Прийміть Духа святого“. Не хто инший, а св. Дух, третя Особа Божа, має наповнити їх своїми ласками і вчинити їх спосібними орудниками прощення гріхів.

„Кому відпустите гріхи, відпустяться їм; а кому задержите, задержаться“.

Це прекрасний великодний дар нашого Спасителя, безмежний в своїй глибині, незміримий, неоцінений в своїй вартости, непонятний в свойому змісті. Тільки Божа мудрість могла його придумати, тільки Божа всемогучість могла його дати і тільки Божа всевідучість знає, скільки то людий ущасливить цей небесний дар.

Так! Бог знав, чого ми найбільше потребуємо, і тому Він цю Тайну відпущення гріхів повірив своїм апостолам і їх наслідникам. В людські руки вложив власть прощати гріхи. Але того многі не хочуть узнати. Всупереч словам Христа відкидають це людське посередництво ласки.

Говорять декотрі таке: „Я сповідаюся перед Богом і в тайні чиню покуту перед Господом. Бог знає мене і простить мені мої провини“. Така балачка не нова. Були вже такі, що так говорили 1600 літ тому взад. Вже великий Учитель Церкви св. Августин виступав проти таких балачок, бо так пише: „Чи Христос на вітер говорив ці слова до Апостолів: кому відпустите гріхи, відпустяться їм? Чи ті ключі, які Христос

передав Церкві, є безсильні, що ти говориш: Я сповідаюся одному Богови тільки?

Христові слова не малиби ніякого змислу, а власть, яку Христос передав апостолам, не малаби ніякої вартости, якщо апостоли не малиби змоги її виконувати, якщо перед ними ніколи не бувби вклякнув нещасний грішник, і не просив відпущення гріхів.

Ні! Апостоли не тільки мали говорити про прощення гріхів, не тільки мали проповідати поєднання в Христі, але вони мали в імени Христа і відпускати гріхи. Вони не тільки мали бути проповідниками покаяння, але мали бути і сповідниками, щоби усі, в котрих совість була обтяжена, могли приходити обвиняти себе в своїх гріхах—сповідатись і одержати розрішення. І тільки таке людське посередництво відповідає ясним словам Спасителя: „кому відпустите гріхи, відпустяться їм"... І таке людське посередництво відповідає і потребі замученого людського серця.

Вправді я знаю це, що і я „викуплений... цінною кровю Христа" (І. Петр. 1, 19) і що „Христос осягнув вічне відкуплення. (Євр. 9. 12).

І це вже нам часто проповідали: що „Господь Ісус прийшов на сей світ грішників спасти" (І Тим. 1, 15).

Не раз ми вже співали: „У Господа милость і многое у него ізбавленіе". Це все правда. Це все я знаю. Але те все мене ще не вдоволяє. Я хочу ще почути, що я дійсно вільний від гріхів. Я хочу мати не тільки неясне почування, але хочу мати певну запоруку, що мені гріхи відпущено, що я вільний від гріхів. Грішник хоче почути це тихе слово розрішення: „Розрішаю тя от всіх гріхов твоїх во імя Отця і Сина і Св. Духа".

Богато вже літ минуло,—оповідає німецький священник о. Каім, — як одного разу в вечірню годину покликали мене до великого шпиталю. Якийсь хорий зажадав священника. Входжу до комнати хорих. Тут лежить молодий старшина, смерть вже витиснула на ньому своє пятно.

„Я не є католик", каже до мене, „як ми привитались,— але я хотівби бути на місці католика. „Я знаю, що вже недовго житиму, а хочу по католицьки умерти, прошу вас, отче, допоможіть мені". Питаюся я його, що його склонило до цього прохання, а він мені на це відповів дослівно таке: „Я хочу стати католиком, щоб я міг висповідатися. хочу визнати свої гріхи і хочу почути слова розрішення, бо инакше я попавби в розпуку". В годину пізнійше зробили ми замкнення рахунків з цілого його життя і коли я підніс руку і почав говорити слова розрішення, соняшний промінь радости розяснив обличя хорого. Я запитав його, звідки він знає про катол. сповідь, бо в його родинних сторонах нема католиків, тільки протестанти, а він сказав: „В своїй моло-

дости був я пажом на дворі катол. короля в Саксонії і як паж товаришив королеви до катол. королівської церкви і там я бачив дуже часто, як король і люди сповідалися і причащалися". Бачите, дорогі, що вчинив добрий примір!

Той саксонський король давно вже лежав у гробі, але його добрий примір допоміг ще по літах бідній, нещасній умираючій людині до відправлення доброї сповіди і до щасливої смерти. Добрий примір! Це велика сила. Де слова вже не помагають, там потягає ще примір.

Може є в твоїм домі хтось, що не хоче йти до цеї пасхальної сповіди. Може це є твій рідний батько, брат, син, сестра, муж. Слова тут безсильні. Спробуй ще раз — добрим приміром.

А може маєш якогось доброго приятеля або знакомого, про котрого знаєш, що йому дуже тяжко приходиться сповнити той обовязок великодної сповіди.

Пірви *його сияою твого доброго приміру!*

Дорогі! З завтрішним днем розпочинається Страстний Тиждень,—але серед цих сумних понурих днів здалека чути вже гомін великодних дзвонів, а перед брамою світлого праздника Воскресення стоїть апостол Павло і кличе до нас: „Вичистіть отже старий квас, щоби ви стали новим тістом... Бо і наша Пасха, Христос, принесена в жертву. А так празнуймо не в старім квасі, не в квасі злоби і лукавства, а в опрісноках чистоти й правди" (І. Кор. 5, 7).

Богато з вас в цих тижнях вже приходило тут до церкви, щоби в св. сповіди вичистити „старий квас". Деякі ще прийдуть. А тих, що не хочуть прийти, поручаю вашим молитвам. Моліться за них! Вони потребують тої молитви. Бо коли Господь вже віддавна стукає до їхніх сердець, а Його слова не роблять на них ніякого враження, то може дійти до цего, що закличе до такої камяної душі: „Я іду, і шукатимете мене і в вашім грісі помрете" (Йоа. 8, 21). О, яким нещасним буде той, хто зачне Бога шукати тоді, коли вже буде *запізно, коли аж по півночі стукатиме до його дверий!*

Чи є хто такий між вами, що хотівби знайтись в такому положенню?

Нема! Немає ніодного!

Длятого „шукайте Господа, доки можна знайти його, кличте до Нього, доки близько вас" (Іса. 55, 6). Ворота ласки стоять отворені. Всі можемо ними ввійти і все направити.

Тож нехай це станеться ділом! Амінь.

Велика Пятниця

Затьміння Сонця

„Боже мій, Боже мій, чому Ти мене оставив" (Мат. 27, 46).

Велике нині свято! Зпоміж тих тисяч могил — гробів, розсіяних по широкому світі, є один, до якого нині спішать міліони — це св. гріб. Нині знов переживає християнський світ цю страшну подію Голгофти. Дивлюся на вас, мої дорогі, і відгадую ваші думки. Ви хочете, щоб я в нинішній науці розказав вам про цю давну, святу, зворушуючу історію: про терпіння і смерть нашого Спасителя.

Находжуся в сім щасливім положенню, що не потребую викликувати у ваших серцях поважного настрою, бо це вже вчинила св. Церква нинішнім Богослуженням. Замовкли дзвони, а св. безкровна жертва Літургії, яка щоденно приноситься, нині устала на те, щоби наші думки звернулись до тої кровавої жертви, яка нині за нас приноситься на хресті, а перед вами виставлено плащеницю, щоби ви уцілували рани Христові — ту ціну нашого спасення.

Коли Спаситель промовив своє останнє слово і, склонивши голову, умер, то ціла природа заворушилась. Земля починає дрожати в своїх основах, занавіса в єрусалимському храмі роздерлася на двоє, від верху аж до низу, гроби отворилися, а тіла святих, що померли, встають. А над цілою землею нависла темрява „Від 12тої години аж до 3-тьої настала темрява по всій землі" — так говорить св. еван. Матей. Це дивне затьміння сонця у Велику Пятницю є ярким образом затьміння иншого Сонця, того Сонця, яке поволі заходило від 12. години до 3-ої на хрестному дереві на горі Голгофті, аж вкінці погасло. Тож ходім і ми нині на верх гори Голгофти і звідти пригляньмося тому подвійному соняшному затьмінню, якого ще не бачила земля, відколи крутиться довкола сонця. Затьміння Сонця на горі Голгофті буде предметом нинішньої науки.

* * *

Втихли останні удари молотів на Голгофті. Підвівся хрест з своїм божеським тягарем у гору. А з того хреста споглядає Спаситель на світ.

Як кождого ранку, так і в цю Велику Пятницю зійшло сонце над Єрусалимом від сторони моавитської пустині.

Як кождого дня, так і тоді відбуло воно перед полуднем свою звичайну дорогу по небі і освітило гори і доли.

В тім нараз!... Шось діється в горі, на небі... Ясне соняшне світло чимраз більше блідне і блідне... Якась невидима заслона закриває соняшну кулю... Хрест не кидає тіни...

Понура страшна, таємна темрява висувається із Йосафатової долини і окутує цілу гору, ціле місто, околицю, усю землю в чорну, жалібну кирею.

„Від 12-тої години настала темрява по всій землі аж до години 3-тьої".

Не було це звичайне затьміння сонця, яке можна оглядати кождого року в якійсь части земської кулі.

Знаємо, що тоді була якраз жидівська Пасха, яка все припадає в часі весняної повні, а в часі місячної повні не може бути затьміння. Це природний закон. Було це отже затьміння чудесне, якого люди не предбачували, якого астрономи не обчислили, і тому воно тим більше вразило людські уми.

Старинне християнське передання розказує, що один поганський мудрець—фільософ, на ім'я Діонизій, який пізнійше став християнином, був свідком того затьміння в Греції і побачивши його, закликав: „Що це є? Або Божество співчуває чийомусь терпінню, або терпить само Божество".

Він мав слушність! Терпить сам Бог, а сонце своїм неприродним затьмінням свідчить про це. І чим більша темрява залягає довкруги хреста, тим більша тишина настає на Голгофті. Богохульні язики, що виливали усю їдь своєї ненависти на Спасителя, обкидуючи його насмішками, мовкнуть одні за другими.

Вороги, що переслідували Його аж до тої смерти на Голгофті, зникають один за другим. Збентежені втікають до міста під охороною темряви.

О, що за страшний знак на небі, цей захід сонця в полудне.

Колись давно на цих горах і долах Юдеї кипіла завзята боротьба на життя і смерть між Ізраїльтянами і Амореями, котрі гнобили ізраїльський народ.

І в розгарі тої боротьби вождь і провідник ізраїльського народу Ісус Навин, на долині Аяльон підніс свої руки і горячо благав: „Сонце, стій!" І зупинилося на Божий приказ сонце і освітило поле битви і світило так довго, доки не закінчилася ця битва побідою в користь Ізраїля.

І знова нині на цих юдейських горах йде боротьба на життя і смерть. Розходиться в цій боротьбі о те, щоби зломити окови смерти, — гріха, і прогнати князя тьми. Але цим разом сонце не задержується в свойому обігу, а спішиться, щоби чим скорше скритись і не бути свідком тої страшної події, яка розіграється на Голгофті.

І ось стоїть Єрусалим із своєю святинею, своїми палатами, площами, вулицями окутаний, сповитий темрявою від години 12-тої до 3-тої і ніодна зірка не заблимає над цим нещасним містом.

Справдилося тепер слово, яке сказав Господь Бог устами свого пророка Амоса:...

...**„І в той день заповів я сонцю заходити в полудне і наслав темряву на землю серед ясного дня. І оберну вам ваші свята в смуток і усі пісні ваші в плач.. а конець усьому буде гіркий день“** (Ам. 8, 9). О, ти ще серцем це відчуєш, Єрусалиме, і то в цей день, коли в горі на облаках небесних зявиться ще раз грізний знак гніву Божого, але тоді буде вже запізно!...

А тепер це страшне зявище небесне не робить враження на закамянілому народі. Їхні очи бачуть вправді це зявище, але серця їх закамянілі. І тому над ізраїльським народом сповнився суд Божнй: „Конець усього буде гіркий день“.

В 40 літ пізнійше залягли чорною хмарою вороги — Римляни ізраїльську країну, збурили місто Єрусалим, зруйнували, з землею зрівняли святиню.. „Конець усього буде гіркий день“. А ти, християнське серце, нині старайся добре пізнати, що зділав Спаситель для твого спасення в ту Велику Пятницю, щоби тебе зворушив цей страшний знак небесний, щоби ти, христ. душе, не була колись стручена у цю глибоку пітьму, де по заході сонця немає сходу, де ніч вічна, ніч без ранку—страшна нічна темрява, якої не освічує ні один ясний промінь Божої ласки, небесної потіхи.

* * *

А тимчасом на горі Голгофті, на хресті, в пітьмі продовжується ця страшна подія, яка розпочалася в полудне.

На хресті заходить ясне Сонце життя, „світло світа“.

І цей захід Сонця на хресті більше вражає наші серця, чим те затьміння на небі.

Немов те ясне, природне сонце, що сходить і відбуває по небі свою дорогу, так зявився Спаситель і ходив по землі.

Своєю наукою розяснив пітьму, що залягла була над світом, не в одну темну хатину послав Він соняшний промінь радости, а не одну темну душу грішника освітив Він ясним промінням Божої ласки.

Це ясне Сонце закінчило свій обіг і тепер хилиться до заходу. І цей захід його є таксамо чудовий, маєстатичний, яким був і обіг його (життя).

Смерть Спасителя не є такою, як смерть инших людий. Як природне сонце, коли має заходити, то перед своїм заходом висилає ще в світ останні радісні проміні, так і це Сонце життя на хресті не зайде, не згасне скорше, аж заясніє ще раз повним блеском. І ось перед своїм заходом скуплює воно усі свої проміні в одній точці і кидає їх на одно людське серце і освічує смертне ложе нещасного грішника своїм лагідним сяйвом.

Найнегіднійший з поміж людий, розбійник, який не був гідний, щоб на нього світило природне сонце, удостоївся того щастя, що на нього впали останні проміні заходячого Сонця життя — останній доказ Спасителевої любови.

І розбійник цей широко відкриває своє серце, для цих останніх промінів Божого змилування. В розкаянню визнає свою провину: „достойну кару за наші діла приймаємо". Відважно заступається за Спасителем: „та сей ніякого зла не вчинив". В покорі благає він Спасителя: „Згадай на мене Господи, коли прийдеш у своє царство".

А яку щедру нагороду одержав він від Спасителя: „ще нині будеш зі мною в раю". Це пращальне поздоровлення Спасителя — *останній промінь заходячого Сонця — ласки*, який освітив ще нещасного розбійника.

Потім настала ніч...

Глибока, страшна, темна ніч...

Прийшла „власть тьми".

І нависли над Спасителем усі страхіття тьми — почали на Нього звалюватись гріхи цілого світа. І не тільки хрест Спасителя вкрила ця ніч, але вона окутала і Його душу.

Вже на горі Оливній в гетсиманському саду зазнав Він передсмертної трівоги, вже там серед ночі розносились Його зітхання: „Сумна душа моя аж до смерти" (Мат. 26, 38). Але там Він має ще потіху — там відчуває Він близкість Отця, там може Він ще до Нього кликати: „Отче мій, коли можливо, нехай мине мене ця чаша" (Мат. 26, 39). А на хресті ніч ще темнійша, ще страшнійша, ще більші терпіння, ще сильнійша передсмертна трівога. Отець небесний від Нього віддалився.

Чи чуеш цей благальний зов, що розноситься серед тої темряви: „Боже мій, Боже мій, чому ти мене оставив?"

В тих словах, в тому благанню пробивається безмежний біль. Це є та гірка чаша, перед якою Христос так дрожав у гетсиманському саді, а яку тепер приходиться Йому вихилити аж до дна. Але так Спаситель не може з землею розлучитись. Так не може зайти—погаснути Сонце на хресті. „Боже мій, чому Ти мене оставив?"

Це не можуть бути і не є останні слова, якими прощається Спаситель із світом. Ні! ні! Ще раз мусять розійтись хмари—облаки, ще один останній ясний промінь мусить блиснути перед заходом Сонця.

І справді хмари розходяться. Ще раз відчиняє Христос свої уста, з яких виходить слово переможця, що прогомонів над світом:

„Звершилося". Так, звершилося!

Власними устами звіщає Ісус побіду, яку відніс в той день боротьби. Почуття самітности, опущення уступило. Ще раз стало ясно довкруги Нього. Знова відчуває Христос

близкість Отця. І ще раз вимовляє Його солодке імя: „Отче, в руки твої передаю духа мойого". І склонив тоді голову і віддав духа. Мертвий висить на хресті...

Зайшло, погасло Сонце..

А коли сонце зайде, то через якийсь час червона — багряна заграва на західньому овиді зазначує це місце, де воно закотилося. Так зайшло і наше Сонце життя в Вел. Пятницю на Голгофті, а червона заграва — цілий потік крови спливає з хреста і зазначує це місце, де воно зайшло.

Переняті страхом стоїмо перед мертвим тілом нашого Спасителя. Длячого? Защо Син Божий терпів і умер? — питається якийсь жалібний, внутрішній голос, який годі втихомирити. Тут стоїмо перед великою тайною, перед замкненими святими дверми. Можемо до цих дверий стукати, як довго захочемо, — вони не отворяться. Але одну відповідь чуємо: „чи не мав се Христос пострадати і аж так увійти в свою славу?" (Лук. 24, 26).

Дорога до слави веде через терпіння; шлях до висот веде через низини; дорога до світла через темряву.

Сонце мусить найперше зайти, щоби слідуючого ранку знов заясніти новим блеском. Щоби насіння могло вирости і розвинутись, то треба його перше вкинути та запорпати в землю.

Христос зійшов до гробу, умер на це, щоби воскреснути до нового життя.

І ця дорога Христова через ніч до світла, через хрест і смерть до слави — має бути і нашою дорогою.

І в нашому життю не брак таких хвилин, в яких затемнюється сонце, в яких темрява огортає нашу душу, не брак хвилин, в яких і ми враз з пророком можемо жалітись: „Господь мене опустив, Господь на мене призабув" (Іса. 49, 94). Не брак хвилин, в яких „князь тьми" має власть над нами і хоче нас пересіяти, як пересівають пшеницю.

І прийде колись, вибє в нашому життю година, що зайде, погасне сонце нашого життя. Може погасне воно нагло у саме полудне життя, як у цю страшну Вел. Пятницю, а може зайде пізнійше тихо, незамітно, як заходить сонце в літний вечір, що змучене цілоденною дорогою йде на спочинок.

І задля цих всіх хвилин, годин людського життя Христос Спаситель в Вел. Пятницю увійшов у темну країну смерти. Він не забрав з собою від нас хреста і терпінь, смерти і гробу, бо і нам „через многі муки треба увійти в царство Боже" (Дія. 14, 22).

Але Він нам хрест прославив — прояснив, терпіння осолодив. Дійшовши до мети, кличе Спаситель до нас: „в світі горе матимете; та бодріться, Я побідив світ" (Иоа. 16, 33).

А тепер приступіть тут до тої Плащаниці і подякуйте Спасителеви за ту Велику Пятницю, за ці терпіння, за ту кров, що її пролляв Христос за нас.

Приступіть до цього Божого гробу ви всі, що щирими сльозами розкаяння, в святій великодній сповіди, змили свої провини і в покорі уцілуйте ті рани найсвятійші, уцілуйте ту землю, на яку впала кропля найсв. крови Спасителя, яку пролляв за вас, щоб ви не загинули, а жили вічно.

Відступіть від того Божого гробу ви всі, що в серцях своїх гнів до свого ближнього криєте.

Подивися: чи може то твій ворог — сусід, з яким гніваєшся, пробив тобі руки, чи пробив тобі ноги, як пробили вороги Спасителя? Чи може більше тебе скривдив, як скривдили невинного, найсвятійшого Ісуса? А гляди, Він все простив—дарував своїм ворогам в цю останню годину свойого земського життя. Серед страшних мук, болів отвирає свої уста і молиться — чуєш? — молиться за своїх... катів: „Отче, відпусти їм, бо не знають, що роблять"... (Лук. 23, 34).

Зараз ось тут при цім Божім гробі поєднайся з сусідом — з ворогом своїм, прости, даруй йому ті зневаги, яких ти зазнав від нього — прости йому, якщо хочеш, щоби і тобі Христос простив твої гріхи. Всі, всі впадьмо тут на коліна перед цим Божим гробом і благаймо Спасителя: Господи! коли в мойому життю темрява зачне мене вкривати, коли зорі почнуть гаснути, прошу Тебе, будь моїм світлом, не опускай мене!

На Тебе вся моя надія. Амінь.

Великдень

І Схід Сонця

„І дуже рано в перший день тижня прийшли до гробу о сході сонця." (Мар. 16, 2).

Христос воскрес! Несеться ця радісна вістка по цілому світі. Стелиться вона по безмежних українських степах, несеться понад ліси „тихої волинської сторони" і через багна багнистого Полісся, гомоном наповняє синьоверхі Карпати і летить ген далеко за води, за моря, куди лиха доля загнала наших людий, та звіщає „хрещеному мірови", що нині свято над святами, свято побіди світла над темрявою, свято воскресення Христового. Сонце, яке в Вел. Пятницю зайшло так кроваво, сходить знов славно і вступає на свою небесну дорогу.

І як той захід сонця в Вел. Пятницю, так і схід сонця на Великдень має для нас велике значіння. Не в цьому розумінні, як це хоче ворожий Христови світ, не в цьому

розумінні, як того хочуть ріжні недовірки, що в своїх письмах пояснюють зміст Великодня так, що Великдень це свято весни — поворот сонця і т. ин. Ні!

Великдень це свято Сонця. І ми ужиємо тої назви — того слова, але ми надамо йому висший, освячений зміст.

Великдень, це наше духове свято, свято духової весни, Сонця.

Ходім ще раз на гору Голгофту.

З того самого місця, з якого ми бачили в Велику Пятницю заходяче Сонце, нині оглядатимемо чудовий схід Сонця в Великодний ранок.

* * *

Чудовий, величавий є схід сонця в високих, снігом вкритих горах.

Довкруги ще ніч і на верхах і вдолах. А ось на сході овид зарисовується вузькими, золотими обручами. З мінути на мінуту ширшає цей обруч, і щораз більше золотіє. В тім нараз, немов лискавка, вистрілює з темряви перший промінь і зараз викочується зпоза снігом вкритих гірських верхів вогняна соняшна куля. Моментально сотки гірських шпилів і ледівці, запалюються жаром, а сонце зноситься щораз висше і висше втискається в долини і будить там спячих людий. Але чим є цей прекрасний схід сонця в горах супроти сходу Сонця у Великодний ранок?

Ген на сході за Йорданом на пустині Моав починає світати.

Зпоза юдейських гір блиснув перший соняшний промінь.

Гляди, як він повзає по камінняхгробу на горі Голгофті і цілує свіжі, росою вкриті квітки в долині Йосафата, вилискується не сталевій зброї жовнярів, що стоять на варті при Христовім Гробі.

І в цьому часі, як там на сході, за Йорданом, готується сонце до своєї щоденної дороги—в тім самім часі, в темному гробі готується і Божеств. Спаситель до свойого побідоносного походу.

Його прославлене тіло виходить через відвалені ворота гробу лекше і скорше ніж соняшні проміні, що продираються скрізь вікна. Ясне світло, перед яким сонце блідне, осліплює сторожу, яка немов громом поражена паде на землю.

Так, а не инакше, можемо собі представити воскресення Спасителя. Немов це соняшне світло, що вранці пробираеться через хмари — так побідоносно мусить вернути у світ і Спаситель після цього страшного заходу в Велику Пятницю.

(Продовження буде)

ПРОПОВІДИ

Додаток до „НИВИ“ ч. 6.

ЛЬВІВ XXXXXXXXXXXXXXX Р. 1929.

о. Петро Яросевич

Преображення Господнє

Взявши Ісус Петра, Якова і Иоана, преобразився перед ними.

Така то вже людська натура, що, чого повно у чоловіка в серці, то про се найчастійше і уста говорять. А що серце людське звичайно повне дочасних, туземних, а дуже часто і недобрих, поганих річий, тому і люди говорять звичайно про туземні, дочасні річи, а частісенько й про такі, за які Г. Бог гнівається.

Инакше мається річ з серцем Господа нашого Ісуса Христа. Воно було переповнене тільки одним: любовю. Перенятий тою любовю до людий, бажав Ісус тільки одного: виратувати ту нещасну людську душу з неволі діявольської, освободити її від гріха, вернути їй утрачене небо. Аби того доконати, мусів пролляти свою, в нічім неповинну, кров. І тої страшної муки Ісус цілим серцем бажав собі. Тому то й часто розповідав своїм ученикам про свої страсти, муки - терпіння, про смерть на хресті. Ученики і Апостоли не понимали докладно тої бесіди І. Христа, і скільки разів Христос зачав говорити про свою смерть, то вони зараз починали журитися, сумувати, відказувати, а навіть раз св. Петро обізвався: Ой Господи! не буде з тобою так, як ти кажеш!... Але Ісус Христос таки зараз і зганив його. Обернувся до Петра і каже: Йди геть з такою спокусою, ти не розумієш того, яка е воля божа; божа воля е, щоби я терпів і вмер за людий.

Ісус Христос знав, що, коли ученики попадали в таку неохоту і заклопотання, як тільки зачинав їм говорити про свої муки і смерть, то коли та мука направду прийде, вони перелякаються до решти і відречуться його. Тому як добрий лікар постарався наперед о добрий лік на ту страшну хвилю. Хотів їм Христос так просто на очи показати: Ви, мої любі ученики, не журіться моєю мукою, ні смертю; смерть —хоч дуже люта і страшна — прийде, але і перейде, а ви тіштеся тим, що буде по смерти. Хотів їм Ісус Христос показати, що по муках і смерти чекає його велика слава і прославлення

і що подібну нагороду за терпіння може дати і їм, бо він є всемогучим Богом.

Ось як то предобрий Ісус показав їм ту річ. На кілька неділь перед своїми страстями взяв він трьох Апостолів, Петра, Якова і Йоана, і вивів їх на гору Тавор помолитися. Нараз, несподівано серед молитви зявився в горі над головами Апостолів ясний облак, вони піднесли в гору очи і побачили серед світлого, блискучого, як сонце ясного облаку, мовби серед самого неба Ісуса, свого Господа і Бога, в такій славі, в такій величавости, в якій він нині в небі сидить праворуч Отця. Ісус Христос преобразився перед їх очима, перемінився в такого, яким мав бути по вознесенню; окружився таким маестатом, серед якого царює нині в небі. Його одежа біліла, як сніг; його лице сіяло, як сонце ясне; цілу його особу окружало небесне блаженство. Коло Спасителя зявилися два найбільші мужі Ст. Завіта: Мойсей і Ілія. І чути було, як вони бесідували з Христом про те, що незадовго мало в Єрусалимі статися, про смерть Христову.

А щож Апостоли? Вони з зачудування аж забули, де вони і що з ними робиться. Їм здавалося, що вони в небі. Господи, закликав серед того небесного упоєння св. Петро, якже добре нам тут бути! Позволь, а ми построїмо тут три шатра, одно для Тебе, друге для Мойсея, третє для Ілії. Серед того закрив їх ясний облак, з неба дався чути голос божий: Се Син мій возлюблений, котрого я собі уподобав. Його слухайте! — Не могучи знести такої ясности, перелякані ученики припали до землі. Тоді приступив до них Ісус Христос і сказав: Не бійтеся, вставайте. — Вони підвелися, а видіння вже не було — зникло.

І щож ви скажете на те преображення Ісуса Христа? Св. Отці кажуть, що Ісус Христос через своє преображення показав Апостолам своє прославлення перед мукою на те, щоби їх приготовити на ту хвилю, коли прийде його мука і смерть: на ту хвилю, коли прийде і їх мученича смерть. Нехай Апостоли не лякаються того терпіння, яке їх чекає; але нехай ним тішаться, бо перетерпівши, дійдуть і вони до такої слави, яку бачили на Ісусі Христі на горі Тавор. Дійдуть до неї тим певнійше, бо той, що міг з собою таке чудо зділати, зможе і їх допровадити до небесної слави, бож тим доказав, що він є всемогучим Богом.

Якаж з того наука для нас?

Ото ми дуже подібні до Христових учеників. Говорив їм Ісус Христос про своє терпіння, а св. Петро каже: Не говори так, Господи! так не буде з тобою! Сеж не годиться тобі!... А Ісус Христос відповідає йому: Йди геть, сатано! ти не розумієш, яка є воля Божа!... Такі і ми! І ми не все розуміємо волю божу! Не розуміємо того, що воля божа є: аби ми терпіли в сім життю, бо терпен-спасен; без терпіння нема

спасення. В небі хотілиб ми всі бути; але коли з волі божої впаде на нас яке нещастя: слабість, неурожай, недостаток, огонь, чи яка инша прикрість, тоді ми дуже незадоволені з тої волі божої; кривимося на неї і кажемо так само, як св. Петро: Так не повинно бути! так не належиться! за що на мене таке горе звалилося? Ми так говоримо. А знаєте, як назвав Ісус Христос св. Петра за таке слово? Сатаною! Чиж та назва не належиться і нам, скільки разів не хочемо виразуміти волі божої? Вперед треба пострадати, наперед треба перетерпіти, а щойно перетерпівши, можна війти до вічного життя.

Нагороду за терпіння показав нам І. Христос своїм преображенням. Та нагорода призначена нам усім, се видно вже з того, що всі ми маємо свої терпіння. Г. Бог любить нас; всіх нас хоче мати в небі, тому на всіх насилає ріжні долегливости, бо без них годі булоби дістатися до неба. Скажіть, прошу, коли то ми найблизше Бога? Чи тоді, як нам добре діється? Чи тоді, як нас біда тисне? Питаю вас, мами? Коли то дитина до вас найбільше горнеться, тулиться? Правда, що тоді, як воно слабе, смутне, як потребує вашої оборони — опіки. Коли дитина здорова, коли вона має, чого захоче, коли довкола себе видить самих прихильних людий, коли ви самі їй з пестощами накидуєтеся, тоді вона о вас і не дбає. Але як тільки заслабне, коли її що перелякає, о, тоді біжить до вас сама, тулится до вашої груди; бо знає, що ви її обороните-поратуєте! А з нами старими чи не діється так само? Коли ми здорові, добре нам все ведеться, всі наші замисли сповнюються, коли не дізнаємо ніякої прикрости ні долегливости, тоді робимося зухвалими, гордими, Бога забуваємо, від нього відчужуємося, а починаємо уживати світа; стаємо неужиточними і для Бога і для людий. Але коли біда притисне, коли Г. Бог спустить на нас свою караючу руку, тоді щойно чоловік присідає; пізнає, що зле робить; що без праці і молитви нічого доброго не буде; тоді признається до провини супроти Бога і людий. Г. Бог робить з нами так, як ми, господарі, робимо з норовистим конем. Забирає нам обрік, вкладає нам в зуби тверде вудило; а лінивого ще й бичем нажене до праці. І щож, чи за те нещастя, бо так певно назвеш, чоловіче, кару божу, чи за те, питаюся, маєш нарікати на Бога чи дякувати? Ой, дякуй, брате дорогий, дякуй; бо то для твого добра, то для твойого спасення.

Але неодин може скаже: Бог мені свідком, що я про Нього в щастю ніколи не забував. Я робив, що до мене належало; я ділився з хлібом з бідними, я памятав про дім божий, ніхто мене пяного не бачив, ціле село може посвідчити, що я нікого не скривдив; а мені тяжше жити, як неодному злому. На те скажу тобі лише стільки: Справедливі булиб твої нарікання, колиб ти згинув так, як гине худоба — раз

на все А скажи, чоловіче, чи ти нарікавби справедливо, якби тебе який великий пан наняв до роботи, і дав тобі за цілий день тільки кусник хліба і збанок води; а вечером, якщо ти щиро і совісно працював, заплатив тобі стільки, що за ті гроші мігби ти цілий рік безжурно жити.

Так само робить Г. Бог з нами. Він поставив нас на тій землі, щоби ми ціле життя працювали; дарів своїх уділяє нам нераз заскупо, лишає нас працювати о хлібі і воді, але по сім життю, якщо воно буде чесне, приготовляє нам таку нагороду, якої ми ані поняти, ані зрозуміти не можемо, і то на все — на цілу вічність. Допече тобі біда, нужда, подивися на Христа, котрий з любови до тебе був такий бідний, що не мав ні хатчини, не мав де голови приклонити — не мав де спочати. Дивився на Апостолів що з голоду рвуть колосся і витирають об долоню; сире зерно їдять і так хочуть заспокоїти голод. Чиж не буде нам лекше терпіти недостаток з такими товаришами?

Терпи, брате, і дякуй Богу за те! Терпіли люди перед нами, терплять тепер і будуть терпіти аж до кінця світа — одні зле, другі добре. Біда і терпіння такі старі, як світ, як старий гріх нашого правітця Адама. Ніякий розум людський терпіння скасувати не годен.

Дав тобі, брате, Бог хатчину, дав кусник поля, здорові руки до роботи, дякуй йому і за те, не нарікай. Не нарікай на Бога, але берися щиро і з вірою до роботи, щоби в годині смерти міг сказати: Не жаль мені, Господи, коли така твоя воля, покинути сей світ і хату і поле, яке я управляв в поті чола, бо знаю, що йду до тебе і що добре буде дитині у свого вітця.

Зсилає Г. Бог на нас терпіння, ми нарікаємо, але не застановляємося над тим, чи то не з власної вини терпимо? А коли ми своїй біді самі винні, то тоді не нарікаймо на Бога, але на гріх, що є причиною нашого нещастя. Може розпуста стягнула на тебе гнів божий? Може кривда вдовиць, сиріт, сусідів кличе о пімсту до Бога? Може пиянство, зневажання імени божого викликали кару божу на твою хату? А коли так направду, то відки маєш право нарікати, чоловіче? Не відказуй, але впадь на коліна і подякуй Богу, що тебе не щадить в сім життю, щоби тебе пощадити в вічнім. Слухаймо волі божої, зносім терпеливо хрест наш, потерпім до часу, а війдемо до вічної слави, де нам буде добре жити з Господом нашим Ісусом на віки. Амінь.

о. А. Галандюк

Різдво св. Івана хрестителя

(Докінчення)

Але, як колись Авраамови і Сарі, дарував Бог також тим староньким подругам сина, сина молитви, що мав проголосити царя Ізраїля своєму народови. Бог послав одного з перших небесних сил, свого архангела Гавриїла до священика Захарії саме тоді, коли він запалював пахуче кадило в святині, довкруги котрої згромадився народ до молитви.

Як величаве значіння того місця і часу! На святім місці проголошується прихід предтечі Месії, а заразом самого Месії. Сей великий Цар, обіцяний Спаситель людскости, се прецінь Син того, котрому здвигнено святиню і до котрого зносився милий запах жертви кадила. І саме та свята хвиля, коли і священик і народ молилися і благали, щоби їх молитви знеслися до Бога, як хмари кадила, і щоб милосердя Бога зійшло на них, в тій торжественній хвилі оповістив архангел близький прихід спасення вибраному народови.

Високе, небесне достоїнство архангела, невисказана велич сходячого з престола Всевишнього божого посланника наповнили зразу Захарію святим страхом і боязню. Але посланник неба звертається до дрожачого від страху священика з тими словами: „Не бійся, Захаріє, бо вислухана молитва твоя і жена твоя Єлисавета породить сина тобі і даш йому імя Іван". Лук. 1, 13.

Як чудно звучали слова архангела! Чи оповіщував Бог коли різдво смертного чоловіка? Чи предсказував кому так велич характеру, високість покликання і повні благословенн труди? Ні, бо один тільки св. Іван був звільнений ще в утроб матери від первородного гріха і тільки про нього могли бути висказані подібні слова.

Коли Захарія почув такі слова, вступив сумнів в його груди, і навіть голосно висказав його, питаючи архангела: „По чім я знатиму се, бо я старий і жінка моя постарілась у днях своїх". Лук. 1, 18. На се відповідаючи, архангел сказав йому: „Я Гавріїл, що стою перед Богом і послано мене говорити з тобою і благовістити тобі про се. І от ти замовкнеш і не зможеш говорити до того дня, коли се станеться, за те, що не йняв віри словам моїм, котрі справдяться у свій час". Лук. 1, 19–20. Захарія онімів аж до сеї хвилі, коли надав синови, що народився йому, імя Іван. Висока, свята повага архангела і чудесне оніміння Захарії надали тому оповіщенню великої торжественности і святости. Се чудесне оповіщення містило в собі таїнство, що до часу мало бути ще укрите перед широким світом.

Так величаво і торжественно оповістив Бог різдво св. Івана Хрестителя. Якже проявилася радість свояків і знакомих з нагоди того різдва?

Велика радість запанувала в домі Захарії й Єлисавети, коли їм народився син. Довгі роки благали вони Бога о наслідника. Безнастанна, получена з упованням на Бога, покірна їх молитва зістала вислухана в часі, коли майже вже стратили надію. Вони зрозуміли ясно, що син в тім віці був більше даром Бога чим природи. А який се був син? Син приобіцяний Богом, що мав приготовити дорогу будучому Месії Яка се радість для стареньких, чесних подругів! Єлисавета висказала свою радість ніжними, звеличуючими словами: „Так учинив мені Господь у ті дні, коли зглянувси, щоб зняти з мене докір між людьми". Лук. 1, 23. А Захарія сейчас промовив, як тільки написав на таблиці імя своєї дитини: „Іван буде імя йому". В тій хвилі наповнився Святим Духом і пророкував, кажучи: „Благословен Господь Бог Ізраїлів, що зглянувся і післав ізбавлення людям своїм, і підняв ріг спасення нам у домі Давида, раба свого, як оповістив устами святих пророків своїх, що були від віку. Дав спасення від ворогів наших і від руки всіх, що ненавидять нас; щоб учинити милість батькам нашим і згадати завіт святий свій, клятьбу, що клявся Авраамови, отцеви нашому, дати нам. Щоб ми, визволившись від рук ворогів наших, без страху служили йому у святости і правді перед ним у всі дні життя нашого. І ти, дитино, пророком Вишнього назовешся, бо йтимеш перед лицем Господним, щоб приготовити дорогу йому, дати народови його зрозуміти спасення в прощення гріхів їх, по благій милости Бога нашого, з якою зглянувся на нас Схід з висоти, щоб освітити сидячих в тьмі і темряві смертній і направити ноги наші на дорогу спокою". Лук. 1, 68 - 79. Свята радість наповнила серце Захарії і вилилася в тім величавім псальмі подяки за нескінчене боже милосердя.

Стрілою рознеслася вістка про народження дитяти поміж сусідами і свояками урадуваних подругів. Вони тішилися разом з Єлисаветою коли почули, що показав Господь велику милість свою над нею. В осьмім дні, в дні наіменування, в котрім дитя мало одержати своє імя, вони зійшлися в домі Захарії щоб звеличати се радісне семейне свято і виявити свою участь в радости чесної родительської пари. Вони хотіли надати дитині імя її отця Захарії. Та якже здивувалися, коли від появи архангела німий отець написав на дощинці імя свого дитяти і сейчас отворилися його уста та розвязався його язик і в божественнім захваті став славословити Господа. В той спосіб зістало проголошене перед ними висше призначення дитяти і тим щирійше і живійше могли радуватися з різдва Предтечі Месії.

Ся чудесна подія захопила подивом всіх побожних Ізраїльтян, як лиш почули про неї. Святий Євангелист говорить: „І напав страх на всіх, що жили кругом них, і пронеслась вістка про все те по всій стороні Юдейській". Лук. 1, 65. Всі почули і пізнали в тім руку Господа, котрий задумує щось великого з тою дитиною. Ті зпоміж них, котрі всю свою надію покладали на боже Провидіння і чекали на потіху Ізраїля, почулися сильно скріплені, бо зрозуміли, що близьке є царство Месії. Вони пізнали з Захарією в дитяти будучого пророка Всевишнього, що мав іти перед лицем Господа, і велика була їх радість.

Христіяни! Памятний день Різдва св. Івана Хрестителя наповнює радістю серця всіх побожних христіян. Зраділи старенькі, чесні подруги бо Бог вислухав довголітну, щиру їх молитву, зняв докір з них і дарував їм сина; зраділа рідня, приятелі і знакомі бо Бог вказав на близький прихід Спасителя світа, котрому св. Іван мав приготовити дорогу. Разом з ними тішимося також ми всі зажурені, засумовані і згрижені і в пориві сеї радости прикрашуємо зіллям стріхи наших хат, бо на порозі Нового Завіта появився віщун, що проголосив приїзд небесного Царя на землю й основання на ній нового царства без кінця. Амінь.

Святих верховних апостолів Петра і Павла

А я тобі кажу, що ти єси Петро і на сій скалі збудую мою Церкву і ворота пекольні не переможуть її. Мат. 16, 18.

Девятнайцять віків минає, як Ісус Христос оснував свою Церкву. За той час народи гинули і нові родилися, а Христова Церква не змінилася. Могучі держави розсипалися і на їх розвалинах нові повставали, а царство Боже на землі не захиталося. Нові світи відкрито, а христіянська релігія, хоч стара, новою була для жителів нововідкритого світа. Богато ересий повстало поміж христіянами, але Церква Христа все була і позістала непомильною голосителькою правди. Всілякі вільнодумці розсівали свої думки і погляди поміж людьми, але Христова Церква позістала непорушена, хоч богато членів утратила. Престоли переверталися і корони спадали з голов, а Церква Христа не захиталася. З потрясень і бурі віків вийшла ціло одна тільки Церква Христа,

бо вона збудована на скелі, над котрою пекольні ворота не мають сили.

Христіяни! Сьогодні святкуємо памятний день смерти обидвох стовпів Церкви, святих апостолів Петра і Павла. Вони були, як ми, людьми і давно повмирали, але діла їх живуть. Вони повмирали, але свята Церква, котру укріпили і правда, котру голосили, все ще живе. Їх смерть доказує, що чоловік є порохом, а їх діла, що він є образом Бога.

Слаба і переворотна людська воля стає сильна і діяльна при помочі божої ласки.

Одного разу прийшов Ісус Христос над Галилейське море. Коло Нього зібралося дуже богато народу. Ісус вступив до Петрового човна і казав трохи відчалити від берега та розпочав учити людий. По скінченій науці Ісус казав Петрови закинути сіть у воду. „Учителю — сказав Петро — цілу ніч трудилися ми і ніщо не зловили, але на твоє слово закинемо сіти". Лук. 5, 5. Як се апостоли зробили, наловили таке множество риб, що аж сіть рвалася. Тому попросили апостолів з другого човна і при їх помочі витягнули сіть та наповнили рибами обидва човна. Побачив се Петро і перелякався та упав до ніг Ісуса і сказав: „Відійди від мене, бо я грішний чоловік, Господи". Ісус успокоїв його словами: „Не бійся, відтепер будеш ловити людий". А чиж надумувався святий апостол, чи послухати слів Господа? Ні, він мав добру волю, полишив сіти і човна, і пішов за Ісусом. Якже нагородив його Ісус за таку велику жертву? Ісус змінив його дотеперішне імя Симон, що означає слабого, немічного чоловіка на Петро, що значить стільки, що скала. Петро мав від тепер стати скалою Церкви.

Але заки пізнаємо Петра як скалу, пригляньмося передше слабому Симонови, бо він є образом всіх людий доброї, але слабої волі. „Господи, хоч і всі соблазняться, тільки не я; хочби мені і вмерти з тобою, не відречуся тебе", так казав Симон, коли Господь заповів своїм апостолам свої страсти. Горяча була його любов до Господа, і тому, коли появилася товпа людий зі зрадником, щоб зловити Ісуса, згадав свою присягу і витягнув свій меч і відтяв ним ухо архієрейському слузі. А разом з тим щезла його відвага, бо він все ще був Симоном, що боїться смерти. Тому відрікається він три рази Ісуса перед служницею, коли вона питала його, чи також він є учеником Ісуса. А як провадили Ісуса з архієрейської палати до темниці, поглянув Ісус на Петра. І щож хотів Ісус сказати тим поглядом? Ти є Симон, ти є доброї справді, але слабої волі чоловік. Ти вправді сказав: Ісусе, ти є сином Бога живого; ти вправді сказав: хочби мені і вмерти з тобою, не відречуся тебе; але твій дух тільки був бодрий, а тіло немічне. Ти маєш вправді віру, але тільки так довго, доки нема спокуси; ти маєш любов, але тільки, як

довго не прийде потерпіти за неї. Такий є Симон. Такий є кождий чоловік. Він нераз говорить: „Ісусе, для тебе жию!" Алеж, чи живе він для Ісуса? Чиж можна для Ісуса жити, а при кождім негодованню діявола згадувати? чиж можна для Ісуса жити, а словом-ділом святі імена і святі Тайни зневажати?

„Ісусе, для тебе хочу вмерти!" Але як можу для Ісуса вмирати, коли для нього не жив? Колиб так хто сказав: Маєш сто тисяч, як відречешся Христа, або помреш смертю, якщо того не зробиш. Щоб я вибрав: смерть чи гроші? О, зовсім певно не смерть. Я Симон зі слабою волею. Благо мені, колиб ще Петро з мене був, а не Савло. Але якже часто діється якраз послідне! Савло зневажав Господа, переслідував його приклонників по домах, переслідував їх на улицях, тягав їх на смерть. Або, чиж се не Савло пильнував одежі при смерти першого Христового мученика? Хтож инший, як не Савло, йшов до Дамаску, щоби там переслідувати Христіян? І Хоч Савло став Павлом, то прецінь ще богато є Савлів. Ще нині богато знайдеться злобних і переворотних людий. Так бачимо, що Петро був слабої, а Савло переворотної волі, заки порушив їх серце промінь благодати. Якимиж опісля стали вони і якими й ми маємо стати за їх приміром при помочі божої благодати?

„Тоді почав Петро проклинатися та клястися, що не знає чоловіка і зараз півень запіяв. І згадав Петро слово Ісуса, промовлене до нього: Перше ніж когут запіє, тричі відречешся мене. І вийшовши геть, плакав гірко". Так щезла неміч Симона, щоб зробити місце силі божої благодати в Петрі. Він вийшов геть, і плакав гірко.Се були сльози його доброго серця; вони стерли вину минувшини і зробили зі слабого Симона Петра—скалу.І тому по воскресенню Ісуса якраз на березі Галилейського моря, де був покликаний слабий Симон, закликав Господь до сильного Петра три рази: „Чи любиш мене більше ніж сі?" І не дармо. Трикратно вирікся Петро в слабости Господа і трикратно мусів його визнати в силі божої ласки. За се сказав йому Ісус: „Паси мої ягнята, паси мої вівці". Він був поставлений видимим головою цілої череди, щоб над нею чувати та її пасти. А щож робить добрий пастир? Він дає своє життя за свої вівці, як говорить наш Спаситель. Сам Ісус Христос заповів йому торжественно смерть на хресті словами: „Направду, направду, говорю тобі: коли ти був молодший, опоясувався єси і ходив, куди хотів; колиж постарієшся, то простягнеш свої руки і инші тебе опояшуть і поведуть, куди не схочеш". Йоан 21, 8. А св. апостол Йоан додає від себе: „Сеж промовив, означуючи, якою смертю прославить Бога". І так воно сталося. По довгій апостольській праці цісар Нерон засудив св. Петра на хрестну смерть. Жовніри звязали його ланцухами і вивели за

місто, де побачив перед собою хрест. На тім хресті казав себе розпяти головою до землі, бо уважав себе негідним умирати в сей спосіб, як умирав Син Божий. Тою своєю смертю запечатав все, чого доси учив, і показав себе сильним, як скала, якої навіть пекольні ворота не переможуть. Щирі сльози покаяння та огнений хрест св. Духа перемінили слабого Симона в сильного Петра. Хрест і миропомазання зділали в нас також подібну переміну. Але хмари наших гріхів давно затемнили ту переміну. Нехайже ті хмари наших гріхів сплинуть зі сльозами покаяння та відслонять нам сонце благодати, щоб ми зробилися з Симонів сильними, як скала, Петрами. А коли одні зі слабих Симонів стануть сильними Петрами, то другі знов зі злих і переворотних Савлів нехай стануть Павлами. Злий і переворотний Савло їхав до далекого Дамаску, щоби там повязати всіх християн і поставити їх на суд в Єрусалимі. Але в дорозі до Дамаску нагло освітила його велика ясність з неба. Від того блеску він осліп, впав на землю якби поражений громом, і почув голос: „Савле, Савле! чому мене переслідуєш?" На приказ Бога удався до Дамаску, де охрестився, прозрів, пізнав світло правди і став великим світилом святої Церкви. В такий надзвичайний спосіб покликав Бог тринайцятого свого апостола і в такий надзвичайний спосіб ще також в наших часах навертає закаменілих і переворотних грішників.

Один урядник, що в життю в ніщо не вірив, довгі роки лежав хорий і ніяк не хотів навернутися. Жінка просила і благала його, щоби покаявся і не забрав їй по своїй смерти спокою, коли помре без покаяння, але без успіху. Удавалася також до ріжних священиків. Вони приходили розмовляли з недужим, але, як котрий з них згадав недужому про сповідь, він відвертався до стіни і не обзивався більше ні одним словом. Вкінці явився один священик, що розмовляв з недужим про все і вся. Колиж зійшла бесіда на душевний стан недужого, той священик так промовив: „Або се, що віримо, є неправдою, або воно є правдою. Якщо се є неправдою, будуть всі обурені, але ніхто нічого не стратить, коли в се буде вірити. Якщо се правда є, всі будуть щасливі, що вірять в се". Над тими словами застановився недужий, а по кількох хвилях подав священикови руку і сказав: „Ви уратували мою душу". Він висповідався, запричащався і вмер з розкаяним серцем на збудования цілої громади, в котрій давнійшими літами богато згіршення заподіяв. Так несподівано став він при помочі божої ласки з Савла наверненим Павлом. А скільки разів ми в небезпеці життя чи в великім нещастю обіцювали Богови поправу і були уратовані? А чи змінилися і поправилися ми?

Християни! Глядім на великі світила Церкви, Петра і Павла, та вступаймо в їх сліди. Якщо ми були слабої волі,

як Петро, станьмо через сльози покаяння сильні, як Петро. Якщо ми є злої та переворотної волі, як Павло, станьмо через божу ласку подібними до Павла по навернення. Не виходім з божого дому без твердої постанови наслідувати Петра в покаянню, а Павла в сильній волі. Тільки тоді будемо мали запоруку, що після смерти будемо оглядати Петра і Павла в їх прославленню, і разом з ними будемо прославлені.

Амінь.

Неділя III. по Сошествію

Шукайте перше царства Божого і його правди, а се все доложиться вам.
Мат. 6, 33.

До св. Филипа Нері прийшов раз молодий студент і хвалився перед ним, що родичі дозволили йому записатися на університет, де думає пильно вчитися і щасливо закінчити свої студії. „А шож пічнеш потому?“ приязно спитав його святий „Потому буду старатися, щоби стати славним у науці і вимові“. „А потому?“ спитав знов святий. „Потому стану адвокатом і дороблюся великого майна“. „А потому?“ „Потому заведу в родиннім кружку спокійне, вигідне і щасливе життя“. А потому?“. „Всіми поважаний доживу глубокої старости без журби і клопотів“. „А потому?“ „Умру, як всі люди . „А потому?“ запитав ще раз святий з побожною строгістю. Молодець глянув на небо, задумався і, не відповівши більше нічого, віддалився. Він пізнав тепер ціль свого життя і не пішов на університет та не зістав адвокатом, але вступив до монастиря, щоб дати добру відповідь на останне „а потому?“

Христіяни! Все, що дочасне і до землі привязане, се — тільки средство до осягнення останньої ціли чоловіка, якою є вічне спасення. Тому треба передовсім журитися про вічне спасення, а щойно потім про все дочасне і конечне до утримання життя на землі. „Шукайте передовсім царства Божого і його правди, а се все доложиться вам“. Хтож так далеко забувається, що старається передовсім про дочасні, земні добра, богацтво, достатки і славу, а мало дбає про спасення душі або і зовсім не думає про нього, той перевертає установлений Богом порядок і вважає дочасні добра, жадоби і розкоші за важнійші і милійші свому серцю, як служба Богови і спасення безсмертної душі.

Старяймося передовсім про спасення душі, а щойно потім думаймо і дбаймо про все дочасне, потрібне і конечне для тіла, в котрім мешкає душа.

Бог є ціллю і кінцем нашого життя. Бог сотворив нас, щоби ми пізнавали і любили його, йому служили і в нім знайшли спокій, щастя, радість і вічну нагороду. А щоби ми могли осягнути сю найвисшу й одиноку ціль нашого життя, дав нам Бог розум, щоби його пізнавати, серце, щоби його любити, волю, щоби йому служити, і наділив нас ще своєю надприродною ласкою та ріжними дочасними, земними добрами. Божа ласка є кождому чоловікови конечно потрібна, бо без неї ніхто не може бути спасений, а природні, земні добра помагають нам тільки лекше осягнути спасення. Тому божа ласка є безумовно конечним средством до спасення, а природні, дочасні земні добра є тільки немічними средствами в великім ділі нашого спасення, що стоять на останнім місці в порядку спасення.

Розум і віра говорять нам, що наше життя не кінчиться на землі, бо в нас мешкає і живе безсмертна душа, що є духом, який не має початку в часі та який треватиме цілу вічність. Тому не сотворений світ, що колись скінчиться, не природні, земні добра і достатки, не розкоші і почести сього світа, з якими розлучимося при переході душі до вічности, є ціллю нашої душі, а Бог і вічне щастя, вічні розкоші і вічна слава в небі. До Бога, до неба рветься наше серце і наша душа, а божа ласка є тою драбиною, по котрій пнемося до неба, як ті ангели в видінню патріярха Якова підчас його втечі до вуйка Лавана. З нею треба нам вірно і постійно співділати аж до кінця життя, бо вона є така конечна для душі, як пожива й одежа для тіла. Божу ласку заслужив нам Ісус Христос і розділяє її через свою Церкву в святих Тайнах всім, що приймають їх, стільки, скільки потребують, щоби могли осягнути найвисшу ціль — Бога, небо, вічну славу і вічне життя.

Але людська душа мешкає в тілі і послугується в часі тілом, щоби могла ділати для вічности. А тіло потребує поживи, щоби не розпалося та одежі, щоби не потерпіло на здоровлю від зимна, спеки, дощу і вітру подібно, як дім потребує вапна і цементу, щоби будівельне каміння разом держалося і виповнені були всі щілини і шпари. І як дім є не задля цементу і вапна, щоб цемент і вапно можна було зужити, а цемент і вапно є задля дому, так також Бог утворив людське тіло не задля їди і пиття і не задля строю, а їда і пиття і одежа є задля тіла, а тіло задля душі, щоб душа могла в нім мешкати, а душа і тіло — цілий чоловік задля Бога. Хтож думає, що пожива і пиття, одежа і стрій, богацтво і достатки є ціллю його життя, то безумний, бо не вірить в безсмертність душі, не вірить у вічне життя, не вірить в найвисше добро. Він бере помічні средства за ціль, себе за средство, а Бога ні за що.

Один маляр сидів раз при своїх сталюгах, натягнув на рами полотно, нарисував на нім олівцем зариси образа, потому умочив пензель в фарбах і малював. По довгім часі скінчив свою працю. Був се на диво красний образ, твір правдивого мистецтва, викінчений аж до найменших подробиць. Приглядався тій роботі один неук кілька годин денно через вікно. Коли твір штуки був скінчений, не міг неук з дива вийти, що з полотна, пензля і фарб можна щось такого красного створити. Думав, що переймив штуку від маляря. Тому купив сталюги, полотно, рамці, покост, фарби і палету і почав рисувати і малювати. Але що нарисував, було машкарою, а що намалював, мазаниною. Образ не вдався. Змінив фарби і лінії, але випало ще гірше. Тепер пішов до маляря, розповів йому свою біду і сказав: „Я робив те саме, що і ти, рисував, фарби накладав, але ти маєш прекрасний образ, а я тільки мазанину. Звідки се походить?“ „Приятелю! сказав маляр, образ, що його видиш на полотні, був вже викінчений в моїй уяві, а пензель і фарби були тільки помічними средствами, щоб його видимо на полотні представити“. Тим нетямущим неуком, є чоловік, що в дочасних почестях у людий в богацтвах, достатках і розкошах того світа шукає щастя. Коли він має те все, думає, що йому нічого більше не хибує до повного щастя. Але він перестрашиться певно при кінці, коли побачить, що осягнув тільки машкару щастя. Образ правдивого щастя, Бог, не був в його душі і серцю, в життю він не старався його пізнати, не дбав про божу ласку, бо видів тільки зверхні, помічні средства. Якеж страшне буде його розчарування!

Христіяни! Щож поможе нам дочасна журба, котра розлучає нас з Богом і нашим спасенням, або принайменше віддалює від нього? Чиж при всіх наших стараннях здужаємо додати собі зросту на один локоть, або продовжити своє життя бодай о один рік? Чиж наша журба вложить нам бодай кусок хліба до уст, або придбає нам кавалок лаха на покриття своєї наготи? Нінащо не придасться нам наша журба, коли небесний Отець не буде журитися за нас. Він утримує наше тіло, дає нам життя і повітря, здоровля і поживу, одежу і все, що потрібне. „Ним живемо і двигаємося і єсьмо“. Дія. 17, 28. А хто занедбує старання про царство Боже, того Бог часто карає відмовою благословення в дочасних річах. Зрештою всі дочасні добра не всилі ущасливити нашої душі на віки. „Який пожиток чоловікови, колиб весь світ позискав, а душу свою погубив?“ Мат. 16, 26. „Шукайте перше царства Божого і правди його, а се все доложиться вам“. Мат. 6, 39. „Щасливий чоловік, котрий в законі Господнім знаходить своє уподобання і в законі його вправляється день і ніч. І буде він як дерево насаджене близько випливів водних, котре плід свій дасть в свій час“. Пс. 1, 1-3.

Христіяни! Нехайже буде першим і найважнійшим нашим обовязком старання про царство Боже і спасення душі. Не занедбуймо також старатися про дочасні добра, конечні до утримання нашого життя, але так, щоб не привязувалося до них наше серце і не попадало в розпуку, коли нам щось не вдається. Працюймо і запобігаймо недостаткам гідними способами та покладаймо всю надію на божу поміч і благословення, а Бог, що кормить птиці небесні та одягає пільні квіти, не випустить також нас зі своєї опіки. Амінь.

Неділя IV. по Сошествію

Коли хто про своїх, а найбільше про домашніх не промишляє, той відцурався віри і гірший від невірного.
I. Тим. V. 8.

Біда і злидні проганяють часто дітий зпід опікунчих крил родичів. Нелітний син і донька тиняються поміж чужими людьми на заробітках і службі. А чужі люди рідко займаються несвоїми дітьми так щиро, як сотник своїми домашними, про що оповідає нам сьогодні євангеліє. Сотник знав свого слугу не тільки тоді, як він був здоров, але піклувався ним також у хоробі. Коли занедужав вірний слуга і ніякі ліки не помагали йому, сотник, хоч поганин, удався до Ісуса і таки діпняв того, що Ісус вислухав його, змилосердився над ним і уздоровив недужого слугу.

Христіяни! Виховуймо в карности своїх дітий і не пускаймо їх поміж чужих людий без спасенних напімнень і пересторог, а з наємниками і слугами поступаймо як з власними дітьми.

Велике зіпсування обичаїв наших часів заставляє нас, христіянських родичів, зділати все, що в нашій снлі, щоби заховати нашу дитину перед проступком. Бог повірив дитину нашій опіці і за її душу і тіло поносимо відвічальність перед Богом. Тому завчасу подбаймо про христіянське виховання дитини і не пускаймо її в світ поміж чужих людий без спасенних напімнень і пересторог. Нехай дитина знає, що з болем серця розстаємося з нею. Поручім її опіці ангела хоронителя і поучім її, щоб не вдавалася в лихе товариство, була доброю і слухняною, працювала, скільки могла, і молилася до Бога, а Бог не опустить її. Скажім їй, що вона не

буде сиротою поміж чужими людьми, бо Бог на небі буд· її отцем, а пр. Діва Марія матірю. А хто має такого отця і таку матір і їх держиться, той не буде знати недостатку.

В світі повно згіршення, богато зводителів. Навіть добре вихована дитина вертає часто домів звихнена і зіпсована. Особливо велике число невинних молодих дівчат падає жертвою зводительських штучок диких розпусників. Під ріжними позорами ведуть вони дівчат на відлюдні місця, йдуть з ними до шинків, наклонюють до пиття горячих напитків, запивають їх і роблять з ними, що хочуть. Такі недозволені сходини кінчаться звичайно дуже сумно, руйнують родинне щастя та окривають соромом і ганьбою родину. Тому дівчина передовсім петребує старанної і печаливої опіки: „Донька таємнича печаливість батька, а старання про неї не дає йому заснути... Щоби коли в своїм дівицтві не була зганьблена, а в батьківськім домі не зістала бременна". Сир.42,10. „Маєш доньки, стережи їх тіла і не оказуй їм веселого лиця". Еккл. 7,26. Не пускаймо доньки вечерами на вулицю і до шинку, бо се перший крок до затрати невинности. Там заскакує коло неї злий дух і покрие її соромом.

Та ще більше треба вважати, коли наша донька йде в світ поміж чужих людий на службу і заробітки. Нехай ніколи не наймається до таких, яких добре не знає. Нехай не лакомиться на великий заробіток, бо хто богато обіцює, в того богато підозріння. Укінчена гімназистка, донька емеритованого шведського офіцера в Штокгольмі, вичитала поміж оголошеннями в часописах, що богатим льордам в Англії потрібна молода, образована панночка до товариства. Умовини були дуже корисні. Молоденька шведська красуня знала добре англійську мову. Їй припало до вподоби легке і дуже добре платне заняття. Окрім того бажала звидіти світ і улекшити долю своїм батькам. Про короткій нараді зі своїми родичами удалася вона до одної з найбільших, столичних госгинниць в Штокгольмі, де пробувала дама, в якої треба було зголоситися. З дамою прибула до Англії і заїхала в критій повозці до величавого, пишно устроєного дому в Льондоні, що знаходився глубоко в подвірю. Та показалося, що вона дісталася не до льордів, а попала в дім розпусти продана наче худобина за 3000 франків. Зараз таки слідуючого дня її дуже скатовано за се, що не хотіла дати себе зганьбити. Припадково пізнала вона сина одного високого урядовця з міністерства, що дався сюди звабити лихим товариством. В розпуці розказала йому, хто вона є та як сюди дісталася. Він не важився її зганьбити, і прибіцяв її виратувати. За впливами батька старався сейчас увільнити її. Але остережений властитель завчасу відпродав її такомуж домови в Парижі. Звідси вивезено її до султанських гаремів

в Константинополі. Колиж їй удалося втекти з гаремів, попала до дому розпусти на Угорщині, де набавилася страшної полової недуги і серед страшних мук невдовзі закінчила своє життя. Богато, богато було вже випадків, де таких нечесних торговців удалося поліції спіймати щойно тоді, як через їх руки перейшли десятки жертв. А кількож то їх незнаних швендається по світі і закидає свої діявольські сильця на невинні жертви. Стережім своїх доньок і не даваймо їх до незнаних людий.

Рівнож і хлопців перестерігаймо перед небезпекою, що грозить їм поза домом. Нехай шанують свою честь і бережуть своє здоровля та не даються звести на бездоріжя зіпсованим товариством. Особливо перестерігаймо перед небезпеками тих хлопців, що йдуть до війська, бо там богато розпусників, богато переворотности, богато нагод до зіпсування.

В подібний спосіб ми, християнські родичі, повинні поступати зі своїми дітьми, а попри се держати їх в строгій карности і часто напоминати, а ще більше перестерігати їх перед тим, що чекає їх в світі, якщо прийдеться їм опустити батьківський дім і шукати хліба поміж чужими людьми.

А як поступати зі слугами і наємниками, котрих приймаємо в свій дім?

Перед Богом всі люди рівні та всі мають право на вічну щасливість в небі. Бог не дивиться на суспільне становище чоловіка, бо перед Богом має вартість тільки душа і серце. Тому приймаймо слуг з приязню і любовю. Обходімся з ними лагідно і ввічливо. Лагідність і вічливість лагодить те, що в стані слуг є понижаюче і прикре. Маймо милосердя для слуг і помагаймо їх в біді і недузі.

Будьмо справедливі в своїх вимаганнях та розмовляймо з ними. Даваймо їм відповідну поживу особливо, коли праця тяжка і напружуюча, щоб могли як слід працювати без шкоди для здоровля. Виплачуймо їм совісно заслуженину. До злочину чоловіковбивства порівнує мудрець тих, котрі не виплачують заслуженини своїм слугам: „Хто проливає кров і хто зраду творить наємникови, браття собі.“ Еккл. 34, 27.

Даваймо слугам час і нагоду до сповнювання їх релігійних обовязків, бо перед престолом найвисшого Судії будемо мусіти здати рахунок, як ми дбали про їх душевний корм і спасення. Тому посилаймо їх до церкви на богослуження і напоминаймо, щоби не занедбували великодної сповіди і причастя та не вдавалися в небезпечні товариства. Подбаймо також про се, щоб знали християнські правди віри конечно потрібні до спасення.

(Докінчення буде)

ПРОПОВІДИ

Додаток до „НИВИ“ ч. 7—8

ЛЬВІВ Р. 1929

о. А. Галамдюк

Неділя IV. по Сошествію

(Докінчення).

В тій цілі посилаймо їх на духовні науки і даваймо їм читати добрі, побожні книжки в вільних від заняття хвилях, особливо в неділі і свята і в довгі зимові вечері.

Заохочуймо їх до ощадности і не видалюймо їх занадто поспішно зі служби, але стараймося помогти їм поправитися, скоро завважили їх похибки, бо вони їх роблять певно більше з поспіху і нерозваги, як з легкодушности і злоби. Нехай не чують з наших уст ні проклонів ні безстидних і безбожних бесід, щоби також вони не важилися щось подібного говорити в нашім домі. Забороняймо їм заключати недозволені знакомства і звертаймо їм увагу на сумні наслідки таких знакомств. Поступаймо з ними як з нашими дітьми і світім їм добрим приміром, до чого напоминає нас св. Павло словами: „Коли хто про своїх, а найбільше про домашніх не промишляє, той відцурався віри і гірший від невірного“.

Один побожний селянин любив своїх слуг як своїх дітий. Він звертав увагу не тільки на поступки слуг, але старався також о їх дочасне і вічне добро. Не приймав нікого на службу, хто не тішився доброю славою і зараз відправляв тих, котрі не любили молитися та слухати побожного читання або щось згіршаючого зробили. Добрим слугам було добре в його домі, бо нікому з них не робив кривди, хоч може не богато платив їм. Любив дуже порядок, але не обтяжував нікого працею. Коли хто зі слуг захорував, посилав по лікаря, велів доглядати його як свою дитину і сам його відвідував та потішав. В неділі і свята посилав їх до церкви. А що мешкав за селом і далеко було до церкви, говорив до слуг: Чим дальше і прикрійша дорога до церкви, тим лекша і близша до неба. Завсіди вважав на них, щоби ніколи не опустили ранішньої або вечірньої молитви. В неділі і свята читав їм побожні книжки, поки не стомився. В той спосіб діти і служба поступали в чесноті і боже благословення спочивало над його домом. Якщо також ми поступатимемо по-

дібно зі слугами, вони привяжуться до нас і згадуватимуть нас колись незлим, тихим словом.

Раз вийшов священик на цвинтар в своїм селі. В тім побачив на гробі молодого чоловіка, як він клячав, молився і плакав. „Чи може тобі чого не достає і потребуєш помочі", спитав його священик. „Ах ні" — відповів молодець — „я плачу з любови і вдячности, бо в тій могилі спочивають господарі, яких мало на світі; їм завдячую своє навернення і надію на вічне спасення. Я був легкодушний і злий, а вони приняли мене на службу, напровадили мене на добру дорогу й обходилися зі мною як зі своїми дітьми. За се я вдячний їм до смерти і часто ходжу помолитися на гробі своїх добродіїв, бо инакше не можу їм віддячитися".

Християни! Виховуймо по християньски діти, картаймо і напоминаймо їх, як довго вони живуть з нами, щоб не зійшли на бездоріжжа і манівці, якщо підуть шукати хліба поміж чужих людий. Зі слугами і наємниками поступаймо як зі своїми власними дітьми, обходімся з ними по людськи, не перетяжуймо їх працею, не задержуймо їм належної заплати і стараймося о їх дочасне і вічне добро, памятаючи про се, що вони є також божими дітьми і такимиж людьми, як ми.

Амінь.

Рождество Пресвятої Богородиці

„Радуйся, благодатная, Господь з тобою, благословенна ти між женами". Лук. 1, 28.

Молодого Товію вислав отець, щоби полагодив справу в далекім місті. З тугою очікували родичі повороту сина. Його мати Анна — оповідає св. Письмо — сиділа щоденно на верху гори при дорозі, звідки могла глядіти в даль. Як вона одного дня знов сиділа на верху і гляділа в даль, побачила на овиді подорожнього, а материнське око пізнало в нім сина. Вона побігла до дому, звістила се свому мужеви і сказала: „Твій син йде". Опісля поспішили обоє назустріч синови, обняли і поцілували його і плакали з радости (Товит 11, 5).

Подібно поступає також Пр. Діва Марія, котрої празник Рождества сьогодні святкуємо. Вона як дійсна мати Сина Божого і духова мати людий сидить сьогодні біля свого Сина на верху небесного Сіону і з тугою глядить за тими своїми синами, котрі вертають з далекої мандрівки до правдивої батьківщини. Вона тішиться, якщо грішники жалують за свої гріхи, навернуться і стануть оправданими, коли конаючі кидають світ, а страдаючі душі опускають страшний

вогонь чистилища, щоб ввійти до своєї небесної вітчини. Вона спішить їм на стрічу, приймає, обіймає і цілує їх, як правдива мати, що голубить свого сина і тішиться ним.

Христіяни! Пр. Діва Марія є дійсною матірю Сина Божого і правдивою, духовою, нашою матірю.

Добрий син любить свою матір і тішиться нею та любо згадує її в щасливих годинах радости і в трівожних днях болю. Хтож годен забути те вірне, повне любови материнське серце? Цілий світ болю та небо, повне блаженства, вложив Бог в нього. Як далеко сягає наша свідомість, бачимо себе на руках при серцю матери. Вона сиділа над нашою колискою, берегла нашого сну і своєю вірною любовю укоювала наші болі. Перші солодкі слова почули ми з її уст, вона вчила нас молитися і при її руці ставили ми наші перші кроки. Вона знаходила свою втіху в нашім щастю, по її лиці спливали сльози в нашім горю. Тому кожда добра дитина так дуже любить свою любу матір і мило згадує її кождий чоловік, хочби в його грудях як пусто і зимно було.

Але ми маємо ще иншу матір — Пр. Діву Марію. Та вона не є нашою звичайною, тілесною, тільки духовою матірю. Вона є матірю, через котру ми всі наново родимося. Вона зродила Ісуса Христа, Сина Божого, що сам є життям і нам дає нове життя. Гідности божого материнства ніхто не всилі заперечити Пр. Діві Марії, якщо не схоче станути в супереч світлови віри, свідоцтвам св. Письма і науці католицької Церкви.

Зовемо Пр. Діву Марію Матірю Божою або Богородицею, бо почала і зродила по людській природі того, котрий по божій природі є правдивим Богом. Вона дала життя тому, котрий є первотворцем всіх сотворінь; в часі зродила того, котрого предвічний Отець від віків зродив; носила в своїй утробі того, котрого небо і земля не можуть обняти. А якщо так можна сказати, Пр. Діва Марія бере участь в правах небесного Отця над своїм достойним почитання Сином, і сей, що всій природі приказує, є підвласним і підчиненим їй. Якже високе достоїнство осягнуло дитя Йоакима і Анни! Мовчати і дрожати повинні тут всі сотворіння — кличе св. Петро Даміян — і навіть не важитися дивити на таке безконечне достоїнство. Нема більшого достоїнства понад достоїнство Матери Божої. Бог міг сотворити красший світ як сей дійсний, але не міг наділити ніякого сотворіння висшим достоїнством, як наділив Матір Божу. Чиж не найвисшою ознакою почитання були слова, які колись вирекла перестрашена Єлисавета: „І відкіля мені се, що мати Господа мого прийшла до мене"? Лук. 1, 43. Якщож Марія є Матірю Божою, то зовсім певно можна сказати, що спомагала при ділі нашого відкуплення, бо дала свою найчистійшу кров на утворення найсвятійшого тіла Ісуса Христа, котре стало опісля ціною

заплати за наше спасення. Вона кормила своїми грудьми того, котрий принісся в жертву за гріхи світа; жертвувала свого Сина в святині і на хресті за спасення людського роду, та як Мати Всевишнього мала гідність і достоїнство співділати при нашім відкупленню. Пр. Діва Марія зродила життя всіх родів, і тому всі роди величають її. З тої причини кличе св. Авґустин: „Ева носила сльози в своїм лоні, Марія радість; та грішників, ся святих зродила; та кару принесла на світ, ся спасення, та гріх розмножила, ся заслугу; та зранила, отся сцілила". Ева зродила нас до смерти, Марія до життя; Ева зрабувала нам рай, Марія знов засадила поміж нами дерево життя й отворила нам вступ до непроминаючого раю. Ева стратила благодать, через Марію відзискали ми наново благодать, Марія є праматірю нового людського роду.

Як Мати Божа Пр. Діва Марія тіснійше злучена з трьома божими особами, з Пр. Тройцею, від всіх сотворінь. Вона є донькою предвічного Отця, матірю Божого Сина, наречено́ю Св. Духа. Як донька предвічного Отця є ділом його всемогучости; як мати Божого Сина — мешканням Божої мудрости; як наречена Св. Духа посідає всі скарби його любови. Вона є найсовершеннійшим божим твором — промінем Божества.

Марія є матірю Бога і в наслідок сього також матірю людий. Її достоїнство як Матери Божої є для нас запевненням її могучости, а як мати людий дає нам запоруку своєї доброї волі. Пуста булаб наша надія, якби Марія мала тільки могучість і силу без доброї волі або добру волю без могучости й сили; але де могучість і сила сполучені з доброю волею, там наша надія жива та сильна і ми маємо сміліть і відвагу жадати потрібних для нас благодатий. Марія є наймогучійшою, найсильнійшою і найліпшою зі всіх материй. Нема в неї нічого терпкого ні відражаючого; материнське її серце повне співчуття, доброти і милосердя. „О блаженна надіє, безпечне прибіжище — кличе радісно св. Анзельм — мати мого Бога є заразом моєю матірю". З якою певністю можемо надіятися на наше блаженство, коли воно зависить від рішення нашого доброго Брата і співчуваючої нашої Матери.

Пр. Діва Марія є ранною зорею, що зноситься над нашим овидом. Вона красна як місяць, ясна як сонце, страшна як готовий до бою полководець. Місяць окидує промінням темряву ночі, ранна зоря віщує зарання, ясне сонце огріває й освічує повну життя днину. Ніч є станом гріха, зарання часом покаяння, день ознакою благодати. Хто в грісі є, нехай дивиться на місяць і кличе Марію, щоби за ласкою свого Сина окинула його серце промінем покаяння! Бо хтож коли кликав її серед ночі гріха і не був вислуханий? Марія-ж є матірю чистої любови і святої надії. Хто зведеться на за-

ранню до покаяння, нехай зверне свої очи на ранну зорю і кличе Марію, щоби за ласкою свого Сина спонукала його до надоложення! Бо хтож коли кликав її з набожністю і не був вислуханий? А що життя чоловіка на землі є безнастанною боротьбою зі світом, похотями і діяволом, нехай кождий, кого тільки напастують сі вороги, звернеться до Марії, а вона зявиться сейчас як готовий до бою полководець і закриє його перед смертоносними ударами ворогів своїм небесним омофором. Марія є дошкою ратунку для грішників, нашим прибіжищем і підставою нашої надії. Коли побожно будемо стукати до неї, змилосердиться над нами і виратує нас з горя і смутку. Не хибує їй ні на силі, ні на волі, бо вона є царицею неба і землі і матірю милосердя. Вона є наша мати, а деж може мати забути на своїх дітий?

Марія є другою, що появляється на небі, щоби знов не вигинув людський рід. Вона, се — керниця Якова, при котрій навернулася самаританка — керниця повна милосердя. Богато грішників завдячує їй своє навернення, богато праведників свою непохитну постійність, богато святих вінець своєї слави і заплату в небі.

Христіяни! Прибігаймо завсіди до Пр. Діви Марії, матери милосердя, нашого життя і нашої надії по Бозі! Кличмо і зітхаймо до неї на тій долині сліз, де плач і стони над нашим горем і нуждою є нашим щоденним заняттям! Благаймо її, щоби звернула на нас милосердні свої очи і в свого Сина вимолила для нас свобідний вступ до небесного царства після нашої туземної повної злиднів мандрівки. Не жадаймо від неї ні дочасних дібр сього світа, ні звільнення від хрестів і прикростий життя! Хрести і прикрости будуть для нас нагодою до покликання, якщо їх будемо добре уживати. Щоби в надії на наше спасення ми могли нести їх, просім Марію о виєднання для нас чесноти терпеливости та о відразу до гріха, що є одиноким нашим злом, котрого мусимо боятися. Просім її, щоби дозволила заховати нам ту чистоту серця, покору і всі прочі чесноти, завдяки котрим вона такою милою стала Богови. Молім її, щоби показалася для нас матірю милосердя особенно в годині нашої смерти, коли буде важитися наша вічна судьба. На ту послідну хвилю нашого життя взиваймо передовсім заступництва Пр. Діви Марії, щоби не мав ніякої власти над нами ворог спасення та щоби смерть була для нас переходом до вічного блаженства, щасливим поворотом до нашої небесної батьківщини. Амінь.

Воздвиження Чесного Хреста

„І коли я буду взнесений від землі, то всіх притягну до себе". Іван XII, 32.

В задумі і в розкаянню стоїмо сьогодні довкола прибраного в осінні цвіти хреста й згадуємо щасливу хвилю *його віднайдення й радісний день його вивисшення.* Старенький патріярх Макарій підніс тоді на горі Голгофті хрест, а зібраний довкруги народ бився в груди, каявся, припадав до землі і кликав з глубини серця: „Господи помилуй".

Хрест є знаменем побіди Ісуса Христа над діяволом і прославлення християнина. Хоч зробленнй зі звичайного дерева і не видно в нім нічого незвичайного, всюди про нього говорять і величають його в піснях і молитві. Бачимо його в церквах і хатах. Ідім на цвинтар і не знайдемо ні одного християнського гробу, де не булоби хреста з дерева чи каміня. Глядім на церковну вежу і там знайдемо хрест. Вийдім в поле і знов побачимо посеред филюючого зеленого збіжжа хрест з розтягненими неначе до благословення раменами. А перейде християнин біля хреста, здіймає шапку і хреститься. Пробудиться ранком зі сну, чи удається вечером на спочинок робить на собі[3] знак святого хреста. Знаком святого хреста благословить священик вірних в церкві і конаюча на смертній постелі мати кличе своїх діточок до себе та робить над ними останній раз знак святого хреста, заки ще замкне свої очи на віки!

Християни! Високо цінім і почитаймо хрест, бо хрест, як знамя побіди Спасителя над діяволом і смертю, притягає нас всіх до себе, і заохочує нас до терпеливого зношення терпінь та вказує нам безнастанно в гору на небо.

Якась дивна, непоборима сила тягне серце чоловіка до хреста. Хто почислить ті довгі ряди людий, яких притягнув і пригорнув до себе хрест, почавши від сотника сторожі на Голгофті, що визнав в помершім Ісусі Сина Божого, а скінчивши на мужах християнського і поганського світа наших днів, що під хрестом глядають відради і пристани супокою тай тих пребогато людий, котрих ніхто не міг перечислити, з кождого народу і роду і людий і язиків стоячих перед престолом і перед Агнцем, зодягнених в білі одежі з пальмовими вітками в їх руках. Отк. 7.9. Хто може притягнути і пригорнути до себе душі так, як Ісус, Син чоловічий і Божий, що з неба зійшов на землю і знов повернув до неба?

Коли оглядаємо околицю, підносить нас на дусі хрест на церковній вежі і втомлене наше око шукає в нім повного

глубокого значіння спочинку; чиж не є се потяг до хреста? Нас зворушує паломник, що клячить під хрестом, старець і мати з дитятком на руках, що сидять під хрестом; чиж не є се потяг до хреста? На зворушений наш ум примирюючо ділає хрест на сірій збочі та понурім узгірю і дикій кручі і на місці огидного злочину; чиж не є се потяг до хреста?

Довгі віки зноситься хрест понад історією людськости, глядить на широкий світ, притягає всіх людий в свої витягнені рамена, хоче притягнути також нас. Але якщо хочемо, щоби хрест притягнув і пригорнув нас в свої рамена, то мусимо дати себе притягнути, бо проти нашої волі не може нічого вдіяти, навіть божа всемогучість, щоби не насилувати нас.

Приходім всі по зірваний для нас овоч з хрестного дерева. Шукаймо його в св. Причастю і в Службі Божій, бо тут тепер знаходиться сей овоч, що на хресті колись дозрів. Споживаймо сей овоч, коли хочемо нешкідливою зділати отрую заказаного райського дерева, яку передали нам наші прародичі. Приймаймо якнайчастійше найсвятійше Тіло і Кров Господа нашого Ісуса Христа! На виднім місці ставмо хрест в наших домах й оповідаймо своїм діточкам про те, що сталося на нім. Відкриймо їм таємницю розпятого Сина Божого і защепім любов і страх перед Христом Спасителем.

Всі терпіння і прикрости в нашім життю, се—наш хрест. Безперечно, що се великий тягар для нас, але терпеливо двигаємо його на своїх раменах, скоро глянемо на Христа Спасителя з хрестом на раменах в дорозі на Голгофту. Скатований до крови двигав свій хрест Христос Спаситель, двигав його Симеон Киринеєць на своїх плечах, двигаймо також ми і ніколи не нарікаймо на великий їх тягар. Послухаймо, що оповідає німецький поет Шаміссо в одній зі своїх леґенд про вибір хреста: З далеких країв вертає змордований довгою дорогою паломник і з неохотою несе свій хрест в тій надії, що в недовгім часі удасться йому виміняти сей невигідний хрест на инший, лекший і принадніший. В долині бачить перед собою довгу та широку шопу, а в ній повно хрестів. Жваво прямує туди, щоби тут зпоміж безконечної скількости хрестів вибрати собі такий, який саме бувби відповідний до його сил. На бік кидає свій хрест, цілий опорошений і окервавлений ізза далекої дороги та поздовж і поперек переходить шопу, пильно приглядається хрестам і по черзі пробує їх, але ні один не надається йому. Вже і день минає, але ніяк не може вишукати такого хреста, який бувби відповідний до його сил. Вкінці побачив на боці ще один незначний хрест, що своєю величиною і тягарем якраз надавався на нього. Приступає до нього, підносить його, кладе на свої рамена і радісно кличе: „так, се той сам, якого я бажав". Алеж коли став близше

приглядатися йому, пізнав здивований, що се хрест, який досіль носив з таким негодованням.

Ми, християни, будуємо звичайно в виді хреста божі храми з чолом до сходу сонця. Не забуваймо однак, що ми є також божими храмами і своїм тілом творимо вид хреста. Хто хоче пересвідчитися о тім, нехай розтягне свої руки, а побачить на собі справдішний хрест, звернений в гору до неба. А знаємо ми, чому наше тіло творить собою вид хреста? Тому, щоби в нашім туземнім життю ми нічого більше не надіялися, як тільки хрестів. Навіть Божий Син не був звільнений від тягарів і двигання хрестів, коли приняв на себе людське тіло. Невжеж ми малиб бути звільнені від хрестів? Тому зносім так терпеливо і з таким піддaнням себе божій волі наші хрести—всі терпіння і прикрости дочасного життя, як зносив їх Ісус Христос. Через терпеливе зношення прикростий в життю станемо співучасниками заслуг Ісуса Христа й осягнемо вінець небесної слави. Під хрестом входимо в правдиву, близьку звязь з нашим Спасителем Ісусом Христом.

Хрест вказує нам заєдно на небо. Туди звертаються наші очи, хоч понад нашими головами летять хмари смутку і шаліє буря життевих хвиль, тиснуться сльози з очий і болі з ніг валять, хоч кругом ненависть і неправда. Прийде час і хмари пролетять і буря затихне, болі щезнуть, любов і правда запанують довкруги і маєстатичний блеск хреста засяє на облаках погаслого неба як знак побіди над злобою світа. Ніколи не забуваймо, що терпіння є переходом до вічности, ціною вступу до неба.

Ланцюхами любови притягає нас до себе Спаситель, відколи зістав вивисщений на хрест, а з хреста на Голгофті на небо. Але хоч яка велика і могутня та сила притягання, не є вона невідпорною для тих, що не хочуть дати себе притягнути.

Нехайже надземна сила хрестного дерева притягає наші уста до ран розпятого на хресті Спасителя, коли положимося на ложе смерти. Який се величавий вид, коли лагідне світло вічности бє з очий спокійно конаючого мученика і надією на вічне блаженство прояснюється зболіле його лице. Подібно також заосмотрена й покріплена Найсвятійшими Тайнами душа вмираючого християнського праведника жде спокійно удару останньої своєї години і переходу до вічности. Довгі роки терпіння зникають раз на все перед блаженною вічністю як тяжкий сон перед ясним світлом дня. Ще тільки хвиля, а стане перед престолом свого Спасителя в білій як сніг одежі і з хорами ангелів і святих співатиме псалом радости.

В раю росло дерево розуміння доброго і злого, а що чоловік з нього їв? Смерть собі їв і стратив небо. А хрест є для нас деревом життя, бо мав на собі найблагороднійший

овоч — розпятого Ісуса Христа, дотикався його тіла і був облитий його кровю. Возьмім хрест з історії людства, а пропаде людське спасення. Християнству завдячує хрест своє прославлення, а для християнина є хрест символом і знаком звеличання, бо на хресті вмер Христос Спаситель і відкупив людський рід. Хто любить Христа Спасителя і радується спасенням, радується також оруддям спасення.

Святий, спокійний знак хреста є тим, у чім сходяться та єднаються дочасність і вічність. Амінь.

Свято великомученика Димитрія

„Се ті, що прийшли з великого горя". Откр. 7, 14

Земля, се — місце вигнання, терпіння і безнастанно боротьби зі злобою діявола і світа. Переможцями в тій боротьбі стають сильні духом, що вміють панувати над собою та в потребі не завагаються життя своє віддати задля висших цілий. Такими переможцями вийшли з довгої тристалітної, нерівної боротьби з пануючим тоді ще сильним поганським світом перші християни. Вони були глубоко пересвідчені про правдивість Христової віри, вірили в перемогу правди і задля неї не лякалися найстрашнійших мук, які тільки людська уява та злоба могли вигадати, а около тисячі й тисячі мучеників віддало навіть життя для неї.

Сьогодні святкує наша Церква памятний день смерти св. Димитрія, одного з безчисленно великого числа мучеників, що пролляли свою кров за Христову віру серед найбільшого душевного супокою, без проклонів і нарікань.

Християни! Будьмо, як св. Димитрій, сильні духом, щоб кріпко держатися своєї християнської віри і спокійно вмирати.

Святий великомученик Димитрій побачив світ серед пишних, великопанських палат на побережу еґейського моря в портовім, грецькім городі Солуні. Богаті та заможні його родичі потайки визнавали Христову віру, були дуже побожні і дали свому синови-одинакови старанне виховання в дусі християнської релігії. Вже від найранших літ свого життя визначався Димитрій рідкою побожністю і незвичайними християнськими чеснотами. Колиж дійшов до літ зрілости, заіменовано його солунським воєводою на місце помершого батька. Він займив се високе і почесне становище, але як християнин памятав, що не богацтво і слава є головною ціллю життя, а старання за спасення душі. Тому совісно сповняв наложені на себе обовязки та як ревний християнин понад все боявся Бога, явно визнавав імя Ісуса Христа і других до сього приводив. Колиж цар довідався про його

явне, наскрізь християнське життя, не йняв зразу сьому віри. Щойно з поворотом після війни з Сарматами вступив по дорозі до Солуня і велів св. Димитрієви явитися перед собою та оправдатися з роблених йому закидів. Але Димитрій зовсім не гадав оправдуватися перед цісарем і рішився радше все стратити, навіть життя пострадати, як виректися Христа. Тому вже заздалегідь розділив весь свій маєток, срібло, золото і все своє богацтво поміж бідних і сміло заявив цареви Максиміянові, що він християнин і нізащо в світі не відступить від своєї віри. Розгнівався Максиміян і приказав увязнити Димитрія за таку смілу відповідь.

Небогато знайдеться поміж нами таких відважних, сильних духом, котрі добровільно рішилисяби відказатися від всіх почестий світа, позбутися майна і всіх богацтв і добровільно йти до вязниці задля Христової правди і науки. Є такі люди, що легко, як рукавичку, зміняють віру своїх батьків і готові навіть виректися самого Христа задля марного зиску і вигоди та пустої суєти світа. Захланність звичайно затуманює і засліплює нас і ми забуваємо навіть, пощо живемо на землі. Коби тільки трохи вигіднійше жити й якнайбільше нагарбати марної мамони, се одиноке ясне стремління, одинока ясна ціль нашого життя. Коло сього безнастанно обертаються наші гадки, про се тільки думаємо, в сім тільки видимо ціле своє щастя.

Бог справді дозволяє в справедливий і умірковани спосіб побільшати своє майно, але строго наказує не любуватися в нім і не привязувати до нього свого серця, користуватися ним для божої слави і добра ближніх. Але передовсім повинні ми усильно старатися о те, що постійне і вічне, о спасення своєї душі і вічне життя. Тому треба кріпко і постійно держатися своєї віри, а в потребі радше відказатися від всіх почестий і достатків, як виректися Христової релігії, або хочби тільки змінити свій обряд, в котрім ми зросли і виховалися. При всіх наших стараннях, смутках і життевих турботах не забуваймо на ті страшні слова Христа: „Хто відречеться мене перед людьми, того й я відречуся перед Отцем моїм, що на небі". Мат. 10, 33. Гарт душі і сила духа дадуть нам при помочі божої ласки перемогу над життевими пристрастями, переслідуваннями і злобою світа.

Після увязнення Димитрія улаштував Максиміян жорстокі видовища для своєї розради і для забави населення солунської провінції. На сих видовищах пописувався своєю силою велит Лій, що з високого помосту спритно і хитро скидав своїх противників на уставлені рядом попри поміст списи, на яких серед страшних мук вони кінчили своє життя. Колиж до сих звірських змагань гордий Лій почав з кпинами взивати і приневолювати християн, піднявся боротися з ним християнин, на імя Нестор. Він відвідав насамперед

Димитрія в вязниці, що весь час молився і прославляв Бога, та попросив його о благословення. Димитрій перехрестив його, поблагословив і сказав до нього: „Лія ти переможеш, але і сам умреш за віру Христа“. Скріплений на силах Нестор пішов, станув до боротьби з Лієм і голосно закликав: „Боже Димитрія, поможи мені“! Опісля кинувся на Лія, скинув його з помосту й убив його на списах. Розярений з лютости цар велів сейчас стяти голову Несторови та заколоти списами Димитрія, що сталося дня 26. жовтня 306. року. Сам Бог прославив після смерти Димитрія, бо з його тіла текла пахуча масть, від котрої много недужих відзискало здоровля. Звідси то зовемо святого великомученика Димитрія мироточивим.

Супокійно, тихо, з солодким усміхом радости на устах витали правдиві ісповідники Христової віри оруддя своїх мук і вмирали в тім переконанню, що „подвигом добрим подвизалися“. Серед найстрашнійших мук, вигаданих дикими помислами людської уяви, гинули вони в повільнім конанню, а однак ні стонів, ні зойків, ні скарг, ні нарікань не було чути з їх уст, не вичитавби найменшого болю з їх лиць. Зі степенованням їх мук, степенувалася їх радість і супокій серця. Павло уносився на радощах серед тяжких злиднів життя. Петро та Иоан ликували, коли удостоїлися бути зневаженими задля Христа. Андрій з одушевленням витав свій хрест, а св. Лаврентій жартував окружений полумінями палаючого костиря. Цілі хори мучеників старалися як найбільше уподобатися зненавидженому, поборюваному, переслідованому і розпятому від світа Христови. Вони виділи небо отворене і Христа з вимахуючою до них пальмовою галузкою в руках. Чиж супроти того їх душі могли відчувати болі смерти при такім захваті небесного блаженства? Чиж може бути смерть гіркою для того, котрий для Христа зводить останній свій бій? Солодощі небесних радостий падуть каплями до чаші терпінь і перебивають всю її гіркість.

А тепер спитаймо себе, слабодухи, без кріпкої віри в красшу будучність і вічне щастя в небі, якеж буде наше розставання зі світом? З чимже ми, самолюби, що вміємо тільки повзати по землі, станемо перед престолом Всевишнього? Який буде наш конець, яка заплата чекає нас після смерти від Бога і людий? Зовемо себе христіянами подібно, як звали себе ними святі мученики і непохитні ісповідники Христа, але нема в нас ні правдивої христіянської віри, ні солодких овочів її, бо нема в нас ні гарту душі, ні тої сили духа, що мали її Христові ісповідники перших віків і святі мученики. В погоні за солодкими розкошами світа серед низьких турбот на землі спливають нам дні нашого життя на землі, поки вибє наша остання година і застукає смерть до нас. Хтож привитає нашу душу тоді й який вираз нашо-

го лиця буде в годині смерти? Щасливий той, котрого життя перенизане правдивою християнською вірою і солодкими овочами її, бо в нього є гарт душі, завзятість і сила духа перших християн.

Християни! Будьмо сильні духом, держімся кріпко своєї віри, не повзаймо по землі як повзуни, а шукаймо того, що в горі, коли хочемо стати переможцями та ввійти до щасливої вічности. Там привитає нас Христос Спаситель з пальмовою галузкою в руках і заведе нас до своїх весільних хоромів, де з святим великомучеником Димитрієм поміж хорами ангелів будемо радуватися і веселитися та вихваляти і прославляти Бога. Амінь.

о. М. Яросевич

Різдво Пресв. Богородиці

Начало нашого спасенія, людіє,
днесь бисть.

Люди, нині зачинається діло нашого спасення, бо нині неплідна мати з старинного роду родить давно вже пророками заповіджену Діву, що має стати матірю і приємницею Бога. Радуйся, праотче Адаме, веселися, прамати Ево, бо нині родиться Марія, котра відчинить нам назад райські ворота.

Ось тими словами висказує св. Церква свою радість з рождества тої, що змазала тяжкий гріх праматери Еви. Тішиться нині св. Церква, і до своєї радости запрошує всіх нас; бо день рождества Прч. Діви Марії, то день дуже важний в ділі спасення нашої душі.

Надійшов час, коли Син Божий мав зіступити з неба на землю; одначе не міг Спаситель зійти з неба скорше, доки не народилася Святійша між всіма святими, котра стала його приємницею-матірю. Нині почалося наше благовіствування; нині народилася та, котру стільки часу чекали патріярхи, пророки і св. Мужі ст. Завіта. Нині зійшла зоря; нині конець ночі і тьми, нині початок Сонцю спасення душ наших. Без того Сонця людям булоби тяжше ніж без того звичайного сонця, що світить на небі.

Тож витаємо тебе, новонароджена Діво! Витаємо тебе, Царице; витаємо тебе, Надіє наша.

Як без дерева не булоби овочу, так без Марії не булоби Христа.

Отець Пречистої Діви звався Йоаким, мати Анна. Вони вели свій рід зі старої родини царя Давида; тепер однак

жили в убожестві. Не мали ніяких маєтків ні достатків земських; але зате, мали велике майно душі; бо праведні і побожні були такі, що не було на світі другої пари людий такої побожної, такої чистої, такої ревної до служби божої, як вони. Старенькі вже були, а не благословив їх Г. Бог діточками, хоч дуже о ту ласку Бога благали. Вкінці вислухав Г. Бог їх просьби і дав їм дочку, котрій рівної ніколи на світі не буде. Яка велика радість наповнювала їх грудь, як щиро тішилися, коли прийшла на світ Преч. Діва! В довгій, горячій, щирій молитві подякували Г. Богу за ту ласку, що вислухав їх просьби.

Тай ми, дорогі браття і сестри, тішимося, коли Г. Бог поблагословить нас дитинкою. На який же спосіб обявляється найчастійше та наша радість? Чи ми ту хвилю обходимо по божому так, як св. родичі Пресв. Діви? Чи ми дякуємо Г. Богу за той дар в щирій молитві? Мені здається, що воно не так у нас, як повинно бути у християнських родичів. День уродин нашої дитини дає нам спосібність до веселої, часто грішної забави. Ледви лиш дитина вродиться, так зараз домашні промишляють, де то взятиби гроший на гостину? На той час гроші мусять бути, хочби прийшлося дещо заставити в жида або запозичитися на лихву. Несуть куми дитину до хресту і велику ласку Богови роблять, як по дорозі до корчми не вступлять; але таки частейко буває, що не конче то тверезі до церкви приходять.

Аж страх і стид о тім погадати, щоби душа християнська мала так мало пошанування, що важилася нетвереза переступити поріг дому божого. Чиж вид тої невинної дитини і ті св. обряди св. тайни хрещення не порушать твого серця, чоловіче, до вдячности і до віддання належної хвали Богови? Таж ви принесли дитину, щоб вона відроджена до нового життя могла любити Бога і вічно йому служити. Одна душа більше прийшла на світ, щоби славити і любити Бога, але прийшла з первородним гріхом; з церкви вийде обмита в купелі хрещення ласкою Св. Духа, як дитина божа, з правом до вічної щасливости. Радуйся, батьку! тішся, мати! веселися, ціла родино! Поблагословив вас Бог найбільшим благословенням. Дитина се радість ваша; ото потіха ваша, ото надія ваша; се підпора вашої старости. Вид тої дитини повинен вас побудити до віддання належної чести Г. Богу; на вид тої дитини, котра вас татом і мамою кликати буде, повинні ви собі простити всі давні урази і непорозуміння та постановити, що відтепер будете вести ліпше, святійше, примірнійше життя для упрошення ласки божої собі і своїй дитині і для доброго приміру.

Ото по св. хрещенню відбираєте дитину з рук Церкви святу, невинну. Горе вам, коли будете причиною, що вона свою невинність утратить. Ледви вернете до хати з новим

воїном Христовим, зараз зачинається прием. Та нехайби! Приємів Г. Бог не заказав. Сам І. Христос, коли ходив по землі, заходив часом на гостину до ріжних людий, на весіллю навіть був, воду в вино перемінив. Але ріжно можна гоститися: з Богом і без Бога. От прийшли запрошені гості зїли, що Бог дав, випили там склянчину пива, поговорили собі, як Бог приказав, та розійшлися, бо то в хаті мати хора лежить, потреба їй спокою. Се гостина з Богом, за таку гостину честь вам, господарі. Але щож, у нас нема гостини без горівки, а де повно горівки, там мусить бути і діявол, там уже Бога нема. Гості і їсти не конче похочують, щоби лиш чарка була цілий час повна. І ллють у себе ту отрую жидівську, аж доки в головах не позавертається. Скількиж то при такій гостині гріха, скільки безбожних співанок, скільки плюгавих слів, а навіть і діл! В церкві відреклися куми діявола, а в хаті знов він господарить. Чи може такою гостиною хочете його перепросити за те, що ви йому душу видерли, коли дитину охрестили? А тому, що дитина ще грішити не може, то спішаться куми, щоб її в тім виручити, заступити. Куми приймають при св. хрещенню на себе обовязки родичів, тому і називаються „хрестними родичами".

Чиж думаєте, що як впєтеся на хрестинах, то вже виповнили ви ті обовязки і вже нічого більше робити не маєте? Мати по породі лежить хора нераз у бідній, убогій хатині, потребує і ліпшої вигоди і більше старання і здоровшої страви, а тут нема ані за що купити муки, ані кавалка якого мяса, бо останній гріш, який був в хаті, пішов на горівку. А коли кумове і куми пють до себе за здоровля матери і дитини, вони, не маючи помочі, можуть зійти з сього світа. Чиж не можна забавитися по божому, приняти гостий тим, що Бог дав: хлібом, сиром, маслом? Чи чоловік для живота сотворений, і тільки тоді щасливий, коли добре наїсться? Тільки тоді бавиться, коли впється? Маєш гроші, купи замісць горівки теличку або вівцю, нехай росте і множиться на віно для твоєї дочки, на дарунок для невістки. Купи пару пнів пчіл, нехай роблять мід для твоєї дитини, заки підросте, збереться красний гріш, за котрий можна буде дитину посилати до школи. Купи пару щіп, посади їх у саді на памятку хрещення твоєї дитини, а Господь Бог поблагословить, то і деревця і дитина нагородять твою працю і старання красним і смачним овочем.

Просімже нині народженої Пречистої, щоби вона випросила нам ту ласку, щоб ми могли наслідувати її в життю, а тоді все инше само прийде. Любов наша до неї буде задатком всього благословення божого, яке відродить у нас чесноту християнську, внесе щастя в нашу родину, молодь

окрасить чистотою і омерзить їй гидку розпусту, в терпіннях наших дасть нам витревалість, щоби ми без нарікання зносили всі хрести і недогоди, якими нас Господь Бог карає за наші гріхи, щоби Преч. Діва випросила нам щасливу смерть, а по смерти вінець небесної слави. „Под твою милость“...

о. Богдан Цурковський

Празнична проповідь

Азъ есмъ пастиръ добрий, пастиръ добрий душу свою полагаетъ за овци.
Йоа. 10, 11.

Радісно, весело сьогодня в цім храмі святім, що аж серце в груди радується! З соток, з тисяч грудий несеться побожна пісня в облаки небесні, сотки вірних сердець бються сьогодня скорійшим живчиком, а святочний, торжественний голос дзвонів так неначе з псалмопівцем кличе-закликає: „Хваліте Господа, князі і ви, що є судіями людий; хлопці і дівчата, старі і молоді нехай вихваляють імя святе Господа свойого“ (Пс. 148).

І зі всіх сторін зійшлися ми тут, в сім храмі святім, неодні може і далеку дорогу відбули, не жалували цього горячого часу жнив, щоб тільки „доброму Пастиреви“, Ісусови Христови, зложити щиру, з глубини серця пливучу подяку, що ласкою своєю не дав нам у цих для св. віри тяжких часах зійти з правдивої дороги на манівці, хижим вовкам на поталу.

„Я пастир добрий“ — сказав Ісус Христос сам про себе. І дійсно тільки з любови до свойого стада, до роду людського, приняв він людське тіло, в злиднях та недостатках своє земське життя вів, щоб в кінці смертю на хресті закінчити земську долю доброго пастиря.

І Апостолам Христос Господь оставив цей світлий примір доброго пастиря та дав їм приказ, щоб наслідували його. І услухали вони голосу свойого божественного Пастиря і пішли в світ, щоб голосити його пресвяту науку, щоб вірно пасти його стадо. А мов величезна скала-ґраніт представлявся для них цілий тодішний світ. Через первородний гріх віддалений від життедайного жерела правди, від небесних висот, ступав цей світ тільки по землі і тільки на цій землі шукав щастя та укоєння спраги душі. І цю тверду, претверду скалу-ґраніт мали Апостоли лупати, мали з неї зділати урожайну ниву, пригожу до засіву божих правд. Щоби ви, дорогі во Хр. браття і сестри, сказали такому чоловікови,

який з малим молоточком вибравсяби лупати скалу на каміння? Правда, ви йому щиро сказалиби: „Чоловіче, шкода твойого труду", а деякі і висміялиб його! Подібно представлялися — по людськи судячи — і вигляди Апостолів в їх пастирській праці. Булиж це люді прості, неосвічені, які в тяжкій щоденній праці своїх рук заробляли на чорний кусок хліба. Як отже їм других учити було, коли самі невчені, а деякі і неграмотні були. А до цього чи і ця наука, яку вони голосили, була здібна відразу припасти до серця людям? Чи може голосили про щастя та земські достатки? Чи закликали людий приманчивими словати: „Ходіть до нас, пристаньте до нашої віри, а побачите, що зникнуть від вас біда та злидні, богатими та щасливими зробимо вас на сім світі"? Чи може потурали всяким похотям та пристрастям? Де там! Противно! Вони проповідали „Христа розпятого", Христа, що казав: *„И иже не носитъ креста своего, и вслѣдъ мене грядетъ, не можетъ мой бити ученикъ* — а хто не носить хреста свого і не іде в слід за мною, не може бути моїм учеником" (Лука 14. 27.). „Ні, чоловіче" — голосили вони — „тут, на цім світі, на цій землі, не будеш і не можеш бути цілковито щасливим; в поті чола твойого будеш їсти твій щоденний хліб, під тягарем життевих хрестів клонитися будеш, терневою дорогою ступатимеш, бо не тут, на цім світі, твоє призначення, а там у Бозі, твоя правдива вітчина".

А однак за допомогою божої ласки Апостоли, а відтак їх наслідники, упасли тисячі й тисячі овечок, завели їх до Христа. А цілі ряди таких добрих пастирів звели кровавy боротьбу, боротьбу на життя і смерть з кровожадними вовками, які від віків кружили і кружать коло Христової вівчарні та тільки глядять, чи часом яка овечка не відібється від свойого стада, щоб її пірвати. Не жалували Апостоли і свойого життя, щоб тільки Христового стада на погубу не дати.

Таким добрим пастирем був св. Петро, перший між Апостолами, таким був Апостол народів св. Павло, такими були всі прочі Апостоли та Ученики Христові. А за ними тисячі й тисячі їм подібних добрих пастирів числить та славить наша св. католицька Церква. По всіх сторонах землі, по всіх краях та у всіх народів прославляли вони свойого першого Пастиря та голосили божественну його науку.

(Докінчення буде)

ПРОПОВІДИ

Додаток до „НИВИ“ ч. 9

ЛЬВІВ **Р. 1929**

о. Богдан Цурковський

Празнична проповідь

(Докінчення)

Дорогі в Хр. брати і сестри! Майже дві тисячі літ минає від цеї хвилі, коли то перші пастирі Христового стада розійшлися в світ, щоб після Христового зазиву пасти його стадо. Дві тисячі літ! Який великий, превеликий простір часу! Скільки то за цей превеликий час зайшло змін на світі, скільки то могучих держав, скільки народів перестало істнувати! І чи за цей могучий простір часу зайшли рівнож зміни і в католицькій Церкві? Чи може вже ревні та добрі пастирі перевелися у ній? Чи нам, потомкам славних та вірних батьків, глядіти тільки на давне, минуле? Невже чимсь подібним і сьогодня повеличатись не можемо? О, ні, на щастя, ні! Від початку свойого істнування аж по сьогодняшний день видавала і видає католицька Церква многі тисячі добрих та вірних пастирів, які з повним запертям себе, з повним пожертвованням пасуть повірене собі стадо Христове. Певно, що цього цілого дня не висталоб, колиб я вичисляти хотів діла та терпіння добрих пастирів по світу, колиб між иншими тільки згадати хотів про діла та подвиги цих місіонарів, що то в недоступних та диких краях, між дикими та ворожими племенами проповідають науку Спасителя. Длятого погляньмо і то тільки побіжно на це, що нас найбільше повинно займати, на нашу греко-католицьку Церкву, на наш український народ. І ми, хоч бідний та нещасний народ, можемо рівнож повеличатися цілим рядом добрих пастирів і сміло можна сказати, що саме ці ряди добрих та ревних пастирів становлять одну з найсвітлійших картин в історії нашого народу. Таким добрим пастирем був у нашого народу між иншими св. Йосафат Кунцевич, архієпископ полоцький, який в обороні свойого стада своє життя поклав; таким рівнож добрим пастирем є і теперішний наш владика митрополита Андрей. Бо коли то настали трівожні часи для нашої Церкви, коли здавалося, що вже остання година вибила для нашого народа, то він твердо мов скала стояв при своїм стаді, остерігав його

перед фалшивими пророками, щоб в кінці поділити долю нещасиого свойого стада.

А скількиж то було в нас таких добрих пастирів, про яких світ, не знає, а які в тихій та ревний праці в винограді Христовім життя своє поклали! Такими є всі ті, які в недавних воєнних часах, а ще частійше серед заразливих пошестних недуг при сповнюванню своїх обовязків життя своє віддали. Перейди, брате, здовж і поперек давний австрійський край, по всяких Талєргофах, Грацах, Бригітках, Домбях і як ще вони там зовуться, ці каторги XX століття, заглянь у безмежні російські простори, у далеку, зимну Сибір, а знайдеш там не одну свіжу ще могилу, в якій спочивають мученичі кости доброго пастиря, якого одинокою провиною було це, що сильно мов скала стояв при своїм стаді та не дав його звести на блудні дороги. А чи знаєте, що підчас світової війни майже одна третина нашого духовенства вимерла на тиф і инші заразливі недуги, заразившися при сповіди хорих? А однак світ про це не знає! Тихо спочивають вони у своїх могилах, як тихою була їх праця, як без розголосу було їх пожертвования. На їх могилах не видніють величаві памятники, про їх працю та подвиги не пишуть газети ні книжки, бо не для світової слави трудиться добрий пастир, але для Христа й для добра свойого стада. Хиба від часу до часу дрібні діти-сироти, опущені та безрадні заплачуть над могилою свого батька-пастиря, а їх невинні та чисті мов хрусталь сльози вються у вінець на могилу вірного пастиря.

Та однак не всім пастирям Христового стада доводиться життя своє покласти в сповнюванню своїх обовязків, а всетаки вони є добрими пастирями. Вони рівнож в своїм життю накладають на себе обовязки, несуть тяжкі хрести злучені зі своїм урядом, які густо-часто своєю величю дорівнують жертвам крови, жертвам життя. А особливо тепер в цих тяжких часах для св. віри положення доброго пастиря не є до позавидування! Про це зрештою ви самі найліпше знаєте. Зі всіх сторін вороги Бога та вороги св. Церкви роблять могучі наступи на ваші безсмертні душі, яких берегти та вести по правдивій дорозі правд Христових є задачею та святим обовязком кождого пастиря. Вороги св. віри дуже добре розуміють Христові слова: „Поражу пастиря, і розбігнуться вівці", вони знають, що тільки по трупі пастиря легко дістатися до його стада, і тому всі свої наступи звертають проти ваших пастирів, проти священиків. І в тій ціли так живим словом, а дередовсім письмом розширюють вони ріжні клевети та очернення на цілий духовний стан і на поодинокнх священиків зокрема, стараючись в цей спосіб розбудити недовіря, ба й ворожнечу між стадом і пастирем. Як тільки це їм удасться, як тільки

повстане недовіря і ворожнеча між стадом і пастирем, так уже ворота до стада стоять їм отвором, ще тільки крок, а стадо певно в їх руках знайдеться.

Розкажу вам, дорогі во Христі браття і сестри, про одну подію з часів недавньої світової війни, яку розказував мені один бувший полковник австрійської армії, наочний свідок цеї події. Здається, кождий з вас знає, так званий „італійський фронт", а може неодин з тут присутних і сам там був. Саме на цім „італійським фронті", у високих альпейських горах стояв на дуже важній позиції один полк війська і то не цього добірного, так званого „штандового", але тих сивоголових „ляндштурмаків", яких уже сини при війську служили. Щоб зрушити цілим фронтом, треба було найперше конечно здобути позицію, яку занимав цей полк. І що вже ворог наштурмувався і то десятикратно більшими та добірнійшими силами, все надармо, все з великими втратами мусів уступати. І побачив ворог, що силою тут нічого не вдіє, тоді взявся на инший спосіб, на такий, якого беруться вороги св. віри. Нічю потихоньки розіслав він своїх висланників, так званих агітаторів, своїх таки людий, які попали у ворожий полон, заплатив їм добрі гроші і поручив їм, щоб вони в розмові з жовнірами цього полку так поволеньки, непомітно, ніби то жалуючи бідних людий — бо звісно, що вовк в овечій шкірі дістається до стада — почали очернювати команданта та офіцирів полка одним словом, щоби почали сіяти недовіря та ворожнечу між мужвою і старшиною. А обставини так тоді складалися, що не тяжко це їм прийшло. Бо, як самі знаєте, тяжко було за живність, за хліб чорний, за одяг, білля. Отже ці висланники, ці агітатори, почали ширити такі вістки, що живности, білля та мундуру є доволі, цісар дає аж надто, тільки комендант та офіцери крадуть, що не міра. Нарід бідний гине з голоду та всяка погань чіпається його тіла, а вони, офіцери, жиють по панськи тай ще до того коштом бідних жовнярів маєтки збивають! А це була очевидна неправда, бо такі самі недостатки, принайменше на позиції, терпіли всі без виїмку; цісар не давав, бо сам не мав, і ціле населення краю терпіло голод та недостаток. Але правда правдою, а клевета й лож робили своє. І знаєте, що сталося? Ото при слідуючім наступі ворог із малими втратами заняв цілу позицію, яку через довший час перед тим ніяк не годен був здобути. Ось до чого довели недовіря та ворожнеча до провідників!

До такого самого доводить рівнож недовіря та ворожнеча духовного стада до пастиря. І ви нераз, слухаючи таких очернень ваших душпастирів, а може навіть у добрій вірі притакуючи їм, і самі не знаєте, куди то, як то кажуть „стежка в горох" — що те все неправда, лож, або що воно

стократно побільшене і перекручене не до пізнання, пущене в світ одиноко в сій ціли, щоб вірне стадо Христове повести на цю дорогу, куди хочуть провідники безвірства та відступства. І длятого цей Найвисший Пастир кличе до вас сьогодня з престола: „Сторожіть і моліться, щоби ви не попали в покусу“ (Мат. 26, 41), бо наоколо вороги вашої безсмертної душі.

І в імени цього Найвисшого Пастиря звертаюся до тебе, цвіте народа, українська інтеліґенціє! Не потребую вам згадувати, бо самі зрештою добре це знаєте, а до цього ця страшна трагедія воєнних, а ще більше повоєнних часів ясно мов на долоні виказала, до чого може дійти чоловік, коли його душі не просвічують ясні проміні святої віри. Не потребую рівнож виказувати, яку велику й похвальну ролю відгравала та відграє Церква в розвою ктльтури та правдивого поступу в історії народів, а передовсім яке велике, превелике значіння має наша гр. кат. Церква для українського народа. Що ми сьогодня окремішний, відрубний народ, що не розплилися ми в морю сильних та могучих сусідів — це заслуга нашої Цеукви. Це вже і противники нашої народньої окремішности без застережень признають. А хтож инший, як не наші душпастирі були першими піонірами народньої свідомости та просвітнього і економічного підойму українського народа? І як передше, так і тепер, так в радісних, як і сумних та рішаючих хвилях в життю українського народа духовенство твердо мов криця стоїть та стоятиме біля свого народнього прапора, а передовсім берегтиме цього батьками переданого скарбу, святої віри у повіренім собі стаді. І хто дійсно щирим серцем, не тільки словами, любить свій нарід та добра йому бажає, цей рівнож мусить любити той фундамент, на якім нарід опирається — його батьками передану св. віру та його Церкву. І длятого ніодин вірний син свого народа не буде ставити перешкод та колод на дорозі душпастиря; противно: старатисьме рука в руку з душпастирем працювати над подвигненням та ущасливленням рідного народу. На бік зі всякими особистими амбіціями та уразами, коли ходить о такі великі цінности, як людська душа та добро українського народа!

В імени Найвисшого Пастиря звертаюся до тебе, вірний та многострадальний український народе. Великі лихоліття та нещастя перебув ти! Від нападів Половців та Татар аж до найновійших часів лягло твоїх синів без числа, цілі ріки сльоз материй, жінок та сиріт твоїх проллялися, а ти, неначе цей могучий віковічний дуб, остоявся серед цих бур та круговоротів життя. Нехай же так само всі затії та наступи ворогів твоєї батьками переданої св. віри розібються о вірну твою грудь як о непорушну гранітну скалу. А щоб

це осягнути, щоби в цих тяжких часах для нашої батьківської віри устоятися при ній, — належить передовсім кріпко держатися своїх духовних пастирів.

Спільна доля і недоля вже від віків споїла сильними вязами наш нарід з його душпастирями, і дасть Бог, що ніяка сила в світі не зможе цих вязів розірвати.

І длятого то сьогодня, в цей празник святий, в цей час ласк Божих, упадьмо на коліна перед Найвисшим Пастирем Г. Н. Ісусом Христом, та в щирій, з глубини серця пливучій молитві просім Його, щоб не щадив нашому многострадальному народови добрих та ревних пастирів, щоб ласкою своєю допоміг їм нести тяжкий хрест свого звання для добра, щастя та спасіння душ свойого стада. Щоб вірний наш народ сильно, мов скала, стояв при св. вірі, при своїх духовних пастирях, щоб не дався обманути та звести на блудні дороги. А коли так буде, о, тоді не бідний та опущений ми народ, але сильний і могучий, що ніяка сила, ні „врата адова" не переможуть його. Амінь.

о. Он. Гадзевич

Проповідь

(виголошена 1 листопада в Дрогобичі 1928 р.)

„Спічнуть і встануть"

Отсі слова приходять мені, на думку скільки разів гляну на домовину, кладовище, могилу. Перший раз вичитав я їх на входовій брамі одного кладовища, коли я був ще дитиною. Хоч тоді такі справи, як домовина — кладовище — могила — смерть, мене не інтересували, бо в мене було лиш одно бажання життя, якому, здавалось мені, не буде кінця, всежтаки вони вбились глибоко в моїй памяти так, що не можу їх забути. Противно, вони виринають тепер в моїй душі ще з більшою силою і зрозумінням. Видно, що в них міститься велика, життєва, а ще більша правда божа. Могила це символ смерти, а смерть це найважнійша хвиля в життю чоловіка. Це замкнення рахунків книги життя чоловіка, це розлука з усім, що переживав він на світі, це такий маєстат, перед котрим клонить голову кождий. Скільки разів бачу, як несуть покійника на вічний спочинок, перенимає мене жах. І якщоб проти страхіття смерти не було ніякого, лагодячого ліку, то, здається неодному прийшлось би завчасу збожеволіти. Та Провидіння Боже приходить нам тут з помічю і дає нам на це чудовий лік. Є ним вроджена нам св. віра в позагробове життя, а її

найкрасшим висловом є слова: „Спічнуть і встануть". Вони є цілющим бальзамом на зболілу душу чоловіка, бо вимовно говорять, що смерть це тільки перехід до вічного, будучого життя. Колиж до них додамо обявлену нам віру в словах самого Господа Іс. Христа: „Я є життя і воскресіння, хто вірує в мене, має життя вічне і я його воскрешу в останній день", то це страхіття смерти блідне, уступає, а на його місце входить солодка надія на красше майбутне життя поза гробом. Ось перед нами могила — прибрана квіттям, вкрита червоною-козацькою китайкою, приголублена синьожовтим емблємом українського народу, окружена живим квіттям — молодими вірлятами і соколятами, надією Церкви і народа. Що це значить? Що це такого, що нині в храмі самого Господа-Христа-Царя зібралась так чисельно українська громада? Чогож засіли на виднім місці представники-сеніори українського громадянства і з повагою споглядають на могилу? Тужлива-похоронна пісня лунає в домі Божім з грудий самої співацької еліти. Чогож то стільки панотців стануло перед могилою і несуть свої молитви до Христа Господа серед благовонного кадила і мерехтячого світла? Чого? Чи маю аж казати? Хибаж наше серце нам того не говорить? Це вже 10-ий раз збирається українська громада — український народ в святинях Господа Бога перед могилами, щоби віддати пошану своїм батькам, матерям, братам, сестрам — дітям українського народу, що з любови до свого рідного краю поклали свої голови в могили за найкрасші ідеали українського народу. Отся могила це лиш символ тих тисячий могил і могилок, розкинених по цілій Україні — по полях, гаях, лісах, дебрах, горах, безвістях. Отся могила — це символ української Голгофти, яку переходив український народ серед страшного воєнного лихоліття. І хоч з тих могил віє на перший погляд духом смерти, то слова „Спічнуть і встануть" кажуть нам чогось иншого в тих могилах добачувати. Це не звичайні смертельники лежать в тих могилах. Це наші герої, що в важкій хвилі здвигу українського народа віддали за нього все. Герої — це слава кождого народу. Тому з тих могил віє не сумом, не пониженням, але доброю славою. Хтож кличе нас до тих могил? До них кличе нас наша Церква, співтоваришка долі і недолі нашого народа. Вона то цілі століття була його підоймою і нині кличе нас до молитви за душі поляглих героїв. До них кличуть нас ці ясні душі героїв, бо вони нас тепер потребують. Їм треба нашої молитви, а передовсім тоді, коли мають віддати Господеви останній кодрант за свої немочі — за вольні і не вольні блуди в своїм життю на землі. А молитва ця, сполучена з безкровною Христовою жертвою, це для них найдорожший скарб. Вона веде їх до останної цілі, ломить і усуває перепони і веде

їх до самого Господа, у котрого є всі скарби і щастя, добро, любов, справедливість, воля, для яких то дібр вони жили на землі і дішли у гріб і поза гріб. Споможені нашими молитвами умолять у Господа, щоб дав нам сили і витревалости в праці до осягнення тих дібр, задля яких вони зійшли у в могилу.

До тих могил кличе нас наша любов до них, наше серце. Тоді, коли вони вмирали, коли замикали очи на вічний спочинок, не було коло них ні батька — щоб їх на дусі скріпив, ні матері — щоб їх до серця приголубила, ні брата — щож за руку стиснув, ні сестри — щоб повіки на вічний сон замкнула. Батьком їм тоді був холодний вітер-мороз, мамірю — сира земля, брат м — смертний піт, сестрою — сама смерть. Ах це хвиля і важка і тяжка. Не було може навіть і священика, щоб їм потіху віри, Христа, в останнє передав. Тому оце довг любови і обовязку складємо їм нині, пращаючи їх на вічний спокій. Та не задержуйтесь довше при нас — говорять нам вони ізза могил. Ідіть до своїх занять, до праці і то великої і чесної. Ми бачимо ваше лихоліття, якому ви самі в части винні — та бачимо ваші крамоли, незгоди. Зрозумійте, що ідеали, для яких ми голови зложили, не все здобувається оружжям, бо це лиш скрайна оборона, але перш всього до їх осягнення треба взаїмної любови — чесної праці на тих ділянках, де вас Провидіння Боже поставило: чито в уряді, чи при варстаті, чи при престолі, чи в полі при плузі, чи в читальні, школі, кооперативі.. Це ваш садок на рідній землі-Україні. Якщо цього обовязку чесно не сповните, то шкода ваших і наших жертв — бо Господь передасть винницю, яку вам дав, другим робітникам, щоб віддали йому плоди. В ваших серцях має бути любов до Бога, підстава любови всього, любов до неньки України, а її проміні мають проникнути цілі ваші родини, ваші діти, покоління, бо це завдаток з тих дібр, для яких ми лягли в могилу. — Чую ще зпід тих могил голос. Чи чуєте? Неначе вихор осіннього вітру зівялим листям шелестить, неначе в полі на бездоріжжі пташка кливить. Ні, це не вихор гуде, це не пташка квилить, відповідають ті, що в могилах — це безталанні полишені нами вдови і сироти тиняються в голоді і холоді. Це наші оставші при життю товариші, інваліди, о поміч — о хліб кличуть. Ось тут на пращання до вас наша просьба: Поможіть їм, згадуючи нас при могилах.

Чуємо, чуємо, кохані, ваш голос. Ми сповнимо чесно ваш заповіт. — Любов до вас будемо в серці носити, за душі ваші Бога молити, дітям-унукам, правнукам чарівну казку любови і геройства про вас оповідати, доки не настане великий день — велика хвиля — вам і нам дорога і мила, доки не настане весна нашого народу. Амінь.

о. М. Кінаш
Америка

На закінчення старого року

З ударом 12-тої години мине безповоротно старий рік і пірне в морі вічности на завсіди. А люди пращають старий рік, але не всі однаковоко пращають. Одні закінчують рік по християнськи, а другі по світовому; одні пращаються з уступаючим роком гучними забавами, бенкетами, пиятикою тай розпустою, і так новий рік витають безбожністю, хоч се ані мудро, ані по християнськи. Бо чиж годиться таку поважну, таку торжественну хвилю, якою є перелім між старим і новим роком витати розпусною радістю? А друга частина людий, до котрих і Ви належите, збираються в переддень нового року в церкві, щоби подякувати Богу за щасливо перебутий один рік життя більше, і просити Божої ласки і благословення на дорогу нового року.

З днем кождого нового року всі желаємо собі взаїмно щастя, здоровля і всякого добра. Такі желяння свідчать про зичливість одних зглядом других, та щастя в дійсности не залежить від желань, але в великій мірі від нас самих. Якщо ми будемо злими, то й рік буде злий; бо рік се протяг часу, се 52 тижнів, се 365 днів, се чиста, незаблиця, і якщо вложимо в ті тижні, в ті дні добрі діла, то буде щасливий рік; а якщо заповнимо той протяг часу злими ділами, то буде нещасливий рік.

Рік се порожна комната, чотири стіни, як її умеблюємо, такою буде.

Нині останній вечір в році. Дорогі браття і сестри. Кождий вечір, як конець дня, повинен пригадувати нам конець нашого життя, щоб ми розбуджували в наших серцях побожні, святі постанови. Оскількиж більше повинні ми се робити нинішного вечера, як останнього в році?

Тож використаймо сей важний граничний час між одним і другим роком на побожні розважання і постанови, на працю для наших душ. Минає старий рік, то правда, але спитаймо себе, як він минає? Чи старий рік тебе, чоловіче, наблизив до Господа Бога? Чи ти в тім році близший неба, чи близший пекла? Кождий з нас з кінцем сього року поступив о один крок в своїм віці наперед, але чи так само поступив ти, чоловіче, в побожности і чеснотах наперед? Пережили ми той цілий рік, се правда; деякі навіть не пережили, а так перепхали його, перекапарили; пережили ми 12 місяців, 52 тижні, 365 днів, а ніодин місяць, ніодин тиждень, ніодин день, ніодна година не є затра-

чена для нас перед Господом Богом, бо за весь час треба буде здати рахунок. А ти сам найліпше себе знаєш, і знаєш: чи устоїшся перед Богом у рахунку, чи ні?

Хочеш, брате, щасливого року? Та хто його не хотів би? Отже знай, що від тебе залежить, чи новий рік має бути для тебе щасливий, чи ні. Найбільше від тебе самого! А якщо в старім році тобі не велося, якщо в старім році тебе нещастя переслідувало, то вдарся в груди і з жалем скажи собі: Я сам собі на те заслужив. Вини на Г. Бога не смієш складати. Бо уважай!

Г. Бог через цілий рік стеріг тебе від нещастя. Ти не втратив може нікого з тих, котрі найдорожші твому серцю: ані жінки, ані діточок твоїх. Тобі служили здоровля і сила, та зі своєї зарібщини не видав ані на лікаря, ані на шпиталь, ані на аптику. Бог благословив тобі в праці, і ти стягнувся на свою власну хату, а як ні, то бодай заощаджений якийсь гріш на чорну годину. Одним словом: Г. Бог зі своєї сторони зробив для тебе все, щоби тобі не зле велося. Не маєш отже найменшої причини жалуватися на Г. Бога.

А тепер спитай своєї совісти, що ти дав Богу за те все? Як ти йому віддячився за всі ті ласки і благословення?

Чи може оті опущені Служби Б. в неділю мають бути подякою Г. Богу за доброту до тебе? Чи може ті занедбані сповіди? Чи може ті забави, пиятики, розпуста, гра в карти? Чи може ті нечисті бесіди або скверні гадки? Отже, як бачиш, Г. Бог зробив все для тебе, а ти для Бога нічого! Через се і рік був нещасливий, бо ти поніс страти

на душі,
на здоровлю
і на кишені.

На душі, бо свою душу ти занедбав, гріхами осквернив.

На здоровлю, бо ті невиспані ночі на розпусних забавах ти чимало разів відхорував, відлежав.

На кишені, бо богато гірко запрацьованого гроша ти стратив. А був би ти той гріш мав при собі, колиб ти був більше „церковним". Не віриш? Порахуй!

Як ти в неділю підеш до церкви, то по полудні ти собі ляжеш на відпочинок, і не кортить тебе до компанії. Ти стратив на „тацу", але за се заощадив в десятеро більше, бо не пішов на карти і забаву. А як ти замісць іти на Службу Б. в неділю до полудня спиш, то пополудні підеш в компанію на цілий вечір до пізної ночі, і за се заплатиш кілька долярів що неділі. Відтак кінці тобі не сходяться, і ти нарікаєш, що рік нещасливий.

В новім році не смієш так поступати, бо як не зміниш свого життя, то новий рік ні в чому не буде ріжнитися від старого. Злий для тебе був старий, злим буде й рік новий!

Отже нема иншої ради, як поправитися. А поправа ся лежить в трьох словах:

молися,
трудися,
трезвися.

М о л и с я! Не занедбуй церкви! Ходи в неділі на богослуження! Приступай частійше до св. сповіди.

Т р у д и с я! До сього змусять тебе життєві обставини, і хочби не хотів працювати, то мусиш, бо в Америці хто не працює, не буде жити.

Т р е з в и с я! Не марнуй гроша на забави, на карти, на пиятику. Як то виповниш, то не лише рік, але й цілий вік будеш щасливий.

о. М. Кінаш
Америка

Похоронна проповідь

з нагоди несподіваної смерти

Дорогі браття й сестри! Яку відповідь ви дали би мені, колиб я поставив вам ось таке питання: „Християнине, скажи мені день і годину своєї смерти?“ Яку відповідь ви дасьте на моє питання, яку відповідь ви годні дати? Я певний того, що ані одно з вас не відізветься, всі будете мовчати; а якби я конечно наперся почути від вас відповідь, то ви хиба сказали би: Ми не знаємо ані дня, ані години нашої смерти. Ми — скажете — знаємо, коли умерли наші родичі; я знаю, коли умерла моя жінка; я знаю, коли умер мій брат, — ми знаємо, якою смертю вони померли, але коли я умру і якою смертю, того ніхто не знає.

Ми, думаючи часом про смерть, представляємо собі, що ми умремо звичайною смертю, що будемо перед смертю на кілька днів або тижнів хорувати, що будемо мати доволі часу приготовитися на смерь, зробити порядок з нашим майном, з усіми розпрощатися, і спокійно замкнути очи. Так ми собі нашу смерть уявляємо і такої смерти бажаємо. А як чоловік ще молодий, то навіть не згадуй йому за смерть, бо згадаєш, то ще висміє тебе і слухати не буде. Та дуже часто буває, що ми помиляємося в нашім рахунку, бо ніде нема написано, що ми ма-

ємо дожити старости, що маємо умерти природною смертю, а противно, дуже часто ми є свідком, що вмирають і молоді, і то не конче природною смертю, а несподіваною. Бо старі мусять умерти, а молоді можуть; бо між життям і смертю лише один крок. Чиж то так богато треба, аби вмерти? Нераз з марної дурниці найде на чоловіка смерть, нагло й несподівано. Скільки то між людьми було й буде випадків, що кров ударить на мозок — і найсильнійший чоловік в одній хвилі уже труп? Стисне за серце, чоловік скривиться, і в одній хвилі паде трупом. Одна маленька жила пукне, і вже смерть. Мала болячка в горлі затамує віддих і найсильнійший чоловік гине. Одно остя з риби залетить до горла і задусить чоловіка. Одна мушка з водою — а чоловік уже не жиє. Уколення голкою, скалічення бритвою, а наступить затроєння, й вже труп. Автомобіль, стріткара, аероплян, фабрика — всі то вороги людського життя, все те чигає на людське життя. Хто годен вичислити всі ті тисячні випадки, від яких гине чоловік?

Возьмім для прикладу хочби й нинішний похорон. В трумні, перед нашими очима лежать тлінні останки молоденького, бо 16-літнього хлопця, сина бідної вдовиці, котрому ніколи й на гадку не прийшло, що він в 16 році має закінчити своє життя. А закінчив його випадково, неприродною смертю. Не жаль було би мамі, колиб хорував; не жаль було би родині, колиб недуга була причиною його смерти, а то випадок, і то страшний випадок. Зійшов з того світа несподівано, передчасно, умер з рук рідного брата. Неосторожне, легкодушне хлопяче маніпульовання стрільбою, і один з них упав трупом. Випадок, якого ніхто не сподівався, і ніхто не винен.

Всі плачуть, усі жалують; бідна мама, сестри, брат, стрийко, тета, сусіди, знакомі але випадок — випадком. А таких випадків богато на світі.

Без сумніву, найбільше відчуває той нещасливий випадок рідна мама небіщика. Вона трудилася коло його виховання 16 літ; як вдовиця всю свою надію покладала на найстаршого сина, тішилася, що от-от добивається до берега. Стільки літ вдовою з дрібними діточками, і якось Г. Бог дозволий їй діждатися, що син ось-ось стане мамі з помічю улекшить їй виховати й другі, менші діти, бо вже буде в силі заробити і запомогти бідну вдовицю, а тут, як грім з ясного неба, поразила її вістка, що її потіха й надія вже не жиє. Хто годен описати жаль, розпуку, бідної мами й вдовиці? Ніодин мущина, хочби й священик, не годен дібрати слів, щоби представити біль материнського серця по страті своєї дитини, бо хоч ми, мущини, є батьками й любимо свої діти, але ніколи батько так не любить, як мама; а хто більше любить, той і більше бо-

ліє; отже біль матери перевисшає біль батька, і тому, хоч і я є батьком дітий, то таки не всилі дібрати слів, щоби змалювати біль серця матери-вдовиці над трупом сина, що такою трагічною смертю зійшов з сього світа.

Тому, коли я мушу розпращати нині матір зі сином, то зроблю се коротко: Нене моя рідна! Матінка моя кохана! Та кулька, котра мене життя позбавила, вона й твоє серце пробила; зранила його і болем та розпукою наповнила. Пращай, нене моя! Пращай і прости мені, що я стався причиною твого смутку і болю. Не тужи за мною, а радше молися, щоб Господь був милосерний для мене і простив мені мої провини.

Пращай братчику мій, пращайте сестрички; любіть нашу матінку, шануйте, і старайтеся так справувати, щоби не завдавали їй гризоти і смутку, як я їй нехотячи завдав.

Пращається покійний Михась зі своїм стрийком Антоном, зі своєю тетою і вуйком, з близшою і дальшою рідднею, з усіми тут присутними, і дякує їм за останню прислугу.

І я, покійний молодче, пращаю тебе від себе і прошу усіх тут зібраних о щирі молитви за твою душу, щоби небесний суддя не помянув тобі твоїх молодих провин, а приняв твою душу до вічної щасливости. Амінь.

о. М. Кінаш
Америка

Проповідь

на Різдво Христове

Христос раждається! — Славіте!

Отсими словами витаю вас, любезні мої парохіяни, і приношу вам, по старому українському звичаю, на коляду мої сердечні желання усякого земського і небесного добра. Тисяч девятьсот двайцять девять літ минає, як сю радісну новину рождества Христового рознесли ангели устами пастирів по цілому Вифлеємі, а три звіздарі поза границі жидівського краю, а помимо так довгого часу радість з приводу рождества Христового не змаліла, й рікрічно, коли надійде цей памятний день, коли „Бог предвічний..." залунає по церкві, то серце христіянина наповнюється такою радістю, якби се щойно нині сталося. І що за причина такої загальної радости? Причина лежить у тім, що празник Різдва Христового, се памятка того вікопамятного дня, коли — як каже наш поет Шевченко — „Зоря все-

світная над Вифлеємом зійшла, і мир, і радість принесла на землю людям".

Нині особлива радість для найбіднійших; бо Той, котрого Отець небесний післав на землю для спасення людського, не вибрав собі королівської палати, не прийшов на світ в панських пишних покоях, але обрав собі пастирську загороду, найбіднійшу стаєнку, місце, яке служило за захист крайнім бідакам.

Нині витаємо гостя, котрий вас усіх бідних найліпше полюбив, і нині повинні наповнитися невимовною радістю серця тих чорноробів, що працею рук своїх удержують при життю себе й свою родину. Правда, що від неволі гріха, вічної загибелі відкупив Христос увесь людський рік, так бідного, як і богатого, останнього жебрака і короля, і під тим оглядом є він спасителелем цілого людського роду; але крім того загального відкуплення Христос являється великим добродієм саме бідного, упослідженого народа. Чому? Бо Христос виступив перед світом з такою наукою, з такими кличами, які піднесли раба до гідности чоловіка. Своєю новою наукою переломив Він той ложний пересуд маючих власть, що бідний має бути рабом богатого. Визволив убогих з неволі. Богаті неволили бідних, не вважали їх за людий, а Христос зрівнав бідного з богатим перед Божим лицем, і тому радість у бідних з приводу Різдва Христового повинна бути далеко більша чим богатих, бо богатим приніс Христос душевну свободу від гріха, а бідним приніс і душевну свободу і тілесне визволення. Крім того, Христос полюбивши бідних, полюбив і їх убожество, й тому убого на світ явився.

Щоби ви, мої сердечні браття, могли зрозуміти, чому я в першій мірі завзиваю до радости найбіднійших, саму— сказатиб — мізероту, то передовсім мусите пізнати, яке було суспільне положення найбіднійшої верстви перед Христом, а який суспільний переворот зділала в цілім світі наука Христа?

* * *

Поведу вас гадкою в давні часи, дуже давні, 2.000 літ в зад, в часи римського і грецького царства. Возьмім до рук історію-книжку, а вона вам розкаже про суспільний лад у тих державах, про положення найбіднійшої верстви людий в тих часах. Історія розповість вам, що в тих часах нарід був поділений на дві кляси, на панів і невільників-рабів. Це були часи, в яких утвердилася загальна думка, що хто не пан — той не чоловік. Приміром, римський магнат-вельможа мав необмежену власть над своїми підданими і обходився з ними гірше, як нині господар зі своєю худобою. Останки такої неволі заховалися ще до недавних ча-

сів і у нас в формі панщини. Кріпацтво, панщина се решткн того невідрадного суспільного ладу. В часах перед Христом для бідного не було ніякого права. Такий римський шляхтич-патрицій держав по тисяч і більше невільників до своєї розпорядимости й був необмеженим паном їх життя. Свого невільника забити, кинути в став на поживу рибам, програти в кістки, або другому дарувати, се була річ так звичайна, як нині зарізати курку, або заколоти безрогу. Людий вивозили на ярмарок, торгували ними, як худою, й це нікого не дивувало. Такий суспільний лад тревав тисячі літ і нікому через голову не перейшло, аби се мало колись змінитися. Бідний нарід стогнав в ярмі, але терпів, бо навіть подумати не смів, що може бути инакше, що у нього таке саме право до життя, як у його пана.

Аж ось приходить на світ давно пророкований Спаситель; в місточку Вифлеємі родиться від Діви Ісус, син Божий. В 30 році виступає зі своїм словом, голосить світови свою нову науку. „Заповідь новую даю вам, да любите друг друга. Всі ви браття". Не має бути між вами ріжниці, що той Грек, а сей Жидовин, що той Скит-дикун, а сей раб, а тамтой свобідний. Своєю новою наукою вводить Христос між людий загальне братолюбство.

А фарисеї й книжники, володарі, вельможі, сенатори і пани заворушились на таку науку, підняли крик, і оскаржили Ісуса перед римською владою, що Він бунтує нарід, перевертає державний порядок.

Але зате, як то мило було почути бідному невільникови, що в своїм життю веселої години не зазнав з уст назарейського Учителя, „вси бо ви єдино єсьте!" Чуєш, брате? — шепче один другому — чуєш, що каже Пророк, той Богом посланий Учитель? Він каже, що ми маємо такі самі душі, як наші пани; Він каже, що перед Богом ми рівні з ними.

Осанна! Осанна! благословен грядий! Кричить з радости віковічний раб, а верховоди зубами скрегочуть, бо бачуть конець їхньому панованню.

Бачите, браття, хто перший зрівнав щодо людської гідности бідного з богатим, хто підніс перший протест проти рабства й неволі? Син Божий, Христос Спаситель, котрого памятку рождества ми нині так торжественно святкуємо.

А „червоні товариші" й подібні їм „опікуни" бідного люду хваляться, що то вони обстають за бідними, а тимчасом Христос уже давно домагався права і справедливости для бідного люду. Нинішні „спасителі" Христову програму вкрали, а самого Христа прогнали. Чужу працю собі присвоїли, під нею підписалися, а дійсного автора зчеркнули. А до того ще й баламутять людий, що Христова наука, християнська релігія йде на шкоду робочого народа, що

релігія це опіюм людскости, що треба її позбутися. Так? Позбутися, викинути зі серця того Христа, котрого серце горіло любовю до бідного народа?! Чиж такі провідники народа не стають в один ряд з римськими патриціями, магнатами, вельможами, та жидівською старшиною, котрі засудили на смерть Оборонця бідного, закріпощеного люду?

* * *

„Слава во вишних Богу, а на землі мир!..“ — співали ангели при рождествї Христовім, а сими словами заповіли, що Ісус на світ приходить, щоби завести мир між людьми. А тут уже 2.000 літ доходтть і того миру не видати. Війни, перевороти, неспокій, жалі, нарікання, і щораз до гіршого якось іде. Що за причина?

Причина в сьому, що науку Христову вигнали з верхів в доли, що випхали її з палат під соломяні стріхи, що нема її в серцях тих, що стоять на чолі держав, що пишуть закони й вимірюють справедливість; що не мають її ті, що володіють народами. Якби Христовими ідеями перенялися всі: квроновані голови, державні дипломати, парляменти й сенати, інтелігенція й простий нарід, пани й хлопи, хлібодавці-фабриканти й робітники — тоді бувби напевно мир, булоб братолюбіє, булаб справедливість, бо Христова наука заказує гнобити, неволити й кривдити ближнього. Христос не дозволяє правдою торгувати й кайдани неволі накладати.

Якби засади Христової науки принялися у цілому світі, тоді не треба би творити „Ліги Народів“ в ціли заведення миру між державами, бо тоді вся людскість булаб одною лігою мира на Христових статутах, під Христовим прапором. А що прогнали Христа з верхів в низ, то не диво, що війни одних проти других не переводяться, бо одні кривдять других, не зважають на Христовий закон, топчуть Його святі заповіди. Треба впровадити Христа і в *королівську палату* і в *панські сальони* і в курну хату, а тоді буде між людьми мир.

* * *

„Видіхом звізду і прийдохом!...“ Отже наукові досліди завели астрономів, мужів глубокої науки, до Христа. Дорогою наукових дослідів три астрономи доходять до Бога. А в нинішних часах намагаються вмовити в людство, що наука не погоджується з релігією. Нині учені досліджують *природу, проникають тайни природи*, а *Сотворителя знайти* не можуть. Усі звізди перечислили, а Христової звізди не годні знайти. Передше наука приближала чоловіка до Бога, а нині наука віддаляє від Бога. Проч з Христом! Нехай жиє природа! Нехай жиє людський розум, який обійдеться

без Бога! Такими дорогами людсво не зайде до красшого; таким способом не зацвитуть науки, не піднесеться в народах моральність, не буде мира!

Христос мусить заволодіти людськими серцями, замешкати в людських душах; чоловік мусить бути реліґійно вихований і проваджений, бо без віри в Бога людський рід буде блудити в темряві й не вийде з неї, бо як каже незабутний наш Маркіян: „Бог хотів, щоби ти світло видів, а ти в пітьму влюбився". А заволодіє в світі Христова наука, тоді люди будуть жити після неї; пошанують власть і закони; полюблять чесноту, а відвернуться від гріха, і щойно тоді набере властивого значіння рождественська коляда: „Вселенная, веселися!..." Амінь.

о. Евзебій Бачинський

Жалібна промова

виголошена на похороні бл. п. Івана Матієва, візитатора шкіл, при винесенню тіла з дому жалобу.

Мені припав сумний обовязок попращати покійного візитатора бл. п. Івана Матієва іменем Учительської Громади — станового товариства українських учителів середніх шкіл.

Коли передучора рознеслася сумна вістка про смерть того визначного громадянина-педагога, українське учительство, враз із загалом українського населення міста Львова, покрилося жалобою, бо нестало одного з найвизначнійших наших громадян, що протягом майже чверть століття в тім місті стояв на важнім відповідальнім становищі краєвого інспектора, потім візитатора учительських семинарій і вселюдних шкіл в нашім краю. Відчули се всі, що відійшов непересічний чоловік, сміло скажу — велит ума, серця і заслуг. І коли я в сій сумній хвилі маю промовити над його домовиною, то я свідомий того, що я не всилі дати належної характеристики діяльности Покійного, бо йому належиться тревалий памятник від нас, і я певний, що такий памятник виставить йому в будучности історик нашого шкільництва. Я обмежуся ледви до важнійших дат з життя помершого візитатора.

(Докінчення буде)

ПРОПОВІДИ

Додаток до „НИВИ“ ч. 10

ЛЬВІВ **Р. 1929**

о. Евсевій Бачинський

Жалібна промова

(Докінчення)

Жалібні слухачі! В лєгендарних оповіданнях з середніх віків зберіглася віра, що великі мужі не вмирають, але сплять по гробах, гробівцях, щоби в свій час встати і ділати, а в тих лєгендах є частина правди. — Великий чоловік не умирає цілковито, не зовсім помер візитатор Іван Матіїв, поза світи пішов його дух, до гробу зложать його тлінні останки, а серед живих лишиться память Иого діяльности, мудрі Його ради і зарядження. Се певне, що теперішнє покоління народнього учительства, яке Покійний виховував, буде ще довго кормитися хлібом Його духа і буде користати з Його світлих, фахових вказівок, які голосив і ширив Покійний.

„Звізда від звізди ріжниться в ясности“ пише св. Павло, а щож чоловік! Ріжняться люди умом і діяльністю. Не говорю в тій хвилі про звичайних людий, — але про тих вибраних, що стоять висше пересічних. У Покійнім візитаторі належить подивляти всесторонність знання і сполуку гарних прикмет, які рідко зі собою вяжуться. Хто знав Покійного близше, мусів подивляти велике знання в злуці з надзвичайною пильністю, тверезий ум і глибоку віру. Умів Він говорити, учити і писати, як се мало кому є даним. Майже ніодна галузь знання не була Йому чужою, а та всесторонність, основність була Його характеристичною ціхою.

Родився Покійний в селі Новиці калуського повіту, як син пароха о. Григорія; гімназійні студії відбув в Станиславові. По матурі записався на богословний факультет у Відні, звідки по році вертає до Львова і переписується на фільософічний факультет. Професорську працю зачинав у Львові, як суплєнт німецької гімназії, по зложенню професорського іспиту стає учителем держ. учительського семинаря в Тернополі. Пять літ його совісної, точної, видатної праці, звертає на нього увагу тодішньої шкільної влади, яка переносить його до академічної гімназії у Львові, а вже по двох роках стає Покійний директором новоосновaного учительського семинаря в Сокалі. Сю нову важну школу, яка мала

образувати народнє учительство, поставив Він на високім рівні науки так, що теперішній її директор (Амброзій Андрохович), і менований переддвома місяцями, прощаючися з товаришами праці в III держ. уч. семинарі, сказав: „Я хочу поставити семинар в Сокалі на тій високости, на якій був за першого директора, І. Матієва".

Зі Сокаля прийшов Покійний на посаду краєвого інспектора учит. семинарів і народніх шкіл до Львова за часів Австрії, і в організації тогож шкільництва поклав великі заслуги так, що стрінуло його високе відзначення: став іменований „радником двора". Світова війна застає Покійного у Львові. Хоч далекий від всякої політики, бо відданий виключно праці над піднесенням народнього шкільництва, паде жертвою інтриг і вивозять його уступаючі царські війська разом з иншими закладниками до „неволі", в якій перебував аж до революції в 1917 році. Вернувши до Львова, вернув до своєї улюбленої праці. Покійний написав підручники для історії рідного краю і був автором 4 букварів для вселюдних шкіл, написав також многі історичні праці, друковані по журналах і наукових видавництвах.

В львівській шкільній Кураторії мав опінію найкрасшого знавця народньої освіти, з Иого голосом числилися, він був рецензентом українських підручників. Два тижні перед смертю прислали Иому ще з Кураторії підручник до рецензії, а також запрягнено Иого до проводу при семинаріяльних матурах.

Особливою опікою Покійного тішився III дер. уч. семинар у Львові, до зорганізования якого Покійний вельми прислужився, добираючи для нього найкрасші учительські сили.

Як візитатор в поступованню з учительським зборам умів все лучити повагу свого високого становища з батьківським серцем і незвичайною ніжністю поступования. Мені, як катехитови III держ. семинарії, а відтак польської муж. семинарії, доводилось нераз бути свідком Иого госпітацій, а відтак погоспітаційних конференцій. Ті конференції були для учителів правдивим духовим пиром. Покійний візитатор не картав, а поучав і давав цінні фахові вказівки, які лишалися кождому великою дорогоцінністю в дальшій тяжкій педагогічній праці.

Для молоді був Пок. все вирозумілим, особливо убогі сирітські ученики усе стрічалися з милосердям сього, впрочім строгого, педагога.

Неможливо мені в короткій похоронній бесіді зібрати усе про Покійного; додам, що Покійний візитатор своєю сильною індивідуальністю і надзвичайною силою волі зумів опанувати уми і серця молоді, якій показував все на ті ідеали, котрі будучий педагог повинен мати в своїм

серці. На зверх видавався зимним, холодним чоловіком, але вдійсности під тою внішньою поволокою крилася глибина горячого чуття і добре серце.

Слушність і справедливість каже ще мені сказати, що Покійний був усе взірцевим і привязаним сином свого народу.

Від Учительської Громади, якої активним членом був Покійний від основання товариства, і від тих многих Иого учеників, що вдячні Иому працюють в народнім шкільництві, прощаю нині Покійного. За хвилю розвинеться сумний похоронний похід, виступить духовенство, окружать домовину близша і дальша родина, підуть товариші праці і підчинені, піде так численно зібрана молодь, перейде похід попри улюблену Покійним святоуспенську церкву, попри гімназію, в якій зачинав свою працю, і попри будинок, в якім її закінчив — а за ним піде наш смуток і жаль по великім Покійнику, якого втрату нині всі так болюче відчуваємо. Амінь.

о. М. Кіпаш
Америка

На різдво Христове

Весела світу новина нині:
Христос родився в яслах на сіні.

До смерти не забуду того вражіння, яке на мене, ще як малого хлопця, витиснув день перед Різдвом—Святий Вечір. Я нині вже в літах, але ті події, ті хвилі зі святого Вечера так живо стоять мені перед очима, що я годен змалювати вам той Вечір так вірно, якби се нині діялося. Перед моїми очима ще нині пересувається ціле обійстя: і хата і садок і пасіка і стодола, навіть бачу стежку до саду і той перелаз на подвірю. А те саме, думаю, і з вами діється, дорогі мої браття й сестри.

Щоби з нинішнього рокового празника Різдва Христового мати дошевну насолоду і відчути бодай в приближенню ту радість у серцю, яку ми відчували, доки були малими при наших родичах в Рідним Краю, то пригадаймо собі нині ті Святі Вечері, які до нині полишилися в нашій памяти.

Ще тиждень до свят, а дітвора вже думає й говорить про свята, нетерпеливиться. Кождий день роком стає, денервує дітвору, сон відбирає. Наконець вже надійшла та довго очікувана днина. Батько вештається по обійстю, попрятати мусить господарське знаряддя, заглядає до стайні,

а діти крізь вікно слідять кождий його крок. Уже пішов до стодоли прилагодити сіно на стіл, солому на підлогу і сніп колосистого збіжжя, — „діда". Мати з доньками в кухні, приготовляють страви на Свят-Вечір. Найстарший хлопець коло батька в стодолі, а малі що хвиля вибігають з хати на поріг і водять очима по небі, чи не видно вечірної зірниці, чи далеко ще до вечера? Помало налягає на село вечірний сумрак, а дітвора аж міниться з нетерпеливости й радости. Один за другим пробігає до стодоли і важуть в руках, що тяжше? Дід, чи вязанка сіна, чи солома? От уже замиготіла на небозводі вечірна зірниця. Батько дає одному вязанку дрібненького, запашного сіна в руку, другому „діда", а сам бере велику вязанку мервястої соломи, й усі гордо, з повагою йдуть до хати. Ввійшли до світлиці, а батько в голос: „Христос раждається"! Мати з доньками відповідають: „Славіте Його"! Батько розстелює сіно на столі, а мати прикриває білим обрусом; „діда" поставив в углі хати на лаві, а дітвора розкидає солому по хаті, встелює нею цілу підлогу, а відтак качається по хаті, перекидується, „квокає". Поклала мати на стіл великий бохонець хліба, а батько вирізав в хлібі діру і встромив свічку. Після сього вносять з кухні страви і ставлять на стіл. Батько з челяддю стає перед заставленим столом, всі спільно відмовляють молитву, а відтак співають тропар: „Рождество Твоє, Христе Боже наш"... або першу стрічку коляди: „Бог предвічний"... Відспівавши, обділюються св. просфорою, а потім сідають за стіл. На покуті коло „діда" сідає батько, голова родини. Мати міжтим насипає до черепочка жару і вкидає ладан, щоб благовонне кадило розносилося по храмині, тай і сама присідає до Вечері. На лиці батька малюється повага, а на матернім гордість і щастя, що така газдиня з неї, що аж 12 страв на стіл поставила. По Вечері зачинають всі колядувати. Родичі, виколядувавши з дітьми кілька колядок, наганяють їх спати, бо досвіта треба йти до церкви. Коли як коли, але на Різдво кождий спішить на відправу, бо такий празник лише раз у році, — гріх опустити.

Так переводили наші родичі, тай ми з ними, святий Вечір і Різдво в Рідному Краю. Тут в Америці неможливо задержати наших різдвяних звичаїв, але всетаки й тут намагаємося бодай здебільшого на старокраєвий лад відсвяткувати сей роковий празник. Не буде „діда" на покуті, не буде соломи на підлозі, то бодай вязаночку сіна батько купить і по столі розстелить. Тай „проскурка" тай свічка на столі тай колядок гарних заспівають, нехай дітвора, тут роджена, не забуває предківських звичаїв. З малими змінами маємо й ми тут на Святий Вечір і на Різдво, що мали ми при наших родичах в Рідному Краю. Правда, що згадуючи наші молоді літа, згадуючи св. Вечір і Різдво при родичах, ми посеред

різдвяної веселости рік-річно сльозами заливаємося, але лекше на серці, коли дати волю сльозам. На загал різдвяні Свята по нашому звичаю і тут в Америці для нас і веселі і приємні і торжественні. На тім можнаби закінчити обряд Святого Вечера між українськими родинами там і тут, але я хотівби згадати й за тих зпоміж наших, котрих ніхто ніколи в церкві не бачить, котрі навіть раз у рік не заглянуть до неї. Вони вже забули, як церква виглядає, вони мабуть і дороги не знають, але свята для всіх, тож і вони мусять святкувати. Вартаби приглянутися їх святкованню. Тож ходім до них, до їх помешкання! Відчиняємо двері й входимо до кімнати. О, Боже! Якийжеж то вонючий сопух вдарив на нас; мало що з ніг не звалив. Кидаємо очима по хаті, й що бачимо? Нехарність і задуха. Кругом стола сидить кількох мущин старших і молодших. Се „бордінгери". Їх червоні лиця огнем горять. На столі фляшка з горівкою, в куті півбочок пива. У кождого в руках карти. На столі купка гроший. Очі в них огнем палають, світяться неприродно під впливом алькоголю. Кождий з напруженою увагою читає свої карти, і час від часу кине проклоном. Одні чваняться плюгавими жартами, а другі регочуться. Деякі по кутках на лахах храплять. А нині Святий Вечір...

Один з них тому кілька днів дістав лист від старенької мами. Найдорожший сину, — пише старовина — уже четвертий лист пишу до тебе і ніякої відповіди не маю. Чи ти ще жиєш? Бо я ледви по світі лажу; голодом примираю; гідного лаха не маю на собі, а люди зі сміхом договорюють: а що там ваш „американець"?.. Ой сину, сину! коби ти знав, як мені прикро слухати насмішок задля тебе...

А другому жінка пише, щоб вертав якнайскорше, бо ради не може собі дати з господаркою при дрібних дітях. Газдівство підупадає, хата валиться, податок незаплачений... Мама пише, жінка пише, а вони з карт і пиятики не виходять. Що їх обходить мама, жінка, діти! Що їх обходить нужда в краю! Що їх обходить, що наші з останнього тягнуться, щоб піддержати Рідну Школу, просвіту, інвалідів! Вони вже затратили серце і совість, честь і народність. Вони вже здичіли в Америці. У людий Святий Вечір, а в їх душі грішний вечір. Ще пару літ покапаріє, а відтак шпиталь для божевільних, або „пургавз" (дім убогих). Тай нащо я все те зібрав до купи й перед ваші очи поклав?..

Для науки, браття, для науки! Щоб ви пізнали, що чоловік без церкви дичіє, що церква робить чоловіка благородним і сумлінним. Нас доля може розкинути світами; ми будемо в Америці, в Канаді, в Бразилії й Бог знає де, але як ми собі оберемо церкву за маму, як ми скупчимося коло церкви, як ті курятка коло квочки, то ми, хочби де, збережемо свою віру, свій обряд, свої звичаї й обичаї, одним

словом свою народність. Помимо кордонів, що нас розмежують, будемо один нарід український і до одної спільної ціли будемо стреміти. Вийде з краю відозва, то сю відозву виконає й Українець американський і канадійський і бразилійський, бо се лише ріжні галузки одного і того самого дерева. Доки в нас привязання до церкви, доти ми жиємо вірою, а доки в нас віра, доти ми не пропащі. Вірою випровадив Мойсей нарід з неволі, вірою й ми наберемо гарту духа й вибємось в силу. Христос для всіх прийшов на світ, Христос приніс справедливість для всіх, а хоч люди Його правду подоптали, але не придопкали. Нині ще правдою торгують і Господа зневажають, але гряде час, що всі народи заживуть своїм вольним життям, а в тій сімї народів буде й український нарід. Лише не тратьмо віри!

Після принятого у нас звичаю одні другим з нагоди Свят складають желання, тому і я, не відступаючи від звичаю наших предків, желаю вам, дорогі браття і сестри, веселих Свят! Желаю вам, щоби ви завсіди стояли твердо при своїй вірі, церкві й народности.

Разом з пастирями й царями віддаймо новонародженому Дитятку в дарі наші смиренні серця і благаймо Його: Благослови нас, святе Дитятко, благослови нас, Христе Боже, — ми твої діти.

Христос родися! — Славіте!

Велика тайна

Проповідь кардинала Михаїла von Faulhaber'a, архієпископа Монахійського, в катедральнім храмі в Сольнограді 24.9. 1928.

Тайна сія велика єсть; азъ же глаголю во Христа и во церковъ.
Еф. 5, 32.

Більше, чим пять перших тайн, тайна священства і подружжя повинні вийти на пожиток для людскости і принести цілі струї благодати божої для соціяльного життя. Тайна священства повинна витворити мужів, які широко розсівають спасительне благословення і засаджують надприродне життя. Тайна подружжя має збудити мужів і жінок, які переводять дальше творче благословення боже, а природне життя ведуть в морально впорядкований спосіб. Від Бога Отця „всяко отчество на небесѣхъ и на земли именуется“ (Еф. 3, 15). Під „отчествомъ на небесѣхъ“ розуміє апостол духових отців тайни священства, яких діти „не отъ крови, ни отъ похоти плотскія, но отъ Бога родишася“. Під „отчествомъ на земли“ думає він тілесних отців

подружжя. Таким способом і сам Павло тайну священства і подружжя поставив в сусідстві, попри себе.

Подружжя є чисто соціяльною тайною. Соціяльною, бо обнимає собою дві особи, бо звернена є на се, щоби обновляти постійно вмираюче життя, бо по божому пляну має вона бути корінним лікуванням і благословенням для людської суспільности. Бо і на щож може придатися лікування галузий дерева, як воно в корені хоріє? Що можуть помогти нам соціяльні закони, коли праводавство країни щораз то більше улекшує розводи, а ними прикладає сокиру до життя народу? Якщо погребеться святість подружжя, тоді можна про моральні сили і здоровля повторити Петрові слова: „се ноги погребшихъ мужа твоего при дверехъ и изнесутъ тя". (Дія. 5, 9).

Приклонім коління з глибоким боговінням, розважаючи „велику тайну" подружжя. І подружжя є одною з семи керниць, з яких черпаємо надприродне життя. І подружжя є одною з семи святих чаш, виповнених по береги Христовою кровю.

І подружжя є один із семи святих храмів, повних божеської архітектоніки. І подружжя є одним з семи дзвонів в ряді семи тонів святих тайн. А як кожду тайну уділюється в імя Отця і Сина і св. Духа, так і подружжя благословиться тимиж святими іменами. Дійсно в тайні подружжя проявляється особливше благословення Бога-Отця, Бога-Сина і Бога-Святого Духа.

В подружжі проявляється особливше благословення Бога-Отця. Дивно воно, скільки творчого благословення зілляв Творець неба і землі на ростинний і звіринний світ, а яким особливим благословенням обняв він людське подружжя. „И благослови ихъ Богъ глаголя: ростите и множитеся и наполните землю" (Бит. 1, 28). Се благословення наче райський „источник" розіллялося на всі чотири сторони світа. А як цілий сей порядок у природі становить основу для пізнійшої будівлі ласки, так стоїть у сім питанні життя-буття природа і ласка в однім святім зрівнанні. Найбільшою тайною природи є сотворення чоловіка; найбільшою тайною в надприродному світі, в царстві віри і благодати, є вочоловічення Бога в лоні Діви із Назарета і на наших жертвенниках-престолах. Ніодному чоловікови не впалоби на гадку щось такого світського й природного, як подружжя, щось такого таємничого, такого страшного із тьми і мраки природи між сім святих тайн видвигати і подружжя як велику тайну попри хрещення і евхаристію поставляти. Та божі думки перевисшили і сим разом людські думки. Творець природи побудував на найстрашнійшій і найтайнійшій природній силі діло благодати, а тим самим отсю силу природи уярмив і освятив; як він

загородив море воротами і сказав йому: „до сего дойдеши, и не прейдеши, но въ тебѣ сокрушаться волны твоя“ (Иов 38, 5, 11), так само обняв він і пристрасть людської природи сильним моральним законом. Так отже пересадив він дике оливне дерево з садів Содоми в божий огород.

Глядіть, як гарно проявляється всемогучість Бога-Отця і в зовнішнім знаку тайни подружжя. Кожда тайна має свій зовнішний знак, що його можна видіти або чути, який вказує не тільки на якусь особлившу благодать кождої поодинокої тайни, але сю благодать дійсно передає. У хрещенні є таким видимим знаком вода і зливання водою, при миропомазанні миро і помазування миром, при евхаристії хліб і вино. При подружжі основується зовнішний знак у тім, що жених і невіста за обопільною згодою передають себе взаїмно на подруже пожиття в любові і вірности аж до смерти. А в якій формі і в яких обрядових рамках сю згоду заключується: чи через притакнення, чи передання обручок, чи инший який прояв волі на спільність в пожитті, се вже лежить у руках церкви. Ось томуто і обряд тайни подружжя в ріжних часах був ріжний. Від собору в Триденті стало се церковним законом, що подружжя заключається в присутности католицького священика при двох свідках і кождий католик є обовязаний в совісти сього обряду придержуватися. Отже в зовнішнім знаку подружжя підноситься особливо тіло чоловіка і згода чоловіка в порядок благодати і стає в очах Бога як щось цінного.

А глядіть, як проявляється всемогучість Бога-Отця і в невидимій внутрішній ласці тайни подружжя. Люди звичайно сполучують з якимсь зовнішним знаком определене значіння. Через подання руки можуть змовлені люди виражати: Я приобіцюю Тобі се або те. Тільки Бог може злучити з зовнішним знаком внутрішню благодать, з знаком подання руки благодать вірности на дійсне додержання даного приречення. Подружжя, як тайна, довершується в дуже короткім часі, але благодать тої хвилі має дійствувати на цілий протяг подружого пожиття—подібно як, вода з жерела мусить плисти в цілій і найдовшій ріці. Отся благодать має бути велика і світла і має стояти так у головах подружого ложа, як і при колисці дитини, і мусить щораз відновлятися, хоч весільні пісні вже давно прогули, а може перемінилися на жалібні заводження. О, які нещасливі і бідні ті подружжя, що скоїлися не в стані благодати.

Глядіть, як всемогучість Бога-Отця проявляється і в виконавцях тайни подружжя. Більшу часть святих тайн уділяють священики як „строители тайнъ божіихъ“ (I Кор. 4, 1), тайну священства (а в латинників і миропомазання) уділяють тільки епископи, а тайна подружжя має те визначне, що вона уділяється через молодята, жениха

і невісту. В сій тайні молодята є не тільки тими, що її приймають, але вони її самі доконують. Що правда, то церква мусить бути при сім через пароха, а за його дозволом через иншого священика заступлена, щоби приняти в боже імя приречення обопільної згоди і в божім імени сю сполуку поблагословити, одначе виконавцями сеї семої тайни є самі молодята, жених і невіста. Бог-Отець каже своє „так“ і „амінь“ до слів згоди приймаючих тайну подружжя, до їх згоди і сполуки дає він своє благословення, як при першім подружжі в раї. Який жаль, що з причини всяких весільних короводів і приготовань до вінчання молодята не звертають уваги на характер свойого дійства і на святочність сеї великої хвилі в їхнім житті.

В подружжі проявляється також благословення Бога-Сина. *Якщо діло відкуплення має сягнути* в найглибшу глибінь упавшої людської природи, то воно мусить сягнути саме там, де первородний гріх спричинив найбільшу руїну і людській природі найтяжшу рану задав. Дяка Тобі, божественний Спасителю, що Ти сю рану загоїв і подружжя до достойности святої тайни підніс! Сим сказав Ти до всіх женихів і невіст: В ваш благодатний і щасливий весільний день хочу я при вас бути, як колись на весіллі в Кані Галилейській.

Християнсько-католицька молоде! Коли подружжя в божім царстві є такою великою тайною, то повинна ти з глибоким святочним уважанням про сю тайну й думати і говорити, з таким самим уважанням, як про тайну хрещення або про святе причастя. Вступ до подружого стану і до родини є помазаний кровю Христа — тому й не годиться *тобі нечистими ногами сей поріг переступати. Що в божих* очах є таким святим, як тайна, се не сміє бути нечистим ані в твоїх очах, ані в твоїй уяві, ані в твоїй мові, ані в письмі! „Подружжя се велика тайна“ — се велике таїнство — грецьке слово містерія значить те саме, що латинське sacramentum. Апостол додає ще: „се же во Христа и во церковь“. Христос вибрав собі церкву як нескверну і непорочну невісту „да будетъ свята и непорочна“ (Еф. 5, 27) і в таємничій сполуці з нею заключив повне благодати співжиття. Із сього святого сполучення мають родитися божі діти, такі численні, як звізди на небі. Від сього святого прообразу, одинокого подружжя, закінченого в небі, падає світло на його подобизни на землі. Певно, що земські подобизни мусять до якоїсь міри носити в собі і заховувати черти свойого небесного первовзору; вони мусять *становити одностайну спільність пожиття, сполуку одного* мущини з одною жінкою; бо життя в подружім трикутнику булоби викривленням первообразу. Отся сполука мусить становити найсердечнійшу життєву спільність, мусить із

двох людий вийти одна одиниця, „будета два во плоть єдину", як каже апостол. Тих двоє людий лучаться з собою нерозривно, неподільно, невідклично, на подобу сполуки Христа з Його церквою.

Важно заключене і довершене подружжя може тільки смерть одного з обох подругів розвязати. Ніякий горожанський закон, ніякий світський уряд не може подружжя розвязати, а навіть власть папи вязати і розрішати має тут своє ограничення. Розвязує хиба близьке споріднення, про яке в часі вінчання ніхто не знав, бо воно робить подружжя взагалі неважним. Може церковний суд відкрити, що один член подружжя вже звінчаний, тоді се нове подружжя неважне. Раз важно заключене і довершене подружжя може тільки смерть розвязати. Атже подружжя не є чисто приватною угодою — на подобу, як винаймається н. пр. хату і знов виповідається; Бог на престолі підписав з вінчаючимися угоду і каже: Я мойого підпису не беру назад. „Еже убо Богъ сочета, человѣкъ да не разлучаетъ". (Мат. 19, 6). Аж хочеться кричати до всіх родин, на всіх вулицях, у всіх парляментах: подружжя нерозривне, подружжя нерозривне! Та хочби се у катехизмах як товстими черенками було випечатане, хочби се і на всіх церковних дверях прибито і з всіх проповідниць проголошувано, а всетаки наново вплівають прошення, чи сього або того подружжя не можна би розвязати. Католицька церква є одиноким релігійним стоваришенням, яке з твердою строгістю і серіозністю відноситься до Євангелія: „Всякъ пущаяй жену свою и приводяй ину, прелюбы дѣетъ: и женяйся пущеною отъ мужа, прелюбы творитъ". (Лук. 16, 18). Божі заповіди щодо подружжя в євангелії і церковні подружі перешкоди можуть неодному виходити твердими і лютими, можуть його серце тяжко ранити і, як він думає, його щастя життя бурити, а всетаки для суспільности і для загалу і для морального здоровля народу вони є благословенням.

І дивно воно: де віра в церкву, як невісту Христову, заникла, як у реформованих, де слово Павла „во Христа и во церковь" більше не значить нічого, там понизилося понимання нерозривности подружжя. Взагалі переймає нас страх і відраза, як приглянутися здичінню теперішних подруж. Чиж не подобає воно як поворот до Мойсеєвого закону, який призволяв на відпустний лист? Чиж не є се відворот у варварство півмісяця? І чиж не малаби Австрія і нині великої місії ратування християнської культури заходу? Якби Христос нині прийшов, він певно виступив би проти тої мерзости знищення і сказав би: „Я вивисшив подружжя до гідности тайни, а ви понизили його і зробили з нього яскиню гри пристрастий. Я полишив вам велику тайну, а ви зробили з неї згіршення".

В подружжі проявляється благословення святого Духа-Бога. Благословення св. Духа називаються: дух, любов, благодать. Подружжя є духом, бо воно є гадкою Божою. Правда, воно встановлене на те, щоби і тиху тугу і бурливе пожадання людської природи лікувало, але воно не сміє згубитися в тілесности, право духа мусить все бути при кермі! „Отъ плоти плоть єсть, и рожденное отъ духа духъ єсть". (Йоа. 3, 6). Отже подружжя по божому серцю мусить бути тільки сполукою сердець. Спільнота назвища, мешкання, життя, але передовсім спільнота сердець і думок! „Тщащеся блюсти єдиненіе духа в союзѣ мира". (Еф. 4, 3). Мішане подружжя є все чимсь розколеним, не є воно єдністю духа. „Одна дорога, кудою йдемо, один Бог, перед котрим молимося, одно небо і твоє і моє".

Друге благословення подружжя через св. Духа називається любов. Любов є найсвятійше і заразом найменше святе слово в людській мові. Любов се промінь святого Духа, який є особовою любовю Отця і Сина, любов то була звізда на божім небі, яка з неба упала і яку щораз глибше задоптувано в порох. У святій тайні подружжя має бути та любов піднесена з пороху і поставлена як свічка на престолі святині. Таїнственно посвячена подружа любов не є як голос дзвону, що то сильно залунає, але скоро прогуде, вона є любовю сильнійшою від смерти, вона є тою святою посвятою одного за другого, яка все переносить, все прощає, яка ніколи не минається, вона, як сього треба, є також тою зберігаючою любовю, а може себе опанувати і себе повздержати. І в подружім життю є моральний порядок з сильними опертями. І любов між родичами і дітьми через тайну подружжя знимається з чисто природної земської царини і переображується в надприроднім світлі.

Третє подруже благословення святого Духа називається благодать. Можуть з часом такі дні і години прийти, де то жінка тихими сльозами плаче, а чоловік рошалілими руками розриває вузли, які сам добровільно на себе наложив. Може і такий час прийти, коли стане темно, якби всі звізди з неба попадали, а останні наші сили нас опустять. В таких хвилях мусимо молитися о силу божої благодати, і благодать тайни подружжя в нас також через се відновляти, що станемо в родині спільно молитися і спільно до святих тайн приступати. В сім лежить тайна щасливої подружої сполуки, щоби і духа і любов і благодать заховати.

На деяких іконах Спасителя бачимо, як він в лівій руці держить земську кулю, а правою благословить. В семикратнім багословенні подає він через хрещення раннє благословення на християнське життя, через миропомазання благословення для молоді на її дорогу, через найсвятійшу евхаристію благословення хліба, через покаяння благосло-

вення милосердного Самарянина, через єлеомпомазання вечірне благословення християнського життя, через священство благословення апостольське, а через святу тайну подружжя уділяє благословення дому для родини і благословення коріня — основи для життя народу. Царю світа, будь також царем християнських родин, хорони і благослови їх. Амінь.

Переклав з нім. ВДС.

о. Володимир Лиско

Наука про сповідь

I

Совість і обрахунок совісти

Пріймите духъ святъ. Имже отпустите грѣхи, отпустятся имъ: и имже держите, держатся.

(Йоа. 20, 23)

Коли по зісланню св. Духа Ап. Петро виступив з проповіддю божого слова, нарід, що його слухав, був такий одушевлений його наукою, що многі приступали і питали: „Що маємо робити, щоби дістати відпущення гріхів?“ А св. Апостол відповідав: „Покайтеся и да крестится кійждо вас во имя Іисуса Христа“. (Дія. 2, 38). Кождий з вас нехай покається і охреститься. Вониж ще не були хрещені.

„Що маємо робити?“ — відізветься і нині неодин з вас. Що маємо робити, щоби бути спасенними? Чи є ще спосіб виратувати свою душу? Миж грішні, і гріхами відвернулися від Бога!

Ми не такі, яким був один Індіянин. Я читав раз таку історію. Один місіонар проповідував Христову науку між Індіянами. Тих, що прийняли ту науку, він охрестив і відїхав; а за рік приїхав знова до них, щоби їх висповідати. Коли виявив свій намір, чому приїхав, питає його один Індіянин: „З чого ми маємо сповідатися?“ „Із своїх гріхів“ — відповідає місіонар. „З яких гріхів? Може ви нас зле охрестили?“ — питають. „Ні, з гріхів, які ви поповнили по хрещенню“.

„Або можна по хрещенню грішити?“ — з великим здивованням запитав Індіянин. Сльози стали в очах місіонаря, що найшов у них таку велику віру і таку витревалість в своїх постановленнях. „О щасливі Індіяни—погадав собі— ми білі

не такі вірні Господу Богу*. Ти, християнине, скільки ти по хрещенню вже грішив? Може більше, як нехристи.

Щож робити? Чи є ще спосіб очистити свою душу? Є сповідь. В добрій сповіди може чоловік очистити свою душу і знова відзискати божу ласку.

Та — на жаль — многі зле сповідають. Вони не сповняють конечних умовин до сповіди.

Про сі умовини я хочу нині говорити.

I.

Що треба зробити, щоби сповідь була добра?

1. Щоби сповідь була добра, насамперед треба покори. Треба доброго розположення серця. В св. Письмі, де лиш говориться про відпущення гріхів, всюди згадується про таке розположення серця. Блудний син, нім вернув до свойого вітця, наперед розважив свій мізерний стан, своє нужденне положення, до якого довело його грішне життя. А пізнавши се, постановив вернути до свойого вітця, впасти до його ніг і сказати: „Отче, я согрішив на небо і перед тобою, — я вже не достойний назватися твоїм сином". Се була покора.

Митар стояв при дверях храма; він навіть своїх очий не смів піднести до неба, але в покорі бився в груди і казав: „Боже, милостивий будь мені грішному". Марія Магдалина по своїм наверненню з такою покорою відносилася до Ісуса, що все падала Йому до ніг: в домі Симона і під хрестом на Голгофті і в той час, як Ісус явився їй по своїм воскресенню.

Чому та чеснота, чеснота покори, потрібна до важности сповіди, навчає тридентський Собор. На тім Соборі св. Церква оголосила, що чоловік без помочі божої не може ані добре своїх гріхів пізнати, ані за них жалувати.[1]) До сього він потребує особливщої ласки Божої. А ласку Гос. Бог дає лише покірним. Кажеться в св. Письмі: „Бог гордим противиться, смиренним дає благодать".

Як богато людий приходить до сповіди і сповідаються зле! Чому? Їм бракує того доброго розположення серця, їм бракує покори. Неодин іде до церкви, хоче сповідатися, але в цілім його захованню нема ні крихітки того внутрішнього розположення. Вистроєний або вистроєна серед пустих жартів іде до сповіди. Без подання руки, без прощання зі своїми ворогами, як гордий фарисей, мовби ласку кому робив, мовби хотів похвалитися перед Богом. Чи може бути така сповідь добра? Ні! Бог гордим противиться, смиренним дає благодать. Ти, чоловіче, коли маєш приступити до сповіди,

[1]) Сесія 6, кан. 3.

упокори своє серце — так, як блудний син упокорився. Проси Бога о добру сповідь, як просив той сліпець на дорозі: „Господи... да прозрю". Господи, проясни мій розум, щоби я пізнав свої гріхи, нужденний стан моєї душі, і щоби повернув назад на праву дорогу. Проси, як просив Давид: „Із глибини возвах к Тебі, Господи, Господи услиши глас мой". „Уза грішник повязаша мя" (пс. 118, 61). Узи гріховні спутали мене, і без Твоєї помочі не зможу їх розірвати. „Боже милостивий, будь мені грішному".

Ось так упокорися.

2. Другою умовиною доброї сповіди є добра совість і обрахунок совісти.

Що таке совість?

Совість се голос душі про моральність наших діл. Се моральна відбитка, зеркало нашої душі. Зробиш ти що, то воно зараз відібється в твоїй душі. А чи воно добре, чи зле — то на се відізветься совість так, як у фотографії: вірно.

Зробити обрахунок совісти значить: добре придивитися своїй душі, розважити свої діла. Ми сказали, що совість се зеркало нашої душі. Але є ріжні зеркала — прості і криві; так є й люди, що мають ріжну совість — добру або скривлену. Ви бачили нераз в панських огородах округлі склянні бані — то так як вигнуті зеркала. Поглянути в таку баню, побачимо в них все поменшене.

Є люди, що мають таку совість, як ті вигнуті зеркала. У них все, що вони самі зроблять, хочби всі на се зглядалися, маленьке, незначне. Колиб хто инший зробив, розуміється, вони перші сталиб на цілу околицю кричати. Таки люди, коли приходять до сповіди, не мають з чого сповідатися. Вони ніколи і нічому не винні. Коли кленуть, то діти винні. Коли гніваються, сусід винен; коли були пяні, коли когось ошукали... Все те маленьке, або товариші винуваті. Чи може бути така сповідь доброю? Ні! Такий чоловік не має доброї совісти. Такий чоловік не має доброї совісти. Такого совість вигнута і не представляє вірно його діл.

Коли йдеш до сповіди, то мусиш знати, що є гріхом смертельним, а що простительним. Катехизм у руки! Треба знати катехизм. Переступив ти заповідь божу, знав, що сього не вільно було робити, а ти робив — то в сповіди треба так сказати, якби ти перед Богом стояв, і Бог твої діла бачив. Так є, коли ти сповідаєшся, Бог слухає твоєї сповіди, хоч ти перед Його слугою говориш. Бог бачив тебе і ціле твоє поступування.

Є також зеркала вгнуті, що кожду річ дуже побільшують. Є й такі люди, в совісти яких все побільшується. Всюди бачуть гріх і то великий. Ніколи не мають спокою

совісти й самі собі не вміють ради дати. Такий стан є також небезпечний. Бо може бути такий припадок, що річ сама в собі є малим, простительним гріхом, але коли їм здається, що се великий гріх, і той гріх сповнять — то допускаються справді тяжкого гріха. Такі люди мусять упокоритися, мусять дати себе вести сповідникови і у всім йому повинуватися, після його поручення поступати, бо лише в сей спосіб, як учить св. Альфонс, такі скрупулянти можуть прийти до рівноваги свої совісти.

Є зеркала закрашені. Возьми пр. червоне або зелене скло поред очи, а все буде тобі видаватися червоне або зелене. Є такі люди, що мають таку закрашену совість. Вони на своє поступовання глядять мов через закрашені скла. „То не гріх", каже неодин, коли намовляє другого до гріха. „Ти боїшся, не бійся, я то на себе беру". Нічого не поможе тобі таке говорення і не оправдає тебе на суді божім. Бог не буде судити після твойого говорення, але після своєї божої святости, після того, як св. віра вчить, чи щось є гріхом, чи ні.

Тому то, хто йде до сповіди, має дуже на се уважати, щоби мати добру совість. „Імійте совість благу" — каже св. Письмо.

А тепер обрахунок совісти.

Чимало людий сповідається, але сповідається зле. Чому? Вони сповідаються з діл, але нічого не говорять про свої лукаві думки. Бо чейже і гадками можна тяжко Бога образити. Ангели нічого злого не зробили, вони лише одною гадкою Бога образили, і через ту свою горду гадку стратили небо і пішли на вічну муку.

Чимало йде до сповіди і сповідається зі своїх діл, але нічого не говорить про свої грішні бажання.

Десята заповідь Божа каже: „Не пожадай". Грішне бажання — хоч не сповнене — перед Богом значить майже стільки, що діло. Пр. прийшов ти до торговлі, бачиш на столі гроші. Будиться в тобі бажання ті гроші взяти. Вже то замірив ті гроші взяти, аж тут хтось надійшов і тобі перешкодив. Ти не вкрав, і не сповідаєшся. Добре робиш? Зле. Не сповідаєшся, бо гадаєш собі: я не вкрав. Але чи не бувби ти тих грошей взяв, якби не був тобі сей другий перешкодив? В такім випадку бажання майже рівнається ділу. А скільки то разів приходять нечисті бажання — проти шестої божої заповіди. Ти не допустився гріха ділом, але ти хотів грішити, ти може і намовляв на гріх, чи ти з сього не маєш сповідатися? Коли ти мав такі нечисті бажання і добровільно собі їх до серця допускав не відвертав їх, не боровся з ними — то поповнив ти тяжкий гріх.

Чимало людий сповідається зі своїх гріхів, але нічого не говорить, скільки то осіб грішило через них, не спові-

дається з т.зв. „чужих гріхів". А чейже є немало людий, що своїм злим поступованням доводять других до гріхів. Запросив хтось товаришів до себе на гостину, або зайшов з другими до корчми, і зачинає гостити. Та в захопленню наш чоловік звичайно не має міри. Хоч бачить, що його гості вже мають досить, то ще припрошує і наливає, аж всі попються. Хто був причиною того, що твої гості попилися? Ти. Чи не маєш з того сповідатися? Мусиш, коли хочеш, щоби сповідь була добра.

А ті обмови, очернення... Десь там хтось-щось сказав, а ти, не провіривши: чи се правда, йдеш і шепчеш другим, і йде ганьба по цілім селі. Колиб ти був змовчав, скільки то осіб охоронив би від гріха обмови чи очернення... А так на твоїй душі чужі гріхи.

Чимало людий ідуть до сповіди і сповідаються з того, що зробили, аж не сповідаються того, що занедбали.

Сповідається мати і визнає гріхи, які вона сама поповнила, алеж вона має діти, які занедбувала виховати. Діти не моляться, діти роблять шкоду по полях, по сусідських огородах, а вона — мати — на се нічого не каже. Діти в час до сповіди не приготовані. Про се вона при сповіди не згадує. Добре сповідається? Зле. Дорослі діти ходять по ночах. Донька має якісь тайні знакомства, вечерами зникає, а мати на се глядить через пальці. І при сповіди сього не згадує, не згадує про занедбання своїх обовязків. Добре сповідається? Зле.

Неодин іде до сповіди і сповідається зі своїх гріхів, але нічого не говорить про обставини. Хтось нарушив чужу власність, треба подати обставини, коли вони зміняють тяжкість гніха. Вкрав ти пр. кравцеви голку, і він через те стратив день роботи, хоч голка невелика річ, ти поповнив немалий гріх. Взяв ти що в приватного чоловіка, то се буде инакший гріх, якби ти те саме взяв в церкві, або якби се була річ посвячена.

Кажеш: священик не питався. Священик нераз питається, щоби тобі помогти, та не все він може се робити. Коли не питається, ти є обовязаний свої гріхи так представити, щоб священик міг пізнати правдивий стан твоєї душі.

Люди сповідаються, але не кажуть числа гріхів.

Чи треба казати, скільки разів ти якийсь гріх поповнив? Так. Чоловік має при сповіди сказати всі свої тяжкі гріхи. Авжеж що иншого є, коли хто раз олустив Службу Божу, а десять разів. Инша провина, коли хто взяв раз один зол., а знов инша, коли брав десять разів по 1 зол. Що иншого, коли хто раз ближнього побив, а що иншого, коли на нього десять разів нападав. (Докінчення буде)

ЛЬ[illegible] УРСР
Ж.[illegible] 5059

Ж23911
1929
1—6; 7/8, 9/10